

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

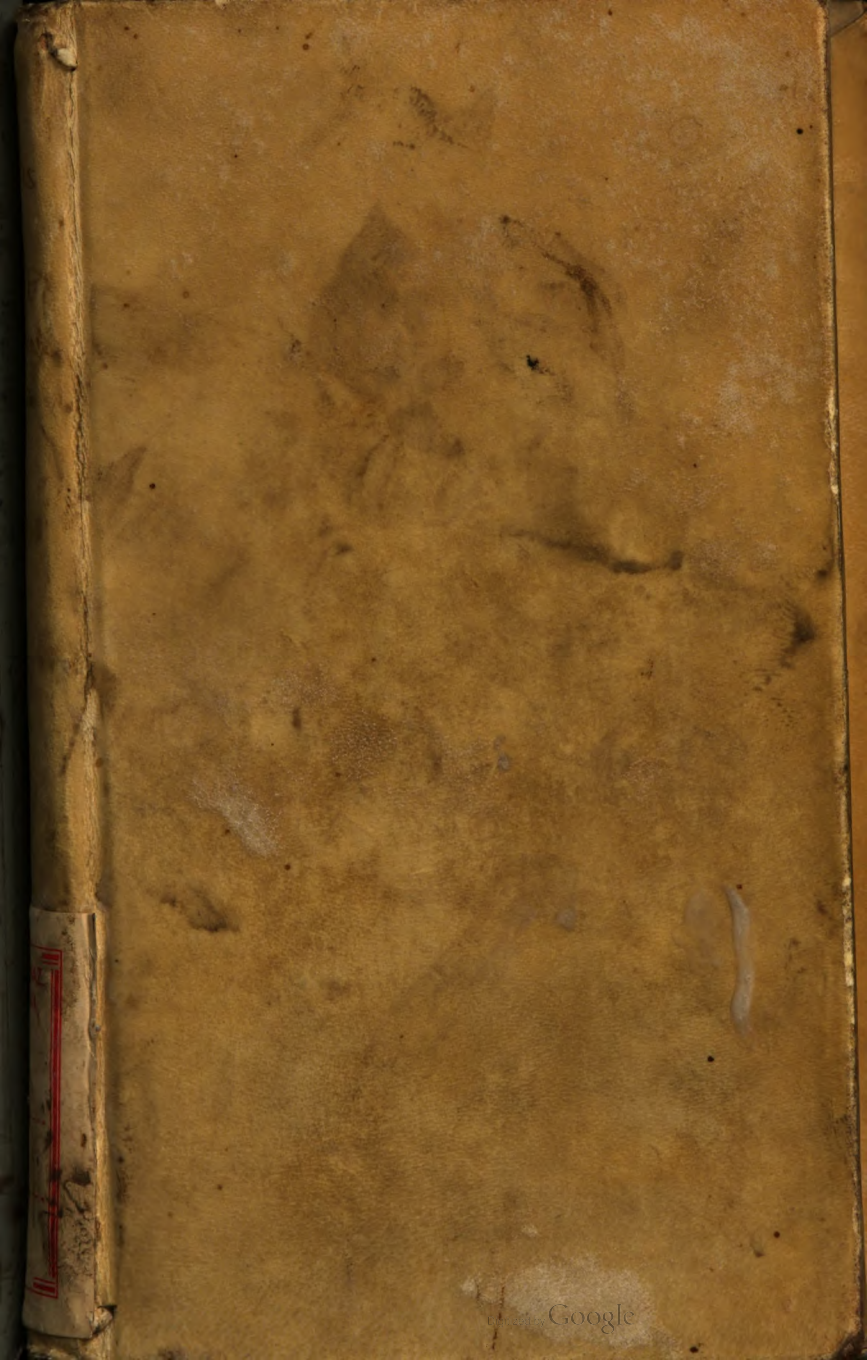
Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

g. 68. 15.

12

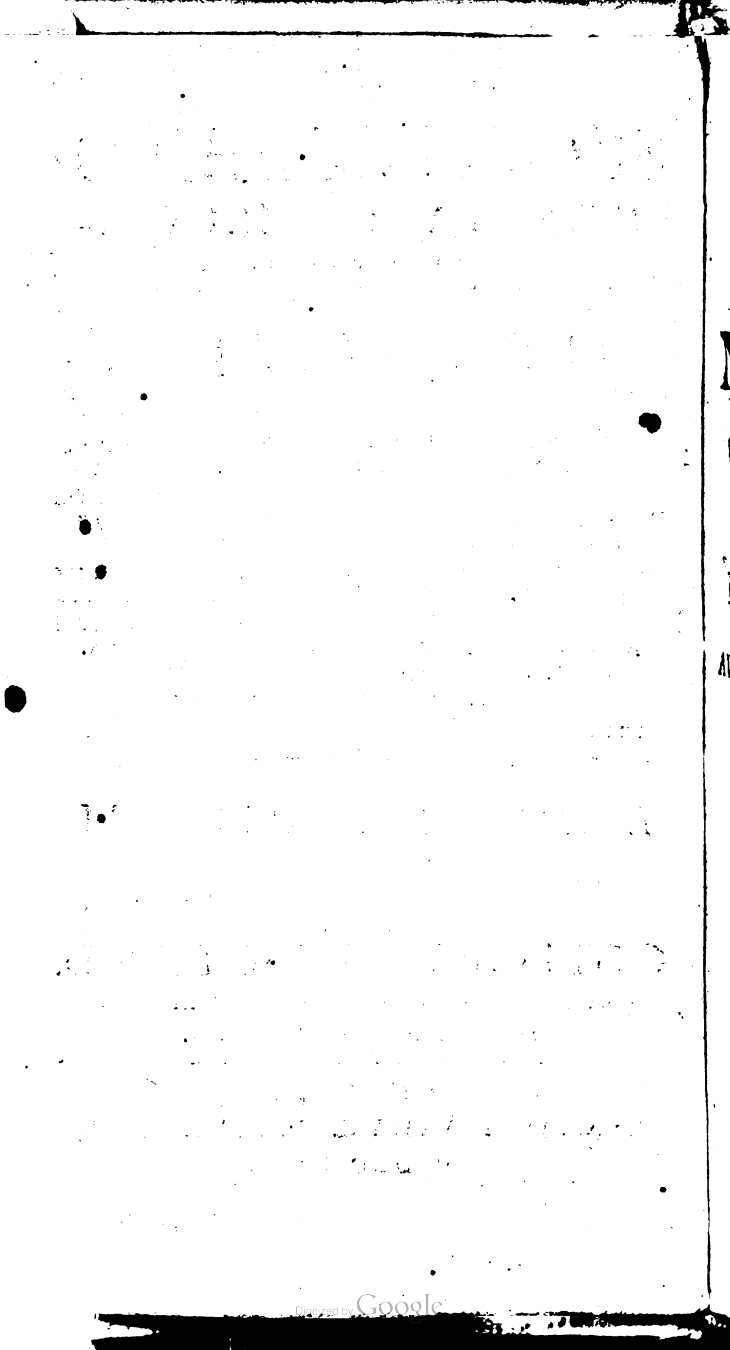
DE
**SECTIS ET PHILO-
 SOPHIA IVRISCON-
 SVLTORVM**
OPVSCVLA:

<p>I. CHR. OTT. A BOECKE-
 LEN DE DIVERS. FAMI-
 LIIS VETT. ICTORVM,
 ET DE ORAT. PRINCIP.
 II. IO. PHILIPPI SLEVOGTII
 PROGR. DE PHILOSO-
 PHIA PAPINIANI.
 III. IVST. HENNING. BOEH-
 MERI PROGR. DE PHI-
 LOSOPHIA ICT. STOICA.
 VII. IO. SAM. HERING DISSERT. DE STOICA
 VETT. ROM. IVRISPRVDENTIA.</p> | <p>IV. EVERHARD. OTTONIS
 ORAT. I. DE STOICA VE-
 TERVM ICT. PHILOS.
 V. EIVSDEM ORAT. II. DE
 VERA NON SIMVLATA
 IVRISPRVDENTIA.
 VI. CORNELII VAN ECK
 ORAT. DE RELIGIONE
 ET PIETATE VETERVM
 IVRISCONSULTORVM.</p> |
|---|--|

COLLEGIT RECOGNOVIT ET PRAEFATIONE
 DE
ELOGIIS ICTORVM ROM.
 AC PROGR.
 DE DISPUTATIONE FORI
 AVXIT
GOTTLIEB SLEVOGTIVS D.
 COM. PAL. CAES. CVR. PROV. DVC. SAX. ADV. ORD.
 ITEMQVE ADV. ELECT. SAX. IVR.

I E N A E,
 SVMTIBVS VIDVÆ MEYERIANÆ.
 M. DCC XXIV.

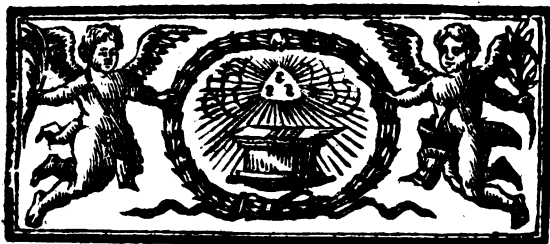

ILLVSTRISSIMO
DOMINO
N I C O L A O
CHRISTOPHORO
S. R. I. LIB. BARONI
DE L Y N C K E R,
AVRATO ET RHENANI ORD. EQVITI
DAMBRAVIÆ DYNASTÆ
NOBILI ITEM ET HEREDITARIO
FLVRSTETI ET KOETSCHAVII
DOMINO
INVICTISS. ROM. IMP. A CONSILIIS
IN AVLA IMPERIALIBVS
SPLENDIDISSIMO

DOMINO MEO GRATIOSISSIMO

In
Tanti Icti, Tanti Herois Togati,
Tanti Orbis literarii Principis
Iuris non minus religiosissimi
quam Consultissimi
Cujus
Stupenda in publicam rem merita
Summorum Imperantium gratiam
Aularum ac Academiarum admira-
tionem
Immortalem per Europam famam
Proprio jure consecuta sunt
Devotissimam Venerationem
ac
Gratiosissimæ in me nec merentem
Nec dignum benevolentiae
Publicam recognitionem
Hanc collectionem
Commendationis ex LYNCKERIANO
Nomine appetentissimam
submissa manu
Do Dico dedico

GOTTLIEB SLEVOGTIVS.

PRÆFATIO.

ROmâ per reges stabilita extiterunt quidam Juri, qui vero, teste *Pomponio L. 2. de O. J. §. 35*, consultoribus potius vacarunt, quam discere volentibus se præstiterunt. Inter eos fuit inprimis PVPL. PATRIVS sub Tarquinio superbo, LL. regiarum collector, & juris civilis Papyriani autor. Exactis L. Tribunitia regibus, & substitis in eorum locum consulibus ac tribunis, ac tandem decemviris, commutatisque cum legibus regiis LL. XII. tabb. itemque orto Pontificum collegio, cœperunt Pon-

P R Æ F A T I O .

tifices, qui prudentum nomine gaudebant, leges XII. tabb. interpretari, disputationes fori instituire, actiones legitimas populo in foro acturo vendere, & ita duplici, respondendi & profitendi, munere fungi. Hæc omnia fufius tractata sunt in *Programmat.* sub fin. hujus *collect.* adjecto, hinc ea ultra non persequar, sed tantum de ELOGIIS & TITVLIS, ICTIS tributis, agam. Igitur inter JCtos, republ. regibus liberata, celebrantur nomina: APPII CLAVDII decemvirorum numero, SEMPRONII, quem populus *σοφου* per excellentiam nuncupavit, SCIPIONIS NASICÆ, qui OPTIMVS a senatu appellatus est, cui etiam publice domus in via sacra data est, quo facilius consuli posset; TIBERII CORRVNCANI, qui primus profiteri cœpit, & responsa complurima & memorabilia (hæc a responsis absque ratione distinguit *Eberlinus ad T. de O. J. c. 36. n. 6.*) scripsit, quæ vero Pomponii jam tempore extare desierunt; PVBLII ATILII, qui primus a populo SAPIENS appellatus est; SEXTI AELII, QVINTI MUCII, Pontif. max. SERVII, qui primum eloquentiæ tantum se devovit, deinde vero, cum Quintum Mucium de re
amici

PRÆFATIO.

amici sui consuleret, hic vero responderet: *Turpe esse patricio, & nobili & causas oranti, jus, in quo versaretur, ignorare; erubescens juri civili operam dare cœpit; & plurimum aliorum apud Pompon. c. l. §. 35. seqq.* Cum igitur ante TIBERIVM CORRUNCANVM nemo Jctorum jus professus sit, sed Jcti omnem suam operam respondendo absolverint, cœperunt ab hoc Tiberii Corrunconi tempore Jcti cum respondendi officio professionem jungere, privato tamen magis conatu, quam autoritate publica. Nam, POMPONII verbis c. l. §. 47. *utor, ante tempora Augusti publice respondendi jus non a principibus dabatur, sed qui fiduciam studiorum suarum habebant, consulentibus respondebant. Neque responsa, utique signata dabant, sed plerumque judicibus ipsi scribebant, aut testabantur, qui illos consulebant.* Videtur tamen SCIPIO NASICA, supra nominatus, jus publice respondendi a senatu impetrasse, quum hic illi domum publice in via sacra dederit, quo facilius consuli posset. Postquam Augustus Imperator respondendi & profitendi officia autoritate sua donaverit, ortæ sunt SCHOLÆ & SE-

P R A E F A T I O .

C T Æ J C t o r u m , o b d i v e r s a p r i n c i p i a , q u i -
b u s i m b u t i f u e r u n t & i n n u t r i t i , p h i l o s o -
p h i c a , d i s s e n t i e n t i u m , q u o d u s q u e a d D i v .
J u s t i n i a n u m d u r a v i t , q u i J C t o r u m d i s s e n -
s u s i n l u c u l e n t a m c o n f o n a n t i a m c o m p o n e -
r e t e n t a v i t . N o n e s t i n s t i t u t i m e i , t o t
J C t o r u m S E C T A S e n a r r a r e , & e o r u m r e -
s p o n s a , q u a e s t i o n e s , r e g u l a s , b e n e d i c t a , q u a e
i n j u r i a p a r t i m t e m p o r i s , p a r t i m T r i b o n i a -
n i , p e r i e r u n t , p a r t i m v e r o m i s e r e l a c u n a -
t a a d h u c a p u d *Anton. Schulting. in Juris-*
prud. Antejustin. a l i o s q u e f r a g m e n t o r u m
c o l l e c t o r e s , s u p e r s u n t , r e c e n s e r e ; s e d e -
n a r r a b o p r a e c i p u a t a n t u m E L O G I A , q u a e
s u a I C T I S t r i b u i t a e t a s . D e T i t u l o *σφρ,*
O P T I M I & S A P I E N T I S , q u o S E M P R O -
N I V S , N A S I C A & A T T I L I V S , J C t i
p r o x i m o p o s t e x a c t o s R e g e s t e m p o r e f l o -
r e n t e s , m a c t a t i s u n t , s u p r a f u i t c o m m e -
m o r a t u m . *Gell. L. 4. c. 1. allegat Vett. ju-*
ris magistros, qui sapientes appellati sunt.
A t t i l i u s S A P I E N S d i c t u s , q u i a p r u d e n s
e s s e i n j u r e c i v i l i p u t a b a t u r . *Cic. in Lelio*
c. 2. C r e s c e n t e v e r o J u r i s c o n s u l t o r u m n u -
m e r o & a u t o r i t a t e , a u c t i q u o q u e s u n t H O -
N O R V M T I T V L I , q u o d i n p r i m i s s u b
I m p p . a c c i d i t . I t a J C t i P R U D E N T V M
n o -

PRÆFATIO.

nomine veniunt in *L. 7. de I. & I. L. 36. de statu Lib. L. 4. C. de necess. servis.* Nec minor est **IVRISPRVDENTVM** titulus, qui in *L. 10. de bon. poss. & L. 1. C. de singen. manum.* occurrit. **SEXTVM** **ABELIVM** nuncupat **IVRIS ANTIQVI CONDITOREM** Divus Justinianus. Simile elogium est **IVRIS AVTORVM** in *L. 39. de act. emt. L. 32. de usur. L. 3. C. de repud. L. 1. C. de verb. & rer. signif.* Et **IVRIS INTERPRETATORVM** vocabulo utitur Imperator in *L. pen. C. de testam.* Frequentior est **IVRISPERITORVM** adpellatio in *Leg. 17. si serv. vend. & Leg. 30. de Excus.* itemque **IVRISCONSULTORVM.** **IVRIS** quoque **STVDIOSI** vocari non erubescunt Jcti in *L. 1. de off. adfessor. L. 9. §. 4. de Pæn. L. 4. de extraord. cogn. vid. Eberlinus c. l. c. 34. n. 2.* Speciose de Jurisconsultis Vlpianus *L. 1. §. 1. de I. & I. cujus (justitiæ) merito quis nos SACERDOTES appellet. Iustitiam namque colimus, & boni & equi notitiam profitemur; æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes; bonos non solum metu pœnarum, verum etiam premiorum quoque exhortatione, efficere cupientes.* Referrī huc possunt

PRÆFATIO.

splendidissima elogia, quæ advocatis (qui ideo, quod non tantum causas in foris perorent, sed etiam de jure consulentibus respondeant, in numero Jurisconsultorum merito habentur) tribuuntur in *L. 14. C. de adv. divers. jud. ibi: advocati, qui dirimunt ambigua fata causarum, sueque defensionis viribus in rebus saepe publicis ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus provident humano generi, quam si praelis atque vulneribus patriam parentesque salvarent. Nec enim solos nostro Imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis & thoracibus nituntur; sed etiam advocatos: militant namque causarum patroni, qui gloria vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam & posteros defendunt.* In primis vero pertinent huc illa honorum elogia, que singulis Jurisconsultis per excellentiam impertiuntur. Exemplum singulare præbet *PAPINIANVS*, qui non tantum a *Spartiano* in *vita Severi c. 21.* *IVRIS ARTIVM & DOCTRINÆ LEGALIS THESAURVS*, ita a *Cassiodoro L. 6. form. 5. THESAURVS FAMÆ PVBLICÆ, & ARMARIUM LL.* sed etiam a *Theophilo Paraphr. ad §. 7. I. de Fideicom. hered.*

i æt-

PRÆFATIO.

ὁ ἀρίστος τῶν νομικῶν; a Decio Imper. in L. 3. C. de acq. & ret. poss. VIR CONSVLTISSIMVS; PRVDENTISSIMVS in L. 12. C. de Legatis, L. 16. C. de fideicomm. L. 14. C. de prad. & aliis rebus min. σοφώτατος Nov. 108. ACVTISSIMI INGENII VIR, ET MERITO ANTE ALIOS EXCELLENS L. 30. C. de fideic. nuncupatur. Conf. Everb. Otto in Papiniano c. 10. Neque a veritate aberrat Cujacius in vita Papiniani, *Quæst. præm. Nemo Papiniano æquari potest, nisi per deridiculum, nemo unquam unus Papinianus erit. Ut Homerus unus Poëtarum princeps, sic unus princeps Jctorum Papinianus.* Non tamen negandum est, splendidos ejusmodi titulos intuitu magis gravissimorum aulæ & belli, quæ Jureconsulti gesserunt, munerum & dignitatum, quam juris scientiæ, fuisse tributos, eosque non nudo Jureconsulti cohæsisse officio. Ad recentiora, & nostra imprimis, si progredi vellem tempora, amplissimum laudandi invenirem campum; Sed contrahenda sunt vela, & instituti mei ratio in hoc præfamine exponenda. Quoties enim Corpus Jur. Rom. evolvi, & LL. in C. & ff. inspexi, inveni, non alia, aut certe non tutiori,

PRÆFATIO.

tiori, via sensum ac rationem earum, quam Impp. Coss. & Jctorum, quorum nomina LL. sunt præscripta, historia, posse investigari. Hinc egregiam, & ad illustrandas LL. Cod. utilem operam præstiterunt: *Antonius Contius*, qui *fastos Consulares ab A. V. C. 244* usque ad mortem *Justiniani* nostri; *Theod. Jansf. ab Almeloven*, qui eosdem *fastos ab A. V. C. 244. usque ad an. Chr. 333*, una cum nominibus *Præfector. Romån. & CPol.* uno volumine *Amstel. 1705.* edito; *Petr. Relandus*, qui eosdem *fastos ab A. V. C. 898. usque ad an. Chr. 559*, adjectis *Hadrian. Relandi supplementis*, & *Henn. Brenckmanni, de Coss. quorum in ff. sit mentio, epistola, Traj. B. 1715*, collegerunt. Ad intelligendas vero *Digestorum Leges* singulare lumen adfert de ætate, studiis, imprimis *Philosophicis*, & *Sectis Jctorum*, illarum legum autorum, cognitio; hinc multum debemus *Grotio, Bertrando, Rutilio, Panzirolo*, multisque aliis, qui vitas *Jctorum*, eorum imprimis, qui a tempore reip. lib. usque ad *Justinianum nostrum* floruerunt, & ex quorum responsis, digestis, quaestionibus, regulis, benedictis, definitionibus leges suas *Imperator* excerptis, conscri-

&

PRÆFATIO.

psulerunt; inter quos referendi imprimis, qui hujus vel illius vitam & scripta recensuerunt, quod imprimis viri summi: *Everb. Otto, Jacob. Lectius, Wesenbecius, Besoldus in Papi- niano; Lectius in Vlpiano, Macro, & Mode- stino; Reinoldus in Sexto Pomponio; Alysius in Tertulliano; Franc. Balduinus in Scavo- lis; Henr. Brenckmann in Alfeno Varo, Pandectis Jur. Civ. autoribus suis & libris restitutis præmissis; Otto in Alfeno Varo, ab injuriis tam veterum quam recentior. liberato; singulari studio præstiterunt, & Otto in Servio Sulpitio, ac Servio Juliano præstabit. Huc quoque referendus *Jacobus Labittus in Indice LL.* qui sub singulo Jurisconsulto LL. ejus collegit; majorem vero debemus gratiam iis, qui fragmenta ipsorum opp. vett. Jurisconsultorum, quæ Tribonianus irreparabili fere cum damno suppressit, collegerunt, & ad nostra serva- runt tempora, ex quibus ceu fontibus leges manæ & obscuræ optime illustrantur. Præ- stitit hoc imprimis *Antonius Schultingius in Jurispr. Ante-Justiniana*, cujus exemplum utinam alios, quibus aditus ad bibliothecas & chartophylacia patet, excitaret, in ejus- modi vett. Jurisconsultorum fragmenta, cum tuncis &*

P R A E F A T I O .

& blatis forte pugnancia, inquirere, & in publicum ea producere usum. Tandem quotidiano compertum habemus usu, ad Legum non statim patentium cognitionem imprimis necesse esse, scire, qua imbuti fuerunt earum autores philosophia, an stoicam sectati fuerint, an Platoniam, an Epicuream, an Aristotelicam? an eclecticici fuerint? Et cum in varias & dissentientes abierunt vett. JCTI SECTAS, singulare adfert earum cognitio ad LL. difficiles intelligendas lumen. Hinc non inanem me laborem posuisse confido in collectione quorundam de SECTIS & PHILOSOPHIA JCTORVM ROM. Scriptorum, nimirum:

I.

CHRISTIANI OTTONIS A BOECKELEN, JCTI Lubec. de DIVERS. FAMILIIS JCTORVM, & de ORATIONIBVS PRINCIPVM, conjunctim Lugd. B. a 1678. edit.

Pag. 1. - - 158.

II. IO. PHILIPPI SLEVOGTII, Sereniss. Sax. Ducum Consiliarii Aulici Splendidissimi, Illustr. Cur. Prov. Duc. Sax. Adessoris, Dicafterior. in Acad.

P R Æ F A T I O.

Acad. Ien. Directoris gravissimi, ac Antecessoris religiosissimi, Patruī mei instar Parentis submisſe venerandi; **PROGR. DE PHILOSOPHIA PAPINIANI**, Ienæ an. 1681.

Pag. 159. - - 180.

III. J V S T I H E N N I N G. B O E H M E R I, Com. Palat. Cæs. Potentiſſ. Poruſſor. Reg. Conſil. Intimi, ac Antecessoris in Acad. Fridericiana celeberrimi, **PROGRAM. DE PHILOSOPHIA JCTORVM STOICA**, Halæ 1701 publicati.

Pag. 181. - - 192.

IV. E V E R H A R D I O T T O N I S, Jcti Duisburg. Florentiſſimi, Orat. I. **DE STOICA VETT. JCTORVM PHILOSOPHIA**, ibid. anno 1714. recitata, & inter Ejusd. Diſſertat. Amſtelod. anno 1723. editæ;

Pag. 193. - - 266.

V. E j u s d. O r a t. I I d a D E V E R A, N O N S I M V L A T A, J C T O R V M P H I L O S O P H I A, hab. Traj. B. 1722, & inter Ej. Diſſert. Amſtel. 1723. editæ.

Pag. 267. - - 340.

VI. C O R N E L I I V A N E C K, Jcti Vltra-

PRÆFATIO.

traject. ORAT. DE RELIGIONE ET PIETATE VETT. JVRECONSULTORVM, ibid. 1717. habitæ;

Pag. 341. - - 360.

VII. JO. SAM. HERING, Profess. Gymnas. Sedin. DISS. DE STOICA VETT. ROM. JVRISPRUDENTIA, edini 1719.

Pag. 361. seqq.

Collectio hæc non ingrata erit iis, qui historiam juris, & nativam LL. interpretationem amant, cujus proxima erunt hæc, quæ collegi, opuscula, subsidia, quibus instructi abditas & difficillimas leges penetrare, & ad elegantiorum juris scientiam pervenire poterunt, imprimis, si Ampliss. Viri, CHRIST. GOTTL. BVDERI, Sereniss. Sax. Ducum in Acad. nostra Bibliothecarii dignissimi, exquisitissimam collectionem quorund. celeb. Jctor. de METHODO STVDIOR. IVR. opusculorum, hisce nundinis Lips. editam, cum hac nostra collatione jungent. Sed vino vendibili non opus est hedera. Scrib. in Acad. Jenensi mens. April. A. O. R. 1724.

GOTTL. SLEVOGTIVS.

CHRI-

CHRISTIANI OTTONIS
A BOECKELEN

TRACT.

DE

DIVERSIS FAMILIIS
VETERVM ICTORVM.

AD

LECTOREM

PRÆFATIO.

Quod precocibus ingeniis familiare est, ut raro consenescant, plerumque vix ultra adolescentiam annos producant, quemadmodum herbarum, fruticum, arborum quarundam exemplis natura docet, in hominibus quotidiana testatur experientia. Id auctori quoque harum dissertationum, fratri quondam meo carissimo, evenisse, haud sine dolore compertum est superstitibus ipsius parentibus, fratribus, propinquisque omnibus. Vix pubertatem attigerat, cum ad humaniora, omnisque politioris literatura studia velut materia ductus, illico Epistolas, Orationes, Versus conficeret satis eleganter; certe ultra spem & fidem Parentis juxta & Praceptorum.

A 2

Ani-

Animadvertenterat in Bibliotheca Præceptoris, Viri in Græcis pariter & Latinis exquisite docti, paulo post Medici insignis, adversaria, omnis antiquitatis elegantiarumque velut apiarium, sex septem Voluminibus collectum. Ejus inspectione sibi commissa adeo delectabatur, ut & ipse ille simile aliquid tentaret suo Marte sparsim, ex omni lectione seu injuncta seu spontanea. Ac proficiebat isto studii genere in literis, adeo quidem, ut & de Politicis rebus seu Epistolam, seu oratiunculam, seu carmen, quale ab ætate ejus nemo expectaverat, Præceptoribus quidem vim ingenii præmaturam haud parum admirantibus, conscriberet ultro. Decimo quinto ætatis anno strenua loco offerebat Patri libellum de Tyranno, ex recentioribus non solum rerum Politicarum scriptoribus, sed ipso Aristotele, Græcis ubique textibus adductis, accurata methodo collectum. Equidem jam tum typis publicis committere, tum fama paranda, tum ingenii in isto studiorum cursu confirmandi gratia, suadebant Præceptores; ac obtinissent, nisi pater, omnis ostentationis adversator, inhibuisset. Paulo post Epithalamium edebat, nuptialibus tadis Consulis, in urbe Imperii Romani primaria, & generis

neris claritudine & meritis in Remp. ejusdem Civitatis primarii, quintum nuptias iterantis, Viri cetera & visu vultuque & corporis majestate moribusque gravissimi, quem ob ejusmodi animi corporisque dotes Catoni comparabat, Romanis fastis historicisque celebrato, Carmine tam venusto, simul & cum argumenti gravitate interdum assurgente, ut cum seculi nostri Poëtis aliquando certare posse videretur. Helmstaediensi deinde, Heidelbergensi & Argentoratiensi Academiis, integro lustro innotuit. Cum primis autem Boeclerus eum Argentorati non solum intima admissione habuit, sed & omnibus viris Doctis commendavit. Ibidem priores duas dissertationes, de Sectis Veterum Jurisconsultorum, & de Orationibus Principum in Senatu Romano, quae hodiernis Sac. Cas. Majestatis propositionibus, ut vocamus, in Comitibus Imperii sunt persimiles, postea tertiam, de Aemulatione Imperiorum alio loco, ultimam denique de Exceptionibus tacitis Jena, ubi tum versabatur, edidit. Jamque diversis in locis ei patebant occasiones, de Patria, b. e. Germania nostra, publice merendi; cum a Serenissimo Duce Saxoniae inferioris ad Consilium regiminis sui, quod Rutzeburgi

A 3

est,

est, vocaretur. Ast, prob dolor, vix anno officio praefuit, cum vita hac officioque simul defunctus, obiret. Hac obiter scire te volui, Lector benevole, hisque valere iubeo, & pie defuncti fratris non solum, sed & Boekeliani nominis memoriam conservare ut studeas, rogo.

Dabam Helmstadii
d. 14. Nov. 1677.

IOANNES GOTHARDVS
DE BOECKLEN, IC.
& Professor Extraordinarius, Moralium vero & Politicorum
Ordinarius.

LECTO-

**

**

**

LECTORI BENEVOLO

IO. HENR. BOECLERVS

S. P. D.

C*hristianus Otto Boeckelius*, Parentis ad omnem virtutis, doctrinæ, tractandæ Republicæ laudem inter præcipua nostri ævi nomina proveci, Filius, indolis & disciplinæ paterna ex domo acceptæ, pluresque per Academiæ excultæ, assiduissime memor, tum in cæteris sapien- tiæ speciminibus, tum in conjungendâ cum illustrissimo Jurisprudentiæ studio histo- riarum & civilium artium peritia, ita se ha- ctenus in nostra Academia adhibuit, ut exempla superioris & strenui temporis non æmularetur modo feliciter, sed ad inse- quentis memoriam incrementi, ultro pro- ferret, novitate profectum atque propaga- ret. Cujus rei pulcherrimum tulit nuper fructum, quando conscriptam de *Veterum Jurisconsultorum Sectis* dissertationem, sub auspiciis Nobilissimi Amplissimique *REB- HANII*, Jurisconsulti sui Ordinis princi-

A 4

pis,

pis, more Academico publicanti, quicquid est doctorum & studiosorum hominum, applausit magna lubentia, & maeste ac belle acclamavit. Nunc iterum, quæ de *ORATIONIBVS PRINCIPVM* historia & antiqui memoria temporis suppeditat, meditatus, composito erudite libello, e cathedra Academica propugnando, me optavit Moderatorem: non tam, quod opus haberet, quam quod consuetudini parendum existimaret. Reliqui, ut obtulerat, omnia, absque ulla interpolatione: ratus, præclaris ingeniis & familiares & utiles secundarum curarum cogitationes, ad perpolienda & absolvenda, quæ semel sub acumen stili venerunt, dehinc subnasci, &, quo tendendum est, proficere. Sicut autem de exoptato hujus laboris successu nulla cuiquam dubitandi causa datur; ita Amplissimo Parenti gratulandum est, de Filio ad decus & laudem recto itinere grassante. Faxit Deus, ut propria perpetuaque *BOECKHELIANO* nomini illa contingat ac perennet felicitas. Vale Lector Benivole. Argentor, 15. Sept. A. 1666.

I. N. I.

I. N. I.

DE

FAMILIIS DIVERSIS
VETERVM JCTORVM.

CAP. I.

*De controversiis Veterum Jurecon-
sultorum sub libera præcipue Republ. & de
fori disputationibus eorum.*

Circumspicienti mihi veterum Jure-
consultorum controversias, non
ejusdem generis omnes fuisse, sed
ex variis causis ac circumstantiis
enatae, partimque ex occulta quadam æmu-
latione, partim ex diverso Jus & æquum in-
terpretandi modo, dum alii rigidiores paul-
lulum strictæ quantum licebat juris rationi
adhærescerent, alii in æquitatem proclivio-
res essent, potissimum vero ex diversis dis-
sentientium familiarum studiis sectisque pro-
fectæ videntur. Quantum ad eas, quas pri-
ori loco recensuimus, pauca saltem delibera-

A S re

re fas est, cum non adeo ab instituto sint & ἀποζδιόνουα.

Ac principio quidem sub primis Jurisprudentiæ nostræ incunabulis, quo tempore adhuc angustis admodum LL. XII. tabb. finibus continebatur, non deerant præclara quædam ingenia, quæ ad excolendam rudem adhuc & inconditam hanc scientiam laudabili cupiditate ferebantur, ita ut ex eo suas paullatim porrigeret regiones, donec pro-
 vecto tempore in eam excreverit molem, ut magnitudine tandem sua laborare cœperit. Inter prima ejus incrementa erant fori disputationes, quas ipsas luculento satis argumento esse, etiam inter remotioris ævi Jurisconsultos dissidia intercessisse, nemo ambiget: De illis Pomponius in l. 2. §. 5. de O. I. (ut Goveano lib. 1. var. lect. cap. 24. legitur) His Legibus latis cœpit (ut naturaliter evenire solet) cum interpretatio desideraret prudentium auctoritatem, disputatio fori. Quæ fuerit hæc fori disputatio, & in qua re constiterit, parce admodum ostendunt, qui hanc Pomponii L. illustrarunt, Coccejus, Rupertus, Sithmannus, Muretus, & alii, qui historiam juris consignerunt. Non parum hic aberrasse videtur Jac. Re-
 nard. de auctorit. prud. cap. 14. ubi eam fo-
 ri

ri disputationem fuisse ait, quando Jurisconsulti a Principibus consulebantur, & de quaestione dubia coram eo decertabant: sed neque hæc sub Principibus vera illa fuit fori disputatio, & quam ergo sub libera Rep. nobis exhibet? Magis rem tetigisse videtur *Hottomann. in Jurisconsulto suo*, ubi Jurisconsultor. veterum sub libera rep. partes & munera explicat. Cæterum cum sub libera republica jurisprudentia nondum esset facta mercenaria, sed qui erant in civitate viri Principes, illam non vilis lucelli gratia, sed honoris gloriæque studio excitati, certatim amplecterentur, non privatim solummodo, sed publice docebant, respondebant, disputabant. Testis *Cicero in Oratore pag. 262.* *Cum igitur, inquit, jus civile docere semper pulchrum fuerit, hominum clarissimorum floruerunt domus: (paulo post) respondentem sat erat audire, ut, is qui doceret, nullum sibi ad eam rem tempus seponeret, sed eodem tempore & discipulis satisfaceret, & consulentibus.* Quinimo peculiare suas in foro habuisse stationes, docet *Gellius Noct. Att. lib. 13. cap. 13.* *Cum ex angulis, inquit, secretisque librorum ac magistrorum in medium jam hominum & in lucem fori prodissent, quaesitum memini in plerisque Ro-*

me

ma stationibus jus publice docentium ac respondentium. Harum quoque disputat. meminit Cicero in Topic. ad Trebat. Hoc differendi genus attingit vestras quoque in respondendo disputationes. & Asconius Pad. in Verrin. 3. Maleficia sponte, non disputatione Jurisconsultorum, fugienda sunt.

Exstat hujus moris elegans exemplum apud Cic. de Orator. lib. 1. p. 132. ubi Antonius. *Audivi, inquit, accessisse ad Crassum consulendi causa quendam rusticanum, qui cum Crassum seduxisset, adque ad eum retulisset, responsumque adeo verum magis quam ad rem suam accommodatum abstulisset, & eum tristem Galba vidit, nomine appellavit, quaesivitque qua de re ad Crassum retulisset; ex quo ut audivit, commotumque vidit hominem, suspensio, inquit, animo & occupato Crassum tibi respondisse video. Deinde ipsum Crassum manu prebendit: Et heus tu, inquit, quod tibi in mentem venit ita respondere? tum ille fidenter homo peritissimus confirmare, ita se rem habere, ut respondisset, nec dubium esse posse: Galba autem alludens varie & copiose multas adferre similitudines, multaque pro equitate contra jus dicere, atque illum cum differendo par esse non posset, ad auctores confugisse, &c.*

Huc

Huc referendas quoque esse non dubito disputationes, quæ coram judice fiebant a diversarum partium Patronis, cujus moris illustre vestigium est apud *eund. pro Cæcinn. p. 236.* Dicebantur hæc fori disputationes Jus Civile, angustissima earum vocum notione, *Pomp. d. l. 2. de O. I. §. 5.* quod & Cicero- nis testimoniis confirmant *Muretus ad b. l. Pomp. itemque Bachovius, Sigonius de Ant. Jure C. Rom. lib. 1. cap. 5.* Eadem pariter ut & cætera prudentium interpretatio, media Jurisprudencia dicitur. *Zasius* quidem *l. 1. ff. de legat. 1. n. 3. 4. & seqq.* circa jurisprudentiam ait primo considerari tempora Regum, quæ in jure nostro nunquam attendantur, secundo tempora a LL. XII. tabb. quæ vetustissima Jurisprudencia dici possit, quæ usque ad Ciceronis tempora duraverit, quæ inde secuta ad Trajanum, veteriorem dici, denique successisse foetoram Jurisconsultorum Pauli, Papiniani, Ulpiani, quæ media Jurisprudencia dicatur. Et ista quidem sibi fingit somnia, nullis aut certe exiguis argumentis subnixa. Alii ad Constantinopolitanos Impm. mediæ Jurisprudentiæ tempora producant, quos sane quis neget *divisioem* culpa carere? Ecquos enim a Gordiani temporibus ad Constantinum usque

no-

novimus Jurisconsultos, qui parem cum veteribus auctoritatem habuerunt. Sed tutius hic arbitror menti Imperatoris inhærere, qui §. 3. *Inst. de legit. agn. success. Media autem*, inquit, *jurisprudencia, qua lege XII. tabb. erat junior, imperiali autem dispositioni anterior*; quibus nimirum saniori interpretatione eos saltem Jurisconsultos comprehendi, qui a LL. XII. tabb. ad tempora Impp. usque floruerunt, existimamus: Confer *Aurel. Galvan. de usufruct. cap. 6. & Magnif. D. Rebhan bodeg. jur. chart. 2. Clim. 3. parall. 17. n. 2.* Cæterum illud dubio non vacat, quod *Galvan. dict. tract. 4. num. 9.* asserit, per *Veteres* in fctis plerumque mediæ jurisprudentiæ auctores intelligi; utcunque enim id nonnunquam fieri non difsiteamur, attamen & primi illi, qui Impp. temporibus vixerunt, hoc nomine veniunt, illi imprimis, qui sectarum Principes fuerunt. Idcirco melius *Gujacius in l. 37. ff. de usurpat. & usucap.* ex veteribus ultimos esse ait *Sabinum & Cassium*. Sic enim in lege illa: *veterum sententia abolita est, fundi furtum fieri posse*. Fuit autem illa *Sabini* imprimis, ut ex §. 7. *Inst. de furt. notum*. Sic & in *l. 3. §. 19. ff. de acquir. vel am. possess. Plerique veterum & Sabinus & Cassus putaverunt.*

runt. & in l. 31. ff. ad L. Falcid. secundum Cassii & veterum opinionem. Atque ita in sententiam nostram facit l. 1. §. 9. ff. ad d. l. Falcid. ubi jurisconsultus, *Veteres*, inquit, *estimandum totum usumfructum putabant, & ita constituendum quantum sit in legato, sed Aristo a veterum opinione recessit.* Hinc apparet, posteriores quidem in ffrtis non amplius veteribus accenseri. Vixit autem Aristo sub Trajano, ut ex *epist. 2. lib. 1. Plinii* constat. Imperatores postea omnes illos, qui tam sub libera republ. quam sub Principibus floruerunt, Jurisconsultos hoc nomine complectuntur. Pater id ex §. 3. *Inst. de donat.* ubi ait: *Est & aliud quoque donationis genus, quod veteribus quidem prudentibus penitus erat incognitum, postea vero a junioribus D. Principibus introductum.* Primus vero, qui hoc jus induxit, fuit Constantinus l. 8. *Cod. de donat. ante nupt.* Est & hanc in rem clarissima l. 22. *Cod. de furtis*, ubi Imperator Salvium & Papinianum inter antiquos recenset.

Superfunt etiam nonnullæ controversiarum, a mediæ jurisprudentiæ auctoribus agitarum, reliquiæ, qualis illa fuit inter M. Manilium & Lælium Brutum, Vlpiano in l. 68. *pr. ff. de usufr.* relata: cujus & Cicero
lib.

lib. 1. de fin. p. m. 41. meminit: An partus Ancilla sit in fructu habendus? differebatur inter Principes Civitatis, P. Scævola. M. Manilius, ab hisque M. Brutus dissentiebat. Q. Mucii & Sulpicii controversia de societate inæquali quoad lucri & damni perceptionem attingitur in l. 30. ff. pro socio, & exponitur etiam in §. 2. Inst. de societate. Aliam quæstionem inter Brutum & Scævola varie tractatam, an scilicet qui hostibus deditus reversus, nec a Romanis receptus esset, civis esset, adfert Modestinus in l. 1. de captiv. & postlim. revers. Q. Mucii & Galli cum Servio & Ofilio controversiam exhibet Labeo in l. 29. ff. de legat. 3. Atque publicas hæc fori disputationes nec sequenti Imp. tempore plane in desuetudinem abiisse, ut alia omittam, vel inde patet, quod Jurisconsulti illi posterioris ævi disputationum publice tractarum integros conscripserint libros. Cujus farinae Scævola unum edidit, ut ex catalogo Jurisconsultorum constat, Ulpianus vero decem, qui etiam allegantur a Diocletiano & Maximino Imp. in l. 11. Cod. de questionibus. Cæterum, hi vero etiam nonnunquam coram Principe, cum de causa aliqua cognoscebatur, in varias ibant sententias. Vid. Cujac. obs.

obs. 18. c. 32. Pater hoc ex celeberrima, & quæ perpetuam interpretibus crucem figit, *l. 40. ff. de rebus credit.* Cui geminum existat vestigium in *l. 43. ff. de act. empt.* ubi Paulus: *Lectum, inquit, est responsum Domitii Ulpiani;* sed opponit ibidem sententiam Juliani, eamque ut veriore probat.

Penes Imperatorem tandem litis erat arbitrium, qui consilium, quod sibi videbatur magis in rem præsentem esse, sequi solitus: Quemadmodum ex consilio Neratii & Aristonis D. Trajanum aliquando respondisse, refert Papinianus in *l. ult. ff. si a parente quis manumiss.* Et Ulpianus in *l. 3. ff. de testam. militis* D. Marcum aliquando secundum sententiam suam rescripsisse, gloriatur. Vt cumque autem de hisce confitendum sit, diversas eorum opiniones ex sectarum studio propullulasse, ita de illis, qui scilicet sub libera republ. vixerunt, dubium non est, quin ex sola æmulatione, aut prout quisque vel in æquitatem vel instrictiorem juris rationem pronior fuerit, promanarint. Seditis igitur hisce, de quibus paucula hæc præmisisse fraudi non erit, ad id, quod dissertationis nostræ caput est, sectarum nempe diversarum historiam penitus evolendam, procedamus.

B

CAP.

CAP. II.

Generalia quædam de Jurisconsultorum sectis, tum de earum origine ac primis auctoribus.

MORE Jurisconsultorum, de quibus etiam nunc agimus, de voce SECTA principio sollicitos nos esse convenit. Usus enim hoc vocabulo ad hanc rem ipse *Pomponius l. 2. de O. I. §. 47.* Definit sectam *Isidorus lib. 8. Orig. cap. 3.* *Secta*, inquit, est a sequendo & tenendo nominata, nam sectas dicimus habitum animorum, & instituta circa disciplinam vel propositum tenendo sequuntur. Similiter & *Diog. Laërt. proæm. circa fin.* Αἵρεσιν δὲ λέγομεν τὴν λόγον τὴν καὶ τὸ Φαινόμενον ἀκολουθεῖσαν ἢ δικῆσαν ἀκολουθεῖν καθ' ὃ εὐλόγως ἀν' αἵρεσιν τὴν σκεπτικὴν καλεῖμεν. Primo id Philosophis tributum, quorum sectas eleganter *Cicero de Orat. lib. 3. cap. 16.* familias dissentientes vocavit: *Socraticam domum* dixit *Horat. lib. 1. od. 29.* & *larem Socraticum* 1. *Epod. 1. vers. 13.* Sectæ autem vocabulo de Philosophis usus quoque *Claudian. in paneg. Mall. vers. 60.*

Omnia

*Omnia Cecropia relegis secreta senecta,
Discutiens quid quisque novum manda-
verit evo.*

*Quantaque diversa producant agmina
secta.*

*Tacit. annal. 6. cap. 22. sapientissimos vete-
rum, quique sectam eorum amulantur, di-
versos repertas. Et sic quoque vocem hanc
usurpavit Papinianus in l. 8. §. 4. ff. de va-
cat. & exc. num. Existisse autem ejusmodi
inter Jurisconsultos diversas sectas seu dis-
sentientes familias, præcipuus nobis auctor
est Pomponius in l. 2. de O. I. §. 47. Hi duo,
inquit, (Attejus & Labeo) primum diver-
sas sectas fecerunt. Nam Attejus Capito in
iis, quæ ei tradita fuerant, perseverabat, La-
beo ingenii qualitate & fiducia doctrinæ, quia
& cæteris operis sapientiæ operam dederat,
plurima innovare instituit, & ita Attejo
Capitoni Massurius Sabinus successit, Labeo-
ni Nerva, adhuc dissensiones auxerunt. Te-
stis etiam Venulejus in l. 138. ff. de Verbor.
Obligat. Eum, inquit, qui certarum nundi-
narum diebus dari stipuletur, primo die pe-
tere posse, Sabinus ait: Proculus autem, &
cæteri diverse Scholæ auctores, quamdiu vel
exiguum tempus ex nundinarum spacio su-
peresset, peti posse existimant. Indicat eos*

quod in *de empt. vendit. Sabinianorum* in alia re putabant, proinde esse *prohibere*: Diversa Schola auctores contra sentiebant: & in §. 8. de mandat. Sabinus & Cassius placuit, sed diversa Schola auctores recte. Ostendunt idem & Jurisconsulti plerumque, cum his fere formulis utuntur: Magna dubitatio fuit, l. 73. §. 1. ad L. Falcid. Verior est diversa sententia existimantium, l. 11. §. 6. epd. sublata est dubitatio eorum, l. 1. §. 3. ad SC. Trebell. non immerito dubitabatur, l. 28. pr. ff. eod. quibusdam existimantibus, aliis contra, l. 17. ff. delegationibus. Illud tractatum est, l. 9. §. 2. ff. de statu liberis. Scio tractatum & plerique probant, l. 2. §. 3. ff. ne quid in loco publ. apud veteres varium fuit, l. 139 ff. de verb. oblig. Etsi in dubitationem hoc a quibusdam male deducatur l. 67. ff. de solut. & liberat.

Primi quidem post restitutam Romano Germanoque orbi jurisprudentiam Romanam interpp. Accursius, Bartolus, Baldus, Castrensis, Jason, Ripa, hanc rem ne attigerunt quidem. Accursius ad l. 1. §. sed an ff. de contrah. empt. ad controversiam Sabinianorum cum Proculejanis illud suum male adjicit, quod solenne ipsi in illis, quæ parum

parum affectus est, unde illud *male secundum Accursium. vid. Alciat. 2. prætermiff. in b. 1. Bude. ad b. l. 1. de contrab. empt.* Qualem historiae imperitiam ubique fere, cum in subsidium advocanda esset, deprehendas licet in illis Interpp. sua alioquin laude non frustrandis. Primus uti inter omnes illorum temporum Jurisconsultos melioris literaturæ facem iterum alluxit jurisprudentiæ, & eam situ squalore obsitam nativæ dignitati suæ restituere aggressus est, ita & hanc Pomponii legem non ineleganti commentario illustravit Zasius, & sectarum historiam quodammodo explicuit. Cæterum de earum serie compendiosam consignarunt tabellam *Contius 1. subcis. 2. Gothofred. in man. jur. Coccej. ad l. 2. ff. O. qua tamen illi solum, quos Pomponius recensuit, comprehenduntur. Eam & hic apponere placet.*

SABINIANI

PROCVLEJANI

Cassiani.

Pegasiani.

Sub Augusto.

Attejus Capito.

Antistius Labeo.

Sub Tiberio.

Maffurius Sabinus.

Nerva Pater.

B 3

Sub

Sub Cajo, Claudio, Nerone.

Cassius Longinus.

Nerva F.
Pegasus.*Sub Vespasiano.*

Cælius Sabinus.

Proculus.

Sub Traj. Adriano, & Ant. Pio.

Priscus Javolenus.

Celsus P.

Alburnius Valens.

Celsus F.

Tuscianus.

Priscus Neratius.

Salvius Julianus.

Primos igitur diversarum factionum Principes fuisse Attejum Capitonem & Antistium Labeonem, constat, ac illum quidem Sabinianæ, hunc vero Proculejanæ scholæ auctorem. In causas harum dissensionum inquirentibus, eas partim suppeditat *Pomponius*. *Capito*, inquit, *in his, quæ ei tradita erant, perseverabat, Labeo ingenii qualitate & doctrinæ fiducia, quia & cæteris operis sapientiæ operam dederat, plurima innovare instituit*: Non absimilis origo harum dissensionum fuit, quam quæ Philosophorum, Academicorum cum primis. Æque enim ex Platonis Schola prodierunt Xenocrates & Aristoteles: Ille quidem Præceptoris sui insistebat vestigiis, hic vero novam sibi

sibi diversamque elegit viam, unde prima Academia veteris novæque initia. *Vid. Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 16. & 17. Lipsium 2. manud. ad Stoic. Philos. diff. ult Vossium in diff. de sectis Philosoph.* Cæterum, quæ Labeonem inter & Capitonem exstiteret controversiæ, maximam partem inde ortas suspicari licet, quod ingenio etiam erant quam dissimillimo. Labeo quidem vitæ severæ, & ad Stoicam austeritatem cumpositæ, Capito autem Principum auræ velificatus, plus quam vernili adulatione famam suam nomenque defœdavit. Labeonem enim Stoicis addictum fuisse, sane multa sunt quæ præbent: Trebatium namque Præceptorem habuit, quem ipsum quoque Stoicorum præceptis imbutum fuisse, non male quis colligat ex illa cavillatione *Cicer. lib. 7. ad fam. epist. 16. Balbus mihi confirmavit, te diditem futurum, id utrum Romano more locutus, bene nummatum te futurum, an, quemadmodum Stoici dicunt, omnes esse liberos, qui cælo & terra frui possunt.* Illud quoque a Stoicis hausisse Labeonem, sit verisimile, quod verborum adeo curiosus fuerit, quem Stoicorum fuisse laborem, ex præcipuis ostendit, taxatque *Seneca ipse epist. 45.* Labeoni autem idem tribuit *Gellius lib. 13.*

Noct. Att. cap. 10. Immodica quoque libertas, qua in Principes utebatur, satis arguit Stoicam indolem: Nulli enim magis Principum se conatibus opposuerunt, quam illi, qui Stoicam sectam profitebantur, ut observat *Christoff. Adam Rupertus ad Valer. Max. lib. 8. cap. 14. num. 8.* Quod se hac libertate Labeo quoque efferre solitus fuerit, idcirco dictus creditur ab *Horat. lib. 1. sat. 3. infans. Vetus Scholiast. ibi: Labeo memorata libertatis jurisperitus; inquit.* Ejus *παρρησίας* exempla prostant apud *Sueton. August. c. 54. Dion. Cass. lib. 54. p. 330.* Ipse quoque Attejus hoc in illo reprehendit apud *Gellium lib. 13. Noct. Att. cap. 12. Labeo Antistius, inquit, legum atque morum P. R. jurisque civilis apprime doctus fuit, sed agitabat hominem libertas quadam nimia, atque vecors, usque eo, ut, D. Augusto jam Principe rempubl. obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod in antiquitatibus Romanis legisset.* Atque ita Stoica Philosophia ad successores Labeonis, Proculejanos scilicet, propagata fuit, iique præ cæteris ad illam se applicarunt, magis etiam quam Sabiniani, ut erudite observat *Emund. Merill. observ. lib. 2. cap. 4.* Hinc Sabinianis Stoicos fuisse infensos, ac quo potuerint modo

modo eos sugillasse, verisimile est. Non caret cavillatione illud *Arriani lib. 4. dissert. Epietet. cap. 3.* ubi cum dixisset, *liber sum & amicus Dei*, subjungit: *Hæ sunt illinc missæ leges, hæc edicta, horum interpretem esse decet, his parere, non Massurii, non Cassii præceptis.* Nec ab ironia abest illud *Persii sat. 5.*

Vindicta postquam meus a Pratore recessit.

Cur mihi non liceat, jussit quodcunque voluntas,

Excepto si quid Masuri rubrica notavit.

Diversitatem ingeniorum Labeonis ac Capitonis exinde etiam licet perspicere, quod cum Capito honorum fuerit appetentissimus, Labeo contra delatos sibi quoque repudiaverit. Testatur enim Pomponius, eum, cum Cos. suffectus ab Augusto deligeretur, hanc dignitatem detrectasse: Causam allegat hanc *Bertrand. in Labeon.* quod ominosum forte fuerit, in demortui Consulis locum succedere, quemadmodum id in Censura observatum. Sed longe alia ratio erat hac in parte Censuræ & Consulatus. Causas enim peculiare, quare id in Censura non factum, exponit *Livius lib. 5. cap. 31. lib. 6. c. 27. lib. 9. c. 34.* quæ Consulatus accom-

modari nequeunt. Noti quippe moris apud Romanos fuit, ut in demortui Cos. locum alius sufficeretur: Sic enim & Augustum se ipsum in locum Panfæ & Hirtii consulem fecisse, scribit *Tacitus in Orat. cap. 17. num. 2.* & *Claudio Sueton. in vit. cap. 14.* novo circa Principem exemplo in locum demortui consulis suffectus. Sed & ille error est Bertrandi, quod putet, in demortuorum saltem Coss. locum qui surrogabantur, *suffectos* fuisse dictos. Antiquitas aliud nos docet. Erant enim *suffecti*, qui in quorumvis Coss. seu mortui seu proscripti erant, seu morbo ab officio detinebantur, locum surrogabantur. *Vid. Onuph. Panvin. comm. ad fast. pag. 57. & seqq.* Alii comminiscuntur hanc rationem, quod eam dignitatem, ut non adeo magni æstimatam, se inferiorem duxerit Labeo. Nota enim est querela illa apud *Senec. de tra. lib. 3. cap. 31.* *Tanta tamen importunitas hominum est, ut quamvis multa accipiant, injurie loco fit, plus accipere potuisse: Dedit mihi praturam, sed consulatum speraveram, dedit 12. fasces, sed non fecit ordinarium consulem.* Sed neque hoc Labeonem, non usque adeo ambitioni deditum, deterruisse arbitror; forsan autem, ne a studiis suis detineretur, cum ad publica diver-

diverti negotia opus esset, istum declinavit honorem. Scribit enim Pomponius, *eum annum ita ordinasse, ut Romæ sex menses esset, & consulentibus responderet, ac sex menses secederet, studiisque operam daret.* Quales secessus Romæ multis Clarissimis viris in usu fuisse, suo multoties & aliorum exemplo testatus est Cicero. Et extat ejus rei quoque vestigium in *l. 21. §. si arbiter ff. de recept. arbitr.* ubi Ulpianus: *Arbitri, inquit, qui in eo loco, qui sit circa urbem, adesse litigatores jusserint, si ejus auctoritatis sit, ut in secessibus agere soleat.*

Quod porro Capitonem attinet, mores ejus ac ingenium tam dissidebant a Labeone, quam a cœlo terra. Enimvero Attejus hic usque Principum captare gratiam, eorumque nutibus intentus, quibus artibus favorem sibi conciliaverat, iisdem eam conservare erat sollicitus. Componit eorum ingenia Tacit. *Annal. lib. 3. cap. 75.* Et *Capito Attejus, inquit, de quo memoravi, principem in civitate locum studiis civilibus affectus, sed avo Centurione, Syllano patre Prætorio, consulatum ei acceleravit Augustus, ut Labeonem Antistium, iisdem artibus præcellentem, dignitate ejus magistratus antestaret.* Namque illa ætas duo pæsis decora
simul

simul tulit: Sed Labeo incorrupta libertate ob id fama celebratior, Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur: illi, quod praturam intra stetit commendatio ex injuria, huic, quod consulatum adeptus odium ex invidia oriebatur. Adfert adulationis illius exemplum *Idem Annal. 3. cap. 70.* Vbi hoc adspergit emblemata: *Capito insignitior infamia fuit, quod humani divinique juris sciens, egregium publicum, & bonas domi artes debonestavisset.* Aliud exemplum est apud *Sueton. de Grammat. cap. 22.* Atque ita uterque ad extrema deflexit, neuter media ingressus via: Capito quidem prudens dicendus fuisset, siquidem obsequium illud decora quadam modestia temperare gnarus fuisset: Labeo vero *ἄπολιτικός* plane, bonus vir esse maluit, quam bonus Civis. Ita neuter probe didicit, quomodo sub Tyrannis etiam sine famæ dispendio, nec tamen alieno eorum animo, vivere liceat. Quam artem egregie *Tacit. Annal. lib. 1. cap. 20.* ostendit. *Aut, inquit, forte licet, inter abruptam contumaciam & deforme obsequium pergere iter, periculis & ambitione vacuum.* A quibus artibus suum commendavit Agricola *Idem in vit. ej. cap. 45.* Vt ad Capitonem revertar: Fuit is Cos. cum Vibio Post-

Post-

Possibile, sed uterque saltem suffectus, ut
 ex inscriptione quadam ostendit *Rupert. p.*
427. indeque Tacitus accelerasse ei scribit
 Consulatum Augustum. Fuerunt autem eo
 anno ordinarii Coss. M. Æmilius Lepidus, &
 L. Arruntius. Cæterum Capitonem in lo-
 cum M. Æmilii successisse, idque paullo ante
 quam Vibius consulatum adeptus, necessum
 est. Erroris enim alias convinceretur *Tacit.*
qui lib. 1. ann. cap. 16. Capitoni & Arruntio
 ut Consulibus mandatum fuisse scribit coër-
 cendi fluminis remedium: Insigniter vero
 lapsi sunt *Muretus & Forsterus*, quos idcirco
 notavit quoque *Rupertus*, qui, *Cuspinianum*
 hic pariter erroneum plane secuti, hunc Ca-
 pitonem fuisse asserunt, qui cum Germani-
 co. Cos. fuit A. V. C. 765. Qui tamen
Dionis. lib. 56. C. Fontejus Capito dicitur.
 Nihilominus hoc sibi errore placuit etiam
Coccejus, qui tamen & locum illum *Dionis*
 adducit, neque animadvertit, quod gentile
 nomen nequaquam conveniat, cum hic Ca-
 pito e Fontejorum sit familia: qui postea in
 Germania occisus, quem *Tacit. hist. lib. 1.*
cap. 52. num. 1. sordidum & avarum dixit. At-
 tecti vero Capitonis consulatus meminit &
Flavianus lib. 3. ad L. Jul. Pap. in l. 29. ff. de
rit. nupt. in eoque Legem tulisse, ait, ne
 invi-

invitam libertam uxorem ducere Patronus posset.

Cæterum ad dissensiones hæc accessit præterea quoque Labeonis *νομινοξία* & dissentiendi studium, quod in eo non mediocriter fuisse, facile colligas. Videtur id nobis innuere velle *Javolen. in l. 25. ff. qui testam. facere poss.* ubi, cum primo Servii sententiam exposuisset, postea Labeonis limitationem adfert, ac subjungit: *Ego nec Servium puto aliud sensisse.* Argumento sane certissimo nobis est, quod a Præceptoris sui Trebatii sententiis ut plurimum alienus, suis ipse opinionibus mire delectetur. Exempla ejus rei videas licet in *l. 1. §. 41. ff. depositi. l. 1. §. 2. ff. de peric. & commod. rei vend. in l. ult. ff. de jure deliberandi. l. 31. ff. de usu & usufruct. leg.* Non nunquam tamen cum Trebatio sensisse etiam legitur, ut in *l. 6. §. 7. ff. de commun. divid. l. 45. ff. de contrab. emp. l. 29. ff. eod. l. 13. §. 22. ff. de act. empt. l. 66. §. 1. soluto matr. l. 16. pr. de tritic. vin. leg. l. 40. §. fin. de condit. & demonstr. l. 3. §. 11. ff. de statu liberis.* Cum utroque Præceptore suo, & Trebatio & Ofilio, idem aliquando etiam respondit. *in l. 22. §. 10. ff. mandat.*

Atque ita Labeonem ab Atteii Capitonis ut vitæ ratione plane alienus fuit, ita & ingenio

nio

hinc doctrinaque dissimilimum ostendimus, ad hocque contingere facile potuit, id quod evenit, ut in studiis etiam juris Civilis partim emulatione, partim dissentiendi studio, in diversas partes distraherentur. Cæterum hujus dissensionis nulla, quantum memini, in jure nostro supersunt vestigia, quemadmodum nec Atteii Capionis scripta ad istas ne minimum quidem symbolum contulerunt. Ter tamen observavi ejus auctoritatem allegatam. A Proculo *in l. 3. §. siu. ff. de Legat. 3.* ac deinde a Paulo *in l. 2. §. 4. ff. de aqua & aqu. plu. arcend.* demum a Labeone *in l. 79. ff. de jure dot.* Jam porro ad utriusque sectæ familiās nos conferamus.

C A P. III.

De Scholæ Sabinianæ Sectatoribus.

MASSURIUS SABINUS (ut vocatur *in l. 56. ff. locat. & a Marcello in l. 80. ff. de Legat. 1.* rursusque a Favoleno *in l. 105. ff. de Verb. Oblig.* cum alias solo Sabini nomine vocetur) primus fuit, ut ex Pomponio constat, qui sectas Capitonis propagavit. Dicitur Athenæo *in arg. operis sui νόμων ἐξηγητής, καὶ πάσης παιδείας ἔπαρέργως ἐπιμέλειαν ποιῆσαι.* Et lib. 14. Μαοὺς ἐλεῖ ἀπαντα ἄρ. 15.

16)

καὶ σφόδρα καὶ ἔδενός δεύτερον. Præcipua hic Tiberii tempore fama floruit, cum ab eo primus publice scribendi copiam impetraverit. Vnde magna libris ejus accessit veneratio, qui ab ipsis Impp. allegantur in l. 17. Cod. de usufruct. & habitat. & in l. 14. Cod. de servit. & aqua.

Commentatus etiam est ad Edictum Prætoris, quos libros Imperator in catalogo recensere neglexit: quintum tamen Paulus in l. suo victu ff. de operis liberterum allegavit. Constituerunt libri illi decem partibus, quas refert Gifanius in Oeconom. edict. perpet. p. 97. Quem partium numerum tenere etiam voluit postea Julianus in Edicto suo perpetuo, hujus sine dubio imitatione, quippe ejus ex schola descendens. Adfessoria ejus citat Vlpian. in l. 5. §. 8. ff. de injur. & fam. libell. Dicti ab ejus nomine fuerunt, qui eum sequebantur, SABINIANI. Ita Vlpianus in l. 11. ff. de donat. inter vir. & uxor. Placuisse scio SABINIANIS: Et Marcianus in l. 11. ff. de acquirend. rer. dom. Ita Sabinianis visum est, quæ sententia vera est. Ipse etiam Imp. Justinianus in l. 3. Cod. de postb. hered. instituend. Cumque SABINIANI inquit, existimabant. More nimirum ab antiquis Philosophis petito: sic de Menedemo Ertrienti Ere-

Eretriaci dicti: Ἐὰ τὸ καὶ αὐτὸν κατέρχεν αἰ-
 γίσιος, *Diogen. Laërt. in Phadon. in fin.* Et
 de Heraclito *idem in vit. p. 631.* Τοσαύτω δὲ
 δόξαν ἔχε ὡς καὶ αἰρετικὸς ἀπὸ ἀσπίθ' ἡμέτερος
 κληθέντας ἠρακλειτείας. Sic de Rhetoribus
 Theodoro & Apollodoro *Quintilian. Inst.*
Orat. lib. 3. cap. 1. Hi diversas opiniones tra-
 diderunt, appellatique inde Apollodorei &
 Theodorei, ad morem certas in philosophia se-
 ctas sequentium.

E Sabinianis præcipuus fuit *C. Cassius*
Longinus, quem Sabini fuisse discipu-
 lum, satis ostendit *l. 19. ff. de recept.*
qui arbitr. Nec facile hic a Sabini prin-
 cipiis discedere solet, unde nihil frequen-
 tius in Jure nostro, quam: Sabinum &
 Cassium ita sentire; Hic vero cum Præ-
 ceptore suo de famæ fastigio decertasse vi-
 detur, dum illius gloriam paulatim obum-
 brare aggressus, splendorem nomenque Sa-
 binianæ scholæ sibi ipsi arrogavit: siquidem
 jam non a Sabino, sed a suo ipsius nomine,
 scholam, cujus Sabinus auctor, ipse vero seu
 novus erat conditor, appellari voluit CAS-
 SIANVM: Vnde *Plinius lib. 7. Ep. 24.* eum
Cassiana schola Principem ac Parentem vo-
cat. Dicti ab eo quoque ejus discipuli CAS-
 SIANI. *Paullus in l. 35. ff. de mort. causa do-*
nat.

nat. §. 3. Nec dubitaverunt CASSIANI, quin conditione repeti posset: Idem in l. 18. ff. de furtis: si servus tuus furtum mihi fecerit, & Dominus ejus effectus, eum vendidero, non posse me agere cum debitore, CASSIANI putant. De hoc ita Pomponius: Sabino successit Cassius Longinus, natus ex Filia Tuberonis, qua neptis fuit Servii Sulpicii, & ideo proavum suum Servium Sulpicium appellat. Hic Cos. fuit cum Quartino temporibus Tiberii, sed plurimum in civitate auctoritatis habuit eoque, donec eum Caesar civitate pelleret, expulsus ab eo in Sardiniam: revocatus a Vespasiano diem suum obiit. Satis anxii sunt interpp. in conciliando hoc loco cum veritate historica: De consulatu ejus res difficultate non caret, quam ex omnibus felicissime videtur expedivisse *Christ. Ad. Rupertus*; Nobis hoc ulcus tangere non libet, utpote iis nunc subsidiis, quibus Viri illi ad veritatem eniti tentarunt, non adeo instructis: In magna sane penes omnes admiratione fuisse Cassium nostrum, Tiberii imprimis tempore, constat, donec a Claudio Cæsare in exilium pulsus: De quo præter Pomponium etiam *Tacit. lib. 16. ann. cap. 7.* Objectavit Cassio, quod inter imagines majorum etiam Caji Cassii effigiem coluisset,

set, paullo post c. 9. Tunc SC. Cassio & Silano exilia decernuntur; de Lepida Caesar statueret. deportatusque in insulam Sardiniam Cassius, & senatus jus expectabatur: Ultima hæc verba medicam manum requirunt, quanquam Lipsio desperatum videatur mendum. Bertrand. in Cass. putat expectabatur, hic idem esse quod probabatur: sed non istuc facient loci ab eo allegati, ubi diversam vocis spectare significationem esse, facile apparet. Magis illi emendationi confirmandæ faceret l. 33. ff. mandat. usque ad eam summam, in quam rogatus erat, fidem ejus spectasse videtur, qui rogavit. Ineptior paullo est Ludovic. d' Orleans, qui legit, sententia conjugis expectabatur: Longius petita conjectura, nec ad mentem historici; Acum tetigisse videtur Rupertus, qui legit: & Senis citus interitus expectabatur. Testatur vero & de Cassio idem Sueton. in Ner. cap. 37. Cassio Longino JC. ac luminibus orbato, quod in veteri gentili stemmate Cos. Cassi Caesaris percussoris imagines restituisset, objectum est. Quod Pomponius addit, quasi a Vespasiano postmodum receptus fuerit, neminem ex historicis sibi habet adstipulantem. Cæterum nec omittendum ejus encomium, quo a Tacit. lib. 12. annal. cap. 11.

ornatur: *Ea*, inquit, *tempestate Caspius ceteros præminebat peritia Legum.*

CÆLIVS postea SABINVS Casium excepit, qui Sabinianorum iterum induxisse nomen creditur: & quam gentili suo famam interverterat, Caspius eam feliciter reparasse. *Vid. Gothofred. man. jur. p. 36.* Plurimum enim potuit sub Vespasiano attestante *Pompon. l. 2. §. ult. in fin. de O. I.* Quin & cum Fl. Sabino Ottonis tempore Consulatum ipsi Kalendis Majis destinatum fuisse, scribit *Tacit. hist. lib. 1. cap. 77.* Vnde suffectum Cos. saltem fuisse colligas: Ordinarii quippe Coss. semper Kal. Januariis magistratum adibant. *Plutarch. in Mario.* Dictus fuit M. Cælius Sabinus, ut habet *Plin. Nat. Hist. lib. 35. cap. 12.* ejusque meminit & *Gell. Noct. Att. lib. 7. cap. 4.* Et sæpius nominatur *in l. 17. ff. ad. edict.*

Cælii successor fuit PRISCVS IAVOLENVS, seu ut alii, IABOLENVS, de cujus nomine multa *Salmas. in not. ad Capitolin. Rupert. in Pompon. b. t.* Indolem ejus ac conditionem prolixè nobis describit *Plin. lib. 6. epist. 15.* Non exiguæ eum auctoritatis fuisse, exinde factis constat. Tum a Labeonis schola quoque abhorruisse, luculenter patet ex epitome, quam ad Labeonem conscripsit, in qua plerumque

rumque in Labeonis ulceribus ungues defigere gaudet. *Vid. l. 18. ff. de fund. dot. l. 44. ff. de injur. & famos. libell.* E contrario Casii sententias amplexum, patet *ex l. 6. §. 2. ff. de liber. & posth.* Ex cujus quoque scriptis spicilegia contulit in 55. libros, quorum decimus quintus allegatur *in l. morib. & l. solvendo ff. de V. S.* Ejusdem quoque libros assidue eum versasse, argumento sunt *l. si alieni 78. ff. de solut. & liberat. & l. si hereditas 28. §. 1. ff. de statu liberis.*

Ab hoc Pomponius numerat ALBURNIUM VALENTEM, quem cum Salvo, Vlpio Marcello & Jaboleno in consilio Antonini Pii fuisse, refert *Capitolin. in vit. Anton.* Eundem esse non dubito, quem *Paulus in l. 78. §. 6. ff. de legat. 3. Alburnium Valentem* vocat. Etsi autem Pomponius eum Iuliano adhuc præponat, non male tamen quis conjiciat, eum post tempora Juliani vixisse, cum Juliani auctoritate aliquoties usus legatur, ut *in l. 33. ff. de minorib. & l. 94. ff. de legat. 3.* ex quibus simul constare poterit, eum fuisse Sabinianæ sectæ addictum.

Valenti Pomponius TVSCIANNVM, nescio quem, substituit. Commentatores hic quidam uno ore hujus nominis Jurisconsultum sibi cognitum negant. Illud non abs re, in

universo Digestorum volumine vix nomen, quod huic non adeo sit absimile, reperiri. Ad hoc igitur ut ultimum confugiunt præsidium, ut corruptum a liberariis nomen asserant: Sed in emendando eo non parum falluntur plurimi, dum tale aut affine nomen anxie investigant: Ita *Guido Panciroli. 1. tb. var. lect. 79.* EVSCIANS legiti, cuius mentio est apud *Capitolin. in Pertinac.* Sed fuit is Præfectus Vrbi, nec Jurisconsultum fuisse aliunde constat. Vix est etiam, ut is dici possit, qui Triphonino memoratur *in l. 7. ff. de legat. præstand.* & Tuscianus Numidiæ Legatus dicitur. Sagacior paullo videtur conjectura *Hotoman. in descript. vet. J. C. p. 170. Rupert. ad b. l. 2. Pomp.* qui putant, ita in M. quodam exaratum fuisse lus ianus: Vnde imperitia librariorum factum *Tuscianus*, cum *Volusius Mæcianus* legendum fuisset. Cui sententiæ confirmandæ addimus, hoc ipsum nec temporis rationi abversari, & hunc ipsum Mæcianum Cassianæ quoque sectæ fuisse addictum. Quod enim Mæcianus quispiam a *Lampridio* inter Severi consiliarios recensetur, dudum jam mendii nomine viris doctis suspectum, qui *Metium* ibi potius legendum arbitrantur, qui auctor est *l. 5. de jure fisci*: quem sub Severo floruisse, ac Consulem

sulem fuisse, constat ex veteri inscriptione apud *Onuph. Fast.* 2. Mæcianus autem Volusius sub Marco demum Imp. florere cœpit, quippe quem in Jurisprudencia ut Præceptorem audivisse Marcum, scribit *Capitolin. in Marc.* Pertigit postea quoque ad DD. Fratrum tempora, horum quippe consiliis adhibitum patet ex *l. 17. ff. de jure patron.* ubi Vlpianus DD. Fratrum rescriptum refert, in quo illi: *Volusius Mæcianus, amicus noster, ut & Juris Civilis præter veterem & bene fundatam peritiam anxie diligens:* vocant eum DD. Fratres amicum suum, more Principibus consueto. *Vid. Sueton. Tib. cap. 55. num. 2. Jan. Guther. de off. dom. Aug. l. 1. cap. 16. Clar. Bernegg. ad Sueton. Caf. cap. 72.* Quod vero Cassianæ hic sectæ adhæserit, inde constare poterit, quod Julianum aliquoties appellet *Suum*, ut in *l. 65. §. 1. ff. ad SC. Trebell. ut Iulianus noster probat.* Ex in *l. 30. §. 7. ff. ad L. Falcid. Celfo & Iuliano nostro placuit.* Vnde familiarem Juliani fuisse, aut ejus scholæ affectam, indubie patet.

Denique agmen claudit **IVLIANVS**, vir multis magnisque Impp. elogiis ornatissimus, & Edicti perpetui conditor: *Amicum suum & virum cariss.* vocant Impp. in *l. 63. ff. de jure patronat.* *Magnæ existimationis vi-*

rum & disertissimum jurisperitum, l. non sine. C. de bonis qua liberis. Iuris sublimissimum testem, l. pen. C. de condict. indeb. summum auctorem juris scientia, in l. inter antiquam C. de usufruct. & habitat. Ab ipso etiam Justiano in Novell. 74 sapientissimi titulo decoratur, & optimi, in Orat. ad Senat. Legum & Edicti perpetui subtilis conditor, l. 2. §. 18. C. de vet. jure enucl. Sabinianæ scholæ asseclam fuisse certum est, cum Javolenum Præceptorem suum fuisse testetur ipse in l. 5. ff. de manumiss. vindict. Illustre præterea est Caji testimonium in l. 57. ff. de manumiss. testam. Cajus ibi primo suam exponit sententiam, deinde addit, quam sententiam Julianus plane sequitur, (paulo post) sed hoc non est consequens Sabini & Cassii sententiæ, quam & ipse sequi videtur. Ipse quoque pene se prodidit in l. 30. de liberali causa: Sabinus refertur existimasse, duci servum debere ab eo, qui vicisset, cujus sententia Cassius quoque est, & ego sum. Jungitur & cum Cassio, quod idem dixerint in l. 28. §. 1. ff. de jurejur. cum Sabino & Cassio l. 1. §. 5. ff. de acquir. vel amitt. poss. Proculum refutat in l. 11. §. 5. ff. ad L. Aquiliam.

CAP.

CAP. IV.

De scholæ Proculejanæ sectatoribus.

Enumeravimus eos, quos Sabinianæ fami-
 liæ sectatores nobis recensuit Pomponius:
 nunc ad contrariam nos scholam confera-
 mus, PROCVLIANORVM scil. quomodo scri-
 bendum, non PROCVLIANORVM, docet *Cu-
 jac. ad tit. de O. I. in fin.* Proculum tamen an-
 tecessit adhuc Nerva, qui primus Labeonis
 dogmata cœpit contra Sabinum propagare:
 Tiberio familiarissimum fuisse, scribit Pom-
 ponius, idque & *Tacit. lib. 4. ann. cap. 58. te-
 statur.* An idem sit, quem *Iul. Frostin. lib.
 2. de aquæ duct.* avum Imperatoris, & juris
 scientia illustrem vocat, in medio relinquo.
 Inedia fatum sibi præcipitavit, Tiberio mul-
 tum ne faceret sollicitante, *Tacit. lib. 6. ann.
 cap. 26.* Quo argumento Stoicæ indolis hæ-
 resisque fuisse colligas. Doctrinæ illius ve-
 stigia non nisi rara habentur in jure nostro.
 Majorem sibi postea auctoritatem acquisivit
 PROCVLVS, quippe quem primum scholæ
 Parentem non immerito dixeris, cum secta-
 tores ejus morem Sabinianorum æmulati,
 amplum existimaverint æque sibi nomen de

C 5

sui

sui Præceptoris nomine fingere. Ita Pomponius h. l. 2 §. ult. & Vlpianus in fragm. tit. 14. mentionem PROCULEIANORVM, faciunt. Quis autem fuerit hic Proculus, cujus fortunæ conditionisve, parum constat. Vix est, ut cum Betrando, Forstero, ac aliis, hunc arbitremur esse Proculum illum, qui sub Ottonne Præfecti Prætorio munus gessit, cujus sæpius meminit Tacit. lib. 1. & 2. ann. Multo minus & sententiæ Ruperti accedere possumus, qui hunc esse Sempronium illum Proculum ait, quem in l. 47. de legat. 2. consultum putat. Sed parum sincere de lege allegata judicat: Sic enim ibi: *Sempronius Proculo, nepoti salutem.* Fuit igitur is Sempronius avus Proculi, eumque in lege illa consuluit. Laudatur a Divis Fratribus in quodam rescripto, quod exhibet Vlpianus l. 17. ff. de jure patronat. ut non levis juris auctor. Labeonem ut plurimum sequitur, nec minus etiam in Nervæ auctoritate delitescere solet, ut in l. 8. §. 9. ff. de reb. credit. l. 13. ff. qui potior. in pign.

Proculum in schola excepit NERVA junior, illius, quem modo nominavimus, filius, nequaquam degener: Jam enim octodecim annos natus de jure responsitasse narratur Vlpiano l. 1. §. 3. ff. de postulando. Idem Vlpia-

Vlpianus multum tribuisse videtur huic Nervæ, quippe ejus singulari doctrina non parum se oblectans, ut *in l. 13. §. 7. ff. de usufruct.* ubi eum *Nervam filium* vocat, quem admodum & *in l. 3. §. 8. ff. de peculio: Sed hoc est Nervæ filio est mihi videtur verius.* Ita etiam a Paulo sæpius vocatur *in l. 1. ff. de acquir. vel am. poss.* Hunc Proculejanos secutum, etsi vix liquidis argumentis demonstrari queat, vix tamen est, ut a Parentis sui opinionibus eum secessisse credamus.

Nervæ successit PEGASVS, qui non impari fama hujus sectæ persecutus est dogmata, ita, ut & qui eum sequebantur, PEGASIANI fuerint dicti. Eum hunc esse statuunt plerique, qui cum Pufione Cos. fuit & SC. Pegasiani auctor, cujus mentio est apud *Iustinian. Inst. §. 5. de fideicom. heredit.* Cui sententiæ non officit, quod hi Coss. nequaquam in fastis reperiantur, cum & a suffectis Consulibus SC. quoque fuerint denominata, ut pluribus ostendit *Gerhardus Coccejus in comm. ad h. l. Pompon.* Illustre de Pegaso *Juvenalis* est testimonium *sat. 4. vers. 77.*

*Pegasus attonita positus modo villicus
urbis*

*Anne aliud tunc præfecti? quorum opti-
mus atque*

Inter-

*Interpres Legum sanctissimus, omnia
quanquam*

*Temporibus diris tractanda putabat in-
ermi*

Iustitia. - - -

Vnde eum præfectum urbi aliquando fuisse constat: Villicum enim antiqua vocis significatione dixit Juvenalis præfectum: *Vid. Salmas. ad Lamprid. Alex. Sev. p. 20. add. Cicer. pro Plancio cap. 62. Horat. lib. 1. ep. 14. pr.*

*Villice sylvarum & mihi me reddentis
agelli.*

Ad Proculi sententias aliquoties accessisse legitur, ut *in l. 30. §. 2. ff. de peculio, l. 27. §. fin. ff. de acquir. rer. dom.* Coniungitur & cum Labeone *in l. 12. §. 3. ff. de instruct. vel instr. leg.* Aliquando & contra Sabini sententiam, a cuius schola alienus erat, respondisse legitur *in l. 115. §. 2. ff. de Verb. Obligat.*

Iam porro ad CELSOS devenimus: Hos enim a Pegaso numerat Pomponius, & quidem utrumque & patrem & filium, Proculejanæ scholæ sectatores celeberrimos. Quamquam dispar alterutrum gloria secuta, cum parentis quidem parce admodum mentio fiat, filii vero sæpius, cuius & scripta non parum ad Digesta contulerunt. Meminit pa-
rentis

rennis sui Celsus filius in l. 29. ff. de legat. 2. Pater meus, inquit, cum esset in consilio Ducenti Veri, itum in sententiam suam referebat. Idemque successionem illam scholæ Proculejanæ ostendit in l. 20. ff. eod. Et Procule placebat, & a patre sic accipi. Patris quoque mentionem fecit Neratius in l. 39. ff. mandati: & Aristoni & Celso Patri placuit. Astutiam ejus, qua periculum a Domitiano ipsi destinatum evasit, refert Dion. lib. 67. p. m. 765. Filius Jubentius Celsus dictus fuit, ut in l. 7. §. 1. ff. de operis libert. l. 13. princ. de liberis & postb. Bis cum fuisse Consulem tradit Pomponius. Et primum quidem susceptum fuisse tantum credibile est, quod in fastis non nisi semel cum L. Balbo referatur; Sed tamen cum Neratio Marcello aliquando Cof: fuisse, patet ex l. 3. Cod. de serv. reipul. manumit. Sed hosce non fuisse diversos consulatus, ex antiqua inscriptione quadam astruere annititur *Beurandus* in *Cels.* p. m. 56. Proculum probasse ait *Vlpian.* l. 9. §. 3. ff. de hered. instit. cum eodem consentit etiam in l. 19. §. 3. ff. de auro. arg. mund. *Vlpiano* etiam imprius placuisse Celsus videtur, unde, cum ejus usque testimoniis, sapius id cum elogio quodam facit, scil. *eleganter recte Celsus.* Vid. l. 1. §. 1. ff. de iustit. & iure, l. 18. ff. de hered.

pe-

petit. l. 23. de recept. qui arbitr. l. 18. §. 4. ff. famil. ercisc. ut a Patre distinguant, solent hunc vocare filium: Sic Pomponius in l. 1. ff. de rescind. vendit. Celsus filius putabat. Idem in l. 29. ff. de evictionibus: Celsus filius agebat. Ista ratione Paulus eum vocat adolescentem in l. 91. ff. de verb. obl. Notanda est dissensio illa inter filium hunc ejusque Patrem Celsum, quam habet Ulpian. l. 3. §. 7. ff. de condict. causa data.

Denique agmen Proculejanorum claudit NERATIVUS PRISCVS: Quem Consulem fuisse ait Pomponius, quamvis fastis incognitum esse tradant. Meminit tamen SC. Neratio Prisco & Annio Vero Coss. facti, l. 6. ff. ad L. Cornel. de sicar. Quantum Trajanus ipsi detulerit, satis ex Lampridio constat: Proculi sententias secutum, testis est l. 17. pr. ff. solut. matrimon. quæ desumpta est ex Pauli lib. 7. ad Sabin. Idem tamen Paulus in lib. 6. ad Plaut. ex quo est l. 21. ff. de re judicat. longe aliter Neratii hac de re adfert sententiam, quod argumento est, quam diversimode Jurisconsulti alterius cujusdam referant sententiam: Cujus sane rei non solum Triboniano, sed ipsis quoque Jureconsultis culpam tribuendam esse, non immerito quis arbitretur. Etiam in l. 32. §. 5. ff. de auro, arg. leg. Ne-

Nerattus Proculum refert ita respondisse, a qua sententia nec ipse discedit. Ejusdem quoque sententiæ sunt *in l. 3. §. 5. ff. de A. vel A. Poss.*

Et hæcenus vidimus de iis, quos Pomponius nobis recensuit, diversarum sectarum affectis. Quorum in vitas penitus inquirere, nostrum nunc non est negocium, neque adeo operæ precium foret, aliorum compilare scrinia, quippe cum hæc jam pridem iis, qui seorsim Juris Jurisconsultorumque historiam sibi scribendam sumpserunt, operose factis pettractata sint. Ad eos nunc progredimur Jurisconsultos, quos Pomponius prætervectus, ex Digestorum tamen volumine sat nobis cogniti sunt.

C A P. V.

*Disquiritur de reliquis, ac posterioris
imprimis ævi Jurisconsultis, an & illi
sectas foverint.*

Subsistit in Juliano ac Neratio Prisco Pomponius, forte, quod subsequens temporibus non pari ardore diversæ factiones fuerint excultæ, aut etiam, quod eorum, qui suæ ætati proximiores erant, famæ ad declinandam invidiam

vidiam pepercerit. De quo tamen deinceps paullo curatius disquiramus, ubi primo eorum in sectam, qui eadem ætate cum illis, quos nominavit Pomponius, vixerunt, investigaverimus. Multo autem fœcundior semper schola Proculejana fuit quam Sabini, ex hac potissimum, ut arbitror, causa, quod Jurisconsulti maximam partem tunc temporis Philosophiæ Stoicæ essent addicti. *Vid. Cujac. Observ. lib. 2. cap. 13. Paganin. Gaudant. in libell. de philosophia Romanor. de qua Jurisconsultorum Stoica philosophia tractatum promisit Galvanus de usufruct. c. 1.* Præ cæteris vero hanc excoluere Proculejani, ut jam superius demonstratum nobis.

Celebris imprimis Proculi sectator fuit **ATTILICINVS**, cujus non alia nisi ex jure nostro notitia: Non tamen minorum gentium fuisse Jurisconsultum, patet inde, quod *Imp. §. 1. Inst. de heredib. instit.* ejus usus fuerit auctoritate. Fuisse autem Proculo familiarem, docet nos *l. 17. ff. de pact. dotalib.* ubi eum per epistolam consulit, cujus principium est, *Attilicinus Proculo suo salutem.* Hinc & sæpiuscule Proculo conjungitur, quod scil. in eadem fuerint sententia. *Vid. l. 22. §. 9. ff. de recept. & quia arbitr. l. 17. ff. de pecul.* Postea cum Nerva quoque filio amicitiam coluit,

fuit, cum quo saepe respondit & eandem fovit sententiam. Sic in *l. 7. ff. de condict. causa dat. caus. non secut.* Nerva & Attilicinus simul respondent: Idem scribunt in *l. 45. §. 1. ff. mandati*: Et Ulpianus in *l. 4. §. 8. ff. de dol. mal. & met. except.* Extat, ait, Nerva & Attilicini sententia existimantium. Valens in *l. 19. ff. de legat. 3.* Nerva & Attilicinus recte putaverunt. Paulus quoque in *l. 19. ff. de liberat. leg.* eorum refert consensum. Nec non Neratius Proculum & Attilicium existimasse ait, secundum Ulpian. *l. 5. §. 1. ff. de serv. prad. rust.*

Pariter etiam ARISTO Proculi adhæsit scholæ, eamque temporibus Trajani illustrem reddidit: Laudatur prolixè a Plinio lib. 8. ep. 12. Gellio N. A. lib. 11. cap. 18.

Habuit e Schola Proculejana familiarissimum Priscum Neratium. Vnde sæpius reperias in fctis, Neratium Priscum & Aristonem in eadem fuisse sententia. Hinc & Neratius in *l. 58. ff. de pact.* Aristonis sententiam refert & probat. Et Papinianus in *l. 5. ff. si a parente quis manumiss.* D. Trajanum memorat, aliquando ex consilio Neratii Prisci & Aristonis respondisse. Sæpius quoque liberis invicem commutasse reperio. Ita Ulpian. in *l. 19. §. 2. ff. locat.* meminit epi-

D

stolæ

stolæ Neratii ad Aristonem. Et in l. 3. pr. ff. quæ res pignor. vel hypoth. Aristo Neratio Prisco scripsit: Contrariam Pegaso aliquando sententiam fovisse legitur in l. 19. de hered. instituend. Ab hac vero me sententia non dimovet auctoritas Pomponii, qui in l. 40. ff. de receptis refert, *Aristonem dicere, se Cassium audiuisse dicentem &c.* unde quis colligat, Cassianæ potius hunc sectæ addictum fuisse: Sed constat, cum Jurisconsulti publice profiterentur, sæpius eos a diversæ scholæ sectatoribus fuisse frequentatos; Id tamen non officiebat, quo minus uni præcipue se manciparent. Ostendit nobis hoc diserte in *La-beone Pompon. de O. I. l. 2. §. 27.* Post hunc, inquit, *maximæ auctoritatis fuerunt Attejus Capito, qui Osilium secutus est, & Antistius Labeo, qui omnes hosce audivit, institutus autem est a Trebatio.* Multo vero minus crediderim, hunc Aristonem illum esse, qui Julianum consuluit in l. 6. ff. de legat. præst. contra tabb. id quod putat *Bertrand. in vit. Arist.* Dicitur enim is *Salvius Aristo*, cum noster fuerit *Titus Aristo*; Nec *Bertrandi* conjectura locum habet, qui hæc verba *Salvius Aristo Juliano salutem*; ita transponenda censet: *Aristoni Salvius Julianus salutem*, cum nulla nos necessitas adigat, ut

eum

cum fuisse Aristonem, hunc Proculejanum, credamus.

Præter hosce & Vlpus Marcellus ex Proculi sectatoribus fuisse perhibetur: id quod observavit *Emund. Merill. obs. 1. cap. 28.* Quod tamen inter alia hoc adduxerit argumentum, quod ex hac schola fratrem quoque habuerit Neratium, ex errore quodam verum videtur. *In l. quesitum 12. §. 43. ff. de iust. vel instr. leg.* Neratius quidem ad fratrem suum Marcellum scripsisse dicitur, sed an is fuerit hic noster, non levis occurrit dubitandi ratio. Crediderim enim, Marcellum istum, de quo dicta *l. 12.* fuisse potius Neratium illum Marcellum, qui cum Juventio Celso Consul fuit, cujus mentio est *in l. 27. C. de serv. reipubl. manumitt.* & quem *Plin. lib. 3. epist. 8.* vocat *Virum Clarissimum.* Noster vero Jurisconsultus Vlpus Marcellus alius fuit. Quam vero insensu Sabinianæ scholæ fuerit, satis ostendunt, quas in Julianum, quantum vis *σύνχερον* suum, conscripserit, notæ, quæ plenæ sunt dissensionum veteris, quarum illustre exemplum adfert *l. 12. §. 5. ff. de usufruct. & quemadmod.* Nunc cum confirmare aliquid vult Vlpianus, dicitur hos etiam in eo consentire ait, ut *in l. 27. §. 5. ff. ad L. Aquil. Julianus ait, & est ve-*

risimum, cum & Marcellus consentit: Et in l. 2. §. fin. ff. de negot. gest. Nos autem secundum Julianum probavimus, qua sententia habet rationem, & a Marcello apud Julianum probatur. add. l. 10. pr. ff. si quis omiffa causa. Vnde patet, quam insignitar aberrarit *Bertrand. in vit. cap. 1. p. 72.* ubi scribit, eum Cassianæ scholæ fuisse addictum, idque tum ex scriptis ejus liquido apparere, tum, quod Julianum Cassianum appellet suum in l. 85. ff. de condit. & demonstrat. Sed nihil minus quam Sabinianam sectam redolent scripta ejus, & in illa all. l. 85. ff. de condit & demonstrat. nusquam Juliani mentio est, quin ipsa lex Scævola est, in sequenti autem l. 86. *Macianus*, non *Marcellus*, Julianum vocat suum.

TITVS quoque GAIVS ex hac fuisse schola videtur: Stoicæ enim doctrinæ addictior fuit, atque idcirco de originibus vocum, in quibus Stoicorum prima ponebatur cura, conscripsit libellum, laudatum *Gell. lib. 11. Noct. Att. cap. 17.* Quin & naturam pro Deo accepisse in l. 28. ff. de usufruct. observatur quibusdam. Manat & illud ex Stoicorum principiis, quod in l. 28. ff. de usufruct. foetus in fructu esse, asserit. *Vid. Plutarch. placit. philos. lib. 5. c. 15.* Sed non opus erit ut tam alte rem arcessamus: Suo se forex pro-

dit

dit indicio in l. 57. ff. de manuiff. test. ubi ita. Sane sunt quidam, qui, cum heres locuples existeret, tale esse crediderunt, quale si ipse testatur ad auctus postea facultatibus decessisset: Sed mihi traditum est, hoc jure nos uti, ut ad rem non pertineat, locuples an egens heres exstiterit, sed quarum facultatum testator decesserit: Quam sententiam Iulianus adeo sequitur, ut existimet, ne eum quidem libertatem consecutum, quem is, qui solvendo non esset, ita liberum esse jusisset, cum as alicujus solutum erit, Stichus liber esto. Sed hoc non est consequens Sabini & Cassii sententia, quam & ipse sequi videtur. Satis ostendit ibi animum suum a schola Sabiniana alienum. Sed non possum non hic iterum notam Bertrandi oscitantiam notare, qui Caem ait notas ad libb. ffar. Juliani scripsisse. Quod si ita esset, sane & hinc argumentum peteremus, sectæ eum Proculejanæ fuisse. Cæterum errore lapsus est; nam Leges, quas tam in rem adduxit, notarum Scævola in Julianum Marcellumque meminerunt.

Proculejanis quoque VRSEIVM FEROCITATE accenset Bertrand. in vii. ej. motus per l. 1. §. 1. ff. ad L. Aquil. ubi Vlpian. ita: Proculianus existimasse Vrsejus refert. Idcirco postea Iulianus, ut diversæ familiæ sectator, notas

ad eum conscripsit liberis IV, quos in indice recensitos legimus. Et secundus allegatur in inscriptione *l. 48. ff. de jur. dot.* Observare adhuc liceat, quod *l. 1. §. 10. ff. quarum rerum act. datur.* sine dubio emendanda videatur: ibi enim ita: *non Cassius existimasse Vrsejum refert*: Cum tamen Vrsejus post Cassium vixerit, uti facile apparet ex *l. 10. §. 5. ff. quibus mod. usufruct. amitt.* ubi Vrsejus Cassii auctoritate usus: adeoque *ind. l. 1. §. 10. ff. quar. rer. act. non detur.* ita legendum: *Cassium existimasse Vrsejus refert.*

Hactenus de Proculejanis, nunc de Sabinianis videndum, an & præter eos, quos recensuit Pomponius, alii nonnulli iis sine adjungendi. Fuisse autem inter eos & Q. Cervidium Scævola arbitramur, celeberrimum imprimis Jureconsultum, Severi ac Papiniani præceptorem, *Lamprid. in vit. Severi.* qui prudentissimi encomio ornatur *in l. 3. C. Theod. de testam.* Vestigia autem, ex quibus colligas, eum fuisse Sabinianis addictum sunt *in l. 39. §. 1. ff. de negot. gest.* ubi Paulus Scævola noster ait, *putare se, quod Sabinus scribit, &c.* Itemque *in l. 93. §. fin. ff. de solut. & liberat.* ubi ipse discrete sententiam Sabini contra Proculum dissentientem amplectitur.

Præ-

Præter hunc & SEXTVS CÆCILIVS AFRICANVS Sabini scholam secutus. Hunc enim Juliani discipulum fuisse, putat *Accursius in l. 16. ff. de pec. leg. & l. 21. de fidejussoribus*, id quod a veritate non adeo dissentaneum videri cuiquam posset, inspicienti *l. 3. §. 4. ff. de agnoscend. lib.* ubi Julianus Sexto Cæcilio Africano respondisse dicitur, cui *add. l. 38. pr. ff. de condict. indebit. l. 45. ff. de act. empt. l. 38. §. 4. ff. de solut. & lib.*

Jungimus hisce & TERENCEM, quem Juliano imprimis carum fuisse, patet ex *l. 6. ff. de vulg. & pup. subst. cui adde l. 24. ff. qui & a quibus manumiss.* Juliani quoque auctoritate suam confirmat sententiam *in l. 31. ff. eod.*

Huc referendus & MINICIUS NATALIS, ad quem Trajanus aliquando rescripsisse legitur *in l. 9. ff. de feriis.* Fuisse autem Sabinianum, ostendit Bertrandus ex *l. 6. §. 4. ff. de act. empt.* ubi Sabinum respondentem refert *adde l. 11. §. 15. ff. eod.*

Nec non & VINDIVS Sabinianis annuerendus, liquidem ex hac schola familiarem habuit Mæcianum, ut patet ex *l. 32. §. 1. ff. ad L. Falcid.* ubi Mæcianus eum vocat *suum.*

Regimus hætenus de iis Jureconsultis, qui

a Pomponio vel enumerati vel neglecti, omnes tamen ante ejus tempora vixerunt. Iam porro inspiciamus & posterioris ævi Jureconsultos, nobilem imprimis quadrigam illam, *Pomponium, Papinianum, Paulum & Ulpianum*, an & hi ipsi sectarum studio acti fuerint. Plerisque autem ita visum est, hasce Jureconsultorum sectas ad Antonini Pii saltem tempora continuasse, qui solida satis ratione inducti videntur, quod in eis, qui ad eam ætatem usque vixere, Jureconsultis Pomponius conquiescat. Verum enim vero, quantumvis non ausim asserere, pari ardore diversas hasce familias postea fuisse prorogatas, per tamen fit verisimile, hosce posterioris ævi Jureconsultos vel in aliam sectam magis se inclinasse, & siquidem non diserte id fuerint professi, occulta tamen æmulatione animos urgente tacitis dissidiis laborasse. Idcirco nec Pomponius, conquievisse hasce altercationes, meminit, quod certe facturus fuisset, si ante sua tempora iis renunciatum esset.

Tum etiam eorum, quos præterea nos adduximus, plerique ex eorum, quos Pomponius nominavit, schola prodierunt, quos idcirco plane eorum opiniones deseruisse, non facile credo. Lubens itaque largior, non
tanto

tanto amplius studio posteriores Jureconsultos hisce incubuisse sectis, fatendum tamen erit, non omnino eos ab his, quæ a Præceptoribus instillata, discedere potuisse. Quo fere redit & sententia *Gothofredi in manual. p. 28. & Merceri in conciliatore suo.* Sed merentur hæc paullo curatius pertractari. Ac principio quidem reperimus, nonnunquam Jureconsultos, relicta utriusque dissentientis familiaris opinione, media incessisse via, more scilicet Stoicorum, quibus erat familiare, μέτρη ὁδὸν τεύμεν, unde eos erciscundos fuisse dictos, ait *Servius ad lib. 3. Æn. Virg.* Ita in questione illa de specificatione, post multos, inquit *Imperator Inst. de rer. div. §. 25. placuit media sententia existimantium,* quam & *Cajus amplectitur in l. 7. §. 7. ff. de acqu. rer. Dam.* Sic & *Paulus in l. 3. ff. si pars hered. petat. Prudentissime,* inquit, *Juris auctores mediocritatem quandam secuti: Idem in l. 7. ff. ut legator. ratione caveatur. Melius est, per mediocritatem causam dirimere.* Ac proinde etiam laborare nonnunquam reperias in componendis antiquiorum, quin & sui etiam sæculi, Jureconsultorum controversiis, posteriores hosce: *Quemadmodum Pomponius in l. 26. ff. de Legat. 1. Sabini & Cassii diversas opiniones ostendit, diversis conditioni-*

bus locum habere, & utramvis posse subsistere: Pariter *Vlpianus in l. 15. §. 32. ff. de dam. infect.* Illud queritur, ex quo tempore damni ratio habeatur, utrum, ex quo in possessionem ventum est, an vero, ex quo *Braton* decrevit. *Labeo*: ex quo decretum, *Sabinus*: ex quo ventum in possessionem est: Ego puto, causa cognita modo hanc, modo illam sententiam probandam. Notabilis ejusdem est *Vlpiani* compositio in *l. 14. §. 5. ff. de usu & habitat.* ubi *Labeonis* primo sententiam de servo usuario proponit, postea addit, nec offendetur illa *Sabini* sententia, easque invicem subtili ratione conciliat: Idem *Octavianum* cum *Labeone* in concordiam reducit in *l. 18. ff. de heredit. petit.* Ita & *Cajus* in *l. 7. §. 7. ff. de acqu. rer. dom.* controversiæ *Cassii* & *Sabini* cum *Proculo* & *Nerva* intercedit. *Proculum* cum *Cassio* conciliat *Paulus* in *l. 40. ff. de heredit. petit.* Aequè & *Pomponii* & *Juliani* dissidium composuit *Vlpianus* in *l. 7. ff. de dolo malo.* Meminit quoque *Justinianus* in *l. 10. de C. de adopt.* quæstionis inter *Papinianum* & *Paulum* agitæ, cui se *Martianus* adhibita distinctione interponit.

Præterea observandum, Inreconsultos posteriores, ab antiquiorum discordiis, quæ vel certo jure jam constituto, vel unanimi

di-

diversarum sectarum consensu, tandem sopitæ essent, sibi temperasse, nec eas facile resuscitare voluisse: Idcirco in his etiam, non habita diversorum argumentorum, quæ a diversa sectarum parte stabant, ratione, eo unice spectabant, quod jam invaluerat: *Vid. Iohann. Mercer. in conciliatore suo.* Primo igitur quædam controversiæ ipsorum Jureconsultorum consensu intercedente compositæ erant: Quem consensum plerumque posteriores indicant hisce formulis, *pridem placuit; constat, convenit inter omnes, & similibus*: Observavit id *Hotoman. in illustr. quæst. 28. f. 187. ex l. 46. pr. ff. de furtis*, ubi *Ulpianus, inter omnes, inquit, constat. Adde l. 38. §. 7. ff. de contrabend. emp. verissimum est, quod & constare videtur, l. 5. §. 6. ff. de injur. & fam. lib. queritur: an paterfamilias injuriam passus ex L. Cornelia injuriam agere possit? & placuit, non posse, de que eadem inter omnes constat. Pridem placuit in l. 3. §. 10. ff. de muner. & hon. l. 3. §. 2. ff. de jure fisci, l. 17. §. 1. de aqu. & aqu. pl. & infinitis aliis locis: *Venulejus in l. 3. §. 1. de navet. fere autem convenit. Papinianus in l. 4. §. 4. ff. de eviction. qui unum jugerum præ indiviso solum habuit, tradidit, secundum omnium sententias non tantum domini-**

um

um transtulit. Et Cajus in l. 141. §. 3. ff. de verb. obl. secundum omnium opinionem. Vlpian. in l. 1. §. 2. ff. de usufruct. accresc. Omnes auctores ad Plautium de hoc consenserunt. Quod Bertrand. in Plaut. pariter de consensu Sabinianorum & Proculejanorum intelligit. Similiter & Paulus in l. 28. §. 3. ff. de donat. inter vir. Et uxor. apud Plautium placuit.

Deinde etiam nonnullæ veteriorum controversiæ certo jure jam constituto erant definitæ, quo pertinent hæ formulæ: *dubitatum sed obtinuit, hoc jure utimur, rescriptum est*: Hermogen. in l. ult. ff. pro legat. post magnas varietates obtinuit, qua formula utitur idem in l. 32. ff. de oblig. Et Act. Modestinus in l. 4. ff. de captiv. Et postlim. rev. varie tractatum: sed definitum tandem: Vlpian. in l. 68. pr. ff. de usufruct. Vetus fuit questio, sed Bruti sententia obtinuit. Idem in l. 24. ff. de acquir. hered. fuit questionis Et obtinuit. Idem in l. 1. §. 12. ff. si quis omissa causa. Sane questionis fuit, sed Labeonis sententia obtinet. add. l. 127. ff. de Legat. 1. l. 10. pr. ff. de usurpat Et usucap. l. 5. §. 3. ff. de legat. prest. contra tabb. Vlpianus in l. 27. §. 1. ff. de recept. Et qui arbitr. Labeonis sententia non utimur. Idem in l. 19. ff. de hered. Instit.

Ari-

Aristonis sententiam Favolenus probat & Pomponius, & hoc jure utimur. Gajus in l. 4. §. 1. ff. ad L. Falcid. Magna dubitatio fuit, sed hoc jure utimur. Ulpianus in l. 4. ff. de Lege commissor. Sed jam decisa est questio, ut rescriptis Imp. Antonini & D. Severi declaratur: Idem in l. 12. ff. de Tutor. & Curatorib. dat. quamvis enim contra sit apud Celsum, & alios plerosque relatum, tamen D. Prætor. itemque DD. Fratres sic rescripserunt. add. l. 3. ff. de minorib. l. 20. ff. eod. l. 6. §. ult. de inoffic. testam. l. 9. §. 3. ff. quod metus causa, &c.

Porro in dubia quæstione ut plurimum se referebant ad eam sententiam, a qua maximam partem stetisse antiquiores videbant: Hinc, cum opinioni suæ auctoritatem conciliare volunt, addunt, plerique putant, consentiunt, &c. *Ulpian. in l. 10. §. 2. ff. de pact. Julianus ita scribit, & alii plerique consentiunt. Gajus in l. 17. §. 4. ff. de testam. milit. plerisque placet. Africanus in l. 28. p. ff. ad SC. Trebell. non immerito dubitabatur, & plerisque placet. Paulus in l. 2. §. ff. de collat. bon. quaritur, & plerique putant. Idem in l. 3. ff. de damn. infect. plerique dixerunt. in l. 13. ff. ne quid in loco publ. scio tractatum, & plerique putant.*

In

In id generis igitur & similibus disputationibus, Jureconfulti posteriores seposita animorum opinionumque dissensione, hac plerumque via, quam modo designavi, incedebant, & in nullius scholam procliviores erant. Cæterum, quandoquidem luculentis disputandi materies adhuc subesset, dum & veterum controversiæ aliæ magnam partem indecisæ adhuc essent, & novæ inter eos subinde emergerent, etiam inter hosce posterioris ævi Jureconfultos in varias itum sententias, ac prout quisque Sabini vel Proculi principiis imbutus magis esset, tanto se magis vel in illius vel hujus opiniones inclinavit. Nec impedit, quo minus id credamus, quod Pomponium, Ulpianum, Paulum, Papinianum, modo Proculejanorum, modo Sabinorum auctoritate usos legamus, ita ut perinde ipsis fuisse, num hujus vel illius sententias tuerentur, inde quis colligat: Enimvero jam ab antiquioribus illud factitatum, ut nonnunquam ad contrariæ scholæ dogmata transirent, ita etiam, ut in quibusdam cum adversariis suis consentirent contra suæ scholæ affectas, quæ de re infra commodior agendi locus erit.

Vnde jam constat ex hisce argumentis, quæ in medium adduximus, & quorum si-
mul

in infirmitatem declaravimus, minime colligendum definiendumque, posterioris ævi Jureconsultos nullam diversarum sectarum curam habuisse, quinimo nunc singulos hosce, scilicet Pomponium, Papinianum, Ulpianum & Paulum, excutiamus, & quas sibi præcipue sectas quisque elegerit, dispiciamus.

C A P. VI.

Agitur de Pomponio, Papiniano, Paulo, & Ulpiano, quibus sectis quisque addictus fuisse videatur.

QUOD primo attinet Pomponium, sunt nonnulli, qui eum Sabinianis accensent: E quibus & *Bertrandus in vit. ejus* id nimis audenter affirmat. *Cujacius* sane hic valde dubius fuisse videtur, siquidem ad *l. 6. ff. com. divid.* item ad *Pauli l. 54. Edict. p. 25.* eum diserte Sabinianum fuisse dicit; Attamen ad *l. 28. §. ult. ff. de judic.* eum Proculejanis adhæsisse sentit.

Nobis quidem illius scripta penitus paulo insipientibus stat sententia, Proculejanis præcipue scholam secutum esse, cujus amplius opinionibus delectari solet. Hinc
recte

recte putat Labeo contra Trebatium, inquit, in l. 21. ff. hered. instit. & in l. 22. §. 1. ff. quando dies legat. Labeonis definitio probanda: Proculi auctoritate utitur aliquoties in l. 16. §. 2. ff. de eviction. l. 10. §. 1. ff. solut. matrim. l. 12. pr. ff. de Legat. 1. l. 58. ff. de condit. & demonstr. l. 21. ff. de acqu. rer. dom. l. 21. ff. de Verb. Oblig. In l. 28. de acqu. rer. dom. Sabini & Proculi controversias attingit, & ad Proculi partes transit eumque probat; add. l. 16. §. 2. ff. de evictionibus. Attilicini quoque utitur auctoritate in l. 48. pr. ff. de Legat. 1. Et Pegasi distinctione l. 43. §. 2. ff. de legat. 2. & Celsi in l. 14. ff. de verb. obl. l. 29. p. ff. de escrit. Aristonem quoque sæpius testem laudat, ut in l. ult. ff. de acqu. vel com. hered. ubi integrum ex eo locum adfert l. 21. ad SC. Trebell. l. 26. ff. de solut. Et suam sententiam Aristonis opinioni conformat l. 72. ff. ad SC. Trebell. l. 4. ff. de operis libert. Rescriptum ejus recitat in l. 46. de manumiss. testam. add. l. 29. de statu lib. l. 20. de fideicom. libert. Neratium quoque Priscum sequitur in l. 8. §. 2. de liberat. leg. in l. 3. ff. pro suo: Neratius ita scripsit; idque verum puto. Neratium, Aristonem & Ofilium allegat conjunctim in l. 45. de legat. 1. Neratius & Aristo recte putant, l. 5. ff. de

de stat. lib. Et sic utique Proculejanorum sententias diserte probare solet: Sed cum Sabinianorum adfert, non æque cum emphasi quadam illos probare viderur, ut in l. 6. de condit. & demonstr. Sabinus quoque & Cassius senserunt, qua sententia admittenda est; Et cum Proculejanorum ipse, tanquam legisfet, allegare solet sententias, Sabinianorum, tanquam ab aliis acceperit, citat, ut in l. 6. de sup. servor. qua sententia & Cassii & Sabinii dicitur. Ante vero, quam a Pomponio digredior, obiter monere libet, suspectam esse l. 63. §. 9. ff. pro socio. ubi ita legitur, & ait Julianus, Sextum Pomponium referre Sabinum respondentem. quod sine dubio ita emendandum: & ait Julianum, Sextus Pomponius referre Sabinum: Nam Pomponium Julianus allegare non potuit, cum illum præcesserit; Pomponius autem & alibi allegat Julianum, ut in l. 18. §. 5. ff. de damn. infect. Igitur ex hisce, ut arbitror, Pomponium scholæ Proculejanæ magis deditum fuisse, apparebit, adeoque & familiarem habuit Gajum, quem jam superius Proculi asseclam fuisse probavimus: Hunc vero in l. 39. ff. de pupilat. servor. vocat suum: non sine ratione, quod Gajus noster dixit.

Ad Papinianum venio, celeberrimæ fa-
 E ma

mæ Jureconsultum, & multis Impp. laudibus ornatum, quas cumulat *Cujac. in prefat. ad Jurispr. Papian.* Et quoniam ad hoc famæ fastigium enixus erat, ut cæteris omnibus palmam videtur præripuisse, idcirco non minorem sibi penes alios sui ævi Jureconsultos, Vlpianum puto ac Paulum, (nam hosce potius *συνχρόνως* illi fuisse, non discipulos, eleganter ostendit *Cujacius lib. 1. qu. Papin. p. m. 2.*) invidiam concitavit. Siquidem non temperarunt sibi ab eo perstringendo, quoties ejus esset copia. Diserte se aliquando ab ipso discedisse profitetur *Paulus in l. 97. ff. de adquir. vel amitt. hered. Papinianus*, inquit, *putabat, repudiasse eum ex priore hereditatem, &c. dicebam, non repudiare eum: Durior adhuc in illum est in l. 60. §. 4. ff. de ritu nupt. Et ait Papinianus, &c. Sed mihi hoc nequaquam placet, iniquum enim est, &c.* Nec civilius cum ipso egit Vlpianus, id quod satis ostendunt *l. 7. §. 7. ff. de minorib. l. 20. ff. eod. l. 13. §. 6. de hered. petit. l. 12. §. 42. ff. de instruct. vel instr. leg.* Atque ut luculentius invidiam suam declararent, vterque notas in eum conscripsit, quibus illum in plerisque fugillarunt: unde & constitutio Impp. Theodosii & Valentin. *in l. unic. C. Theodos. de respons. prudent.* hisce notis omnis auctoritas abro-

abrogata: quam tamen postea illis restituit Justinianus, ut apparet ex *Constit. 1. de concept. Digest. §. 6.* quatenus scilicet Papinianum illustrarent ac interpretarentur: Idcirco & in vestigiis earum vestigia supersunt, ut *Ulpiani in l. 31. §. 2. ff. de neg. gest. Pauli in l. 1. §. 2. ff. de usur. & fructib. l. 9. de ann. legat.* quin ipse Paulus in *l. 13. §. 1. de rebus eorum qui sub tut.* Papiniani sententiam allegat, & subjungit: *ego autem notavi.*

Cum igitur ad hunc apicem evaserit Papinianus, credibile est, eum nulli certæ sectæ se penitus mancipasse, quin potius ex unaquaque adhibita judicii sui censura ea selegisse, quæ solidioribus videbantur niti principiis. Istud interim in confesso est, Sabinianæ opiniones ipsi præ cæteris placuisse, imprimis, quoniam & Præceptorem una cum Severo postmodum Imperatore habuit Scævola, quem jam Sabini sectatorem fuisse demonstravimus. Sub hoc enim cum Severo fuisse professum Papinianum, scribit *Lamprius in vit. Severi.* Idcirco amat etiam, Sabinianorum plerumque auctoritate suam tueri sententiam. Sic in *l. 4. ff. de servit.* suam firmaturus opinionem, *id est Sabinum respondisse Cassius retulit et sibi placere, ait.* Similiter suam Sabini sententiæ conformat *l.*

28. ff. comm. divid. add. l. 115. §. 2. ff. de Verb. Oblig. l. 37. §. 2. ff. de administ. tut. vel curator. Et voce merito Sabinum probat in l. 3. ff. quando ex facto tut. vel curat. & in l. 71. §. 3. ff. de condit. & demonstr. Cassium cum Cælio Sabino allegat in l. 72. §. 7. ff. cod. & Mæcianum æque Sabinianum allegat in l. 86. pr. ff. de acquir. vel amitt. hered. Juliani quoque sæpius utitur auctoritate, ut in l. 33. fin. ff. de usufr. & quemadmodum. l. 62. in fin. de rei vind. l. 19. de dol. mal. l. 67. de heredib. instit. l. 26. fin. si quis omiss. causa test. l. 43. de bon. libertor. & disertissime ostendit, quam sibi placeat Juliani sententia, in l. 18. §. 3. ff. de stip. servor. Iulianus scriptum reliquit, que sententia mihi videtur firmissima ratione subnixâ. Diserte aliquando contrariæ scholæ sententias rejicit: in l. 67. §. 8. ff. de legat. 2. non est Neratii Prisci sententia nec constitutioni locus. Verum non opus, longius argumenta arcessere, ipse, quantum Sabino detulerit, satis ostendit in l. 6. ff. de servis export. Nobis aliquando placebat, ait, non alias ex vendito &c. Sed in contrarium me vocat Sabini sententia, qui arbitratus est. Ecquod quæso illustrius testimonium desideres? Sola scilicet Sabini auctoritate permotus videtur, ut contrarium statueret.

At-

Atque hæc hæctenus etiam de Papiniano ad Paullum me converto & Vlpianum, quos inter fribuscula quædam intercessisse inde colliges, quod nec Vlpianus Paulli, nec Vlpiani Paullus, usquam auctoritate usus reperitur: An id ex æmulatione factum, an aliunde odia exstiterint, divinare non ausim. Neque dissimulat ipse Paullus, quippe in auditorio aliquando contrariam Vlpiano sententiam se defendisse, jactitat in *l. 43. ff. de act. empt.* Atque ita sub voce quidam plerumque Vlpianum refellere, observat Cujac. lib. 3. *quæst. Paulli p. 72. ut in l. 8. usufruct. quemadmod. cav. l. 9. heredi §. si duor. ff. de condit. Et demonstrat. l. pro emptore, §. si in diem. ff. pro empt. adde l. 3. §. 2. ff. mandat. l. 6. ff. de fideicomm. libert. l. 1. §. fin. de acquir. vel am. possess. In l. autem 40. ff. de reb. creditis,* non indicari Vlpianum, ut quidam arbitrantur, sed potius Papinianum, quippe qui in ea fuit sententia *l. debitor. ff. eod.* cum Vlpianus cum Paulo consenserit, in *l. rogasti. §. 1. eod.* notat Cujac. *l. cit.* Atque idcirco facile crediderim, magna inter hosce opinionum fuisse dissidia, quin etiam diversarum scholarum unumquemque sibi delegisse sequendas sententias. Vid. Cujac. in not. ad animadvers. Robert. lib. 1. c. 17. p. 444. Alberic. Gentil.

de nupt. lib. 5. cap. 10. p. 539. Quantumvis enim Cujac. in Paulli lib. 26. Edict. p. 2. Paulum inter eriscundos reponat per l. 3. si pars hered. pet. l. 7. ut legator. attamen eum in Sabini sententias fuisse proniorem, haud adeo infirmis argumentis liceat colligere. Principio enim cum a Labeonis schola divortium meditaretur, ejus scripta notis confutanda sibi sumpsit: Id quod exsecutus est in epitome, qua Labeonis ~~verborum~~ libros contraxit. In quibus sæpius diserte Labeonis sententiæ adversatur, eamque oppugnat, Vid. l. 79. ff. de R. V. l. ult. si servit. vindic. l. 53. §. 1. de act. empt. vend. l. ult. locat. cond. l. 5. de instruct. vel instrum. leg. l. 91. de furt. l. 28. de capt. & postlim. rev. &c. in quarum plerisque ~~Alaph-~~ odium suum in Labeonem profitetur his verbis, *Minime, Imo contra.* Quin præter Labeonem quoque Neratium Proculejanum notis suis reprehendit, editis ad eum libris IV, quarum notarum meminit l. 63. ff. de donat. inter. vir. & uxor. Atque ita e contrario plerumque Sabini sententiam diserte sequitur, ut l. 3. §. 3. ff. de acquir. vel am. possess. in l. 10. ff. de hered. instit. expeditum est, quod Sabinus scribit, l. 50. pr. de legat. III. plerumque sentiendum, quod Sabinus ait, in l. 9. ff. quæ in fraud. credit. verior est Sabini senten-

tie.

cia. Quinimo diserte Juliano quantum tribuat, ostendit in l. 43. ff. de act. empt. ubi is qui consulebat ita: *Ego cum meminissem, & Julianum in ea sententia esse, & c. quero, qua sententia vera est*: Respondit Paulus, *Semper probavi Juliani sententiam.* Hoc vero omnium maxime hanc mihi sententiam de Paulo adfirmat, quod & ipse Præceptore Scævola Sabiniano illo usus videtur, eumque imprimis magnificisse, quod inde liceat intelligere, quod multoties Scævola *sum* appellitet. Sic in l. 24. §. 2. ff. de minorib. Scævola nostro visum est; in l. 38. §. 3. de vulg. & pupill. substit. Q. Cervidius Scævola noster dicebat; in l. 6. §. 2. de reb. auct. jud. possid. Scævola noster ait; l. 27. §. 2. de pactis: *hæc & Scævola nostro placuerunt.* add. l. 32. ff. de excusat. l. 56. ff. de jur. tot. Atque hunc Scævola frequentasse Paulum, apparet ex l. 10. ff. de lib. & postb. ubi se eum disputantem audivisse innuit his verbis: *Scævola respondit, non valere, & in disputando adjiciebat, ideo non valere, & c.*

Denique & paucis de Vlpiano videamus, quem, siquidem jam de Paulo res liquida sit, fuisse Sabinianæ sectæ, facilius dignoscere licet, cum contrariæ sine dubio scholæ dogmatum eum fovisse existimemus. Vti igitur

Paullus Labeonis, ita hic Sabini scripta notis perstrinxit, ad eaque scripsit libb. LI. quos perperam nonnulli credidere Fabio Sabino illi, quem *Lampridius* inter Papiniani discipulos recenset, inscriptos fuisse, atque idcirco ad Sabinum dictos. Quo nomine vapulat quoque *Antonio Mercatori in not. ad Robert. lib. 1. cap. 14. Joan. Robert. Trivialis error hic fuit, primum notatus Antonio Augustin. emend. lib. 2. cap. 6.* Hisce igitur notis satis ostendit animum suum a schola Sabiniana alienum. Itaque nonnunquam cum Sabini sententiam recipere coactus est, ita frigide eam admittit: ut in *l. 71. §. 9. ff. de adquir. vel amitt. hered. magis est, ut putem, istic sententiam Sabini accipiendam.* Qui quæso quam illudit Sabino in *l. 11. de in diem addict. fundum in diem addici iterum non posse, qui semel addictus fuit, asserenti, quod prioris fiat confestim emptoris: scilicet (superbe satis addit Vlpianus) quasi non videatur melior conditio allata, quia non secure: in l. 17. §. 5. de pres. verb. ait, nec recipienda est Sabini opinio.* Imprimis hanc in rem notari meretur *l. 12. C. de condict. indebit.* ubi in quæstione, de qua cum Papiniano decertabat, Proculæjanæ scholæ auctores, Celsum & Mercellum, ad partes suas vocat, sibi que consonantes

tes refert, cum Papinianus Sabinianorum auctoritate uteretur.

Hæc sunt, quæ de plerisque Jureconsultorum hæresibus, & quibus addicti sectis fuerint, huc congerere per temporis ac instituti rationem licuit: Nunc, quæ reliqua sunt, persequamur.

C A P. VII.

De Veterum Jureconsultorum, diversas sectas sequentium, indole diversa, eorumque modestia.

DE eruditione veterum Jureconsultorum, ac peculiari cujusvis scribendi genere, non inerudita quædam observavit *Angel. Politian. lib. 5. epist.* Nos imprimis in discernenda diversarum scholarum indole operam nostram collocabimus. Cujus quidem rei jam tum fundamenta jecimus, quando superius de diverso eorum ingenio, qui harum familiarum fuerunt Principes, differuimus: Ita scilicet Attejus Capito, cum Labeoni obhiteretur, veterum Jureconsultorum sententiis plerumque inhæsit, cum Labeo sua ingenii fiducia pleraque innovare conaretur *l. 2. §. 47. ff. de O. I.* Hinc factum, ut, qui ex Atteii

schola prodierunt, Sabiniani & Cassiani, magis etiam ad opiniones veterum deflecterent, quam factum a Proculejanis. Indicat id l. 6. ff. de conduct. ob turp. caus. Perpetuo Sabinus veterum probat sententiam existentium, & c. Conf. l. 27. §. 21. ff. ad L. Aqu. l. 51. §. 1. ff. eod. l. 12. de auctorit. tutt. l. non omnium ff. de legib. Vid. Merillium Obs. lib. 1. cap. 9. cum contra Proculejani novis plerumque sententiis, suisque figmentis, delectabantur, quod perspicue cernere est in Aristone, de quo Jureconsultus in l. 1. §. 9. ad L. Falcid. Veteres, inquit, aestimandum totum usum fructum putabant, & ita constituendum, quantum sit in legato, sed Ariston a veterum opinione recessit. Imprimis autem causam dissidii inter hasce familias dedisse diversam, quam sequebantur, philosophandi rationem, probabile videtur: Siquidem Sabiniani non adeo philosophorum sententiis se mancipabant, ut Proculejani, quibus Stoica praeipue philosophia in deliciis erat. Hanc enim jam a Labeone per manus sibi traditam summo studio excoluisse eos, ostendit Em. Merill. Observ. lib. 1. cap. 14. & seqq. quod jam supra attigimus.

Inde est, quod Proculejani Arithmeticae proportionem, Geometricam vero Sabiniani

ani

ani sequebantur, illi scilicet more Stoicorum. *Vid. l. 50. ff. de Leg. 1. l. 13. de lib. & postb. l. 23. C. de legib. l. 21. C. de furtis. Conf. Merill. d. l. Observ. quo ipso capite, ut & præcedentibus subsequenterque, multa quæ huc faciunt, congeffit. Quale & illud est, quod Sabiniani, naturalem rationem plerumque secuti, in iis casibus, qui rationi videbantur magis consentire: uti in illa de specificatione controversia in l. 7. §. 7. ff. de A. R. D. ibi: *magis naturalem rationem evincere: Cujus & illustre exemplum est in l. 65. §. 3. ff. de legat. 3.* ubi Marcellus ex sententia Sabinianorum (hoc enim sub voce *alii* indicat) pronunciat de ornatricibus legatis, *quia humana natura magis id esset congruum.* In vocum etymologiis & ambiguitatibus curiosiores erant Proculejani, quam Sabiniani: ita, ut nonnunquam inde argumenta duxerint: ut ex Labeone refert in l. 77. ff. de contrab. empt. *Labeonius, si lapis non ceditur, non ibi sunt Lapidicina.* Sic ex vocis *possidere* accurata contemplatione negat Labeo, si plures sint in fundo, qui ignorent, quotam quisque partem possideat, *eos mera subtilitate possidere, in l. 32. §. 2. ff. de usurpat. add. l. 20. ff. de reb. cred. Vid. Phil. Jacob. Maussacum in dissert. crit.**

crit. Harpocratiōni annex. Ioannem Bellonum de arg. leg. cap. 1.

A qua subtilitate Sabiniani erant alieniores, quippe qui potius rem ipsam pertractabant, & quantum licebat, æquiores amplectebantur sententias. Ostendit id exemplum Pauli in l. 20. §. 2. ff. de serv. prad. urb. si sublatum, inquit, adificium sit, ex quo stillicidium cadit, vel eadem specie & qualitate reponatur; utilitas exigit, ut idem intelligatur, nam alioquin, si quis strictius interpretetur, aliud est, quod sequenti loco ponitur. Conf. l. 51. fin. ad L. Aquil. Imprimis vero l. 13. ff. de lib. & postb. ubi Iulianus: quamvis subtili regula Iuris conveniebat, ruptum fieri testamentum, tamen ad huiusmodi sententiam humanitate suggerente decursum est. & l. 25. ff. de donat. Quæ est Javoleni, quantum ad juris subtilitatem accipientis facta, sed benignius est, &c. Sic & Scævola: benigna interpretatione placet, in l. 67. ad SC. Trebell. & imprimis Juliani humanitas toties laudata reperitur Vlpiano, ut in colligendis exemplis operam consumere tædeat. Quantumvis tamen meminerim, & Sabini scrupulositatem aliquando notatam ab Imp. §. 36. Instit. de Legat. Essent quidem multa hic accuratius evolvenda, sed cum id nec temporis

nec

nec instituti nostri ratio nunc permittat, fraudi non erit, hæc levi saltem brachio attigisse, quæ uberius aliquando, cum ocium erit, illustrandi animus est.

Progredior nunc ad alteram capituli hujus partem, modestiam nimirum veterum Jureconsultorum, tam eorum, qua in confundendis adversariorum sententiis usi, quam qua suis etiam erroribus, agnita veriori opinione, sine ulla pervicacia renunciarunt. Exemplo sine esse meretur insignis illa modestia, quando contrarias opiniones impugnant, quam pereleganti oratione celebrat magni nominis Jureconsultus *Anth. Matthæi de modest. veter. Jureconsult. Falsum id esse dicunt, quod ille ajat, l. 49. §. 2. ff. de legat. 2. non esse verum, l. 3. §. 3. ff. de A. vel A. P. sibi magis placere, l. 12. §. 1. de aqua & aqua pluv. commodius dici, l. 4. §. 7. ff. de usurpat. & usucap. Et contra, mihi videtur, nos & hic opinamur, l. 3. ff. de rivis. Ego proclivior sum, l. 11. §. 1. ff. de leg. 3. vereor ne non ita sit, l. 59. §. 1. ff. de jure dot. Vereor ne possit ita esse, l. 45. §. 5. ff. de Ritu nupt. ad l. 67. ff. eod. Conf. *Quaren. 2. disp. 11.* Quin ipsorum divisæ hujus familiae Principum, *Atteii Capitonis & Antistii Labeonis*, illustre exemplum est. Quatuorvis enim & ingeniis & sententiis essent*

dis.

dissimilimis, non tamen Labeonis nomini
 ac famæ derogare quicquam voluit Attejus,
 quippe cum in epistola apud *Gell. lib.*
13. cap. 12. Labeonem laudet ut *Legum juris-*
que apprime doctum. Scilicet ita veteres il-
 li laudabili ac honesta æmulatione se invicem
 excitabant, non, quo alium supplantarent,
 aut honori ac famæ ejus, quoquo modo pos-
 sent, irent obstructum, multo mininus ne-
 scio qua bile perciti acrius, quam decebat, ani-
 mum humanitate imbutum in antagonistas
 in veherentur, sed solæ literæ, solâ ipsis stu-
 dia, meta ac carceres erant, in quibus, ceu pa-
 tentissimo stadio, æmulationis ardor contine-
 batur. Plane ut de Hortensio, æmulo suo,
 scribit in *Bruto 1. Cicero: Dolebam (scil. mor-*
te Hortensii) quod non adversarium aut ob-
trectatorem laudum mearum, sed socium po-
tius & consortem gloriosi laboris, amiseram;
Et enim, si in leviorum artium studiis prodi-
tum memoria est, Poëtas nobiles equalium Poë-
tarum morte doluisse, quo tandem animo in-
teritum ejus ferre debui, cum quo certare glo-
riosius erat, quam omnino non adversarium
habere, cum præsertim non modo nunquam
sit aut illius a me cursus impeditus, aut ab il-
lo meus; sed contra semper alter ab altero ad-
jutus, & communicando & monendo & fa-
ven-

videndo. Etsi autem jureconsulti illi veteres nonnunquam humanæ fragilitatis culpa alios quosdam fugillasse, non diffiteamur, id tamen obscure plerumque factum, & ἐξωνικῶς, non tamen impudenter adeo, ut modestiæ penitus fines excedant. Exempla ejus rei lubet quædam subjungere. *Paulus in l. 9. ff. in quibus casis ping. vel hypot.* Nervam scribit derisum, qui per fenestram monstraverat servos ob pensionem detentos liberari posse. Quod tamen non insultando, sed argumentando factum fuisse, putat *Cujac. observ. 17. cap. 39.* Mutii illa in Scævola objurgatio *in l. 2. §. 43. ff. de O. I.* familiaritatis potius, quam infensi animi indicium esse videtur. Sed *Alciatus lib. 4. parerg. cap. 1.* Scævola putat a Claudio rideri *in l. 109. ff. de condit. & demonstr.* ubi Claudius notat ad responsum Scævolæ: *Magno ingenio respondit Scævola de jure aperto, cum potest dubitari, an in proposito condicio esset.* Nec ironia caret illa *Ulpiani in l. 3. §. 2. ff. de admin. & pericul. tut.* elegans & astuta formula: *Blandiuntur enim sibi, qui putant, honorarios tutores eo nomine non teneri: tenentur enim secundum ea, que supra ostendimus.* *Paullus in l. 38. §. ult. ff. de A. vel A. P. Q.* Mucii silentium vocat *in epistolum.* Idem videtur & Marcelli notas in Ju-

in Julianum reprehendisse in l. 82. ff. de Legat. 2. Calumniosa enim illa annotatio est, posse legari servo, &c. Utuntur nonnunquam in refutandis perstringendisque sententiis hisce vocibus, per absurdum, inconditum, incivile est. Vid. l. 17. §. 22. de iniuriis, l. 86. de solut. l. 95. §. 2. de fidejussor. l. 8. §. 7. de precario, l. 4. §. 3. de statu lib. l. 15. de manumissio vind. l. 63. ad L. Falcid. Iulianus in l. 30. ff. de lib. causa: Ridiculum est arbitrari. Ostendunt nonnunquam, adversariorum sententias parum auctoritatis habere propter illorum, qui eam tuebantur, contemptum: ut Proculus referente Ulpian. in l. 17. §. 4. ff. de adilit. edict. Quod plerumque ab imprudentibus dici solet, non est verum. Cujus notæ & illud Pauli est in l. 56. ff. de evict. non tamen, ut vulgus opinatur, etiam satisfacere debet, &c. E contrario suæ scholæ auctores honestiori nomine indigebant: Papinianus in l. 54. pr. ff. mandat. Placuit, inquit, prudentioribus, affectus rationem in bonæ fidei judiciis habendam, & Ulpian. in l. 6. §. 2. ff. ad municipal. Viris prudentibus placuit, duobus locis posse aliquando domicilium habere. Nonnunquam, cum displicet contraria sententia, humanitatem obtendunt, & sententiam, a qua discedunt,

ut

ut duriores incusant. Sic *Vlpianus in l. 14. §. 9. ff. quod met. causa* Labeonis primo exponit sententiam, tum addit: *Quod cum durum videbatur, ita temperandum est. Paulus in l. 19. §. 2. ff. comm. divid.* Durius ait *Pomponius, communi dividundo vel pro socio* agi posse. Similiter *Papinianus in l. 87. ff. de leg. 1.* Durissima sententia est existimantium, denegandam filio legati petitionem, si patris abstinerit hereditate. Quemadmodum idem *in l. 2. §. 1. ff. de custod. & exhib. reor.* sed hac interpretatio per dura, per nimirum severa. In cæteris tamen omnibus excellit imprimis acutissima *Celsi* sugillatio, cui perquam familiare, sententiis aliorum illudere, ac se iisdem velut in contemptum oblectare: Ita enim *Proculi* ipsius, cujus tamen sequebatur scholam, sententias eleganter aliquando derisisse, scribit *Vlpianus in l. 10. ff. de negot. gest.* Idem aliquando durius in *Domitium Labeonem* legitur invecus *in l. 27. ff. qui testam. facere poss.* Cum enim rogasset *Labeo*, an testium numero habendus esset is, cui, cum rogatus esset ad testamentum scribendum, idem quoque, cum tabb. scripsisset, signasset? Respondit *Celsus*: aut non intelligo, quid sit, de quo me queris, aut valde stulta est consultatio tua. Plus enim quam ridiculum

lum est, dubitare, &c. Sic in l. 67. §. 2. ff. de furt. quid tam ridiculum est. Et in l. 59. §. 1. quidam putant, &c. quod totum ineptum & vitiosum est. in l. 27. ff. de usurpat. Celsus errare eos ait. Et sane videtur hic Celsus non adeo partium studiis addictus fuisse, quin imo liberrima voluntate in utraque versatus hæresi, & quæ sibi ad palatum fuere, nullo habito sectæ suæ respectu, selegisse. Inde sapius Sabinum secutus legitur, ut in l. 9. de servitut. l. 9. si servit. vindic. l. 6. de condict. ob turp. causam. Illud quoque ad modestiam eorum referendum videtur, quod, cum nonnunquam adversariæ scholæ sententiam perstringunt, nominibus tamen eorum ad declinandam invidiam soleant parcere. Plerumque eos sub voculis, quidam, alii, indicare consueverunt. Vid. Bertrand. in Paullo p. 102. Sic Marcellus in l. 56. pr. ff. ad L. Falcid. Plerique putant, quod tunc, &c. Ego dubito, quoniam, &c. Notat hic Sabinianos, ut colligere est ex l. 83. ff. eod. Ita & Julianus in l. 21. ff. de mort. causa donat. & Cajus in l. 57. pr. ff. de manumiss. test. Sane sunt quidam, &c. Sed mihi traditum est. Idem in l. 18. §. 1. ff. commod. scriptum quidem apud quosdam invenio, quasi dolum tantum prestare debeas, sed videndum, ne & cul-

pa. fit prestanda. add. l. 25. §. 1. ff. que in fraud. credit. l. 49. §. 1. ff. de fidejussorib. l. 73. de salut. l. 32. ff. de furt. &c.

Præterea, ut supra notavimus, manifesta satis & conspicua in hoc quoque est veterum Jureconsultorum modestia, quod non ita nec certæ alicujus sectæ opinionibus, nec suis quoque peculiaribus sententiis, inhæserint, ut nonnunquam ab iis discedere fas sibi duxerint. Magna sane, quod non diffitendum, erat penes eos Præceptorum veneratio, quod luculenter ex hisce exemplis patebit: *Julianus in l. 5. ff. de manumiss. vind. An apud se manumittere possit is, qui consilium præbeat, sæpe quasitum est: Ego cum meminissem, Favolenum, Præceptorem meum, in Africa servos suos manumisisse, cum consilium præberet, exemplum ejus secutus sum. Caji hac in parte religionem probat. l. 57. ff. de manumiss. test. Sunt quidam, inquit, qui sic crediderunt, &c. Sed mihi traditum est, hoc jure nos uti. De eodem testis est l. 32. ff. de damn. infect. Est & plane, inquit, nostrorum Præceptorum hac sententia, ut credamus, inutilem esse damni infecti stipulationem. Quantum Cassius Sabini, Præceptoris sui, auctoritati tribuerit, satis ostendit l. 19. ff. de recept. & qui arbitr. recep. Eodem modo quoque ac-*

Cipio Paulum in l. 38. ff. de donat. inter vir & uxor. Quidam & Nerva sic putant: quam sententiam veram accepi. Et iterum eundem in l. 27. §. 1. ff. de pact. ubi, contra quam quidam putant, ait, se didicisse, prodesse fidejussori exceptionem. & in l. 15. ff. de negoc. gest. hoc & ego verius esse didici. adde l. 20. ff. de jure dot. Terent. Clem. in l. 5. de op. Servor. hoc & ego didici, & Iulianus existimat. Scævola in l. 48. §. 1. ff. de vulg. & pup. substit. nos didicimus. Ulpian. in l. 1. §. 25. ff. de vi & vi armat. Proculum didici dicere. Id circo ille, qui consulebat Iavolen. in l. 28. ff. de reb. aut. jud. poss. cum causam suam exposuisset; Me, inquit, illud maxime movet, quod Præceptoribus tuis placet, unum esse testamentum.

Quamvis hæc ita se habeant, ab antecessorum tamen suorum sententiis sæpius deflexisse, imo interdum & contrariam scholam secutos, constat. Sic in l. 1. ff. de act. rer. amot. Paulus ait: Rerum amotarum iudicium introductum est adversus eam, qua uxor fuit, quia non placuit, cum ea furti agere posse, quibusdam existimantibus, ne quidem furtum eam facere, ut Nerva, Cassio, aliisque, ut Sabino & Proculo, furtum quidem eam facere, sed furti non esse actionem. Cuius
jac.

pat. quidem *ad Instit. tit. de rer. div.* hic permutatas ait esse Jureconsultorum familias: Verum enimvero cum id & aliis exemplis demonstratur, ita sæpius contrariæ scholæ sententiam Jureconsultos fuisse amplexos, non est, quod hic mutemus, quemadmodum eam in rem allegat *Gothofred. in d. l. 1. de act. rer. am. exemplum l. 11. ff. de jurisdic. In-* de fit, ut diversæ scholæ sæpius etiam conjungantur. *Vid. Merill. observ. lib. 1. cap. 14. ut Sabinus & Proculus in l. 14. ff. de condit. & demonstr. Sabinus & Cassius, Labeo & Proculus contra Nervam in l. 12. §. 1. de operis servor. Sabinus & Pegasus in l. 4. pr. ff. de condic. ob turp. causam. Nerva, Sabinus, & Cassius contra Neratium in l. 57. ff. de contr. empt. Neratius & Sabinus in l. 17. §. fin. ff. solut. matrim. Cassius & Pegasus in l. 12. §. 2. ff. de usufruct. & quemadmodum. Cassius & Celsus l. 1. §. 3. de fluminibus. Iulianus & Proculus in l. 36. pr. de hered. petit. Celsus & Iulianus in l. 1. §. 3. de usufruct. accrescend. Iulianus Proculi opinionem sequitur l. 6. §. 1. ff. de lib. & posth. Quantumvis præterea nonnunquam privatæ sibi sententiæ quidam tenaciores essent, ut Vlpian. in l. 1. §. fin. ff. uti possid. hoc nequaquam opinandum. Idem in l. 10. §. 14. quæ in*

fraud. credit. hoc certo certius est, & in l. 1. §. 1. ff. de leg. 3. constanter dicemus, in l. 10. §. 2. ff. de test. tut. habet disceptationem, & fortius dicendum. Paullus in l. 2. ff. ne quis eum qui in jus &c. Sed & fortius dicendum. Sæpius tamen etiam, ubi validiora in contrariam sententiam rationum momenta cernerent, in eam concedere non detrectarunt, quantumvis antea contrariam sententiam tenuissent: Elegans est exemplum Papiniani in l. 6. ff. de Serv. exportand. Idemque & in aliis, Juliano Scævola, Mæciano &c. ostendunt probantque Cujacius 4. ad Afric. fol. 39. & Observ. lib. 2. cap. 37. Gotb. fred. ad l. 75. ff. de R. I. Denique generatim de harum scholarum indole pronunciat Petr. Frid. Mindan. in Tr. de possess. cap. 10. num. 9. Sabinianos longe fuisse modestiores Proculianis, hosque interdum *παρὰ ῥυθμὸν* ad ritas proniores, quo nomine etiam Imp. in *cum quis ex alieno. Inst. de R. D.* Proculianos, nimium a Sabinianis digressos, ad mediam viam revocat. Hactenus de indole ac modestia Jureconsultorum; Proximum est, ut & de vestigiis, quæ in Digestorum volumine Compilatorum incuria relicta dicuntur, agamus.

CAP. VIII.

De vestigiis dissentionum inter familias agitarum, qua in Digestis relicta creduntur, ac de compositione earum.

Multorum pridem acerbis convitiis lacerata compilatorum, Triboniani imprimis, fama, indignisque modis habita, adeo, ut quorumvis, qui hisce seculis laureolam aliquam inter Jureconsultos aucupati sunt, intercalare carmen fere sit Triboniani incuria, negligentia, inscitia, impudentia. Non enim me esse satis memini, qui afflictam ejus ac prope conculcatam existimationem ab obtreptatorum calumniis vindicare queam: Quo in negotio non defuerunt quoque ævo nostro illustria quædam ingenia, quos operam collocasse non pœnituit, ut hac ratione tonere nimis expositam quorundam ludibrio Jurisprudentiæ Justinianæ dignitatem omni opere tuerentur. Qua interim in re culpam Triboniano adscribant, strictim recenseat *Jul. Pac. in meth. juris, lib. 2. pag. 25. & seqq. Hotomann. in anti-Tribon. cap. 9.* Inter cætera hæc fere sunt præcipua: 1. quod multa veterum Jureconsultorum loca non

fatis intellexerit, partim propter obscurum rotundumque eorum dicendi genus, partim propter multa in iis antiquitatis vestigia, partim etiam propter sigla & notas, quibus Jureconsultorum libri erant pleni: *Vid. Cujac. ad fragm. Vlpian. tit. 28. Observ. lib. 1. cap. 22. & alibi. Freigium in ep. 1. de concept. Digest. premissa paratit. Iuris. Borcholt. in tit. de acquir. vel am. poss. cap. 8. num. 39. 2. Quod plurima de suo addere, Jureconsultorum sententias immutare, ac plane interpolare, non sit veritus. Eorum exempla passim liceat colligere in operibus Budai, Cujacii, Hotomanni, aliorum. Sed insigniter hic industriam suam nuperrime ostentavit Iacobus VVissembach, Franekera quondam Antecessor, in libell. quem emblemata Triboniani inscripsit. Tandem & illud vitio vertunt Triboniano, quod ffas illas tot antinomiiis, tot Legum diffidiis, tot rationum pugnantis, nobis concinnaverit refertissimas.*

Quæ toleranda quidem fuisset quodammodo locordia, nisi eam altera multo magis funesta cumulasset impudentia, (loquor ore anti-Tribonianorum) quando compositis Digestis, ipsa Jureconsultorum scripta, unde Digesta confecerat, aboleri iussit. *Vid. Abciat. in l. apud Labeon. ff. de V. S. Decianum.*

in Apolog. advers. Alciat. c. 7. ac Anton. Matthæi de via & ratione juris lib. 1. c. 1. Vnde Iason ad l. 1. ff. de injust. rupto test. conqueritur, jus Romanorum in angustias a Triboniano detrusum, inde factum, ut in plurimis legum dissidiis componendis incassum laboremus, quod de integra Jureconsulti sententia & paucis lineolis iudicium ferre, admodum sit difficile. Atque hoc nomine præter alios in Tribonianum invehitur acerrimus ejusdem insectator, Anton. Matthæi, qui modos quoque omnes conciliandorum ἐναντιοφαναῶν rejicit in fundam. jur. disp. 19. Item in disp. peculiari de Antinomiiis juris, ubi plurima Legum ex sua sententia inconciliabilium exempla coëgit. Eam vero dissonantiam maximam partem ex sectarum studiis propullulasse, ecquis ambiget? Quæ dum perfunctorie nimis excussit Tribonianus, nec quæ par fuit industria rimatus, fieri non potuit, quin Syrtibus ac scopulis undique plenum relinqueret volumen. Cæterum, si eam industriam, quam hoc argumentum exigit, nunc in evolvenda hac difficultate collocare, animus esset, non tam post Homerum Iliada pangere (quod dixerint illi, qui familiarem hanc omnibus ferme cantilenam meminerrint, qui non populari via ingressi, paulo

altius Jurisprudentiæ nostræ *μυστήρια* perlustrarunt,) quam ulcus hoc Chironium tangendo temeritatem ostentare videat. Interim tamen *διποσωνάμνια* quædam, & quasi fragmenta, quæ ex veterum Jureconsultorum controversiis relicta nobis, colligere libet.

Ejusmodi est Celsi & Juliani controversia ab *Vlpiano lib. 5. ad Edict. in l. 8. §. ult. de in jus voc.* relata, de liberto, quem Patronus coëgit ad jusjurandum, ne uxorem ducat, an scilicet Patronus, seu filius ejus, jus suum in eo retineret? Negabat Celsus, Julianus contra, quem *Vlpianus* hic probavit. Nimirum Julianus humaniorem forte sententiam secutus, non levi adeo talo stare voluit vinculum illud, ac jus inter Patronum libertumque, quemadmodum & in pari causa humanius agit cum Patrono, referente *Terent. Clement. l. 31. ff. qui & a quibus manumiss.* Refragari tamen *Vlpiano* videtur *Paulus in l. 15. ff. de Jure Patronat.* Sed de Pauli sententia hic nobis constare non poterit; idque *Triboniani* culpa, qui fragmentum illud ex medio opere Pauli decerpfit, & de quo jure Paulus ibi agat, dubium nobis reliquit. Ex antecedenti tamen lege, quæ est *Vlpiani*, conjicere licet, *Paulum* loqui non de juramento matrimonii
non

non ineundi, sed de juramento Patronatus, de quo in illa lege Vlpianus agebat. Quod si enim hunc textum de matrimonio intelligendum censeremus, sui oblitus esset Paulus, cum de hoc juramento ejusque effectu aliud scribat *in l. 6. §. fin. ff. de jure Patronat.*

Fuisse & de pictura controversiam, an cederet tabulæ, an tabula picturæ, patet ex *l. 23. §. 3. ff. de R. V. & §. 34. Inst. de Rer. div.* Cujus diversitatis negligentiorum fuisse Tribonianum, ajunt, dum utramque Digestis opinionem inseruit, Sabinianorum quidem *in d. l. 23.* Proculejanorum vero *in l. 9. §. 3. ff. de A. R. D.* Non attingam nunc varias Dd. conciliandi rationes, id solum profiteor, levi momento componi posse hoc dissidium, si uterque textus probe perpendatur.

Alia Sabinianorum & Proculejanorum exstat controversia *in l. 3. & 4. ff. mandat.* An is, qui mandati fines excessit, adhuc actionem habeat contrariam in summam, de qua inter mandantem ac mandatarium convenerat. Eandem & *Imp. in §. 8. Inst. mandat.* proponit, & fusius eam explicat *Cujac. Observ. 12. cap. 34.*

Non levis & illa erat controversia de emptione venditione, an nummo non interceden-

cedente, sed alia re, venditio contrahi queat, v. g. dedi togam, ut tunicam reciperem: de qua *Paulus in l. 1. ff. de empt. vend. & Imp. §. 2. Instit. de empt. vend.* Hic vero ante omnia animadvertendum, Sabinianos in hac quaestione videri solummodo ad Jus Gentium respexisse, non habita ratione Juris Romani, nec, quas illud inter contractus hosce superinduxit diversitates: Quomodo *H. Grot. de I. B. & P. lib. 2. cap. 12.* ubi agit de contractibus, omnia contractuum genera ad hæc tria retulit, do ut des, facio ut facias, facio ut des: Quam hæc a principiis Juris Civilis sint aliena, cuivis in promptu erit existimare, interim tamen, seposito hoc Jure Civili, non impertinenter ex natura & ratione Juris Gentium licebit Jureconsulto philosophari: Id quod fecisse videntur & Sabiniani, quandoquidem hoc argumento usi fuere, quod antiquissimis gentibus hic contrahendi modus (permutatio scilicet) loco emptionis ac venditionis fuerit usurpatus. *§. 2. Instit. de empt. vendit.* idque probant *in l. 1. §. 1. de empt. vendit.* testimonio *Homeri ex Iliad. n. vers. 482. & item §. vers. 234. Vid. Buda. ad d. l. 1. ff. de contr. empt. Grot. in not. ad l. 2. de I. B. & P. cap. 12. num. 3.* Sed cum Proculejani regerent, in emptione venditione pretium inter-

intercedere, quod in permutatione discernere, non adeo in proclivi esset, hac occasione Sabiniani ad hanc quæstionem dilabebantur, annon & in alia re, quam in pecunia numerata, pretium consistere posset: Id quod affirmabant: Cujus quidem sententiæ *Alciatus in l. 2. de Verb. Oblig. num. 18.* patrocinium suscipere voluisse videtur, quando neque dum perpetuam inter hæc dari posse differentiam, statuit. Vide hæc paullo aliter disputantes *Salmas. de usur. c. 13. Vinn. comm. ad Inst. §. 2. de empt. vendit.* Cæterum definita postmodum hæc controversia utriusque scholæ consensu fuisse videtur, id quod Jureconsultus voce placet *in l. 5. §. 1. ff. de præscript. verb.* indicare voluit. *Quia non placet*, ait, *permutationem rerum emptionem esse.* Ita & *Impp. Dioclet. & Maxim. in l. 7. C. de rer. permut. Emptionem rebus fieri non posse, pridem placuit.*

Proponitur etiam a Scævola *in l. 14. ff. de Iure Codicill.* quædam Sabini & Proculi differentia, cujus hæc est species. Titius testamentum fecit, & Cajum heredem instituit, Sejum substituit: Adjungit testator postea codicillos, ante eos autem perfectos moritur institutus heres Cajus, quæritur: an Sejus substitutus ad legata præstanda teneatur, quæ
codi-

codicillis adscripta sunt. Adfirmabant id Sabiniani, generali hac regula moti, codicillos vires suas ex testamento capere, *l. 3. §. 2. ff. de Iure Codicill. l. 1. C. eod.* Jam vero cum testamentum hoc casu valeret, idcirco & codicillos eadem ratione valituros. Scævola vero hic ad Prœculi partes secedens, hoc argumento Sabini opinionem confutat: prius personam esse quærendam, quam juris rationem; cum vero is, cui relictum erat legatum, in rebus humanis tempore factorum codicillorum non fuisset, inutile illud principio statim fuisse, constat. Idcirco contra Sabinum constitutum fuit, ut si eo tempore, quo cui legaretur, in rebus is humanis non esset, legatum pro non scripto haberetur: *Vlpian. in l. 10. ff. de b. q. pro non script. add. l. 2. §. 1. ff. de jure codicill.*

Ingens quoque de specificatione dissensio harum scholarum fuit, quam proponit *Caj. in l. 7. §. 7. de acqu. rer. dom. & Imp. in §. 25. Inst. R. D.* Hujus controversiæ vestigia relicta dicunt *in l. 61. ff. de R. V. & l. 26. pr. ff. de A. R. D.* in quibus conciliandis multos labor est interpp. *Vid. Donell. lib. 4. c. 12. Lyclam. 7. membran. eclog. 5. Em. Merill. observ. 2. cap. 21. Vngepaur. exerc. pag. 274. Ant. Faber conject. lib. 6. cap. 15. Baccbov. ad Treutl. vol.*

vol. 2. disp. 20. thes. 7. lit. A. B. D. Stranch.
diff. 6. num. 50.

In materia possessionis nobilis est illa de possessione duorum in solidum controversia, cujus etiam supersunt vestigia, ut apparebit, si conferas l. 15. §. 4. ff. de precar. l. 3. pr. ff. uti possidetis, l. 15. §. 17. 18. 19. ff. de dam. infect. cum l. 3. §. ex contrario ff. de A. vel A. P. l. 19. ff. de precar. l. 5. §. ult. ff. commod. Adeoque frustra videtur esse Mindanus, qui dissensionem hic inter Jureconsultos fuisse negat, argumentis, rigidum examen non passuris, tract. de possess. cap. 10. n. 5. 11. 12. 13. Cæterum de tota hac controversia eruditissime egit Georg. Biccus in comm. ad l. possideri §. ex contrario ff. de A. vel A. P. Conf. Aurel. Galvan. de usufruct. cap. 34. n. 15. Cornel. a Rente-ten. controv. jur. tit. de A. vel A. P. q. 55. 56. 57. Borcholt. de A. vel A. P. cap. 6. num. 18. Esseq. Bacchev. ad Treutl. vol. 2. disp. 21. lit. K.

Alias quasdam paullo leviores habemus in l. 26. §. 2. ff. de legat. 1. l. 28. ff. de A. R. D. l. 1. §. 14. ff. ad L. Falcid. l. 115. §. L. Falcid. V. O. l. 138. ff. eod. &c.

Quod tandem compositionem harum controversiarum attinet, pleraque jam antevertimus annotare superius, quæ hanc in rem adferri

adferri possent. Imprimis autem illud animadvertendum, siquidem litis exitum ipsi non reperirent inter se Jureconsulti, ad Principem ejus arbitrium fuisse delatum, qui definitiva sententia pronunciata, ulteriorem simul altercandi materiam præcidebat: *Vid. Em. Merill. observ. lib. 1. cap. 22.*

Sic aliquando secundum Proculi sententiam rescriptum esse, testatur *Paulus in l. 7. ff. que in fraud. credit. & Papinianus in l. ult. ff. si a parente quis manum.* refert, ex consilio Neratii & Aristonis Trajanum aliquando respondisse. Demum vero Justinianus Imperator plerisque, saltem præcipuis, veterum Jureconsultorum controversiis finem imponere statuit, unde *L. Decisiones illas promulgandas curavit, quibus veterum Jureconsultorum altercationes se composuisse gloriatur in l. 2. C. de vet. jur. enuc.* Quibus de decisionibus pluribus nunc agere non vacat. Illustre hoc argumentum diversimode magnorum Jureconsultorum operam fatigavit. *Vid. Francis. Raguell. comm. ad L. Decis. Em. Merill. observat. ad L. Decis. Ludovell. disp. de iisdem. Magnif. D. Strauchii, quondam Præceptoris mei atatem devenerandi, Exercit. ad L. Decis. Justinian.*

CAP. IX.

De Auctoritate diversarum scholarum, ac de diverso Jurisprudencia scholarumque Impp. tempore, fato.

Quod ultimum jam restat dissertationis nostræ membrum aggredimur, auctoritatem videlicet diversarum scholarum, quæ inde æstimanda imprimis videtur, quorum sententiam usus fori comprobaverit, ac pro certo jure recepta fuerit. Omnino enim credibile est, alteram ex hisce familiam honore ac fama eluxisse, quamquam vix verisimile sit, perpetuam ac æqualem semper penes alteram fuisse auctoritatem, ita, ut non alternis potius vicibus modo hujus, modo illius scholæ prævaluerit existimatio, id quod ex iis, quæ nunc adferenda, liquido apparebit. Hujus autem rei ipsi Jureconsulti nobis ansam præbent, dum *auctoritatis veterum* meminerunt: Sic enim Pomponius *l. 2. de O. I. 42. Gallum maxime auctoritatis fuisse dicit, §. 44. Alfenum plurimum auctoritatis habuisse, §. 47. maxime auctoritatis fuisse Capitonem.* paulo post: *Cassius plurimum in civitate auctoritatis habuit. porro: Proculi major auctori-*

G

tas

tas fuit, nam etiam plurimum potuit. Item Scævola in l. 69. §. 3. ff. de edictianibus: Quidam existimaverunt, sed auctoritas Servii prevaluit, existimantis &c. Imp. in Instit. princ. de Codicill. Trebatii auctoritas tunc maxima erat.

Quod jam attinet diversarum familiarum auctoritatem, Proculejanis plerique præcipuam tribuunt. Vid. Gædda. ad l. 11. ff. de Reg. Juris. Bachov. ad Treutl. vol. 1. disp. 17. th. 5. verb. aquam quarere. D. Georg. Biccium in comm. ad l. 3. §. 5. ff. de A. vel A. P. part. post. membr. 2. qu. 5. Moventur imprimis Pomponii verbis modo allatis. Cæterum textus hic, probe examinatus, nequaquam illi opinioni adstruendæ facit. Non enim ibi Pomponius comparisonem inter Proculejanam & Sabinianam scholam instituit, sed illud asserit solum, Proculi auctoritatem Nervæ potiore fuisse. Nec illud pro auctoritate Proculi facit, quod in l. 7. ff. de Iure Patronat. a DD. Fratribus non levis auctor vocetur: Nullius enim ferme Jureconsulti encomio pepercerunt Imp. Parum quoque veritatis illi videtur inesse assertioni, in definienda quadam controversia Proculejanorum auctoritatem præpolluisse. In contrarium enim sæpius Sabinianorum sententias

tias fuisse receptas, multis exemplis demonstrari posset. *Vlpian. in l. 7. §. 8. ff. de donat. inter vir. & uxor. cum Sabini sententia sit recepta. Idem in l. 3. §. 8. fin. ff. de lib. & postb. Ita Sabinus & Cassius & Iulianus putant, quæ sententia comprobata est. In l. 70. §. 2. ff. de Legat. 3. Sabini sententia utimur. In l. 20. pr. ff. de usurpat. & usucap. obtinuit Sabini & Cassii sententia. Quinimo ipse Imp. in L. illis Decisionibus discrete nonnunquam Sabinianorum sententias amplectitur. Veluti in l. 3. Cod. de postb. hered. instituend. Cumque Sabiniani existimabant, si viduus natus esset, et si vocem non emisit, rumpi testamentum, apparetque, quod, et si mutus fuerat, hoc ipsum faciebat, eorum etiam nos laudamus sententiam, & sancimus. Pariter & in l. 10. Cod. de impub. & al. substit. quæstionem proponit, de qua inter antiquos auctores dubitabatur, postea Sabinus jungit sententiam, additque: Nos ejusdem Sabini sententiam veriore existimantes, sancimus. Vnde apparet, hisce argumentis qui judicium ferunt, nimis imbecilli fundamento niti, atque idcirco hæc ex intima historia videntur eruenda, eaque ad investigandam veritatem optima interpret & hic nobis viam munibit, atque ita tam de diversarum scholarum, quam universæ juris-*

prudentiæ diversis Impp. temporibus fato,
 mantissæ loco, quædam subnectere non erit
 incongruum. Ac principio quidem jam tum
 inclinante in servitium Reipubl. libertate, ju-
 risprudentiæ studium magnopere cœpit ob-
 solescere, partim exinde, quod tumidi ambi-
 tione plerorumque animi, qui libertate con-
 culcata sibi imperium adfectabant, hanc to-
 gatæ militiæ gloriam in minimis habebant,
 partim, quod propterea desertam velut a præ-
 claris ac illustribus ingeniis Jurisprudentiam
 invaderent rabulæ illi, dicacitatis pleni. Innu-
 ere id videtur *Cicero lib. 2. offic. Itaque, in-*
quit, cum multa præclara Majorum, tum
quod optime constituti Iuris Civilis summo
semper in honore fuit cognitio atque interpre-
tatio, quam quidem ante hanc temporum con-
fusionem in possessione sua retinuerunt. Prin-
cipes, nunc ut honores, ut omnes dignitatis
gradus, sic hujus scientiæ splendor deletus est:
 Et in epist. ad Valerium lib. 1. fam. epist. ult.
M. T. C. S. D. Valerio Iureconsulto: Cur tibi
hoc nominæ gratificer, nescio, præsertim, cum
hisce temporibus audacia pro sapientia liceat
ati. Sed Augustus, constituta ex arbitrio suo re-
 publ. prostitutæ adeo nobilissimæ huic scien-
 tiæ succurrere voluisse videtur, quando con-
 stituit, ne quis publice, nisi impetrata venia, re-
 spon-

spondendi munus sibi arrogaret, *Pompon. l. 2. de O. I. §. 47.* Vnde Tribonianus in *§. 9. Inst. de I. N. G. §. C.* Jureconsultos definit, *quibus jus respondendi a Casare datum erat.* Hic igitur Imp. magno in pretio habuit Jureconsultos, Trebatium imprimis, ut ex *Horat. l. 1. sat. 2.* constat, quem etiam in consilium præter cæteros adhibuit, quando jus codicillorum introducere voluit, *pr. Inst. de Codicill.* Hujus autem discipulum pari non habuit numero: Labeonem dico Antistium, qui, ut a vita communi abhorrebat, ita nec in concilianda Augusti gratia multum sollicitus, sibi Musisque vacavit. Sed Attejus Capito majorem apud Imp. consecutus auctoritatem, dum, ut ventus in alto erat, ex in vela capere gnarus, aulæ se accommodabat, atque adeo in studiis etiam juris civilis ea sequebatur, quæ præsentis rerum statui magis apta videbantur, cum Labeo novis ac commenticiis opinionibus minime indulgens, contraria plane via incederet. Hæc, ut supra demonstratum, prima novarum factionum exordia, quæ deinde magis exarsere in secutis TIBERII temporibus: Hic quidem Imp. principio a cultu Jurisprudentiæ non adeo abhorruit, id quod ea, quæ ex rescriptis ejus supersunt, inter alia perspicue ostendunt. *l. 41. ff. de hered. instit. l.*

38. §. ult. ff. ad l. Iul. de adult. Vid. Magnif. D. Rebban, Patronum ac Præceptorem meum multis nominibus honorandum, in bodeg. chart. 1. pag. 6. Sed cum paulatim in pejus mutaret, etiam postea non adeo Jurisprudentiæ curam habuisse, arbitrandum: Id quod innuit Tacit. ann. 3. cap. 25. Omnes domus delatorum interpretationibus subvertebantur, atque, ut ante hac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Fovisse autem videtur hic utriusque sectæ quidem asseclas: Capitonis enim scholam Sabinus sequebatur, Nerva La-beonis. In utrumvis favoris ejus exstant indicia. Sabino enim publice respondendi copiam fecit, Pomp. d. l. 2. §. 47. Nervam autem habuit familiarissimum, ut suo loco ostendimus. Quoad discipulorum tamen frequentiam longe fecundior schola fuisse tum Nervæ videtur, quam Sabini. Siquidem præter Nervam filium accessit & Proculus, qui celebre admodum nomen suum fecit. Cum ex contraria schola solus staret Cassius Longinus. Atque hic quidem & publicis muneribus adhibitus est, cum Proculus & Nerva solis se studiis, ac Jurisprudentiæ excolendæ, addixissent. Et Cassium quidem Claudii tempore exulem factum, constat, cum Proculus ac Nerva, ejusdemque scholæ sectatores, post

tem-

tempora Caligulae, Claudii, ac Neronis ulterius floruisse videantur: Quamvis Caligula infensum se satis Jurisconsultis ostendit, quandoquidem, ut *Sueton. in vit. cap. 34.* refert, *quasi scientia eorum omnem aboliturus usum, jactavit, se effecturum, ne quid respondere possent prater eum.* Insecutis Tyrannorum temporibus Jurisprudentiae studium plane refrixisse, verisimile est, quippe cum omnia per fas nefasque libidine agerentur. Vnde & Imp. Alexander in *l. ult. C. de incest. nupt.* ad haec tempora sine dubio respiciens, *Leges,* ait, *Tyrannidis tempore latas nullius momenti esse.* Galba, quamvis & juri attenderit, ut refert *Sueton. in vit. cap. 5.* tamen ludibrio eum habuisse jus, ex *allato cap. 7. ibid.* exemplo manifestum est.

Vespasiani deinceps tempore reflorescere coepit Jurisprudentiae studium, quippe *qui ingenia & artes vel maxime fovit,* teste *Sueton. in vit. cap. 18.* Hoc tempore resuscitata factionum nomina, dum alii PEGASIANI, alii a Caëlio SABINO SABINIANI appellati fuerunt. Proculi scholam Pegasus tuebatur, cum Attilicino, Vrsejo Feroce, Nervaque filio. Solus Caëli Sabinus, vix uno aut altero praecipuo Jureconsulto stipatus, Massurii dogmata propagabat. Adeoque hoc tempore Pro-

culejanæ scholæ famam potiore[m] fuisse, facile quis colligat. Pariter & Trajani tempore illustres admodum fuere scholæ Proculejanæ sectatores, Celsi duo, Aristo, Neratius Priscus; Atque hosce posteriores duos in Consilio Trajani fuisse constat. Sabiniani sectatores celebriores fuere tum Javolenus ac Minicius Natalis. Quos Adriani tempore secutus est Julianus, qui Sabinianæ scholæ famam, si alius quisquam, certe inter omnes illustrem reddidit quam maxime. Quippe quem tanti fecit Trajanus, ut perpetui Edicti condendi curam ipsi injunxerit, adeoque hic unus ex omnibus Jureconsultis tum temporis emi[n]uit. Hisce ac præcedentibus ad Vespasianum usque temporibus, magnopere vel hoc nomine felix fuit Jurisprudentiæ studium, dum & in libris magno numero conscribendis certatim operam suam collocabant Jureconsulti, & in Legibus ferendis emendandisque solliciti admodum fuere Impp. Trajanus imprimis ac Adrianus, quorum quæ constitutiones vel advocantur vel extant in corpore nostro, collectas habes apud *Jac. Labitt. in indice pag. 138.*

Successit deinceps foetura Jureconsultorum, Antonini Pii, Divorum Fratrum, & sequentium Imperatorum tempore, quos inter

ter æmulationes occultas intercessisse, dubium non est: Idcirco pro se quisque strenue hoc in Jurisprudentiæ stadio decurrebant, & ingenii ac eruditionis documenta in publicum dabant, ut paullatim maturitatem suam consecuta videri posset Jurisprudentia: Ex illis vero erant præcipui: *Mæcianus, Gajus Pomponius, Cerbidius Scævola, Papinianus, Paullus, Ulpianus, Modestinus.* Mæcianum quidem Divorum Fratrum tempore floruisse, ostendit satis *l. 17. ff. de jure Patronat.* De Gaji ætate constat *ex l. utrum. ff. de reb. dubis*, ubi ipse Adriani tempora suam ætatem vocat. Vnde tamen simul intelligere liceat, hæc prima saltem Gaji tempora fuisse, siquidem & pertigit postea ad Divorum Fratrum imperium, cum Pomponio, qui circa illa tempora eminere cœpit, familiaris fuerit, ut ostendit *l. 39. ff. de stip. servor.* Cerbidius Scævola sub Marco & Commodo floruit, quo tempore Papiniani ac Severi Præceptorem fuisse, testatur *Lamprid. in Severo.* Papinianus æque de sua ætate testis ipse *in l. 8. pr. ff. de vacat.* ubi ait: *Optimus Maximusque Princeps noster Severus Augustus decrevit. Eundem Severum & in l. 17. ff. de questionibus, Principem Maximum vocat.* Sub exordio vero Imperii Caracallæ interfectus vix

ann. 37. attigit: Id quod testatur etiam vetus
 inscriptio hæc:

ÆMIL. PAVLO. PAPINIANO.
 PRÆF. PRÆT. IUR. CON.
 QVI. VIXIT. ANN. XXXVI. M. IV. D. X.
 HOSTILIVS. PAPINIANVS.
 EVGENIA. GRACILIS.
 TVRBATO. ORDINE. IN. SENIO.
 HEV. PARENTES. INFELICISSIMI.
 FILIO. OPTIMO. P. M.
 FECERVNT.

Cujus inscriptionis, uti & omnium veterum fidem, labefactare temere nimis aggressus videtur *Galvan. de usufruct. cap. 13. num. 11.* Demum Paullum & Ulpianum coævus sub Antonino Caracalla fuisse, indubium est: Quanquam Paullum natu grandioreni fuisse adeoque jam Severi tempore florere cœpisse, ostendat *Labitt. ex l. 25. ff. de appellat.* Ulpianus autem ultra Caracallæ tempora longius vixit, cum & magno penes Imp. Alexandrum in honore fuerit. *Vid. l. 4. Cod. de contr. empt. l. 4. C. locat.* Per Imperatorem autem suum, quem toties allegat Ulpianus, sine dubio Caracallam intellexit, ut apparebit ex collatione *l. 1. & l. ult. ff. de censit. & l. 1. §. 2. ff. de suis & legit. l. 2. §. fin. ff. ad SC. Tertull. l. 3. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Hujus discipulus Modestinus *l. 52. §. 20. ff. de furtis*, fere agmen Jureconsultorum clausit, & cœperunt hic obmutescere Jureconsulto-

FUM

rum oracula, stetitque Jurisprudentiæ Romanæ incrementum. *Vid. Gothofred. man. juris pag. 26.* & paulatim ex Præsidum magis auctoritate, placitoque Imp. corruptorum, jus reddi cœpit. *Conf. Merill. observ. 1. cap. 5. & 6. Cujac. 10. observ. 4.* quos allegat *Magnif. D. Rebban. in Hodeget. pag. 9.* Primus autem de jure respondendi facultatem Jureconsultis ademit *Constantinus Magnus in l. 1. Cod. de LL.* quam postea confirmavit *Justinianus l. ult. C. eod.* *Explosis itaque, ait, bis ridiculis ambiguitatibus, tam conditor, quam interpres Legum solus Imp. juste existimabitur, nihil hac lege derogante veteris juris conditoribus, quia & hoc eis Majestas imperialis permiserat.* Nimirum veteris, inquit, juris conditoribus, ut qui suo tempore erant, illis non amplius eam facultatem relictam indicet. Propterea veteres illi etiam juris conditores vocantur *in l. 25. C. de nupt. l. 1. C. de comm. servo manumiss. & c. & juris auctores l. 93. ff. de act. empt. l. 17. ff. de jure Patron. l. 23. C. de Procurat. & c.* id est, quorum fide sententia aliqua de jure consistit, cujus tituli vocisque vim prolixè enucleat *Excell. D. Strauchius exercit. 2. ad 50. decis. Inst. cap. 1. num. 13. & seqq.* Posteriores vero illi, qui a tempore Constantini sola docendi Romæ, Constantino-

poli

poli ac Beryto, (*Vid. D. Strauchius in tract. de metrop. Beryto*) provincia fungebantur, non amplius hoc decorabantur titulo, sed dicti solum fuere Legum doctores *in l. 6. §. 12. ff. de excus. & Juris Civilis Professores ab Ulpiano in l. 5. §. 5. ff. de extraordin. cognit.* Quamvis valde dubitandum sit, num Jureconsulti illi, Legum earum auctores, his vocabulis usi fuerint, an potius a Triboniano sint interpolatae. Siquidem quibus temporibus adhuc respondendi publice libertas eis relicta fuit, Jureconsulti ac Jurisprudentes dicti fuere; Postea vero ab Imp. constituti sunt certi, qui Romae in Capitolio profitebantur, *Vid. l. unic. Cod. de Stud. liberalib. urb. Rom.* actum demum Professores fuisse dictos, credibile est: Quod nomen primo Rhetoribus tributum: sic *Quintilian. lib. 10. cap. 5.* Porcium Latronem Rhetorem *primum clari nominis Professorem* vocat. Et *Sueton. cap. 1. de claris Rhet.* magna Professorum atque Doctorum profluxit copia. Cum contra illi, qui in foro causas agebant, novo nomine rogati fuerunt dicti, *Juvenal. Sat. 4.*

- - - *Veniet de plebe rogata*

Qui juris laqueos & legum anigmata solvet.

Indeque *Ammian. Marcellin. lib. 31. eos rogatos vultorios* dixit. Et *Imp. in constit. de nov. Cod. fac. Dioscorum ac Præsentinum disertissimos fori Praetoriani rogatos* vocat; quemadmodum & saepius appellantur *in tit. C. de Advocat. diversor. judic.*

Atque ita, hoc argumento ex instituti ratione satis pertractato, in illa Demosthenis voce conquiescimus *γλῶσσοι ὁρῶμεθα.*

SOLI DEO GLORIA.

DE

DE

ORATIONIBVS
PRINCIPVM.

I. N. I.

DE

ORATIONIBVS

PRINCIPVM.

Postquam Respublica Romana, ab exiguis primum initiis profecta, eo potentiae suae terminos protulisset, ut ipsa tandem magnitudine laborare occiperet, non potuit etiam a communi illa rerum humanarum sorte, qua (*) *tam hominum quam urbium fata volvuntur*, exempta esse. Non hic prolixè causas investigare lubet, quibus vastissimo tunc temporis imperio tanta contigerit mutatio, quippe cum hanc operam jam pridem occupaverint illi, quorum inter illustres, quos hæc ætas fert, rerum civilium scriptores eminent nomina; ut adeo secundum amplissimam eorum messem, spicas colligere, vix operæ pretium videatur. Illud saltem animadvertendum, postquam Senatui amplius

(*) Senec. epist. 91.

plius sua non constabat auctoritas, Populo nimia libertate insolescente, & majora sibi paulatim per vim arrogante, nactos esse occasionem, qui paullo elatiori erant animo, dissolutæ adeo licentiæ clandestinis primum consiliis insidiandi, donec tandem diversis distracta studiis ac voluntatibus Civitas, in se suaque viscera ferrum cœpit convetere. Tum demum plane ad Tyrannidem via facta, libertas, de qua certabatur, conclamata, victorique in medio præmium constitutum servituræ civitatis dominatio. Ita nempe evenit, ut fatigata mutuis cædibus respublica tandem *aliud discordiarum remedium non invenerit, quam, ut ab uno regeretur.* Tacit. Ann. 2. 9. 11. Conf. Flor. lib. 4. cap. 3. num. 7.

Igitur *cuncta, civilibus discordiis fessa, nomine PRINCIPIS sub imperium accepit Augustus.* Tac. Ann. 1. cap. 2. Cum enim pristinae libertatis memoria civium adhuc exerceret animos, fatius visum fuit, eos adornata in speciem quadam libertatis umbra mitigare, dum facilioribus ingeniis imbuerentur, & indignantes mollior consuetudo permulceret. Idcirco & Pompejus, si Cæsarem obtrivisset, quamvis summum imperium vix depositurus crederetur, attamen potestatem illam aut

Con-

Consulis aut Dictatoris ἢ πρὸς ἄλλης μαλακω-
 τήρας δεχῆς παραμυθίῳ τὸ δῆμον retentu-
 rus putabatur, referente *Plutarch. in Bruto*
p. m. 997. lit. C.

Ejusmodi igitur sibi titulum arrogabant,
 qui nec in libera adhuc Republ. infrequens
 erat. Dicti enim non solum *Senatus Prin-*
cipes, qui rerum gestarum magnitudine cæ-
 teris præferebatur: quo sensu *Vellej. lib. 2.*
cap. 43. n. 3. Q. Catulum omnium confessio-
ne Senatus Principem fuisse, dicit: sed illi
 quoque, qui primi sententiam rogabantur,
 qui honos ipsis Censorum arbitrio defereba-
 tur: *Vid. Liv. lib. 27. cap. 13. A. Gellium lib.*
4. cap. 10. ibidemque animadvers. Philippi
Caroli. Vopisc. in Aurel. & ibid. Casaubon.
Zamosc. de Senat. Rom. lib. 1. Tiraquell. ad
Alex. ab Alex. lib. 4. c. 11. Placuit hoc nomine
 Imperatoribus potentiaæ suæ lenocinari, at-
 que adeo, qui magis populares videri vole-
 bant, id præcipue adfectabant; De Augusto
 scribit *Dio lib. 53. pr. Πέγκρετῳ τὸ γενοίας*
ἐπιπλήθη, ὡσπερ ἐν τῇ ἀκροβῆ δημοκρατία ἐνε-
νόμισο. De Tiberio idem auctor est *lib. 57.*
p. 603. & de Pertinace lib. 73. p. 839. Quo per-
 tinet, quod de Caligula in contrarium refert
Sueton. in vit. cap. 49. Edixit & reversi se, sed
his tantum, qui optarent, equestri ordini, &
 Populo,

Populo, nam se neque civem neque Principem Senatui amplius fore. Auxit paullatim hæc nominis dignitas, dum progressu temporis Princeps Optimi Maximi dicti fuerunt: Sic in l. 20. §. 6. fin. de hered. petit. Adrianus Imperat. dicitur Maximus Princeps. & alibi sæpius, ut l. Jurisperitos ff. de excusat. tutt. l. 8. ff. de vacat. l. 39. ff. de pœnis. l. 17. ff. de questionib. Tandem κατ' ἐξοχῶν PRINCIPES MAGNI vocabantur. Julian. in Misop. Κεκτηκαὶ ἔδεν, καὶ ταῦτα βασιλεὺς ἀκέρων μέγας. Apulejus lib. 10. Miles. p. m. 219. Literas ad MAGNUM scriptas PRINCIPEM Romam perlaturum. Idem lib. eod. p. 251. De literis faustavota prefatus PRINCIPI MAGNO, Senatuique & Equitibus, totique Populo Romano.

Sed neque nomine solo populi auræ velificabantur, quin potius solliciti non minus erant, ne, summam potestatem palam ad nutum ac arbitrium suum redigendo, ad funesta sibi patriæque consilia eum compellerent. Idcirco extinctæ jam libertatis veluti reliquias conservando, omnia ita ordinabant, ut Reipubl. facies non tam mutasse, quam ad pristinæ formæ similitudinem iterum accessisse, imprudenti populo persuaderetur. Ejusmodi

H

σκήμ-

σκέμματα πολιτικά, & libertatis simulacra, proluxe persequitur *Excellentiss. D. Præses, Mæcenæ noster omni cultu venerandus, in Comm. ad Tacit. annal. lib. 1. cap. 2.* Præcipua eo spectabant, ut adfectatæ Tyrannidis, aut eversæ saltem libertatis, invidiam amolirentur. Ne igitur ab unius arbitrio Respubl. pendere videretur, majoris momenti pleraquæ, civitatis statum spectantia, cum Senatu communicabant, facta illi liberrime sententias ferendi copia, ut ita secundum veterem morem SC. conderentur, Principe nihil aliud agente, quam, vel ut rem in Senatu referret, vel suam pariter cum cæteris sententiam expromeret. Hanc in rem celebrantur ORATIONES PRINCIPVM, ab ipsis in Senatu habitæ, quæ nunc exercitii hujusce nostri argumentum erunt, dum quæ e media antiquitate & historia Romana eo pertinere visa fuerunt, quantum per ingenii mediocritatem ac temporis rationem licuit, congerere, ac uno velut florum corpusculo connectere, animus est. Et cum ab hisce non adeo abundant antiqua Germanicorum Comitiorum instituta, non incongruum arbitratus sum, de iis etiam paucula quædam adspargere: Id quod felix faustumque esse jubeat summum Numen.

Quod

Quod igitur ORATIONES Principum Romanorum attinet, diversa earum reperiuntur genera. Siquidem cum Principatum suscipiebant, moris erat, ut Senatuum inaugurali velut oratione compellarent, qua de collato sibi honore gratias agebant, seque Imperium ad Patrum Populique sententiam administraturos spondebant. Cujusmodi illa fuit Caligulae Oratio, quam quotannis legi, SC. cautum fuit: *Dio lib. 59. p. 641.* De Severo scribit *Herodian. lib. 2. cap. 14.* cum imperium suscepisset, Curiam intrasse, ibique Orationes recitasse, *ἑπιεικῆς πάνυ καὶ χρηστῶν ἐλπίδων μεστῆς.* Ineptissimam de se suisque laudibus Juliani Orationem *vid. apud Dion. lib. 73. p. 843.* Cui non absimilis multum Commodi illa, apud *Xiphilin. in Commod.* nec non ejusdem notae credo fuisse aliam Vitellii, de qua *Tacit. hist. lib. 2. cap. 90.* *Magnificam Orationem habuit de semetipso, industriam temperantiamque suam laudibus attollens.* Erant quaedam objurgatoriae, quando Senatuum increpabant: *Qualis est Severi apud Herodian. lib. 3. cap. 8. Tacit. ann. 16. cap. 27.* Aliae, quibus se excusabant Senatui de facinorae perpetrato, ut Antonini apud eund. *Herodian. lib. 4. cap. 5.* Laudati aliquando oratione Principes, qui se ipsos Senatu propter

rem domi angustam moverant: *Tacit. annal. 12. cap. 52.* De fastigio & eminentia Imperii Romani Orationem aliquando Claudium habuisse, scribit *Tacit. annal. 12. cap. 11.* Et sunt earum exempla præterea non minori numero obvia, etiam in Historiæ Augustæ scriptoribus, quæ huc cumulare, si disquisitionis modus pateretur, in proclivi foret. Cæterum quæ præcipui ponderis Orationes erant, Rempublicam, ac civitatis statum, spectabant potissimum, nihilque aliud continebant, quam varia rationum momenta, quibus Princeps Senatum ad hoc vel illud publici boni causa instituendum vel abolendum persuadere nitebatur, ut ita secuto Patrum consensu Principis voluntas Senatusconsulto confirmaretur, Egregie hanc in rem scribit *Scipio Gentil. in orat. 3. de L. Ræg. p. m. 52.* *Hoc ego primum juris condendi simulacrum ac genus usurpasse Impp. video, quod valde mihi populare videtur, & ex veteris Reip. imagine relatum: quasi enim rogatio quædam erat hoc Orationum institutum.*

Hæc autem consuetudo in universum inde principio manasse videtur, cum primis Monarchiæ initiis, inter cætera libertatis simulacra, Principes etiam antiquarum dignitatum ac officiorum honorem rueri, inter præ-

præcipua haberent, ipsimet quoque ea in se recipiebant, Consules se renunciari patiebantur, Tribunitia potestate præditos, ut hac ratione citra invidiam, aut affectati dominatus suspicionem, ea tamen suscipere possent, quæ firmandæ paullatim, quam moliebantur, potentiæ conducere videbantur. Detegit nobis arcanum hoc Dio lib. 53. pag. 507. *Ne videantur, inquit, Impp. ex potentia potius, quam Legibus habere omnia, quæ in populari Reipubl. forma multum valuerant, Senatu populoque volentibus, ea cum ipsis nominibus in se recipiunt: Consules enim sunt sæpe numero, &c. ac ita hoc nomine omnia, quæ Consulibus, aliisque cum pleno imperio Magistratibus, facere licet, agendi jus habent. Paucis interjectis: At tribunitia potestas, quam clarissimus quisque Imp. olim habuit, effecit, ut intercedere iis, quæ ab aliis contra ipsorum sententiam moventur, possint, ac sacrosancti sint. De hoc Tribunitiæ potestatis jure ita Tacit. ann. 3. cap. 56. n. 1. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne Regis aut Dictatoris nomen assumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia præmineret.*

Atque ex hoc jure fluxit, ut Senatum, quo tempore vellent, convocare possent.

H 3

Hoc

Hoc enim in libera Republica præter alios Magistratus etiam Tribuno plebis concessum fuisse, constat ex *Valer. Max. lib. 2. cap. 1. A. Gell. N. A. lib. 14. cap. 7.* Cum vero Tribunatus hic perpetuus ipsis esset, ut perpetuo quoque hoc jure gauderent, tam sub illius dignitatis auctoritate, quam alterius, quæ certo tempore terminabatur, Senatum convocare maluisse, sit verisimile. Ita enim de Tiberio *Suet. in vit. 22. Jure autem Tribunitia potestatis coacto Senatu, inchoataque allocutione, repente velut impar dolori cangemuit.* Deque eodem etiam *Tacit. ann. 1. cap. 7. n. 3. Ne edictum quidem, quo Patres in Curiam vocabat, nisi Tribunitia potestatis prescriptione, posuit, sub Augusto acceptæ.*

Jure autem Consulatus, quo tempore hoc munere fungebantur, in Senatu referre poterant; quæ tamen facultas postea quoque ipsis propria ac perpetua facta fuit, ut jus referendi in Senatu integrum ipsis esset, quamvis non Consulibus. Idque jam tum Augusto tributum fuisse, testatur *Dio lib. 54. p. 513. Eapropter Senatus Augusto hos decrevit honores, ut Tribun. pl. perpetuus esset, & quoties Senatus haberetur, etiamsi Consulatum non gereret, de una re, quæ vellet, referre posset.* Quem locum male intellexisse, qui

ita

verterunt, de quibuscunque rebus vellet, notat Casaub. in Suet. Caf. cap. 20.

Apparet autem, hanc primam ferme consuetudinis hujus fuisse originem; Siquidem quoties in Senatu referebant, non his solum verbis id factum, ut in libera Rep. consuetum erat: *Referimus ad vos P. C. super eare, quid scripserit; Briffon. form. Rom. lib. 2. p. 164.* Sed ipsi rationes simul expromebant, quibus Senatum permoveri posse rebantur. Colligere id licet ex *Dione lib. 57. p. 603.* ubi de Tiberio, *Suo*, inquit, *arbitrio perpaucæ agebat, de rebus etiã minutissimis ad Senatum referebat, posito in foro tribunali, in quo sedens jus diceret. paucis interpositis: Proposita sua in medium sententia omnibus contradicere, liberum relinquebat.* Facit & in rem hanc *Tacit. lib. 4. annal. cap. 36. n. 8.* *Sub idem tempus de flamine Diali in locum Servii Matuginensis defuncti legendo, simul roganda nova lege, differuit Caesar.* Ipsam deinde Orationem subjungit, eadem de Legge habitam. Similis locus est & *annal. lib. 22. n. 4.* *Retulit deinde ad Senatum super Collegio aruspicum, ne vetustissima Italia disciplina per desidiam exolesceret, &c.* ubi ipsa porro habitæ orationis verba subjungit auctor. *Imp. Julianus de se ipso ep. 29. Δι-*

λέχθην δὲ ὀλίγα τῇ βασιλῇ περὶ θεοσεβείας, ἀλλὰ τοῖς λόγοις ἐπήνθην μὴ ἅπαντες, ἐπερέθησαν δὲ αὐτοῖς ὀλίγοι πάνυ. i. e. *Cum Senatu pauca de religione differui, & laudarunt quidem omnes orationem meam, pauci vero consenserunt.*

Cæterum in libera Republica auctores sententia dicebantur illi, qui de re aliqua consilium suum, rationum argumentis subnixum, in medium adferebant, atque ita Senatum in suas partes inclinabant; Quemadmodum Cicero in *Pison. cap. 15. De me Senatus ita decrevit, auctore & ejus sententia principe Pompejo. Idem pro Balbo cap. 16. Harum ego sententiarum princeps & auctor fui. Pari ratione tum quoque Senatus, cum decreta sua populo proponeret, auctor fieri dicebatur, & decreta auctoritates. Prolixe eam antiquitatem annotavit Dio Cass. lib. 55. pag. 549. D. ubi inter alia hæc: Dicta etiam fuit auctoritas cum Trib. pl. intercessissent, nam hic quoque cum SC. fieri nequiret, tamen sententiam suam Senatus nolebat occultam esse, quæ dein more Romano rata fieret, ac SC. nomen acciperet, idque ab antiquis multo tempore observatum, nostra fere ætate exolevit. Pertinet huc locus Cic. ad fam. lib. 1. epist. 7. Quoniam SC. nullum extat, quo reductio Re-*

gis

gis Alexandrini tibi adempta sit, eaque, quæ de ea scripta est Auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino Regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum, quam constantis Senatus, consilium fuisse videatur. Nimirum ita solent Romani scriptores, cum accurate loquuntur, Senatus auctoritatem a SC. discernere, quam diversitatem negligentius prætervectus *Brissotius*, quo nomine vapulat *Janu Langleo*, *Semestr. lib. 7. cap. 12.* Alia erat, quæ dicebatur Senatus auctoritas, quando populi placita, ut auctoritatem obtinerent, confirmanda essent ejus ordinis auctoritate, qui & nobilitate & prudentia in Republ. emereret, consilii-que publici dominus esset constitutus. Per-elegantia eam in rem sunt loca bina *Salustii Orat. 2. de rep. ordin.* & *Ciceron. lib. 3. de LL. 12.* quæ observavit *Excellentis. D. Præses comm. in Tac. ann. 1. in not. polit. add. Guilielm. Bellendin. de statu lib. 3.* qui inscribitur: *Ciceronis Consul, Senator, Senatusque Romanus cap. 23.* Græci utramque significationem pariter eodem vocabulo exprimunt: Auctoritatem enim hanc vocant illi *πρωβουλιμα*. Quod priorem significationem attinet, plana ea est ex *Suida*: *πρωβουλιμα*, inquit, τὸ ἐπὶ τῆ βουλῆς ψηφισθέν πρὶν εἰς τὸν δῆμον εἶσθαι

εἰσενεχθῆναι. De altera constat ex *Plutarch. in Coriolan. pag. 227. lit. D.* ὁ δῆμῳ ἀκυστῶ ἔψήφισεν καὶ νόμῳ τι ποιεῖν ἀνευ παραβλασμάτων.

Cœpit hoc postea Impp. tribui, ut, quoties de re quapiam Orationes in Senatu haberent, auctores fieri dicerentur. *Tacit. ann. 3. cap. 13. Confidius Æquus, & Calius Cursor, Equites Romani, quod fictis Majestatis criminibus Magium prætorem petivissent, auctore principe, ac decreto Senatus puniti. add. annal. 15. cap. 22. lib. 3. Hist. cap. 8. in Vespasian. cap. 11. sic & Vlpianus in fragment. tit. 25. §. 28. Civitatibus omnibus, quæ sub Imperio P. R. sunt, legari potest, idque a D. Nerva introductum, postea a Senatu auctore Adriano diligentius constitutum est. Id. in l. 32. pr. ff. de donat. inter vir. & ux. Imperator noster Antoninus Augustus, ante excessum D. Severi patris sui, Oratione in Senatu habita auctor fuit senatui censendi, ut aliquid laxaret ex juris rigore. S. C. auctore Trajano facti meminit l. 5. Cod. de magistratib. conven. Et aliud auctore Adriano factum memoratur in l. 1. C. de petit. hered. sic in l. 5. Cod. de excusat. tust. Amplissimus ordo auctore Marco censuit. Adde *Plin. lib. 2. ep. 7. Hæc a senatu Vestri-**

cio

cio Spurinna principe auctore triumphalis statua decreta. Erat enim olim hoc jus: statuas decernendi, unum ex iis, quæ Majestatis vocamus, & in libera Republ. non nisi SC. vel plebiscito fieri poterat, ut constat ex *Plin. Nat. Hist. lib. 34. cap. 5. & 6.* Postea id auctoritate Principum fieri cœpit. *Vid. Sueton. in Calig. c. 34. Tacit. annal. 3. cap. 10.*

Atque ita ut diximus, quando quidem, SC. aut constitutionis alicujus auctor esse volebat Princeps, eam in rem Orationem coram Senatu habere solebat. Consignavit nobis ejusmodi quasdam *Tacit. annal. 3. cap. 12. & 47. lib. 4. c. 37. 38.* Orationis Severi de rebus eorum, qui sub tutela sunt, non alienandis, mentio est *in l. 1. ff. de reb. eor. & l. 7. C. de prad. minor.* Hanc singulari libro exposuit Paulus, ut ex Florentino Indice, & aliquot LL. inscriptionibus, constat. Orationis Severi & Commodi meminit inscriptio *l. 20. de R. V.* cujus emendationem pete *ex Ampliff. D. Strauch. Patrono ac Præceptore quondam nostro omni cultu devenerando, disp. de statut. a summ. Principe, num. 12.* Nobilis est & D. Pii Oratio de Professoribus *in l. 4. C. de Professorib. & Medic.* Oratio Antonini fuit, ne quis messium vindemiarumque tempore cogat ad judicium adversarium

rium venire l. 1. ff. de feriis. Alia ejusdem memoratur ab *Vlpian. fragm. tit. 27. num. 6.* Oratione *Pertinacis* cautum est, ne tabulae priores jure facta irrita fiant, nisi sequentes jure ordinatae perfectaeque fuerint. §. 7. *Inst. quib. mod. test. infirm.* De qua Oratione scribit *Capitolin. in Pertinac.* Legem tulit, ut testamenta priora non prius essent irrita, quam alia perfecta essent, ne de hoc fiscus succederet, addiditque *SC. hac verba; satius est, P. C. inopem Remp. obtinere, quam ad divitiarum cumulum per discrimina & dedecoris vestigia pervenire.* Imprimis multae exstant *D. Marci* Orationes, qui legum curam multo maximam habuisse videtur: vide earum vestigia in l. 60. ff. de ritu nupt. l. 16. eod. l. 16. ff. de sponsalib. l. pen. ad *SC. Tertull. l. 8. de transact. l. 7. de feriis. l. 1. §. 1. ne de statu defunctor. Capitolin. in Marco.*

Observandum porro, quod iccirco Principes Romani inter prima studia sua Eloquentiam censuerint, eamque, ut non in leve gloriae decorisque sui argumentum valituram, maximi semper fecerint. Hinc eleganter *Symmach. lib. 10. epist. 21. Nos bumi reptamus, focco magis idonei, quam cotburno, postquam facundia res esse coepit Imperii, Musis in palatio loca lautiora data.* Inde fit, ut plerumque

que etiam inter laudes Imperatorum a scriptoribus ponatur Eloquentia: *Sueton. de Augusto in vit. cap. 84. Neque in Senatu, neque apud milites, nec apud populum, locutus est unquam, nisi meditata & composita Oratione, quamvis non ad subita deficeret extemporali facultate.* Tiberium idcirco Corvino Messalæ operam dedisse, ait *id. in Tib. cap. 68.* Et de Cajo Calig. *in vit. cap. 53. Disciplinis liberalibus minimum, eruditioni ut & eloquentia plurimum attendit, quantumvis facundus & promptus.* De Claudio *id. in vit. c. 40. Principe nec infacundo nec indocto.* Domitianum vocat Principem ut in omnibus, ita & in Eloquentia eminentissimum Quintilian. *Inst. Orat. lib. 4. in præm. Symmach. lib. 1. epist. 89. ad Antoninum: Non incognita nobis eloquii splendore nituisti, sed magnis rebus accommodata, & majestate scripti aptata, gloriam, quam ante quesivisti, recens auxit Oratio. Nam præter loquendi phaleras, quibus Te natura ditavit, simile quiddam, planeque conveniens auribus Patrum, gravitate sensuum, verborum proprietate sonuisti.* Ausonius *in grat. act. ad Gratianum: Aliqua de Oratoris virtutibus tuis dicerem, nisi verneret mihi gratificari. Non enim Sulpicius acrisior in concionibus, nec majoris Gracchi*

COM-

commendabilior fuit modestia, nec patris
 gravior auctoritas, &c. ubi prolixè Gratiani
 extollit eloquentiam. De Numeriano quo-
 que scribit Vopisc. in vit. Hujus Oratio fertur
 ad Senatum missa tantum habuisse eloquen-
 tia, ut illi statua non quasi Casari, sed quasi
 Rbetori, decerneretur, ponenda in Bibliote-
 ca Vlpia, cui subscriptum est: Numeriano
 Casari, Oratori temporibus suis potentissimo.
 Incerti panegy. ad Constant. August. Dice-
 rem plura de Divinis Orationibus tuis, ac ob-
 lata potius quam impetrata benignitate, nisi
 mallet dicta reticere, dum facta propero lau-
 dare: Quamlibet verba tua in Senatu habi-
 ta nobis nota sint, tamen qualia fuerint, cle-
 mentiae Tuae gloria nunciavit. Pateretur hic lo-
 cus, ut in illud dicendi genus, quod ejusmo-
 di fastigio conveniens, ὡς ἐν παρόδῳ digrede-
 remur; Est enim, ut ait Quintilian. Inst. O-
 rat. lib. 11. cap. 1. in Eloquentia, quod princi-
 pem decet, quod aliis non concesseris. Sed
 huic operæ superfedere satius existimo, dum,
 quæ ea de re adferri possint, exquisitissimo
 sane judicio suo pridem examinavit Excellen-
 tissimus Dominus Praeses, in tractat. de Elo-
 quentia Princip. Romanor. add. comm. ad
 Tacit. ann. 1. cap. 7. n. 5. Non audiendus P.
 Diaconus, qui lib. 2. solum post Julium Casa-

rem in Senatu Orationes recitasse scribit Jul-
anum: Primus enim ex Imp. Nero aliorum
opera in conscribendis Orationibus usus, id
quod vitio ipsi datum fuit. Notat *Tacit. an-
nal. 13. cap. 3.* Annotabant seniores, primum
ex iis, qui rerum potiti essent, Neronem alienæ
facundie eguisse. Nam Dictator Cæsar, sum-
mis Oratoribus æmulus, Augusto prompta ac
profluens, quæ principem decet, Eloquentia
fuit: Tiberius artem quoque callebat, quæ
verba expenderet, tum validus sensibus aut
consulto ambiguus: Etiam C. Cesaris turba-
ta mens vim dicendi non corruptit. Nec in
Claudio, quoties meditata differeret, Elo-
quentiam requireres. Hoc autem operæ
Nero Senecæ ut plurimum injunxit: *Tacit.
annal. cap. 11.* Nero clementiam suam Senatui
crebris Orationibus obstringens, quas Seneca
testificando, quam honesta præciperet, vel ja-
ctandi ingenii voce Principis vulgabat. Ita
& Orationem illam, quæ se excusavit Senatui
de cadē in matrem patrata, a Seneca confe-
ctam, colligas ex eod. *annal. 14. cap. 11.* Et
meminit quoque Orationis illius *Quintilian,
Inst. O. lib. 8. cap. 5.* Qualis est Seneca in eo
scripto, quod Nero ad senatum misit occisa
matre, cum se periclitatum videri vellet, sal-
vum me esse adhuc, nec credo nec gaudeo. De
Traja-

Trajano scribit *Julian. in Caesarib.* Ὁ δὲ καὶ περὶ δυνάμει λέγειν, ὑπὸ ῥαθυμίας ἐπιτρέπει γὰρ εἰώθη τὰ πολλὰ τῷ Σέβρα γράφειν ὡς αὐτῷ, i. e. *quamvis dicendo valuerit, solebat tamen propter ignaviam in mandatis dare Surre, ut quam plurima suo nomine Oratione ornaret.* De Domitiano testis *Sueton. in vit. cap. 20. prater commentarios ἔσ' αἰετὰ Tiberii nihil lectitavit, epistolas, Orationes ἔσ' Edicta alieno formabat ingenio.* Vitellium Trachali cujusdam opera usum, auctor est *Tacit. histor. lib. 1. cap. 90.* De Maximino indicat *Herodian. lib. 7. c. 8.* Ὁ μὲντοι Μαξιμί- νου συγκαλέσας πάντα τὸν στρατὸν εἰς τὸ πρὸ τῆ πόλεως πεδίου προσελθὼν τῆ τρίτης ἡμέρας ἀνελθὼν τε ἐπὶ τὸ βῆμα ἐπιφειρόμενος τὸ βιβλίον, ὅπερ αὐτῷ ἦσαν συντάξαντες πινές τῆ Φίλων ἐξ ἀναγνώσεως ἔλεξε τοιάδε. i. e. *Tertio die convocatis in campum militibus suis Maximus tribunal conscendit, atque ex libello Orationem ab amicis compositam, in hanc sententiam recitavit.* Apparet autem ex hisce, id muneris tum quidem nondum certo cuidam ex Augustæ domus ministris demandatum, sed eo plerumque functos esse, qui principem locum in amicitia Imp. tenere. De Adriano scribit *Æl. Spartian. in vit. Trajani cum eo familiaritas credit, causa præcipue Orationum, quas pro Imperatore dictaverat.*

Vci

Vti vero nonnunquam ipsi Principes coram Senatu orationes suas recitare amabant; Ita sapius evenit etiam, ut per absentiam, aut alio impedimento distracti, hoc officium alteri injungerent. De Augusto *Sueton. in vit. c. 84.* *Neque in Senatu, neque ad milites, neque ad populum locutus est unquam, nisi meditata & composita Oratione: Ac ne periculum memoria adiret, aut discendo tempus absumeret, instituit recitare omnia.* De Tiberio testis idem *in vit. cap. 23.* & de Claudio similiter *in vit cap. 23. & 42.* Iphis vero Principibus impeditis, Quæstori incumbere, eas coram Senatu recitare. De Augusto scribit *Dio lib. 54.* *Συναγωγῶν δὲ ἐκ τῶν τὸ βαλευτήριον αὐτὸς εἰπὼν ὑπὸ ἑ βράγχῃ, τὸ δὲ δὴ βέλγιον τῶ ταμίᾳ ἀναγνῶναι τὰ τε πεπραγμένα οἱ καθαρῶς ἐμήσαντο,* i. e. *Convocato Senatu ipse gravedine laborans, nihil locutus, Quæstori libellum dedit recitandum: Eo recensebantur res ab ipso gesta.* Indicat hoc Quæstoris munus etiam *Sueton. in Tit. cap. 6.* *Filius ejus recepta ad se omnium officiorum cura, cum patris nomine epistolas ipse dictaret, & Edicta conscriberet, Orationesque sapissime etiam in Senatu Quæstoris vice recitaret.* *Suidas in κλαύδι.* εἰ πάντα ὅσα εἰς τὸ συνέδριον

ρεν αὐτὸς ἀνεγίνωσκεν, ἀλλὰ τῷ ταμίᾳ ὡς γὰρ
 πλήθῃ ἀναλέγεσθαι ἐδίδο. ὅσα δὲ αὐτὸς ἀνεγίνω-
 σκε καθῆμαι ὡς τὸ πολὺ ἐπέλεγετο. i. e. Non
 omnia, quae in Senatu referebat, ipse legit,
 sed legenda ut plurimum tradebat Quaestori,
 quae vero ipse legebat, plerumque sedens
 recitare solitus. Symmach. lib. 10. epist. 2. de
 seipso ad Gratianum: Scio amore factum,
 quo Summates Viros plerumque dignamini,
 ut sacra Orationi vestra Lector adhiberer:
 Sed cum intelligo, sermonem illum praeferre
 omnimodo scriptis, quaecumque ad hoc
 locorum senatus audivit, me quoque arbitror
 pluris habitum quam ceteros. Pertinet
 huc locus Siden. Apollin. in Paneg. major.
 vers. 62.

- - - Cujus dignatur ab ore

Cesar in orbe loqui, licet & Quaestore
 disertio

Polleat. - - -

Paullatim vero non legendis solum, sed
 & conficiendis Orationibus, adhibitos fuisse
 Quaestores arbitror: Siquidem in illis praecipue
 Eloquentia commendabatur. Eleganter
 Cassiodor. lib. 5. variar. 4. Ingenio
 principis servit, quod universa superat, illius
 ore loqui cogitur, cui nullus invenietur
 similis. Et lib. 6. epist. 5. O quam arduum

est

est subjectum, verba dominantis assumere, loqui posse, quod nostrum credatur? si quid dubitamus, a Quaestore requirimus; qui est thesaurus fama publica, armarium legum, paratus semper ad subita; Et ut ait Tullius, Magister eloquentia. Nam si Oratoris proprium est, graviter Et ornate dicere, ut possit animos judicum commovere, quanto facundior debet esse, qui ore principis populos noscitur admonere? Talem denique oportet esse Quaestorem, qualem portare principis decet imaginem: Nam si nos, ut adsolet, causam audire contingat, qua auctoritas erit lingua, qua sub oculis regalem genium implere possit?

Cæterum qui ad hanc admoti erant dignitatem, Candidati Cæsaris seu Principis dicebantur: Sic *Vellej. lib. 2. cap. 23.* Quo tempore, inquit, mihi, fratrique meo, Candidatis Cæsaris proxime a nobilissimis ac Sacerdotibus viris destinari prætoribus contingit. *Lamprid. in Alex.* Quaestores Candidatos ex sua pecunia jussit munera populo dare. Consule de eorum munere *Guther. de offic. dom. l. 2. cap. 18.* *Panciroll. in notit. Imp. orient. c. 72.* Dicebantur autem Principum Candidati, quod ex eorum commendatione absque ambitu & repulsa essent

designandi: Inde jocus ille apud *Quintilian. Inst. Orat. 6. cap. 3.* ubi negligenter pilam petenti, dixit alter, *sic petis tanquam Caesaris Candidatus.*

Recitatis porro in Senatu Orationibus, ordine rogabantur sententiam Patres, atque ita rite peractis omnibus SC. fiebat. Manasse id videtur ex consilio præcipue Mæcenatis, qui in præclara Oratione illa apud *Dion. lib. 52. p. 485.* Per senatum, inquit, *fac omnia, quæ decernuntur, nec omnino quicquam æque ad omnes pertineat, quam SC. sic enim est majestas Imperii magis confirmabitur.* Nimirum, ut constitutionibus suis eo majorem adderent auctoritatem, nec sibi omne Legum arbitrium vindicare viderentur, prudenter eos Senatus auctoritate munire volebant. Illustrat rem *Tacit. anal. 12. c. 14.* Eodem anno sæpius audita vox principis, parem vim rerum habendam a procuratoribus suis judicatarum, ac si ipse statuisset, & ne fortuito prolapsus videretur, SC. quoque cautum, plenius quam antea, & uberius. Iccirco & alia Principum Edicta nonnunquam SC. confirmabantur, ut illud Augusti, ne foeminæ pro viris intercederent *l. 2. ff. ad SC. Vellejan.*

Non ante igitur vim Legum obtinebant

Ora-

Orationis Principum, quam SC. confirmata essent. Exemplorum hanc in rem affert nobis suppeditat historia Romana: Innuunt Tacit. ann. 1. c. 6. Multa sine dubio scilicet Augustus de moribus Agrippæ conquestus, ut exilium ejus SC. confirmaretur, sanxit. De Claudio id. lib. 11. c. 18. Retulit deinde ad senatum super Collegio Aruspicum, ne vetustissima Italia disciplina per desidiam exolesceret: & factum ex eo SC. viderent pontifices; quæ retinenda firmandaque aruspicum. Sed illustre est hujus antiquitatis exemplum apud eund. lib. 11. annal. c. 22. Cum de Gallia comata primoribus, num in urbe ad honores admittendi essent, mulcus esset variusque rumor, & studiis diversis apud principem certaretur, assederantium, non adeo agram Italiam, ut suppeditare urbi suæ nequiret, suffecisse olim indigenas consanguineis populis &c. His atque talibus haud permotus princeps, etiam statim contra disseruit, & vocato senatu ita exorsus est: Majores mei, &c. Orationem Principis secuto patrum consulto primi Aedui in urbe senatorium jus adepti sunt. add. Suet. Tib. c. 48. Atque inde solent Juris Civilis interpretes dissidium hoc componere, quando, quod hoc loco SC. tribuitur,

alibi Orationibus Principum adscribitur. Vid. ejusmodi exempla apud *Briffon. lib. 1. select. antiqu. c. 16. Gotbofred. in l. 7. C. de pred. minor.*

Præterea, quoniam sæpius Roma abessent Principes, ut ipsi, quæ ex re publica credebant, præsentibus Senatui exponere non possent, per literas eum de sua sententia reddebant cretiorum: Quod genus literarum nonnunquam epistolæ, nonnunquam orationum nomine venit. *Juden. Sat. 10. vers. 71.*

- - - *Verbosa & grandis epistola venit
A Capreis. - - -*

Indicat epistolam Tiberii, qua se excusat Senatui ob repudiatos honores, quos ipsi detulissent. Eandem & *Xiphilin. in Tib.* vocat Epistolam. *Sueton. autem in Tib. c. 66.* orationem. Sic est apud *Tacit. annal. 16. c. 7.* Oratio missa ad Senatum, & *ap. eund. annual. 3. cap. 53.* Tiberius de lege quadam Senatum per epistolam consulit. Sic & in *l. 2. C. Theod. de Curator. Calendar.* est: Oratio missa ad Senatum. Antonini talis exstat oratio apud *Vulcat. Gallican. in Avid. Cass.* Hæ vero Epistolæ hoc nomine quoque naturam ac similitudinem Orationum referebant, quod pariter SC. confirmanda essent,

essent. *Vopiscus in Aurelian. Sabinus Praetor urbanus dixit: Referimus ad Vos P. C. suggestionem, & Aurelii Principis literas, quibus iubetur, &c. Interrogati plerique Senatores, sententias dixerunt, quas longum est innectere: Deinde aliis manum porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, aliis verbo consentientibus, factum est SC. Geminum huic alterum est exemplum apud eund. in Probo. vid. verba in contextu: Ælius Scorpionus Cos. dixit: Audistis literas P. C. Aurelii Probi, de his quid videtur? Tunc acclamatum est, probe Auguste, Dii Te servant, &c. Posthac Manlius Mucianus, qui prima tunc erat sententia Senator, ita locutus, &c. Posthac acclamatum est, Omnes, Omnes. Ad tertium ex Capitolin. in vit. Maximin. SC. hoc fuit exemplum; Cum ventum esset in adem Castorum, acceptas literas Junius Syllanus Cos. ex Africa Gordiani Imp. Patris Patria, recitavit; Lectis literis Senatus acclamavit: Gordiane Auguste, Dii Te servant! Item Cos. retulit, P. C. de Maximino quid placet? Responsum est: hostes! hostes! hinc SC. perfectum est.*

Denique peractis omnibus, perfectoque SC. publice promulgabantur Orationes, &

in perpetuum decus Principum, æreis tabulis incidebantur. *Dio Cass. lib. 6. p. m. 668. Tunc etiam Kalendis Januar. cum recitarentur ex SC. Orationes quædam Augusti atque Tiberii, ut ita ad vesperam usque Senatus detineretur, finem imposuit, satis esse dicens, eas tabulis incidi. Plin. in Paneg. cap. 75. Sed quid singula confector & colligo? Quasi aut oratione complecti aut memoria consequi possem, quæ Vos P. C. ne qua interciperet oblivio, in publica acta & incidenda in ære censuistis. Ante Orationes Principum tantum ejusmodi genera monumentorum mandari aternitati solebant, acclamationes quidem nostræ parietibus curiæ continebantur. Specialis honos Neroni habitus, cujus Oratio argenteæ columnæ incisa fuit, teste Xiphilin. in Neron. ejusmodi tabulæ exemplum, Lugduni adhuc in æde Lateranensi conspicuum, exhibent Lipsius in lib. 11. ann. Tacit. p. 279. Guther. de offic. dom. Aug. lib. 1. cap. 30. Consuetudinis hujus originem a liberæ Reipubl. tempore arcessendam esse, facile patet, quippe cum quævis SC. & quæ promulgabantur Leges, publice æreis tabulis incisæ proponerentur: Vnde Cicero Philipp. 1. cap. 26. Quid tum? quod tum ita gestum erit, id Lex erit, &*
in as

in as incidi jubebitis? Et in Catilin. 3. cap. 19. inter prodigia recenset, quod Legum ara liquefacta essent. Vnde postea honori Principis hoc datum etiam, ut Constitutiones ejus æri inciderentur. Plin. lib. 34. N. H. cap. 9. Vfus aris ad perpetuitatem monumentorum jam pridem translatus est, tabulis aeneis in quibus publica constitutiones inciduntur. Senec. lib. 3. de benef. cap. 4. Magis autem illa constitutio rata erit, quam si in as incidissem. Præmittebantur autem Orationes Principum ac postea SC. de hisce facta subjungebantur, quod non obscure colligitur ex Plin. lib. 8. epist. 6. Ea, inquit, qua quarto Kalend. Febr. qua proxima fuissent, in amplissimo ordine Optimus princeps recitasset, Senatusque Consulta de his rebus facta in as inciderentur, idque as figeretur ad statuam loricateam D. Julii. Parum visum tantorum dedecorum curiam esse testem: delectus est celeberrimus locus, in quo legenda presentibus, legenda futuris præderentur. Placuit, ere signari omnes honores fastidiosissimi mancipii, quosque repudiasset, quosque, quantum ad decernentes pertinet, gessisset. Incisa Et insculpta sunt publicis monumentis prætoria: sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacra leges.

Atque ita hactenus expedivisse nos reor ea, quæ ad historiam veterem de Orationibus Principum illustrandam pertinere visa sunt: Reliquum est, ut ad censuram Politicam vocemus, & illam speciosis admodum coloribus adumbratam libertatis imaginem, quibus imprudenti populo fucum facere amabant Principes, paullo altius contemplemur. Enimvero, quod jam in limine dissertationis attigimus, inter præcipua hoc Augustæ domus arcana fuit, everfa extinctaque libertate, inania libertatis simulacra ostentare: Vnde *Dio lib. 45. pag. 277. Imago quadam libertatis proponebatur, dum omnia ex potentia agebantur. Et Tacit. in fin. lib. 1. annal. speciosa verbis, re inania ac subdola, quantoque majore libertatis imagine tegebantur, tanto impensius ad servitium eruptura.* Inter ea vero simulacra non ultimum erat, quod Senatus munia ac auctoritatem, multis quantumvis partibus defloratam, ipsi Principes fovere ac conservare videri saltem volebant, eò consilio, ne pristina Reipubl. species uno velut ictu incisa diceretur, id quod grave nimis futurum esset populo, nondum exoleta in animis dulci libertatis memoria. Quem Consilii finem innuit *Macenas ap. Dion. lib. 52. pag.*

546. ubi de ejusmodi simulacris sermonem habet, eaque duplici ratione Augusto commendat: τὸ δὲ τῶν πατρῶν μνήμης ἕνεκα, καὶ ἵνα μὴ παντελῶς τῶν πολιτείαν μεταλλάττειν δοκῆν: *partim ad conservandam institutorum patriorum memoriam, partim, ne penitus respubl. & status omnis immutari videretur.* Nimirum idcirco non temere, nec non communicato ante cum Senatu consilio, ad Legum curam, aut arduas res suscipiendas, prolabebantur, sed ea prius in medium adferbant, facta singulis sententiæ dicendæ copia: Cujus consilii quoque auctorem Augusto fuisse Mæcenatem, argumento est ipsius Oratio apud *Dion. lib. 52.* ubi hoc quoque inter alia Augusto commendavit: Id quod sequi etiam non detrectavit, teste eodem *lib. 53. pag. 520.* *Non omnia, inquit, proprio arbitrio egit, multa publice deliberanda proposuit, ut, si quid aliis displiceret, id corrigere possent, omnes vero adhortatus est ut suum sibi consilium aperirent, si quid rectius invenirent, libertatem omnem eis concedens, eorumque motus sententiis quedam quoque retractavit.* Par quoque ingenium in Tiberio laudat *idem lib. 57. pag. 603.* *proposita sua in medium sententia non tantum omnibus contradicere libe-*

tuta

rum relinquebat, sed ferebat quoque aliquando, contraria sua sententia decreta fieri &c. Quin imo eo res devenerat, ut Thraseas diserte in has voces prorumperet: *Egregio sub principe nulla necessitate Senatū esse obstrictum. Tacit. annal. 14. cap. 48. ad quem ipsum Thraseam & Helvidium Priscum Tacit. in Agric. cap. 2. vocem P. R. & Senatus libertatem refert. De Nerone scribit idem annal. 13. cap. 4. Nihil, inquit, in penetibus suis venale aut ambitioni pervium: discretam domum & Rempubl. teneret antiqua munia Senatus; Coss. tribunali- bus Italia & Provincia publica adisterent, &c. paullo post: nec defuit fides, multa- que arbitrio senatus constituta sunt. Quam plena callidæ adulationis vox illa Othonis, apud eund. Hist. lib. 1. cap. 84. Æternitas rerum, & pax gentium, & mea tum vestra salus, intolumentate senatus firmatur: Hunc auspicato a parente & conditore urbis nostræ institutum, & a Regibus usque ad principes continuum & immortalem, sicut a majoribus accepimus, sic posteris tradamus. Cæterum ecquis diffiteatur, hæc & adfines orationes alias plus dignitatis quam fidei habuisse, ut notat Tacit. annal. lib. 1. cap. 11. æque ac illa adscititia Principum modesta,*

stia, & ostentatum libertatis studium: Neque animaliter cum Senatu egisse videntur, quam cum populo: Siquidem nec huic libertatis suæ antesignani adempti erant, sed mansit Tribunor. pleb. nomen ad Constantini usque tempora, ut observat *Onuphrius in comm. fast. lib. 1. ad ann. 261.* dabaturque iis etiam intercedendi facultas. Ostendit *Tacit. lib. 1. annal. cap. 77.* *Actum*, inquit, *de ea seditione apud patres, dicebanturque sententia, ut pratoribus jus virgarum in bistrionibus esset: Intercessit Haterius Agrippa Trib. pl. increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea libertatis simulacra Senatui præbebat.* Illustrior locus est apud *Dion. lib. 57. p. m. 646.* ubi pœnas in Astrologos exercitas refert: *Nisi, ait, Trib. pl. intercessisset, etiam contra quam censuerat Tiberius, omnes cives impunitatem fuisse habituros; &c.* Et quamvis *Tacit. hist. lib. 1. cap. 55.* *Senatus populique oblitterata jam nomina* dicat, nihilominus tamen de Macrino refert *Herodian. lib. 5. cap. 1.* ἐποίησε ἡ καὶ δημόσια γράμματα πρὸς τὸ ῥωμαίων δῆμον ἕ τῶ σὺγκλητον.

Cæterum, ut ad Orationes Principum revertamur, hisce pariter nec fides nec sinceritas inerat, dum Principes gnari erant quantum
nutui

nutui ipsorum intentus esset Senatus, ut tantum abesset, ut ipsorum Orationibus obloquerentur, ut potius nescio quibus non verborum lenociniis ac divinis laudibus eas in cœlum extollerent: Hinc Pisonis illa vox emortuæ libertatis luculentissimum argumentum præferens: *Quo loco censebis Caesar? si primus habebō, quod sequar, si post omnes vereor, ne imprudens dissentiam?* Tacit. *annal.* 1. *cap.* 34. Adumbrat adulationem eam *Idem lib.* 3. *annal.* *cap.* 31. *Ceterum, inquit, tempora illa adeo infecta fuisse, ut non modo primores civitatis, quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat, sed omnes Consulares, & magna pars eorum, qui prætura functi, multique etiam pedanei Senatores, certatim exsurgerent, fœdæque & nimia censerent: memoria proditur, Tiberium, quoties curia ergrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum, o homines ad servitium paratos! scilicet illum quoque, qui libertatem publicam nollet, tam projecta servientium patientiæ tadebat.* Nec aliter describit temporum illorum miseriam *Plin.* *lib.* 8. *epist.* 14. *Idem prospexit Curiam trepidam & elinguem, cum dicere, quod velles, periculosum, quod nolles, etiam miserum esset; Quid tunc disci potuit?*

tuit? Quid didicisse iudit, cum Senatus aut ad otium summum, aut ad summum nefas vocaretur: Et modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam seria, tristia sepe, censeret? Quo pertinent ejusdem querela in paneg. cap. 72. Quis ante loqui, quis bis-cere audebat? Præter miseros illos, qui primi interrogabantur, ceteri quidem, defixi Et attoniti, ipsam illam mutam Et sedentariam assentiendi necessitatem quo cum dolore animi, quocum totius corporis horrore, perpetiebantur, unus solusque censebat, quod sequerentur omnes, Et omnes improbarent.

Vnde facile constat, qualis fuerit Senatus auctoritas, quantum de Legum potestate, de Reipubl. cura participaverint: Nimirum omne id in manu Principum positum erat, qui, quoties tenaciores suæ potentiaæ essent, parum indulgere Senatui, aliis paulo modestioribus hanc libertatis umbram Senatui facile largientibus. Ab ea modestia præcipue suum commendat Principem Plin. in paneg. Illuxerat, inquit, primus consulatus Tui dies, quo tu curiam ingressus, nunc omnes, nunc singulos adhortatus es, resumere libertatem, capessere quasi communi Imperii curas, indigilare publicis utilitatibus Et insurgere. Omnes ante Te eadem

dem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est. Erant sub oculis naufragia multorum, quos insidiosa tranquillitate proVectos improvisus turbo perculerat. Hæc omnia ita in speciem adornata, populo quidem grata erant, sed in se spectata nihil potestati Principis derogabant. Ipse enim Princeps contentus erat, consilii publici Dominum se esse, quemadmodum in libera Republ. Senatus erat: Nimirum ita, ut Senatus nihil auderet, cujus ipse non esset auctor. Illustria hanc in rem sunt loca Tacit. *annal.* 13. *cap.* 8. Per idem tempus actum in senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque, ut adversus male meritos revocanda libertatis jus Patronis daretur, nec deerant, qui censerent: At Coss. relationem incipere non ausi ignaro principe, perscripsere tamen Senatus consensum: ille auctor constitutionis fieret. *add. lib.* 14. *cap.* 18. *lib.* 15. *c.* 26. & consule Langeum *semestr.* *lib.* 7. *cap.* 13. Hinc apparet, quomodo accipienda sint Vlpiani verba in *l. 11. ff. de Legib.* Non ambigitur, Senatum jus facere posse: Hæc enim non ad historiam juris antiquam pertinere videntur, ut sentit *Desider. Herald. lib.* 2. *de auctorit. rer. judic. cap.* 1. & alii. Sed de sua ætate locutum

Vlpianum non potest dubitari, ita tamen, ut quid in speciem actum fuerit, nulla adhibita censura Politica referat: SC. enim ad Constantini usque tempora fuisse condita, testatur *Paganin. Gaudent. de Justin. sec. morib. part. 2. cap 14.* Sed illa ad arbitrium Principum composita erant.

Apparet præterea, quam insignem errorem errent, qui externis hisce schematibus decepti, extincta libera republ. non Monarchiam, sed Principatum fuisse inductum, persuadere conantur: Quo errore sibi placet *Bodin. 1. de Rep. cap. 8.* iccirco notatus etiam *Excellentiss. Dom. Præsidi in Comment. ad Grot. lib. 1. cap. 3. n. 10.* Quantumvis enim talem mixturam in Nervæ imperio laudaverit *Tacit. in Agric. cap. 3.* quem ait, *res olim dissociabiles miscuisse, Principatum ac libertatem:* quo etiam ferre tendit, quod de Trajano *Plin. in paneg. Scis, ut sicut diversa natura dominatio & Principatus, ita non alius esse principem gratiorem, quam qui maxime Dominum graventur:* Attamen ecquis non videat, quam oratoria arte hi ipsi sententiis ac laudationibus suis formam, habitum, vim & decus Principibus suis machinentur, ut judicat *Ampliss. Præses d. l. add. eund. ad Tac.*

ann. 1. cap. 9. not. Pol. n. 7. Ita consistit Dionis sententia, qui sub initium *lib. 52. de Romanis* asserit: post prælium Actiacum ἀνελεῖσθαι μοναρχείαν αὐτοῖς ἤρξαντο.

Antequam autem hinc digredimur, & illud attendi meretur, quantumvis hoc Orationum institutum longo satis tempore usu receptum fuerit, eas tamen pedetentim a prima ac nativa sua forma ita descivisse, ut non nisi nomen ac speciem qualemcunque veterum illarum tandem referrent: Primis enim temporibus, id quod jam declaravimus, nullatenus ratæ erant, nec vim legum obtinebant, nisi Senatus auctoritate ac consulto confirmatæ essent: Iccirco & Principes Orationes suas ita in Senatu proponebant, ut non certum jus constituere viderentur, sed quod constituendum erat, Patribus deliberandum exhibere. Id quod apparet ex iis, quæ supersunt, fragmentis; quale *ἀπονομασμάτων* ex Oratione Adriani adfert *Vlpian. l. 21. ff. de heredit. petit. Disspicite P. C. nunquid sit æquius, possessorem non facere lucrum & pretium, quod ex re aliena perceperit.* Et in *l. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel.* orationis Sæveri hæc verba referuntur: *Prætera P. C. interdiciam tutoribus, ne prædia rustica suburbana distra-*
bant,

bant, nisi, ut id fiat, Parentes codicillis vel testamento caverunt.

Geminam plane speciem exhibent illæ, quas supra ex Tacito & cæteris scriptoribus citavimus. Cæterum insequenti tempore mutavit hæc rerum facies; Siquidem SC. non jam amplius sequebantur Orationes Principum, nec iis confirmandis adhibebantur, sed SC. oratione Principis erant confirmanda, quam, cognito Patrum decreto & consilio, eam in rem ad Senatum mittebant. Ostendit *Symmach. lib. 10. ep. 28. Superest, ut ea, qua Serenitas Vestra patribus deliberanda proposuit, cognito SC. Lex Augusta confirmet. Idem lib. 6. ep. 62. Super impetratis adhuc speratur Oratio.* Prolixe autem in hanc rem facit *l. 8. Cod. de Legib. & Constit. Princip.* ubi Impp. Theodos. & Valentinianus sui sæculi morem satis accurate describunt. Et hi fere Impp. ultimi reperiuntur, quorum orationes ad Senatum missas constat. Sic eorum est *oratio missa ad Senatum. l. 2. de curat. Calendar. Cod. Theodos. & l. unic. C. Theod. de cretione vel bon. poss. hac Oratione sancimus. add. l. unic. de Respons. prud. l. 8. de legit. heredit. l. ult. de revocand. donat. l. pen. & ultim.*

de maternor. bonor. l. unic. de bonor. que filiofam.

Vt tandem nunc ad Germanicorum quoque Comitiorum instituta deveniamus, quæ congregato Imperii Senatu ab Orationibus, quas Propositiones appellant, nomine Imperatoris recitandis, exordium sumunt: Eas ipsas Propositiones cum Romanorum Principum Orationibus comparari posse, putavit *Goldast. in replic. pro Imper. cap. 11.* quem tamen, hoc nomine aliquot argumentis in contrarium adductis, confutat *Arumæ. de comit. cap. 7. n. 3. & seqq.*

Qua occasione non incongruum erit, si illam in Imperio nostro Comitiorum rationem, tam eam, quæ remotioribus seculis in usu fuit, quam quæ nunc recepta est, paullo altius, succincte tamen, perscrutemur.

Ordiendum autem nobis erit a tempore demum Caroli M, cujus quippe auspiciis in unum corpus coalita Germania, initia ejus vastæ Reipubl. cujus lacinia etiamnum supersunt, cœperunt. Is igitur, posteaquam maximam partem Germaniæ, quæ nunc ita vocatur, Francorum imperio adjecisset, eadem pene forma rempublicam constituit, qua Francia regebatur: Siquidem præter Abbates & Episcopos, etiam

Du-

Duces ac Comites singulis regionibus, in provinciæ formam redactis, præfecit, quorum scil. virtute ac viribus adjutus, felicissima ubique arma circumtulera, totque ditiones acquisiverat. Horum præcipua erant munera, Imperatorem concomitari, jura subditis dicere, & , velut in partem curarum ab Imp. assumptos decet, consiliis operaque sua eidem præsto esse. Vid. quos hanc in rem allegat *Nicol. Mylerus ab Eberbach in Archolog. Ordd. Imperial. cap. 6. num. 5.* Ita enim *Imp. Carolus Magnus* in Comitiis, Anno DCCLXXVII. Padabruni celebratis, antequam Coronam Romanam obtiuerat, milites seu nobiles Francos & Germanos suos alloquitur: *Ite, milites mei, vos Heroes vocabimini socii Regum, Judices criminum: Vivite posthac laboris expertes, consulite Regibus publiconamine, favete orphanis, juvate pupillos, consilio circumdate Principes, ab his victum & stipendia petite.* *Goldast. in Constit. Imperial. tom. 3. Latin. fol. m. 120.* Atque hi ipsi sunt, cum quibus de gravioris momenti rebus deliberare solebat Carolus, eorumque consilia in Comitiis explorare. Quod ipsum luculente nobis testatum reliquit *Hincmarus, Archiepiscop. Rhemensis, nobili Fran-*

corum profapia oriundus, inque aulicis regni negociis atate Ludovici Pii, ejusque filiorum, versatissimus, epistola ad Episcopos Francia perscripta 3. cap. 29. Consuetudo, ait, erat tunc temporis trita, ut non sapius, sed bis in anno, placita duo tenerentur. Vnum, quando ordinabatur status totius regni ad annivertentis spatium: quod ordinatum nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, qua similiter toti regno incumberebat, mutabat: In quo placito generalitas universorum Majorum, tam Clericorum quam Laicorum, conveniebat. Seniores propter consilium ordinandum: Minores propter idem consilium suscipiendum, & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu, vel sententia, confirmandum. Quibus verbis unum solum concilii genus describit, nimirum quod erat universale & commune totius populi. In quo non Majores solum, sed Minores quoque conveniebant: Vnde hunc Hincmari locum optime emendat Excellentiss. D. Conringius in disp. de Germanic. Imp. civib. n. 13. ut illa legatur: generalitas universorum Majorum & Minorum: Per Majores vel Seniores, tam Laicos quam Clericos, intelligit Duces, Comites, Abbates,

bates, Episcopos, quibus jus suffragii in Comitibus ferendi erat: Per minores vero non tam Schulteros, Judices & Magistratus oppidanos, quo tendere videtur *Labemann. in Chron. Spirens. lib. 2.* quam populum universum, quod solidis satis rationibus probat *Dn. Conrig. disp. alleg. n. 33.* Ejusmodi vero concilia, seu, ut illa ætas vocat, *placita*, singulis ferme annis habebantur, quod prolixè ostendit *D. Arum. tr. de Comit. cap. 4. num. 13.* Cæterum quando hæc concilia vel cum Senatu Romano, vel cum iis, quæ hodiernum constituuntur, Comitibus, in contentionem arcessimus, apparebit, quanta eorum ab utroque hoc concilii genere sit diversitas. Quod enim Senatum Romanum attinet, quantumvis ex permissione ac mera Principum indulgentia suam obtinerent auctoritatem, ea tamen ita comparata erat, ut præter nudam consulendi facultatem, etiam decernendi confirmandique ea, quæ a Principe proponebantur, potestatem continere videretur, ita ut in condendis Legibus non consilium modo Patrum, sed consensus etiam, requireretur. At vero Caroli M. potestas vere regia fuit, nullius arbitrio hunc in modum obnoxia, ita, ut quod Leges, & cætera Majestatis jura, spectat,

stat, omnia suo arbitratu peregerit, adhibitis in consilium saltem Proceribus, & populo.

Quantumvis enim longe aliud colligere liceret ex iis, quæ adducit *Fr. Hotomanus in Francogall. passim, imprimis cap. 12. 13. & 14.* attamen, quam ea parum solidis rationibus innitantur, pridem ostensum est. *Excellentiss. Dn. Bœclero nostro in Comment. de reb. sec. 9. & 10. p. m. 19.*

Cujus hac de re judicium nobis pariter cynosuræ instar esse poterit, ad discutienda ea, quæ adferuntur ab *Aruma. lib. de Comit. cap. 4. n. 1. & seqq.* ubi diserte adstruere non veretur: *Placita illa sub Caroli M. & successorum imperio habita, tam nostris Comitibus, quam ovum ovo, quadrare.* Quod enim ait, *credibile non esse, unquam Germanos eam in servitutem se demisisse, & a pristina libertate in obsequium Caroli venisse, quod ad ejus, vel successorum quoque, nutum statim graviora regni negocia ordinare coacti fuerint*, ecquis non videt, parum firma ratione hæc colligi, cum id jure belli a Carolo factum, quo victi leges a victoribus accipiunt. Quod Hincmari porro auctoritatem attinet, parum ad rem ea facere videtur. Præterquam enim, quod

locu-

locutio ejus ævi Scriptorum non accurate adeo attendi meretur, ut inde argumentum peti possit, ipsa etiam illa Hincmari verba aliam longe mentem præferunt, quam, quo ea detorquet Arumæus. Verba ea sunt, quæ superius jam adduximus: Vnde hanc extruit collectionem: *Id quod ordinatum ac statutum in conventu, nullo eventu rerum illo anno, nisi sola necessitate, mutari potuisse. Regis ergo vel arbitrio Imperatoris Comitiorum subjecta conclusio non fuit, sed necessitate quadam ad ejus observantiam non minus, ac ordines, constrictos fuisse.* Sane hanc argumentationem parum convenire menti verbisque Hincmari, fati liquet: Quod enim ordinatum ac statutum in conventu erat, jussu nimirum ac auctoritate Caroli, ut Regis, adhibito Procerum plebisque saltem consilio, id mutari non potuit: Quo ipso non tam libertas Caroli, quam Procerum, constricta fuit; Et quis credat, eo animo fuisse Carolum, ut sponte se arbitrio eorum submitteret, quos ipse tum temporis ut Præsides singulis præfecerat Provinciis.

Cæterum, quamdiu Imperium continua successione ad posteros Caroli Magni propagatum fuit, dubium non est, quin concilio

liorum ac conventuum eadem manserit ratio; Ea vero stirpe in Ludovico IV deficiente, arctius paullo astrictam pedetentim fuisse Imperatorum potestatem, nonnulli arbitrantur, partim, quod tum temporis libera electione Imperium conferri cœpit, partim etiam, quod dignitates Procerum progressu temporis hereditariæ factæ fuerint. At vero illud a fide Historiarum plane alienum, quod subsequentes Imperatores nuda Electione ad Imperium pervenerint, tum nec dignitates Procerum simul omnium jure hereditario possideri cœperunt, sed paucissimorum saltem, invalescente postea longo temporis tractu feudorum conferendorum usu. Iccirco Comitia quidem sæpius celebrata, illisque de republica, de pace & bello, de tributis & vectigalibus, de legibus ferendis, &c. deliberatum, vigente tamen in omnibus regia potestate, ut inculcat *Excellentiss. D. Præses in Comm. sect. IX. & X. pag. 323.* Satis id ostendit quoque Friderici I. Oratio, qua Proceres Imperii hortatus est, in medium ut consulant, de Legibus novis vel ferendis, vel antiquis senium passis, & justicio diuturno oppressis, renovandis, apud *Guntb. Lig. lib. 1. vers. 457.* ubi inter alia hæc:

Ipse

*Ipse quidem quamvis divino munere
Princeps*

*Summus in orbe ferar, legumque immu-
nis & expers,*

*Non servire quidem cogar, sed condere
jura*

*Fas habeam, vestris cupio disponere cun-
cta*

*Consiliis, nostro non egre spondeo jussu,
Vel sancire novas, vel priscis legibus
uti.*

*Nam nihil, ut verum fatear, magis esse
decorum*

*Aut regale puto, quam legis jure solu-
tum*

*Sponte tamen Legi sese supponere Re-
gem.*

Duæ adhuc ejusdem Frederici exstant aliæ orationes apud eundem *Gunther. lib. 7. vers. 327. & lib. 9. vers. 197.* quibus Principes Imperii contra Mediolanenses instigant. Dicebantur tum temporis Comitia signanter CURIÆ, Germ. *Höve*, vid. quæ notas *Marquard. Freber. in Constit. Adolf. Rom. Reg. in Curia Norimbergensi promulgata*, ubi de Curiis Cæsarum, & Legibus Curiatibus agit. Celeberrima fuit illa Caroli IV apud Nurembergam MCCGLVI habita, in qua
cum

cum summa rerum in Imperio pleraque distinctissime ordinata fuerunt, tum de ipsa ratione & forma Curiarum habendarum dispositum. *vid. A. B. cap. 26.* unde magnam partem in suum Commentarium de Imperio Romano transtulit *Petrus de Andlo lib. 2. cap. 15.* add. *Hippolyt. a Lapid. de R. S. part. 1. cap. 5. sect. 3. n. 15. 16.*

Atque ab hoc tempore paullatim crevisse tam Comitiorum, quam Statuum auctoritatem, indubium est, donec Maximiliano I. Imperatore ferme roborata, antiquæ Imperatorum potentia tantum fuit derogatum, ut in iis, quæ pacem ac bellum, Leges ferendas &c. spectabant, non consilio solum, sed consensu quoque Imperii Statuum, opus esse cœperit. Quod enim ante dicebatur consilio Procerum factum, ut & in *Reformat: Friderici III. de Anno 1441.* adhuc & in *Constitut. Maximiliani I. de pace publ. de Anno 1495.* videre est, id postea consilio & consensu eorum constitutum ferebatur: unde illa in Recessib. Imp. semper fere adjecta clausula nata: **Und haben wir uns mit den Ständen, und sie sich hinviedrum mit uns, verglichen;** Hocque ipsum esse videtur, quod *Tobias Paurmeister lib. 2. de jurisdict. Imp. cap. 22*

Con-

Consensum mutuum Cæsaris & ordinum Imperii formam substantialem facit decretorum Comitialium.

Vnde jam satis constat, ea, quæ nunc instituuntur Comitia, secus, quam astruere conatur Arumæus, a placitis ac Curiis illis veterum Imperatorum in plurimis differre.

Multo minus autem Comitia nostra cum antiquo Romanorum Senatu, qui Imp. tempore fuit, contendere poterunt: Enimvero nihil hic factum, nihil, quod subdole aut inspeciem tantum, agatur, nihil, quod ab ordinibus precario & ex conniventia Imperatoris, teneatur, sed omnia certis legibus ordinata, quibus tam Imperatori sua potestas, quam ordinibus jura ac libertas, integra & illibata conservantur. Nimirum in ejusmodi Senatu, qualis erat tum temporis Romanus, aut si quæ alia id genus comitia adferri possunt, Ordines cum Principe consultante habent se instar causæ instrumentalis, nec efficiunt decretum, sed Principi efficiendi opera & ministerio præsto sunt. In nostris vero Comitibus Ordines Imperii vera & propria efficientia ad decretum concurrunt, & una cum Cæsare causam efficientem principalem referunt. Ibi consensus ac voluntas ordinum ad bene esse, hic ad esse

esse decreti concurrat. Hæc omnia miris modis conturbat ac involvit *Hippolyt. a Lapide part. 1. cap. 4. sect. 1. Et sequ.* quando omnem comitalem potestatem Imperatori detrahit, eumque ut ministrum Imperii, Præsidem saltem Comitiorum, confidentius paullo agnoscit, Ordinibus contra omni summa potestate attributa. Cujus quidem argumenta facili negotio convelli posse videntur, nec id ab instituto alienum foret, siquidem temporis ratio longius exerrare permetteret: Nos impræsentiarum hic anchoram fingimus: hæc, & quæ hisce gemina adferri possent alia, in commodius tempus differentes.

D I X I.

PRO-

24

II.
PROLVSIO
DE
PHILOSOPHIA
PAPINIANI

PRAEMISSA
LECTIONIBVS MORALIBVS

A
IO. PHILIPPO SLEVOGTIO

D. PHILOS. AC IUR. ET VTRIVSQ.
PROF. PVBL.

IENAE MDCCXXXI.

A Vspicaturus ciuilibus ac moralis doctrinæ
 publicam interpretationem, solennique
 oratione Academicis meditamentis prolu-
 surus, non imitabor vanum poetarum mo-
 rem, a commentitijs diis, surdisque ad pre-
 ces omnes, operum suorum exordia repe-
 tentium; sed certiore successu ad te mentem
 oculosque attollam, a tui inuocatione pri-
 mordia laborum capiam, verum, vnicum,
 æternum numen: quod cuncta audiens,
 cuncta gubernans, medijs cogitationibus no-
 stris & actibus interuenis; quodque Prytane-
 um hoc, præclarum sapientiæ emporium, ad
 hanc vsque diem tam potenter conseruas, &
 nobilium studiorum florem ac famam in eo
 perpetua esse iubes: contractis in vnam se-
 dem tot excellentibus ingenijs, ætate, do-
 ctрина, vsuque rerum eminentibus, vt eru-
 diendæ iuuentuti vitam ac spiritum impensu-
 ra, negotium agant orbis terrarum, & con-
 tra litterarum ac morum barbariem innume-
 ras colonias emittant. Tibi igitur immorta-
 las iam gratias ago; tui nominis venerationi
 ac gloriæ totum me consecro, clementissi-
 mum numen: cuius ineffabili bonitate fa-
 ctum

ctum est, ut vobis, Patres Academici, quorum auctoritas, eruditio, exempla ingentes mihi quotidie stimulos addent, nuper admodum adscriptus, studiosam pubem formare in spem vsusque reipubl. & ad communem Academiae utilitatem referre cuncta iuberem; inter perpetuos bene merendi conatus, in tranquillo hoc studiorum portu ac veluti nido, omnem deinceps aetatem, uti spero exoptoque, decursurus. Tu aeternae Deus, gratia nunquam expiratura augeas protegasque excelsam Saxonum domum, ut sacrarium hoc Musarum, hoc scientiarum omnium oraculum, exornent porro ac tueantur consueta clementia, auitaeque gloriae heredes & aemuli, studiorum sinus ac praemium, humani generis deliciae ac salus, semper & ubique perhibeantur, decora sua non tam aëris metallo ac morituris tandem marmoribus, quam animis civium & indelebili litterarum memoriae inscripturi. Quandoquidem igitur diuinis auspiciis, consilioque certo, & consentientibus voluntatibus Serenissimorum Saxoniae Ducum, Dominorum meorum clementissimorum, in statione hac collocatus sum; illud deinceps vnice mihi incumbere video, ut quam initio promisi operam, industriam, fidem, praestare pro virili

L

rili

rili coner, relictaque aliis ingenii & eruditio-
 nis palma, de sola obsequii & muneris rite
 obiti laude certem, procul ambitione turpi
 ac fastu, procul praua contendendi libidine:
 qua nihil aut feracius offensionum ac turba-
 rum, aut homine, sacris sapientiæ deuoto,
 esse magis indignum potest. In te vero, flo-
 rentissima Iuuentus, Lycei nostri cara por-
 tio, sæculi spes ac votum, tot parentum ac
 rerumpubl. inæstimabile depositum; ita te
 mihi posthac cura omnis vertetur, nec vn-
 quam cessabo publica voce magnæque virtu-
 tis ac doctrinæ exemplis te compellare, vt no-
 minis tui memor, & surrectura in præsidium
 ac decus patriæ, tantum nitaris proficere,
 quantum alii prodesse laborabunt. Atque
 adeo nunc etiam, sub demandati ingressu
 muneris, inusitato ac pæne diuino argumen-
 to te conueniam, sistamque oculis tuis exem-
 plum viri, ad omnem posteritatem memo-
 rabilis: qui sicuti stante adhuc imperio Ro-
 manorum ad summum honorum culmen, &
 proximam Cæsaribus potestatem, prouectus,
 ingenii magnitudine cæteros mortales longo
 post se interuallo reliquit; tanta prudentiæ
 atque eruditionis fama, vt pro naturæ mira-
 culo ac numine quodam iustitiæ coleretur,
 nec comparandus cum eo quisquam, nisi
 per

per deridiculum censeatur: ita sanctioris disciplinæ cultu, & virtute nullis Caracallæ tyranni minis violabili, tantum nomen adeptus est, vt tanquam boni viri ac ciuis norma, verique philosophi specimen, sæculis omnibus commendari mereatur.

Diuini Platonis, & post eum disertissimi togatorum sententia fuit, non posse præclarus cum rep. agi, quam si aut ipsi, quos summæ rerum fata admouerunt, sapientiæ studiis incubuissent; aut illi saltem haud perfunctoriam in iisdem posuissent operam, quorum consiliis rectores populorum vterentur. Quod quidem, ut multa præclara alia, tam sollerter a Romanis obseruatum legitur, vt nihil æque pensi facerent, quam artem illam regendi generis humani, quæque docet veris vitæ præsidiiis tum publicam, tum priuatam ciuium fortunam stabilire.

Primis reip. temporibus, & postea sub Cæsaribus etiam, quum nondum e curia & foro exterminata quasi esset eloquentia, vocabulo hoc omnem negotiosæ philosophiæ ambitum complectebantur; sub augusto oratoris nomine intelligentes virum vere ciuilem, & publicarum priuatarumque rerum administrationi accommodatum, qui regere consiliis vrbes, fundare legibus & iudiciis

diciis emendare posset. Ac diu apud Romanos non modo, sed apud Græcos pariter (unde multa populi Quiritium instituta) oratorii muneris fines tam late porrigebantur; donec ignauia & inscitia mortalium eueniret, vt recte faciendi & recte dicendi studia, communi aut philosophiæ aut eloquentiæ nomine deuincta, indigno prorsus diuortio diuellerentur, ex illoque tempore sapientes alii, alii oratores appellarentur. Durauit interim in eruditorum scholis vetus sententia, nec defuere vnquam sub imperatoribus excitatæ animæ, quæ vtramque & recte sapiendi, & sapienter loquendi disciplinam arctissime iungerent, excolentes in primis pulcerrimam illam, vt Plinio appellatur, philosophiæ partem, quæ docet negotium agere publicum, promere & exercere iustitiam, atque in vniuersum præcepta sapientiæ in usu habere.

Sed nunquam fere lætius florere nobilissima hæc studia, quam sub M. Aurelio Antonino, optimo atque doctissimo imperatore: qui & cognomen *philosophi* sibi iisdem meruit, ac teste Herodiano, solus Cæsarum docuit exemplo suo, sapientiam non in verbis ac scientia dogmatum, sed in seueritate morum ac vitæ innocentia consistere. Sub
hu

huius igitur imperio, sicuti magno certamine ingenia se protulere, auspiciis ductuque principis ad summa quæque, & ingenuarum maxime artium amorem inflammata: ita exoriri pariter fata voluere ingens melioris orbis lumen, quod sæculum suum & sinceram sapientiam collustraret mirifice, venturisque mortalibus tam incitamento quam documento esset: Æmilium nempe Paullum Papinianum, virum patriciæ gentis, & tum natalibus tum naturæ dotibus illustrem; nunc ab inferis quasi, vt pulcerrimo vobis spectaculo & admirationi sit, revocandum.

Primæ pubertatis annis, indole, igne quodam volucris, & omnium quæ doceri ac disci possunt, capace, sub Ceruidio inprimis Scauola, acutissimo æui sui iureconsulto, & Antonini Cæsaris amico ad summos virtutis ac gloriæ gradus contendit, eaque necdum vesticeps præstitit, quæ senectutis opera esse potuissent, & æmulationem atque inuidiam omnem æqualium transcenderent. Florebat ea tempestate Stoicorum præcipue disciplina, ac grauissimorum hominum studio colebatur, quod sanctitate sententiarum, verisque vitæ monitis, duceret ad contemptum rerum humanarum, & in aduersis patientia firmaret animos, ac diuinitate quadam imbue-

ret, quos nondum tumentes inani fastu, sui-
que ignaros, & monitoribus asperos; sed
modestos ac mitioris indolis accipiebat. In
contemnenda cumprimis mortis formidine,
inque amore iusti ac recti, palmam auferebat
cæteris fortissima & sanctissima hæc, ut ma-
gno Senecæ vocatur, secta, cultoribus ejus
venerabili morum seueritate conspicuis, nec
vnquam libertatem nisi cum vita amissuris:
vti vel sola Catonis, Heluidii Prisci, Thra-
seæ Pæti exempla satis testabuntur.

Hac ergo philosophia Papinianus etiam
non leuiter tinctus, & veri falsique inuenien-
di arte munitus; quum antea excelleret na-
turali acumine, tantum suæ gentis æuique sa-
pientes exsuperauit, quantum plerasque Eu-
ropæ nationes Itali creduntur iudicii profun-
ditate, acrimonia, elegantia antecire. Quo
igitur non penetrauerit tam incomparabile,
tam diuinum mentis lumen? quibusnam vel
densissimis scientiarum tenebris non diem
quasi immiserit?

Vt itaque a doctrina iuris, quod æternus
rerum parens auctorque animis mortalium
ingenerauit, exordiamur; sane ex residuis
adhuc monumentis ac ruderibus intelligere
aperte licet, quanta viri prærogatiua fuerit
in isto genere, quamque nemini eorum, qui

WALH-

naturalistarum nomine hodie celebrantur, iudicio atque eruditione vnquam sit cessurus. Præclarum hodie vulgo existimatur, vniuersalia principia ac præcepta iuris naturalis explanasse commentariis, & corrogandis tum veterum, tum recentiorum testimoniis, captasse litterati populi auram, & iuxta optimatibus etiam placuisse. At alia longe via incedens Papinianus, non hæret in limine, non alienam auctoritatem in suæ fulcimentum accersit; sed suismet pollens opibus, & recondita quæque petens, interiora nobis pandit mysteria naturæ, laboreque tam illustri quam arduo, per singulares species factorum, ecquid conforme rationi sanæ pronunciandum sit, declarat. Quo instituto, & profectu, non semper impari, quum acerima Italiæ ingenia populo Romano vel interpretarentur iura, vel fancienda monstrarent ac suggererent, peperere nobis immortale illud Pandectarum volumen, quod magnam sui partem non tam sanctiones cæviliū potestatum, quam æterni legislatoris oracula, in conspectu generis humani, remoto quasi velo, constituit ac bono in lumine collocat. Vt hodieque philosophantes de moribus, & naturæ iura explicantes (quos peculiari Moralistarum appellatione cæteris

secernere mos est) quoties a communibus præceptis descendendum ad remotiora & magis specialia, nihil proferre in medium habeant, quam veterum responsa consultorum, & pæne integros iuris Quiritium commentarios. Certissimo equidem argumento, quantum hac parte Romanorum prudentia præstitit.

Silentio hic inuoluam reliqua Papiniani studia, & illum præcipue sapientis eloquentiæ cultum, quo futuræ magnitudini proluens, ac mentem capacissimam instruens, in umbra exercitus quodammodo fuit. Nunc prodeuntem celeri gradu, & pari meritis fortuna adscendentem ad lucem imperatoriæ aulæ, summumque honorum apicem, lætis ac fauentibus animis sequamur. Nihil equidem a ratione vera illi aberrant, qui summorum potestatum aulas palæstras vocant, in quibus tam ad prauas artes quam virtutes erudiri mortalium animi possint, prout nactæ fuerint indolem in alterutrum horum pronam. Neque alibi certiora probitatis, prudentiæ, constantiæ, experimenta inuenias: quum in tam vario cœtu ingeniorum, inter tot fallaciarum artifices, illasque peccandi illecebras & exempla, grassantibus perpetuo, & vrgentibus inuidia atque odiis, non possis

non

non aut labem trahere & corrumpi, & in præceps ruere, aut insignia pectoris bene præparati firmatique edere specimina. Quæ non raro tamen iisdem exitio fuere, quos euehere supra inuidiam debebant: tam atroci delatorum improbitate, vt quoties veræ accusationis argumenta deessent, virtutem ipsam in crimen raperent. Quid Thraseæ Pato olim, quid aliis obiectatum fuerit, illustri Romanorum Annalium conditor memorauit, & ex illo, de Thrasea facundissimus sæculi nostri orator, mirifico verborum nitore repetiit. *Quod* scilicet Neronis, inquinatæ illius belluæ, horrenda scelera & paricidia detestaretur; quod deorum atque hominum odium laudare nollet; quod subditas vrbi faces, ardentemque patriæ rogum, vndante ciuium sanguine restinctum, minus læto oculo adspexisset; quod quum de Agrippina ageretur, & supplicationes diis, ob matrem a filio interfectam, tum principali scorto, in deorum contumeliam, cælestes honores a senatu decernerentur, ex illa mancipiorum colluie se proripuisset; quod denique citharædo cantante pars populi adulantis non fuisset, nec pro *cælesti* voce unquam immolasset.

In eandem igitur arenam Papinianus,

L 5

æter-

æterna magnitudinis suæ documenta orbi daturus, a fatis producebatur, vt in vrbe gentibus adorata, in humani generis conuentu, inter grauissimas pro publica felicitate curas, & cervicibus omnium, præterquam principis, superuectus, parem Thraxæ mortem inueniret, non alia exitii caussa, quam quia perpetuum sub malo principe crimen est, virtus & innocentia. Fauebat Papiniani incrementis fortuna, quamdiu clauum imperii Seuerus, princeps bellorum gloria incomparabilis, tenebat: qui admiratione prudentiæ tum ciuilis tum militaris, tanto affinem illum suum amore complectebatur, vt non extolleret modo ad summum dignitatum culmen, data prætorianorum præfectura; sed moriturus etiam discordiarum filiorum tutorem, quasi is solus placandis & in officio continendis animis suffecturus esset, supremis tabulis constitueret.

Sed modum iam excefferat fraterna discordia, & truculentus Bassiani Caracallæ factus nesciebat consortem imperii ferre. Dum itaque mutuis odiis atque inimicitiiis flagrant animi; dum infanda omnia aut machinantur, aut formidant, spe pacis inter infensos & suspicaces sublata; videbatur adhuc mitigari malum posse, ac parricidium saltem prohiberi,

beri, si partirentur imperii fines, & sicuti animis ita corporibus quoque diuulsi, vterque regnarent: nisi improuidus & infelix Iuliæ matris amor, saluberrimum disturbasset consilium, eademque imprudentia Getæ ac Papiniano exitium concitasset.

Nam Bassianus Caracalla, & regnandi libidine & exulcerato in Getam odio percitus, quum ab insidiis ac veneno aut lentum aut nullum auxilium intelligeret fore, quæque fratri parabat, ne occupata occasione in se patrarentur, quotidie vereretur: impatiens tandem moræ omnis, magnumque aliquid vel audendum vel expectandum ratus, irrumpit in cubiculum fratris, & securum periculi, nihilque funesti metuentem, in complexu matris, deorum atque hominum opem necquidquam implorantis, crudeliter obtruncat, tanto furoris æstu, tam nefaria sceleris immanitate, vt & materni sinus cruore filii contaminarentur. Quo scelere expatrato, in domesticos omnes amicosque fratris pari sæuitia grassatur, non dignitati, non innocentia, & ne infantum quidem ætati parcens: ne ex imperatoria cognatione, aut in senatu ex patricio sanguine, aut in prouinciis inter duces exercituum, quin & ne inter vilissima ministeria & mancipia quidquam

quam superesset, quod leui tantum cognatione aut notitia fratrem attingeret.

In tam horrendæ igitur sæuitiæ spectaculis, Papinianum quoque inexpiabili clade tollebat parricidæ rabies: neve communi cum cæteris crimine, aut per scelus crederetur sublatum spirans illud virtutis atque iustitiæ simulacrum, integritas viri, more omnium tyrannorum, in occasionem cædis rapitur, & imperata parricidii excusatione, quam nec suscipere quisquam mortalium sine flagitio poterat, nec Papinianus vnquam erat suscepturus, tanquam detrectasset imperatoria mandata, trucidari impie iubetur. Consentunt in eo plerique scriptorum, tametsi non fuerit præfecti prætorio, dictare imperatori orationem, qua ipse crimen velaret: de purgando tamen apud exercitum & senatum parricidio; appellatum Papinianum fuisse: tum vt abuteretur Basianus ingenio atque auctoritate tanti viri, & magno nomine atrocitatem sceleris obumbraret; tum vt aut cogeret comprobare inuitum, quæ summo hæctenus studio dissuaserat, aut obtentu negati obsequii, ac violatæ reuerentiæ, principi debitæ, tollere e medio recusantem posset.

Ille igitur satis videns, immanis belluæ rabiem prolapsam ad extrema, nunc virtutem suam

suam famamque nefariis iustis tentari, maluit exemplum dare sæculis inuicti in morte, atque omnis potentiae contemtoris animi, quam aut spe, aut mercede infamis vitae, priorum operum gloriam dehonestare, perditis ingenii tegendorum scelerum praetextum ac viam monstrare. Hic iam aduertat mihi aliquis mentem, & Stoicæ sapientiae consultum in Romani iuris vate suspiciat ac veneretur: quem nec opum, & dignitatum & carissimarum necessitudinum iactura, nec tyranni furor praua imperantis, nec ferri, ceruici iam iam imminentis, horror, quater mente solida valuerunt; quem denique impavidum ferituræ erant ruinæ, si vel fracto orbe summa imis Cæsar miscuisset.

Quo tam illustri virtutis documento, quamquam memoriâ suam Papinianus viuus, vt ita loquar vidensque consecrauerit, & posteritas omnis admiratione eius ferme hæreat attonita: post tantum tamen æui exortus est in Gallia iureconsultus, iudicio non minus quam eruditione insignis, qui magnitudini huius gloriæ haud parum obrectans, fortius quam sapientius ab eodem factum fuisse arbitratur. Quoties enim eo excreuerint reipubl. morbi, aut flagi-

flagitia principum, vt nullus amplius locus supersit remediis, satius fore, si indulgeatur nonnihil insanientium libidini, quam vt in furorem sponte ruentes, pertinacia insuper impellantur. Neque aliud operæ pretium fecisse iureconsultum nostrum, quam vt tum semet perditum iret, tum reipubl. iam satis afflictæ, innumera mala procrearet: quum destitutus monitore Bassianus, sibi que relictus, nec quopquam impetum sæuientis prudenti consilio morante, non destitisset cædibus ac luctu cuncta implere, donec merito tandem infortunio & morte a successore Papiniani mactaretur. Multo itaque rectius consulturum fuisse tam sibi, quam publicæ saluti, si se ipsum reipubl. & hanc principi, aut denique sibi etiam, iusto indulgens dolori, conseruasset. Capere hinc documentum magistratus iubet, ne vbique obnitantur suis principibus, sed quæ mutari & auferri nequeunt, patienter ferant.

Hæc non sine colore a Ioanne Bodino contra Papinianum statuuntur: neque nos diffitemur, differre multum, suadeas & perpetres parricidium an excuses: quum peractò flagitio nihil integrum amplius, & poenitentia soli atque excusationi in principe
lo-

locus sit. Præter hæc dabatur adhuc inter obsequium turpe & recusandi pertinaciam media via, vt maturo habitu consuleret tantisper securitati suæ, dum aut precibus amicorum, aut temporis mora & per absentiam offendentis, ira principis mitigaretur.

Sed omnia ista, quantamcunque speciem recti aut prudentiæ habeant, si accuratius paullo atque ex vero & fide historicorum æstimentur, tam parum habebunt ponderis, vt virtus ac sapientia summi viri multo magis conspicua hinc reddatur. Nam illud initio pro indubitato ponamus, non excusari posse parricidium sine crimine, & veritati non modo vim inferri mendacio, in fraudem audientium praua dicentis arte composito, sed prostitui etiam auctoritatem diu collectam, & in republ. feliciter administranda summe necessariam; strata insuper via malis ingeniis, ad scelera omnia, scelerumque velamenta: quo fructu, obsecro, etsi potuisset iureconsultus honeste obsequi, audiret hic Bassianum & de eo meliora speraret, qui patris viuacitati infensus, medicos eius omnes, quod neglecto mandato suo non maturassent decumbentis facta, perimendos crudeliter iussisset, ipsamque Getæ matrem, suam nouercam, orco datu-

daturus fuisset, ni imperare affectui, & lacrimas ob enecatam filium mature didicisset cohibere? Huc accedebat odium aduersus omnes omnino implacabile, quotquot fratri (quem hostis tantum nomine signabat) aut accepti olim aut amicitia iuncti fuissent. In quorum numero præcipuus semper Papinianus habebatur, concordia fraternalis sollers suator, & præter hæc in illo præfecturæ culmine, in illa rerum præclare gestarum luce, quam fama inusitata eruditionis ac virtutis augebant, apud uniuersos ac singulos tantæ auctoritatis, ut a nemine plus periculi immineret Bassiano, si ille quidem permittere se populi atque exercitus votis, & præesse imperio orbis terrarum, quam tyranno ac parricidæ parere maluisset. Moriendum itaque erat Papiniano, siue exequeretur iussa, siue detrectaret: eo tamen discrimine, ut ex detrectatione, fortis ac sapientis viri laudem, nullis vnquam sæculis morituram, foeneraretur; obsequio autem turpi inquinaret famam, grandibus tot annorum operibus quæsitam, ac subiret haud dubie fatum Romani sapientis, qui dictatis Neroni litteris, quibus apud senatum occisæ matris scelus obtegeret, tam infamis reddebatur in ciuitate,

tate, quæ nondum profligarat omnem honesti curam, vt præcunte in Annalibus Tacito, non iam Nero, cujus immanitas omnium questus anteibat, sed aduerso rumore Seneca esset, quod oratione tali confessionem scripsisset. Et quis ille mortalium, cui tanta ingenii vis, tanta facundiæ efficacia, vt subducta quasi veritate, & profundo tenebrarummersa, aliud persuaderet ciuibus de interfecto Geta, quam quod indoles vtriusque principum, & sæuus ac truculentus Bassiani animus satis docebant. Nihil itaque vltra erat Papiniano, quod aut speraret, aut sine dedecore ac detrimento famæ susciperet: turpi etiam omni mortis fuga, nec apud ferocem, & suspicionibus indulgentem, profutura: quum habendi amittendive imperii cupidine ac metu nihil sanctum iustumque haberet amplius, perque ignes ac ferrum ad securitatem imperii viam sibi faceret.

Huc igitur animos, huc oculos conuertat ætas omnis, mireturque Papinianum, supremum illum naturæ indulgentis conatum, & stuporem sæculorum, non vt in culmine rerum super omnes eminent, pacis bellique negotia diuinis consiliis operibusque moderabatur, *sed corruptam a*
M *dela-*

delatoribus, adulationi imperuium, impigrum officii, rebus vndiquaque turbidis sui compotem, stantem sub ictu, & fuso magis sanguine, quam purpura illustrem. Nunquam profecto, vt vere de te magnus Germaniæ vates prædicauit, sic oculos animosque spectantium affecere secures, quas Prætorii præfectus, ostentui gentibus, indices dignitatis, anteferri iussisti, ac illa, quam in procumbentis ceruices adegit parricida furor. Exitium tuum (vt plerique arbitrantur) triste: vt magni & queis supra vulgii ingenium, gloria & honore perenni conspicuum. Sæuit imperator, sollicitat miles, circumstrepunt lamenta pauentium fœminarum, procul canities & senium, cadu &, qua te tibi superstitem credideras, cum prole spes posteritatis: neque deerat, si Cæsarem audires, quod imitareris exemplum; nec tamen adactus tu es, quo Seneca olim, quo Burrhi. Tanti fuit inania transmitters, vt vel bonorum ac vitæ contemptu censuris asserendum illud fas, cui gloriam adieceras opere ac scriptis. Grandi profecto documento virtutis, que ne seruili quidem cruciatu deteritur, sed per quidquid graue, triste, minax, exurgit. Plus illa dum con-

*tra nituntur flagitia, valet; quam quum
inter voluptatum illecebras ac plausus, ve-
lut in otio, semet ipsam nec experitur &
ignorat.*

Sed ut ad te reuertar, lectissima iuuen-
tur, incrementum ac decus nostri Pryta-
nei, & uti nunc te comparaueris, sic exem-
plum olim nepotibus futura: erige men-
tem tam illustribus documentis, quaque
via ad virtutis ac gloriae fastigium peruenia-
tur, adolescentibus adhuc annis disce. Non
est, crede mihi, non est res otiosi animi
sapientia, nec penetrari in illius arcem aut
quidquam hominum generi profuturum
praestari potest sine ingenti labore. In ar-
duo sedem sibi fixit virtus, decorosque val-
tus inter sidera veluti abdidit, nec nisi ge-
nerosas mentes, & assiduo incumbentes o-
peri, adspectu gratiaque dignatur. Ad hu-
jus venerationem ac cultum, ne talibustan-
tum exemplis te videar exhortari, quae su-
pra captum tuum viresque, ac supra priua-
tam fortunam, sunt; en agedum, quisquis
vero sapientiae ac virtutis amore ardes, fle-
cte huc oculos ad praesentiora incitamenta,
ad illa Lycei nostri lumina, atque ex con-
fessu tam nobili & amplo cape tibi strenue,

quos admireris, quos colas, quorum denique sapientiam, doctrinam, decora imitari modis omnibus labores. Tunc vero te prædicabo felicem, & communi patriæ pollicebor ciuem præstabilem; nec minus meæ fortunæ gratulabor, quæ tam egregiæ iuventutis spei ac studiis me admouit.

III.

IVSTI HENNINGII BOEHMERI

PROGRAMMA

DE

PHILOSOPHIA

ICTORVM STOICA,

IN

REGIA ACADEMIA FRIDERICIANA

PROPOSITVM,

OCCASIONE

LECTIONVM PRIVATARVM,

PER ÆSTATEM ANNI MDCCI.

HABENDARVM.

Qui ad iurisprudentiæ nostræ studium ac-
 cedunt, illudque interpretari annitun-
 tur, duas in classes generatim haud merito
 dividi posse videntur. Quidam enim levi
 brachio illud ipsum aggrediuntur, contenti, si
 ex aliorum scriptis & doctrinis sapiant. Qui-
 dam vero rem ex suis propriis enucleare fon-
 tibus student, non tam respicientes, quid-
 nam communiter tradi soleat, sed ita se ge-
 rentes, ut legitimis interpretationis adhibitis
 regulis in fundamentum inquirent. Equi-
 dem in præsentî lætari possumus, quod inci-
 derimus in eiusmodi tempora, ubi Doctores
 celebriores, classi secundæ sese adscribentes,
 indefessis laboribus eo rem perduxerunt, ut
 infinitis tenebris discussis ad lucem veritatis
 pervenire eo rectius jam possimus. Illud
 imprimis a pluribus jam observatum fuit,
 multum adjumenti afferre interpreti cogniti-
 onem variarum hypothesium, ex quibus Ju-
 risconsulti Romani conclusiones suas dedu-
 xerunt. Hoc enim constat, non eadem ve-
 teribus JCrîs principia fuisse, quin, sicuti in
 varias sectas multi transierant, ita quoque di-
 versas hypotheses sæpe inter se fovisse, & in-
 de

de in oppositas sæpe dilapsos fuisse conclusio-
nes. In eo tamen magis inter se convenie-
bant, quod plerique Jctorum philosophiam
Stoicam excolerent, & imprimis, quantum
ad moralia, principia inde peterent, quip-
pe quæ non poterant non ethnicis arridere, id
quod Schilterus, (a) aliique, jam ostenderunt.
Et quid opus est verbis, cum tam infinita
exempla in jure nostro occurrant, quæ meras
conclusiones & hypotheses ex hac philoso-
phia contineant, & inde unice genuinam su-
am recipiant interpretationem? Hujus ob-
servationis neglectus non potest non contor-
tas explicationes parere, sicut, quantas ad-
huc pepererit, res ipsa loquitur. Plerum-
que enim, ubi Jcti ex singulari Stoicorum hy-
pothesi conclusiones formarunt, quæ cum
Peripateticæ scholæ principiis subsistere ne-
queunt, mirifice se Doctores torsisse ani-
madvertimus, quando ejusmodi leges secun-
dum normam philosophiæ Aristotelicæ, quæ
unica tunc omnium fere occupaverat ani-
mos, enucleare, & veram dissonantiam ad
concordiam coactam & violentam deduce-
re laborabant. Res ipsa exemplis fiet cla-
rior. Intuentibus vel solum *tit. 1. in ff. de*

M 4

inst.

(a) *In Manud. Philosoph. Moral. c. 1. S. 9.*

iust. & jure, in singulis fere §§. sese sponte offerunt talia exempla, quæ unice ex philosophia Stoica interpretanda sunt. Ne jam aliquid moneam de derivatione juris, quam Ulpianus a justitia deducit more Stoico, observante Schiltero, (b) nam hoc leve est: tantummodo ad famosam illam definitionem juris naturalis provocabo, ubi si commentarios evolvimus, in ejusmodi labyrinthum incidimus, unde egredi vix datur. Vident interpretes, vix commode illam definitionem posse defendi ex principiis philosophiæ communis, qua imbuti sunt, & tamen Stoicæ philosophiæ principiis destituti frustra omnem movent lapidem, ut hanc ipsam ab absurditate liberent. Convenit vero optime cum principiis Stoicis, quod nec diffitetur ipse Huberus in digressionibus suis. (c) Duo scil. occurrunt in definitione hac consideranda: 1.) quid intellexerint Stoici per *naturam*? 2.) cur animalibus jus naturale adscripserint? Quid per naturam intellexerint, explicat Stoicorum facile princeps Seneaca (d) inquit: *Quid aliud est natura, quam Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inserta.* Ne-

(b) *cit. l. §. 7.* (c) *lib. 1. c. 11. §. 2.* (d) *IV. De Benef. c. 7.*

Neque plura hic ex Stoicis allegare opus esse censeo, cum jam ab aliis, ut Justo Lipsio, (e) Excell. Dn. Buddeo, (f) id ipsum ad oculum demonstratum. Deduxit simul nos illud Senecæ effatum ad causam ipsam, cur jus naturale adscribi possit bestiis. Nimirum divinam illam essentiam diffusam per omnia corpora, & toti mundo insertam esse censebant, diverso modo tamen sese exferentem; aliter quidem in hominibus, aliter in bestiis. Hinc non poterant non rationem adscribere ipsis bestiis, & ita jus naturale adjudicare eis, quod & ipse Pufendorfius optime observavit. (g) Ex hoc fundamento collegerunt postea, homines inter se esse cognatos; quia unius animæ essent facti participes. (b) Florentinus Jureconsultus (i) idem inculcat, dum hominem homini insidiari nefas esse concludit, quod *inter nos cognationem quandam natura, i. e. DEVS, constituerit*, quæ sententia, sano sensu accepta, admitti potest; sed cum intimius fontem ejus, unde propullulaverit, indagemus, sub veste pulchra putidum latitat corpus, judice Dn. Bud-

M 5

deo

(e) Stoic. Physiol. lib. 1. c. 5. (f) dissert. 1. de Error. Stoic. §. 2. seqq. (g) lib. 2. c. 3. §. 2. (b) Dn. Buddeus c. 1. (i) in l. 3. de J. & J.

deo. (k) Neque tantum in hominibus & brutis hæc Stoicorum substitit assertio: toti mundo rationem divinam, seu spiritum divinum, vel mentem attribuerunt. Præter Senecam hoc testatur ipse Zeno (l) asserens, Deum esse spiritum *διηκον δι ὅλα τῆ κόσμος*. Haud a veritate me aberraturum puto, si dixerim, Paulum (m) huc respexisse, dum discernit illa, quæ ex distantibus corporibus sunt, ab illis corporibus, quæ uno spiritu continentur. In qua sententia quoque fuisse videtur Pomponius (n) tria genera corporum recensendo, unum, quod *continetur uno spiritu, alterum, quod ex contingentibus constat, tertium, quod ex distantibus*.

De generatione, non nasci animas, sed insinuari in corpora, tradebant, teste Lactantio, (o) h. e. non in utero concipi animam, sed extrinsecus imprimi. Hinc foetum in utero partem ipsius uteri esse, non animal, asseriebant. (p) Non alienus ab hac sententia fuisse videtur Vlpianus,

(k) *cit. loc.* (l) Just. Lips. lib. 1. *Physiolog. Stoic. cap. 7.* (m) L. 24. S. 5. ff. d. rei Vind. (n) L. 30. ff. de Vfusuc. (o) Lips. lib. 3. cap. 18. (p) Lips. *cit. loc. lib. 3. diff. 7.*

nus, (q) inquires: *partus, antequam edatur, mulieris portio est viscerum, & Papi- nianus (r) partum nondum editum ho- minem non recte dici, putat, & alio lo- co (s) Vlpian. talem in rebus humanis non esse, diserte fatetur, interim tamen ita fingi. (t)*

Sed revertimur ad *tit. ff. de J. J.* ubi deprehendimus definitionem justitiæ, quæ secundum Vlpianum (u) dicitur *constans & perpetua voluntas, jus suum cuique tribu- endi.* Vultejus (x) hic describi justitiam ali- quam divinam autumat. Bachovius (y) in- telligit justitiam in abstracto consideratam. Alii (z) defectus nonnullos in ea annotant, & quis omnes conglomeraret opiniones? Sed incertæ & fluctuantes sunt plerorumque con- jecturæ. Rectius hac in re se gessisse videtur Adrianus Turnebus (a) asserens, Vlpianum hic fuisse æmulum Stoicorum, qui ut vitium

in-

(q) l. 1. §. 1. de *inspic. Vent.* (r) l. 9. in *f. ff. ad L. Falcid.* (s) L. 10. §. 1. ff. de *V. & P. subst.* (t) L. 7. pr. d. *Ventr. in poss.* (u) L. 10. pr. de *J. & J.* (x) ad pr. de *J. & J. n. 6.* (y) ad *Tr. Vol. 1. d. 1. thes. 1. lit. b.* (z) Rachel *disp. de Justit. universali* tb. 6. seqq. (a) lib. 8. *advers. c. 20.*

inconstantia, ita virtutem constantia metiri solebant, videlicet *summum bonum in habitu virtutis collocantes*. Id aperte Cicero (b) fatetur, inquiens: *Zeno primus non virtutis usum modo ut superiores, sed ipsum habitum per se esse praclarum, disseruit. Nec tamen virtutem cuiquam adesse, quin ea semper uteretur*. Evidentius Seneca: (c) *Summum bonum in ipso iudicio est, & habitu optima mentis*, & alibi: (d) *Beatum illud in uno loco positum est, in ipsa mente stabile grande tranquillum*. Vnde rursus Cicero ex mente Stoicorum (e) virtutem ait esse *constantem & perpetuam vitae rationem*, & alibi: (f) *in solis virtutibus inesse scientiam stabilem atque immutabilem*. Supposuerunt vero porro, virtutes inter se nexus esse, (g) hinc unicuique virtuti necessario eandem formalem rationem attribuere debebant, praesertim quatuor *virtutibus cardinalibus*, quas tantopere urgebant, & in pretio habebant, inter quas quoque refertur *justitia*. Hinc nescio,

(b) lib. 1. Acad. (c) de Vita Beata cap. 9.
 (d) Epist. 74. (e) lib. 1. de LL. (f) lib. 4.
 Acad. (g) Lipsi. Manud. ad Philosoph. Stoic.
 lib. 3. dissert. 4.

nescio, an bene illi faciant, qui ex Aristotele hanc ipsam illustrare fatagunt, cum hic (b) evidenter contrarium asserat, felicitatem scilicet *non in possessione sed usu virtutis, neque in habitu, sed actione esse*, quo etiam Huberus (i) collineare videtur.

Deinde occurrit definitio *jurisprudētia*, (k) ubi rursus variæ deprehenduntur difficultates, quomodo *jurisprudētia* possit dici *scientia* & *notitia*, quomodo *res divina* intrare possint objectum *jurisprudētia*? &c. Sed Stoici, & horum æmuli, Juriconsulti Romani, non ita separabant prudentiam a scientia, uti Aristotelicæ philosophiæ addicti. Evidenter id patet ex loco Plutarchi, quem refert Lipsius (l) ubi ita: *Quid est bonum? non aliud, quam prudentia. Quid prudentia? Non aliud, quam scientia.* Inde & Seneca: (m) *sine scientia divinorum humanorumque beatum effici non posse*, asserit. Cum itaque justitiam finem *jurisprudētia* esse, intelligebant, illam ve-

ro

(b) lib. 1. *Ethic.* c. 8. (i) Huber. *præl. ad ff. de J. & J. S. 1. in fi.* (k) in l. 10. §. 1. de J. & J. (l) *Manud. ad Philos. Stoic. lib. 3. diff. 3.* (m) *Epist. 74.*

ro esse virtutem cognoscebant, & per summum bonum indigitabant, simul quoque talem definitionem jurisprudentiæ efformabant, quæ huic fini, justitiæ, esset aptissima. Vnde & philosophiam suam per humanarum & divinarum rerum scientiam definiabant, & ipse Cicero (n) amicitiae definitionem inde extruxisse videtur.

Ad alia jam transeundum esset, nisi brevitatis, qua intercludor, institutum prohiberet. Illud tamen saltem adhuc monebo, quod Ulpian. in l. 9. §. 7. de pecul. asserit: *licere servis, naturaliter in corpus suum sedire*, omnino dogma Stoicum supponere: fatentibus, Wissebachio (o) & Vngepauero. *Αυτοχειρῶν* enim secundum Stoicam philosophiam fuisse licitam, (p) ipse fatetur Huberus, (q) hanc legem alias defendens, & pluribus deducit Lipsius. (r) Quamvis vero Huberus respondeat, videndum esse, non quid Ulpianus sentire potuerit, & quid veteres pagani existimaverint, sed, an hic locus etiam necessario contineat

(n) de Amicit. (o) comment. ad tit. de Pecul. thes. II. (p) diff. de error. Justinian. §. 23. (q) in Eunomia ad cit. l. 9. (r) Manuduct. ad Phil. Stoic. lib. 3, diff. 22.

neat approbationem *αὐτοχρησίας*? qua ratione tamen, si regulas bonæ interpretationis adhibere velimus, hic locus aliter intelligi possit, non video. Communiter quidem urgeri solet, leges non amplius esse considerandas ut Vlpianicas aut Paulinas, sed ut Justinianicas, quod hic Imperator omnia sua fecerit. Verum ita incidimus in Scyllam, dum volumus vitare Charybdim. Quomodo enim tales leges, quæ Stoica principia pro fundamento habent, secundum Imperatorem sunt intelligendæ? Quæ-
rere enim licet, cuinam sectæ fuerit addi-
ctus hic Imperator, an Stoicæ an Peripa-
teticæ, an alii? Antequam enim id expe-
ditum fuerit, ancipites hæremus, quomodo
leges Paulinas, Vlpianicas, aut aliorum Ju-
reconsultorum, secundum Imperatoris men-
tem, quam divinare non possuntus, inter-
pretari valeamus.

Hæc præfari placuit de Stoica vete-
rum Jureconsultorum philosophia, unde
satis apparebit, plurimum ad genuinam ex-
plicationem legum Romanorum illa admi-
nicula conducere. Et cum mens mea sem-
per fuerit, eo annitendi, ut genuinum le-
gum sensum in collegiis meis erverem;
hinc

hinc etiam eadem methodus futuris quoque laboribus mensuram præbebit; de quibus ut eo rectius constet, non dubitavi, in præsentem seriem collegiorum, ex recepto in Academiis more, exponere, fretus cum benevolentia illustris Facultatis juridicæ, tum generosissimorum ac nobilissimorum Dominorum Commilitonum favore &c.

EVER-

IV.

EVERARDI OTTONIS, JCTI,

DE

STOICA VETERVM
JVRISCONSULTORVM
PHILOSOPHIA
O R A T I O,

Dicta in templo academico maiore

A. D. IV. KAL. NOVEMBR. MDCCXIV.

*Quum ordinariam Iuris Professionem in
Academia Regia Duisburgensi solenni
ritu auspicaretur.*

Quod bene vertat. DEVS T. O. M. quod-
 que celeberrimæ huic Academicæ, Vo-
 bis, mihi, rei que tum publicæ tum litterariæ
 salutare sit, lætus juxta ac tremebundus in ca-
 thedram hanc, virtutis & honoris sedem,
 adscendi, Juris docendi provinciam, Regiis
 codicillis clementissime mihi mandatam,
 suscepturus. Neque enim me fugit, quot
 quantæque sint causæ, cur gaudio exsultem
 mihi que gratuler, qui eadem hac die, quin
 eadem hora, qua Jurisconsulti nomen & in-
 signia sum adeptus, in Amplissimum Profes-
 sorum Ordinem adsciscor, munusque obti-
 neo lautum ac honorificum, quod nec vi-
 ri, ætate, ingenio, & rerum experimentis
 longe me vincentes, spreverunt. Vere-
 cundans tamen in conspectum vestrum
 prodeo, vocem faucibus hæere, membra
 trepidare, nervos rigere, & auditis & cer-
 nitis. Num Templi hujus majestas men-
 tem ita perturbet, an rei novitas, an ve-
 ro tenuitatis meæ conscientia artus hoc
 frigore concutiat, id equidem nunc non
 disquiro; & si vel maxime id definire
 possem, frustra nunc damnem consilium,
 quod

quod mutare non libet, nec licet. Inertis subjecti erat, Regem vocantem non sequi; neque vir fortis & strenuus videbatur, qui laborem fugit, & luctatur cum officio, quod semel suscepit, cum animus crescat ipsa rerum difficultate. Illud in præsens magis curæ mihi habendum esse sentio, ut argumentum auribus vestris proponam, quod personæ, quam capeſſo, sit aptum, quodque sua dignitate meam verborum inopiam compenſet. Miles castra aut prælia loquitur, rus & sementem cogitat agricola: Jurisprudencia fundus est, quem jam decennium, & quod excurrit, colui; ex hoc frugum quidam manipulus recens mihi depromendus est, nisi de spe ac qualicunque opinione vestra, statim sub initium, malo omine periclitari velim.

Ad primam vocem timidus advertitis aures,

Omnia principiis semper inesse solent.

Superiorum autem sæculorum ea jam fuit felicitas, ut, exuta barbarie, & melioribus literis velut postliminio restitutis, nubes, quæ Jurisprudenciam obscurabant, pulsæ sint omnes, tritaque satis via in secretiora ejus mysteria eatur. Sordet nunc plerisque fecunda & perbeata Accursii familia, retusum

est Baldi acumen, & Decii subtilitas, pariter ac Butrigarii matura oratio, ridetur. Ipsa hæc Academia, quæ masculæ semper Jurisprudentiæ fuit sacrarium, sedula illa legum mater & nutrix; hic ipse, quem occupavi, suggestus nil nisi ingenio perfectum, elaboratum industria & gravitate insigne admittere videntur. Tot artis nostræ Proceres, eloquentiæ non minus quam juris consultos, Weyerstrassios, Fuchsios, Mastrichtios, Crusios, Branditos, Pagenstecheros, Reinoldos &, quem præsentia nominare vetat, Virum Consultissimum, ex his sacratis pulpitis de juris apicibus verba ad Vos facientes audivisti: a quorum varia eruditione quo longius absum, eo magis mihi annitendum duco, ne mea infantia & incondito sermone pulcher hujus loci Genius profanetur.

Quid igitur? Ne diu Vos suspensos detineam, *De Stoica Veterum Jurisconsultorum Philosophia* sermonis mei argumentum elegi, non injucundum, opinor, nec inutile, nec satis adhuc, ut oportebat, pertractatum. Quis enim Vestrum summa cum voluptate non aveat percipere, cui Philosophorum selectæ Juris nostri Auctores fuerint addicti, qui suis laboribus, vigiliis & curis sibi perennem gloriam, nobis otium, somnum & quietem

pe-

pepererunt? Juvat nosse, quibus præceptoribus usi fuerint Historici & Poëtæ, & quanti nostra interest, scire, ad quam potissimum scholam ingenium appulerint Jurisconsulti, quorum pretiosa fragmenta non nostræ modo Germaniæ, sed totius terrarum orbis, oracula habentur. Nullus in horum explanatione, jam usque ab Alciato & Budæo, cum laude est versatus, qui non ab Historia & Antiquitatibus, qua Græcis qua Latinis, lucem iverit mutuatum; & in amœno hoc studiorum genere nostra ætate excellit non unus. Ea vero fundi nostri ab antiquo superest calamitas, ut in scholis negligatur Philosophia, saltem illa, qua Veteres Jurisconsulti usi sunt, sine cujus tamen peritia jus civile nec disci nec recte doceri potest. Jubet Comicus (a) nos in vitas hominum, tanquam in speculum, inspicere, & ex aliis nobis exemplum sumere, si quid recte factum, si quid laudi fuit, hoc imitari. Hinc autem Themidis alumni veteres discent affectari magistros, quibus nihil unquam in vita carius fuit, quam Philosophia moralis; quique non a legibus Decemviralibus, nec ab Edicto Prætoris, sed ab intima Philosophia, incho-

N 3

andam

(a) *Adelph. Act. III. sc. 4.*

andam esse Juris disciplinam, putarunt. Habebunt hic etiam Juris Studiosi adultiores, Prolytæ & Papinianistæ, unde veros legum sensus eruant, & tot cruces tollant, ab ignaris priscæ sapientiæ collocatas. Quid? quod ipsi Philosophiæ Doctores, lucifugi & vespertiliones, sic tandem sapere incipient, qui desidiosa nunc facilitate & fallaci lenocinio veteres Philosophos e manibus juvenum excussos volunt, ut novas suas merces, metaphysicas puta nugas, & luxuriantis ingenii argutias, majori pretio venditare queant. Adeo enim a recta via institutio nunc aberravit, ut, si Lucianus revivisceret, non uno, sed multis Hermotimis opus foret. Novas quilibet sibi condit artes, antiquas, quo quis est indoctior, eo magis contemnit; ut, si Diis placet, eas supprimere, & licentiæ suæ velamina ex vaga Philosophia prætereendere possit. In Platone legendo quod impenditur tempus, falli, frustra; conteri, putamus: Stoicorum secta omnium suffragiis, tanquam morosa, aspera & austera, est damnata: Zenonem, Chrysippum & Posidonium piscis aut edulii peregrini nomina arbitramur. Vni tantum Stagiritæ, qui sapientum numero inter nos habentur, adhærescunt, & ex ejus Ethicorum libris Jurisconsultorum sententias

tias

tias explicare satagunt: quam contortæ autem inde nascantur interpretationes, quot loca tranquilla & perspicua inde turbentur, vetus querela est; & tamen studium istud ita omnium animis inhæsit, & tam altas in Scholis radices egit, ut qui illud mentibus & pulpitis eximere tentet, is vel Jovi fulmen, vel Herculi clavam, extorquere conetur.

Redivivæ autem Jurisprudentiæ parens, Jacobus Cujacius, jam dudum in divinis Observationum libris (b) plus uno testimonio docuit, ab Stoicis juris auctores nostros fere esse imbutos: pluribus id confirmavit Emundus Merillius, Galliæ itidem suæ decus. (c) & M. Aurelius Galvanus (d) librum singularem de Stoica Jurisprudentia veterum Romanorum affectum habuit, qui vel ob immaturam ejus mortem absolutus non est, aut certe cum tineis & blattis luctatur. Tantum vero abest, ut præclarum hoc inventum multos sui invenerit æstimatores, uti potius a Viris, etiam hilarioris famæ, fuerit neglectum, multoque cachino exceptum. Hos inter familiam ducens Paganinus Gauden-

N. 4.

tius.

(b) *Lib. XXVI. cap. 40.* (c) *Lib. I. Observation. cap. 8. & seqq.* (d) *Vide ejus librum de Usufr. cap. 1. §. 1.*

tius, (e) Pisis quondam Historiarum & Politices Professor celeberrimus, eos peccare clamat, qui Jurisprudentes ad Stoicam doctrinam confluisse, ejusque decretis aluisse artem suam, contendunt: quandoquidem multa in Zenonis Stoa proferantur, quæ leges evertunt, & rationi civili parum sunt idonea. Huic igitur, quantum ingenio & voce potero, tribus argumentis occurrere animus est; ita quidem, ut primo loco primos quosque & maxime celebres Romæ Philosophos e Porticu prodiisse ostendam: dein non aliam magis, quam Stoicam disciplinam Jurisconsultorum studiis fuisse accomodatam, & postremo plerorumque horum responsa Stoicæ familiæ placitis respondere.

Per tria hæc Orationis capita dum ordine festinabundus eo, ne quæso, Auditores, mellitos verborum globulos, aut verba sesamo & papavere sparsa, ab me expectetis. Stoicorum dogmata vobis expositurus sum, hi autem simplici stilo contenti verborum pompam, troporumque venustatem, tanquam damnosam & generi humano noxiam, aspernabantur. Moribus etiam nunc obtinet, ut a Jurisconsultis eloquentiæ lumina non

(d) *De Philosophia apud Romanos cap. 43.*

non admodum flagitemus, modo res bonas proferant ac cognitu dignas. Quare vehementer Vos oro, ut mentes atque aures placidas præbeatis, dum meas vobis rationes exposuero.

Qui ad urbem vel portum contendunt peregrinantes, non una via, nec una ratione, iter instituere solent. Alii navibus proficiuntur, per regiones & agros iter faciunt alii: illi vel oram legunt, vel per altum vehuntur: hi aut publicis utuntur viis, aut calles & viarum compendia quærunt: rursus alii per florida prata & oras amœnas, alii per dura & aspera multo cum labore & molestia, incedunt. Sic etiam ad Sapientiæ arcem qui adspirarunt, Græci & Romani, non unum vitæ genus, nec unam disciplinam, tenuere. Vna quidem est Philosophia, una veritas: sed ambitio, quæstus, & naturalis illa hominum ad dissentiendum facilitas, in tot factiones, studia, & opiniones diversas ejus cultores divisit, ut inter horologia facilius, quam inter Philosophos semper convenerit, & verissimum sit, quod ille ait: Nihil unquam ægrum somniasse, quod non Sophorum aliquis crediderit, aut docuerit alios. Marcus Terentius Varro (f) subtili investigatione jam sua

N 5

ætate

(f) Apud August. lib. IX. de Civ. Dei cap. 1.

ætate animadvertit, ad ducentas octo & octoginta sectas facillime perveniri posse. Hippobotus in libro de sectis novem numeravit, Ammonius septem. Quatuor autem in primis: Academica, Peripatetica, Stoica & Epicurea, ab antiquo fuerunt celebratae, quae in suis sapientiae officinis mentes hominum ad propria decreta, sive singularum dogmata scholarum contraxerunt. Ad harum auctores & principes omnis sensim potestas doctrinarum delata est, nec tam rectae rationi, quam interpretandae, colorandae, saepe etiam convitiis vindicandae, cujusque Doctorum sententiae, fuit incubatum. Cum itaque de Philosophia Jurisconsultorum apud Romanos quaerimus, ante omnia sectam, quae primum in Vrbe caput extulit, quae plurimum ibi valet, quaeque formae & ingenio Reipublicae fuit convenientior, investigemus oportet.

Nemo vestrum nescit, militarem fuisse Rempubl. Romanam, cui nil magis in votis, quam fines Urbis propagare, vicinos, remotos, hostes atque amicos bello laceessere, & per totum terrarum orbem victricia arma circumferre. Sero hac propter, & non nisi per gradus, Philosophiae cultus ad eam est admissus. Plane sub Regibus hunc qui quaesierit, is frustra erit. Romulus quidem & Remus

mus omni liberali disciplina Gabiis erant instituti: Numa Pompilius sapientiæ laude claruit: Servius Tullius quinquaginta de contractibus & delictis rogavit leges, e Philosophiæ fontibus petitas. At apud populum nullus studiis, nullus otio Philosophico erat locus: rustici, pastores, perditæ ac facinosæ ad Asylum confugientes, quemadmodum inter arma & ferrum erant nati, sic ad subita belli externi & intestini excubabant. Tarquinio Superbo regnante Pythagoræ disciplina per eam Italiæ partem, quæ Græcia Magna dicta est, excelluit, & haud vana conjectura in Urbem vicinam penetravit: verum Patricius dum opprimit plebem, dum plebs secedit, & sacrosanctos sibi Magistratus creat, dum fames & pestilentia grassantur, amplissima hæc bene vivendi disciplina actis radicibus hæere non potuit. Mars & horrida virtus omnia obtinebant. Trecentesimo dein post Urbem conditam anno Decemviraes leges, auctore Hermodoro Philosopho, de iure Solonis, Lycurgi & præstantissimorum quorumvis Sapientum, petitæ, & in tabulis eboreis pro Rostris propositæ sunt, quæ propter suam æquitatem & auctoritatis pondus, non universam modo sapientiam continere, sed omnium Philosophorum bibliothecas

thecas superare videbantur. Neque tamen per has Philosophiæ simul præcepta innotuerunt Romanis: fontes acceperant & semina omnis publici & privati juris: at usum illius & rationem, qua quisque jus suum persequeretur, ignorabant. Livius & Dionysius tabernas tantum hac ætate memorant, in quibus Grammatistæ legere & scribere, non ultra docuerunt. Viderat Vrbs jam ante, fateor, multos cives gloria præstantes, quos e numero Philosophorum expungere nefas: at vita illi, non scriptis, factis, non dictis, moribus, non sermonibus, sunt philosophari. Justitiam, fidem, pietatem & omnem denique virtutem, coluerunt Horatii, Scævola, Cincinnati, Camilli, Curii & Fabricii; jacuit tamen Philosophia, nec ullum habuit lumen litterarum Latinarum. (g)

Tempori, quod est circa bellum Punicum secundum, felicitas illa tribuenda, qua lux totum mox illustratura orbem Romæ exorta est. Discedebant tum paullatim **Qui-rites**

(g) Cicero *lib. I. Tuscul. Quest. cap. 3. & lib. IV. Tusc. cap. 2.* ubi *Sapientia*, inquit, *studium vetus id quidem in nostris: sed tamen ante Lælii atatem & Scipionis non reperio, quos appellare possim nominatim.*

rites ab asperitate vitæ militaris, atque ideo sapientiæ studia, apud Græcos vel propter bellorum tumultus repudiata & contempta, vel senio ipsa suo confecta, suscipiebant, colebant, & faciebant meliora. Livius poëta primus tunc fabulam docere incipiebat, Ennius centurio in utraque lingua erat evehctus, Nævius nunc fundebat versus, nunc etiam primi Philosophi videbantur. Occasio erat isthæc: Miserant Athenienses ad Senatum de suis maximis rebus tres illius ætatis nobilissimos, Carneadem Academicum, Critolaum Peripateticum, & Diogenem Stoicum: qui, cum in scholis ab se excitatis de finibus boni & mali disputarent, facile adolescentes gravitate sua, & rerum utilissimarum doctrina, ad se alliciebant. (b) Cato Censorius, vehementi ingenio vir, & Græcæ disciplinæ osor, præter morem legatorum id factum notans, tum quidem statuebat, honestatis specie universos Philosophos Roma dimitteudos esse; ut ne ad humanitatem conversa juvenus parvi penderet rei militaris disciplinam: sed revera metuebat, ne horum eloquentia, liberisq; vocibus, arcana sua provulgarentur. (i) Neque etiam horrendi hæc carmi-

(b) Cicero *II. de Oratore cap. 37.* (i) Plutarch. *ejus vita cap. 45.*

minis lex sapientiæ amorem in animis juvenum extinguere valuit, immo potius novitatis avidos ad peregrina isthæc, & moribus apta, & auditu miranda, incendit. Ut adolescentum quisque erat nobilior, ita eruditorem e Græcia hominem palam secum habebat.

Omnium autem consensu Panætius, Stoicorum princeps, (ut Ciceronivocatur) (1) primus fuit, qui Romæ publice Philosophiam docuit. Hic, quia omnem verborum tristitiam & asperitatem fugiebat, nec differendi spinas probabat, multos auditores nactus est, C. Lælium, Scipionem Africanum, Rutilium Rufum, Ælium Tuberonem, (m) principes tum juventutis, sed postea magnos imperatores, magnos Jurisconsultos, domi militiæque nobilitatos. Quanta dein Stoicæ Philosophiæ ab horum sententiis auctoritas accesserit, illi facile colligent, qui in Procerum

VO-

(1) Lib. IV. Acad. Quæst. cap. 33. *Panætius princeps prope meo quidem judicio Stoicorum.* & lib. II. de Off. cap. 14. *Quod scribere non aude-rem, nisi idem placeret gravissimo Stoicorum Panætio.* (m) Pompon. l. 2. §. 40. de Origin. jur. *Quintus Tubero ille Stoicus, Panæti auditor.* ita enim legendum esse, non *Pansa*, H. Cagnolius & alii jam monuerunt.

voluntate scenam reip. cum orchestra, cum ordinibus, cum cavea cuneisque versari, sciunt. Quotusquisque ab hoc tempore eminare volebat, is Stoicum sibi quærebat præceptorem, comitem & familiarem: quin etiam domi ex hac secta magistros habuisse non contenti, quo magis firmarentur, ad alias terras, ad alias regiones & insulas sese contulere multi, etiam viri maximi, rempublicam sustinentes; ut hic novum Pythagoram Memphiticus vates, ibi Platonem Ægyptios sacerdotes, rursus Apollonium Brachmanas & Gymnosophistas, consulere putes. Cneus Pompejus, unus ex præcipuis sui ævi viris, ille, quem Sylla magnum, Cicero Virum ad omnia summa natum, appellavit, ut Panætii discipulum Posidonium videret, Rhodum profectus est, cumque ad limina accessisset, percuti de more fores a lictore vetuit, & fasces januæ submisit, is, cui se Oriens & Occidens submiserat. (n) Pompejo major Cato Uticensis similiter ad Athenodorum, Stoicæ disciplinæ hominem, in Asiam adiit, effecitque, ut se in castra sequeretur; lætus atque gloriabundus, velut ingentem adeptus palmam, & multo clariorem, quam illi,

(n) Tull. II. *Tuscul* 25. Strabo *lib. XI. p. 492.*

illi, qui tum universi orbis nationes & reges subigebant. (o) Singulos quid referam sub libera republica in Zenonis familiam transcriptos? Ipsius Senatus tantus in eam fuit affectus, ut Cleanthi, majorum gentium Stoico, egregiam Assi statuam dedicavit, quam se vidisse testatur Simplicius. (p) Et quid multis opus? Seneca (q) signanter Lucilium suum meminisse jubet, antiquos Romanos, qui cuique hominum Genium dedere, Stoicos fuisse.

Ex quo sub unius dominatum rerum summa pervenit, idem, si non major, Stoicis constitit honos. Julianus (r) & Zosimus (s) testantur, mitius Augusti imperium fuisse, quod ab Athenodoro erat institutus, quodque Arium inter amicos assumserat; uterque autem Stoicam disciplinam amplectebatur. Nero Seneca rectore usus est, (t) & optimus fuit, quamdiu hujus consilii monitisque se dedit: is vero Attalum Stoicum, & Sotionem ejusdem sectæ, magistros suos

(o) Plinius l. VII. *Hist. Nat.* c. 30. (p) *comment. ult. in Epictetum.* (q) *Epist.* 100. *Ita tamen hoc seponas volo, ut memineras majores nostros, qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse.* (r) in *Casariis pag.* 326. (s) *Lib. I. cap.* 6. (t) *Tacit. lib. XIII. Annal. cap.* 2.

suos laudat nominatim. Marcus denique Antonius, ne ceteros requiram, ob Stoicæ Philosophiæ studium, ab aliis Philosophi, a Justiniano (u) Philosophiffimi cognomen meruit, &, quam semper in ore habuit, Platonis sententiam: Tum demum beatas fore respublicas, cum aut Philosophi regnarent, aut reges philosopharentur, suo exemplo confirmavit. Quod si ergo nil magis humana pectora flectit, quam exempla regentum, quis dubitet, omnes aut plerosque, qui sub his Principibus Philosophiæ operam dederunt, per Zenonis & Chryssippi vestigia ivisse? Sub Antonino certe Sextus Empiricus (x) asserit, plures fuisse, qui Stoicam sectam sequerentur, quam aliam quamcunque. De ceteris idem habendum. Lautis enim stipendiis inde ab Augusto honorabantur sapientiæ magistri; unde novæ in urbe exsurgabant porticus; e quibus viri justissimi, optimi cives, iudices æquissimi, testes religiosissimi, verbo dicam, tot Catones prodibant. Ex his nobilitas magistratus, plebs patronos, pietas vindices, lex custodes sibi poposcit & rogavit. Hi in foro, in aula, in Senatu ubi

O

que

(u) l. ult. C. de repud. l. pen. C. de his quibus ut
ind. Nov. 22. c. 19. (x) lib. 1. de philos.

que primas obtinebant. Per singulas ætates hos indicare possem, nisi fabulam narrarem omnibus notam & pervulgatam: Historici, Poëtæ, marmora, & omnis verustas eos loquuntur. Nec est, ut tantum numerum a nobis quis deponat; plerique Romanorum a Græcis disciplinis abhorrebant, & vel ad studia rei militaris conversi, vel in petendis honoribus & civibus prestandis occupati, philosophandi curam libertis & Græculis esurientibus relinquebant, cum irrisione dicentes: (y)

-- *Quod sapio, satis est mihi: non ego
curo*

Esse quod Arcesilas ærumnosique Solones.

At non fato quodam, sed certa ratione Stoicos magis placuisse Romuli nepotibus, ut constat, age, oculo fugitivo illorum perlustremus decreta. Næ! quam sancta illa, quam recta, quam fortia: dixeris, nonnunquam hos homines sacras litteras attigisse, aut degu-

(y) Persius Sat. III. Adde Tacitum in vita Agricolaë cap. IV. *Memoria teneo, solitum ipsum narrare, se in prima juventute studium philosophiæ ac juris ultra, quam concessum Romano ac Senatori, hausisse: ni prudentia matris incensum ac flagrantem animum coercuisset.*

degustasse. (z) Tam enixe pietatem ubivis, caritatem, humanitatem, bonitatem & omnes virtutes inculcant; nec alia magis secta Deo majestatem suam adseruit, & homines ad æterna illa traxit magis. Venenum occultant, scio, pulcherrima etiam eorum effata: at quid mirum hoc in hominibus, veræ religionis ignaris? Sufficit, eos eximia & prope divina virtutis præcepta natura duce dedisse, quæ nobis quoque capitalem culpam, & neglectum cogniti summi boni, exprobrare possunt. Vnum unum immensi hujus operis credebant opificem ac molitorem: hunc solum rerum humanarum curam gerere, suaque providentia singulis ad vitæ comoda adesse. Non auro, nec argento hujus imaginem fingi; pia & recta voluntate, non opimis taurorum corporibus contrucidatis, hunc esse colendum, ad omnia invocandum, per omnia cogitandum, in omnibus comprobandum. Huic sanctiore quemvis sacramento, quam militem Imperatori esse

O 2

esse

(z) Clemens Alexandrinus lib. II. Stromat. eos ideo *fures Hebraica veritatis* vocat, & Hieronymus in Esaiam comment. cap. II. *Stoici*, inquit, *cum nostro dogmate in plerisque concordant.*

esse obstrictum. Huic, ceu provido parenti, quocunque ducere visum fuerit, citra tergiversationem esse obsequendum: invadant licet undique calamitates, denunciatur mors, infundatur venenum, corpus excæcetur, debilitetur, obrigescat, & si quid talium malorum gravius edici aut excogitari potest. Id qui fecerit, eum securum, malique metu immunem vivere, nec fieri posse, ut forte beata excidat unquam. (a)

Cuivis præterea hominum a natura tributum ajebant, ut se vitam corpusque tueatur, ac omnia, quæ ad vivendum sunt necessaria, conquirat & paret: ita tamen, ne mentis, partis nobilissimæ, a Jove divulsæ, (b) obliviscatur. Hanc vitæ gubernatricem summa ope esse excolendam, quo arati instar, novati ac iterati agri, meliores ac grandiores fructus proferre queat. Aureum illud, quod
e cœ-

(a) In compendium hæc decreta misit Thomas Gatakerus in præloqu. ad Antonium. (b) Ita Marcus *lib. V. §. 27.* & Epictetus *dissert. I. cap. 14.* Seneca animam *divini spiritus partem ac veluti scintillam* quantam vocat *epist. 92.* nam diffusam per omnia corpora essentiam divinam, in hominibus animi munere fungi, credebant. Vide Ioh. Francisc. Buddeus *V. C. de error. Stoic. Exercit. 1. §. 2.*

ē cœlo descendisse fertur, paucis fatis animadversum, suisque ponderibus expensum ΓΝΩΤΙ ΣΕ ΑΥΤΟΝ, (c) tanquam primum Philosophiæ suæ principium, commendabant: quo sane nihil excellentius, nihil salutaris, nihil ad vitæ rationem accomodatius, excogitari poterat. Qui enim secum habitat, is suo se modulo metitur, nec plus promittit de facultatibus suis, quam in iis est; idem etiam, dum sentit, quanta habeat rerum gerendarum instrumenta, nil nisi magnum quiddam & excellens conatur, nec conquiescit unquam, donec divina & humana cognoscat, ac tenor vitæ per omnia consonans sibi accedat.

Non minus præclare de officiis erga congeneres sentiebant; mundum hunc omnem ut unam spectantes domum, in qua non tantum inter cives, sed & externos & homines quosvis, cognatio intercedat. Hanc nasci a prima stirpe & fatu parentum, serpere dein foras, primum cognationibus, post affinitatibus, tum amicitiiis, dein civitatibus, & tandem complexu totius generis humani.

O 3

Omnes

(c) Seneca consolat. ad Marciam cap. XI.
Hoc jubet illa Pythiæ oraculis adscripta vox
NOSCE TE.

Omnes uno e semine cœlesti ortos, ut fratres & amicos diligendos esse; fervi liberique sint, ingenui an libertini, justæ libertatis, an inter amicos datæ, nil quicquam referre. In commune genitum hominem, animal sociale; ut cunctis pro viribus benevolum & facilem se exhibeat, naufrago ut porrigat manus, viam erranti monstret, cum esuriente panem suum dividat, cum sitiente potum. Hæc & alia de officiis erga se ipsum, & erga alios, docuere Porticenses: hæc factis etiam consentaneis signarunt Zenon, Epictetus, Antoninus, & (d)

- - *Hi mores, hæc duri immota Catonis
Seeta fuit, servare modum, finemque te-
nere,*

*Naturamque sequi, patriæque impendere
vitam;*

*Nec sibi, sed toti genitum se credere
mundo.*

*Huic epula, vicisse famem: magnique
penates,*

*Submovisse biemem tecto: pretiosaque
vestis,*

*Hirtam membra super Romani more Qui-
ritis*

Indu-

(d) Ita Lucanus itidem Stoicus *lib. II. v. 380.*

*Induxisse togam: Venerisque huic maxi-
mus usus,*

*Progenies; Vrbi pater est: Urbique ma-
ritus:*

Iustitiae cultor, rigidi servator honesti:

*In commune bonus: nullosque Catonis in
actus*

*Subrepsit, partemque tulit sibi nata vo-
luptas.*

Sed missis his sanctioribus decretis, alia potius videamus, quæ Romanos rerum dominos ad hanc sectam pertrahere poterant. Illam reipublicæ formam, quæ e populari dominatu & optimorum potentia est mista, optimam iudicabant Quirites, iurati principatus osiores, regionumque nomen odio internecino prosequentes. Neque enim populus ille, dominus regum, victor atque imperator nationum omnium, sub unius hominis dominatum subigi, & effrenem tyranni licentiam ferre volebat; satis memor, Servium Tullium leges tulisse, quæ etiam reges obtemperarent. Idem vero Stoicorum erat robur, (e) nisi quod nimium, & arrogantia

O 4

ratio-

(e) Tigellinus apud Tacitum lib. XVI. Ann. c. 22. *Ista secta Tuberoses & Favonios, veteri quoque Reip. ingrata nomina, genuit. Ut impe-*

ratione suffultum. Omnes esse pares, omnes ad regnandum natos. Superba principum limina adorare, fores circumfistere, genua invadere, Dei cognatos minime decere. Salus populi suprema iis lex erat: Reges contra, non impios tantum & truculentos, Cyclopas, Busirides, Dionysios, Lyfandros, Neronos, Caligulas: sed & bonos, patriæ patres, Cyros, Agesilaos, Augustos, Nervas, Trajanos, procaci licentia perstringebant. Chrysippus, qui Porticum fulcire dicebatur, (f) septingenta & quinque volumina scripsit, nulli tamen Regum quidquam dedicavit, quia eorum contemtor erat. Prorsus in eadem sententia Cato: qui solus fecit Reip. partes, cum alii ad Cæsarem, alii ad Pompejum inclinarent, quique rebus jam desperatis gladio sanctum illud pectus perfodere, quam morientem libertatem vivus videre, maluit.

rium evertant, libertatem præferunt: si pervertent, libertatem ipsam aggrediuntur. Suetonius Neron. c. 52. A Philosophia (Stoica, quam Seneca docturus) eum mater avertit: monens, imperaturo contrariam.

(f) Cicero IV. Acad. quæst. 24. *Stoica princeps Philosophia* vocatur a Gellio lib. VI. cap. 2. & *Philosophus summa Stoica sapientia* a Marciano in l. 2. D. de legibus.

maluit. Jam autem Antistius Labeo, ex eadem schola Philosophus, quanta audacia obstitit Augusto, laudatissimo principi? M. Lepidum, hostem ejus & tum exulantem, cum in Senatum legisset, interrogatus a Cæsare, an non essent alii digniores? *Suum quemque judicium habere*, respondit. (g) Cumque Senatu videbatur e Rep. esse, ut Augustum singuli Senatores per ordinem custodirent, ille: Excubitorem se nunquam fuisse, &, quia stertens ronchos duceret, excubiis pro Augusto agendis ineptum. (b) Inanis quidem tum & intempestiva hæc erat libertatis jactatio, tanto Jurisconsulto indigna; sed moribus istis creverat res Romana, & ipse Augustus, quo magis eadem principia imbiberat, eo clementius omnem iram remisit. Qui posthinc vixerunt Stoici, calidum illud

O 5

&

(g) Suetonius in *August. c. 54.* (b) Dio Cassius Hist. Rom. lib. LIV. ad ann. 739. De eodem Capito apud Gellium lib. XIII. cap. 12. *Agitabat*, inquit, *hominem libertas quadam nimia atque ve-*
toris, usque eo, ut Divo Augusto jam principe &
republicam obtinente, ratum tamen pensumque
nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in
Romanis antiquitatibus legisset. Horatius lib. I.
sat. 3. v. 82. ideo: *Labeone insanior inter Sanos*
dicatur.

& impotens libertatis studium prudenti consilio temperarunt, cum Tacito (i) credentes, posse etiam sub malis Principibus magnos esse viros, obsequiumque ac modestiam, si industria ac vigor adsint, eo laudis excedere, quo plerique per abrupta, sed in nullum Reipublicæ usum, ambitiosa morte inclaruerunt.

Præterea optime noverant Romani, non muros & propugnacula perinde firma imperii sui munimenta esse, quam multitudo liberorum. (l) Militem sibi legendum domesticum, qui loca sedesque patrias reveretur, nec fortitudinem magis quam fidem colat: externis auxiliis credi non posse, coire purgamenta urbium, stupidos imbelles, venalesque manus; quibus ibi fas, ubi maxima merces. Quamobrem conjugiorum sobolisque habendam curam; cœlibatum pœnis coercendum, numerum liberorum præmiis esse provocandum. Hinc sollennis illa Censorum quæstio: *Ex animi tui sententia. Tu uxorem habes?* Hinc lex conficta Ciceroni: *Cœlibes esse prohibent.* Hinc Metelli Numidici oratio (m) de prole augenda, quam

Au-

(i) in *Agric. cap. 42.* (l) *Vide l. 1. D. solut. matr. l. 64. de condit. & dem. l. 7. S. 3. de bonis damnat.* (m) *Liv. epis. lib. 59. Sueton. Aug. cap. 84. Gellius lib. 1. cap. 6.*

Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret, in Senatu recitavit. Nota est lex illa Julia & Papia Poppæa, quæ cœlibes & orbos pœnis, maritos & patres præmiis, affectit, lex illa inquam marita, quæ crebritati divortiorum modum, concubinatus nomen imposuit, eosque per Prætorem coercendos statuit, qui nuptias contrahere prohibuerint, aut dotem negaverint; ut his artificii nuptiarum dies protraheretur. Non alii autem sectæ tanta matrimoniorum cura, quam quidem nostræ: ab ipsa natura id tributum agebant, ut conjugia virorum & uxorum juncta esse deberent; cum unumquodque animal, ferum etiam, eo desiderio teneatur, quale ipsum est, tale alterum relinquendi. (n)

Neque vero sola procreatione contenti
he-

(n) Ad rem Julianus Imp. orat. VI. p. m. 185. Citiensis Zenonis discipuli cum animadverterent, urbes meram illam nimiamque canis, id est Cynica sectæ, libertatem aversari, quibusdam illam integumentis involucrique texerunt; nimirum rei domesticæ cura, opum comparandarum studio, uxoris contubernio, ac proli educatione. Quod eo animo fecisse videntur, ut hoc Philosophia genus proxime ad civitatum custodiam pertineret. Adde Ulpianum Stoicum in l. 1. §. 3. D. de J. & J.

heroës nostri, curam quoque procreatorum parentibus injunxerunt: quin liberis bene curatis & adultis bellicæ gloriæ commendabant studium, Macte hac virtute esto! sanguinolentis in acie acclamantes. Vlyfsem & Herculem sectæ suæ laudabant patronos ac deos tutelares. Dulce & decorum iis erat, pro patria mori: caros esse parentes, caros liberos, propinquos, familiares: sed omnes omnium caritates patriam complecti; pro qua omnibus mortem esse oppetendam, si ei sint profuturi. (o) Præclara hæc coram vulgo fundebant verba, at, si rem curatius examines, cum pia fraude conjuncta. Totus mundus iis patria erat, omnes ubivis gentium cognatos & amicos sibi profitebantur: jam autem, qui fieri potest, ut patriæ commoda, alterius civitatis aut gentis non sint incommoda? qui patriæ fines proferre nititur, alios spoliet, occidat, justitiam & humani generis societatem tollat oportet. Et, dic sodes, adeone pulchrum est, pro gleba mori, in qua

(o) Cic. *III. de offic.* Stobæus *Ecolg.* 37. Marcellus *l. 35. de relig. & sumt.* & Paulus *l. postliminum* 19. §. 7. *de captiv. & postl. rev. Disciplina*, in fit, *castrorum antiquior fuit parentibus, quam cura liberorum.*

qua prima vestigia posuisti, quando alio in solo commode satis vivere licet? ubiuis magnam partem peregrinæ multitudinis inuenies, & nullum est exilium, in quo non aliquis animi caussa moretur. Cives vero si patriam vocas, amicis quidem cognatis & propinquis amor debetur, quod ad ceteros delirata interdum patria est, mentique errore ducitur, ut Plato de sua locutus; interdum crudeliter bacchatur, atque in viscera sua sævit. Sordent illi certe plerumque domestici, hinc, ut Scopelianus Sophista aiebat, luscinia in nido non canit. Sed quorsum hæc? Vt pate-scat, Stoicos viros politicos fuisse, qui aliter in vita civili, quam in scholis, philosophantes, militi Romano robur & æs triplex circa pectus, magno cavæ consensu, accommodarunt. (p)

Quod si denique animos ad religionem Stoicæ sectæ attendamus, nil erat institutis Romanorum convenientius. Romulus Urbis

(p) Huc refero illud Plutarchi in vita Cleomenis cap. 3. *Magna & vebementia ingenia, si Stoica disciplina imbuantur, prompti ad pericula subeunda, & audaces, adeoque temerarii fiunt homines: sin ea sedato & placido ingenio committatur, ejus temperamento quasi diluta, fructus optimos & consentaneos profert.*

bis parens id sancte posteris servandum præceperat, ut Deos patrios patrio more colerent; idem Ennianus ille versus indicat, qui ob suam brevitatem & veritatem, tanquam ex oraculo pronunciatus videbatur:

Moribus antiquis stat res Romana virisque.

Vnum autem Jovem Urbis & imperii sui credebant statorem, qui tecta, moenia, vitam, fortunasque suas e rupe Tarpeja tueatur. Fabulari illa Poëtarum Theologia, qua Mars homicida, fur Mercurius, Bacchus ebriosus fingitur, ipsis nil insulsius magisque nugatorium visum fuit. Civilem autem cultum, tanquam frænum vulgi, observandum sibi diligenter & retinendum existimarunt. Quid nostri? Vnam similiter naturam, unum Deum, unum *Δία* sive Jovem, qui per materiam, velut mel per favos, decurrat, ubique in scholis suis profitentur. (9) Nec tamen reli-

(9) Diogenes Laërt. in vita Zenonis lib. VII. cap. 135. cujus verba ex Ambrosii versione compendii caussa semel tantum appono: *Vnum quoque Deum esse, & mentem, & fatum, & Jovem, multaque aliis appellari nominibus.* Seneca IV. de benef. c. 7. *Quaecunque voles nomina propria Deo aptabis.* Pomponius l. 2. de J. & J. *Veluti erga Deum religio.* Ulpianus l. 9. §. 3. de R. D. *Sanctum*

religionis ita sunt metuentes, ut cum vulgo Deos Deorumque nomina numero multitudinis appellare vereantur: passim id faciunt, & si usus erat, nulli majores sacrilegiorum vindices, & Deorum assertores. Socrates pro uno numine capitis periculum subierat; hi vero inter parum & nimium medii, populo falsam potius, quam nullam religionem objiciendam, crediderunt. Omnem illam, aiebat Seneca, (r) ignobilem deorum turbam, quam longo ævo superstitio ingessit, sic adorabimus, ut meminerimus, cultum ejus magis ad morem, quam ad rem pertinere. Ecce talis tamque cara fuit Zenonis disciplina: Vos nunc judices sedete, tacitique expendite, num quæ alia magis Romanorum assensum meruisse potuerit, quam quidem hæc, & sententiarum gravitate, & decretorum usu abundans.

At nondum res expedita est: nisi enim litterarum monumenta nos fallunt, quatuor sectis publica lege in imperio Roman. salaria sunt

est, etsi Deo non sit consecratum. quæ alia loca cur a Triboniano interpolata putemus cum Wissenbachio *Embl. Trib.* nulla causa subest.

(r) In libro, quem contra superstitiones scripsit, auctore Augustino *lib. V. de Civ. Dei cap. 10.*

sunt constituta, (f) & omnes in Vrbe suos habuisse videtur antistites & patronos. Acriter igitur hi nos in clamant, & grunniunt in primis Epicuri de grege porci, plurimos maximo veterum consensu amicos, etiam Romæ, sibi vindicantes. Pythagoram ibidem aliquo loco habitum, statua ejus in cornibus Comitii indicat. Ennius certe ejus dogmata secutus est, & Appii Claudii carmen, quod Ciceronis tempore extitit, Pythagoricum fuisse videtur. Qui causis orandis se prolaturi, Academiæ spatia amabant; quod mos in utramque partem differendi ad exercitationem forensium causarum proxime accedat. Quos vitæ delectabat libertas Cynicos secuti. Aristotelis item & Theophrasti libros Sylla den-

(f) Lucianus Eunucho: *Sciæ, Pamphile, salarium, idque neutiquam exiguum, ab Imperatore fuisse constitutum singulis Philosophorum generibus, puta Stoicis, Platonis, Epicureis, præterea Peripateticis, ita ut unicuique sectæ præmium esset æquale.* Huc pertinere videtur, quod de Philosophis scribit Modestinus in l. 6. §. 2. *D. de excus. aigéous πνές προσκείμεναι τῷ νόμῳ: hereses quedam propofita lege.* Sed conditiones, non sectas intelligendas esse, contra Petitem, Grotium, Gronovium & alios evici cap. VI. §. 4 de *Ædilibus colon. & municip.*

Romam detulit. Denique quis credat, prudentiores uni sectæ, velut sacramento aut superstitione quadam constrictos, se addixisse? cum extra hæc vincula liberius philosophari, & in omnium casta transire liceret. Speciosa hæc sunt, fateor; sed vadimonium non desero, rationibus certis liquidisque stipatus. Vnus & alter licet ad alios deflexerit, Stoica tamen secta ceterarum fuit regina, & plurimos omni tempore sui habuit assertores. Patet hoc clarius, si mecum per singulas ire placebit: unicuique suum tribuemus singularim. Aureum, sodes, *Pythagoræ* carmen, & mystica ejus disciplina, quo in numero esse potuit apud severos Romanos? Sylla statuam ejus bello Samniti positam removit; (t) libros hujus Philosophiæ in Cn. Terentii agro inventos combussit Petilius Prætor; (u) & in ipsa denique Italia, quam Magnam Græciam vocabant, Pythagoræorum collegia, iam anno circiter ducentesimo post reges exactos, incensa fuerunt & extincta. (x) *Academia* nova ignorantia erat magistra, & majorem

P

jorem

(t) Plin. lib. XXXIV. cap. 6. (u) Idem lib. XIII. cap. 13. At Livius lib. XL. cap. 29. negat, Pythagoricos fuisse. (x) Vide Joan. Scheffer. de nat. & constit. Philosoph. Italica cap. XV.

jorem impudentiam ad facinora subministrabat. Sensibus illa tam externis, quam internis male fidens, oleum a garo, tudiculam a veru, atrum ab albo discerni posse, negabat; (y) Vnde & vix ultra Augusti ætatem. (z) *Cynicorum* magnus erat proventus, sed major ob affectatam illuviem vilitas: decoris etenim Romanis qui obscœna illa, quæ paria, immo pejora belluis, fecerunt Crates, Diogenes, & ejus farinæ alii, probari potuissent? Populissent eos Censores, pudoris ac verecundiæ magistri; quin omnis puer, muliercula & e vulgo quisque (a)

-- -- multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vel-
lat.

Aristoteles in disciplinis omne genus tradendis ad miraculum usque eminuit, in *Physicis* etiam

(y) Festive *Arrianus* ad *Epietum* lib. II. c. 20.

(z) Elegans locus *Senecæ* lib. VII. *Nat. Quæst.* cap. 32. *Itaque tot familia Philosophorum sine successore deficiunt. Academici & veteres & minores nullum antistitem reliquerunt. Quis est, qui tradat præcepta Pyrrhonis? Pythagorica illa invidiosa turba schola præceptorem non invenit. Sextiorum nova & Romani roboris secta, inter initia sua, cum magno impetu cepisset, extincta est.*

(a) *Perfius sat. I. in fine.*

etiam & Dialecticis Stoicos longe post se reliquit; accuratius ubique definit, dividit, meliorique omnia ordine pertractat. Habebant vero ejus libelli sua fata: Andronicus Rhodius eos in multa exemplaria transfundi & publicari curaverat; ipsis autem Philosophis Romanis, præter admodum paucos, Ciceronis tempore erant ignoti: (b) nec multos secutis temporibus habuerunt lectores, fortassis, quod obscuras rerum causas obruunt sermonis obscuritate, vel quia blattarum malignitas, & hominum ineptorum commendationes, æstimationem eorum iverant imminutum. *Electivum* philosophandi genus ceteris quidem præstantius, (c) quod

P 2

opti-

(b) Ita ille in Topicis ad Trebatium cap. 1. *Rhetor autem ille magnus hac, ut opinor, Aristotelica se ignorare respondit. Quod quidem minime sum admiratus, cum Philosophum Rhetori non esse cognitum, qui ab ipsis philosophis, præter admodum paucos, ignoretur.*

(c) Hoc secuti Cicero, Varro, Quintilianus, Tacitus, & Horatius, qui nunc *virum rectum* ex Stoicorum mente depingit, alibi *Silvas Academi* laudat, rursus sese *Epicuri de grege porcum* appellat. Diserte lib. 1. Epist. 1, vers. 13. de se ipso:

*Acne forte roges, quo me duce, quo lare tuter
Nullius additus jurare in verba magistri,*

optima quævis ex unaquaque secta eligit, nec tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærit: quemadmodum autem folia per se virere non possunt, ramum desiderant, cui inhæreant, & ex quo trahant succum; sic plerique sectæ infigi volebant, præcepta, si sola sunt, marcere putantes. Multa adhæc industria, multo ingenio & judicio opus erat, ut in tanto Porticus, Academiæ, Lycæi & hortuli dissensu verum ubique a falso discerneretur. Ad Epicuri denique nomen multi advolarunt, patrocinium inertix suæ quærentes: (d) sed pessimi indicium turba est, nec unquam tam feliciter actum cum genere

Quo mecumque rapit tempestas, deseror hospes.

Nunc agilis sis, & mersor civilibus undis,

Virtutis vera custos, rigidusque satelles.

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,

Et mihi res, non me rebus, submittere cogor.

(d) Laert. lib. X. segm. 9. Cicero IV. Acad. Q. & 1. de Fin. Lactant. lib. III. de falsa sap. cap. 17. Epicuri disciplina multo celebrior semper fuit, quam ceterorum: non, quia veri aliquid afferat, sed quia multos populare nomen voluptatis invitat. Nemo enim non in vitia pronus est. Propterea, ut ad se multitudinem contrahat, apposita singulis quibusque moribus loquitur. Desidiosum vetat litteras discere, avarum largitione liberat, ignavum prohibet accedere ad rempublicam.

nere humano, ut meliora pluribus placerent. Titus Lucretius, C. Cassius, Pomponius Atticus, Vellejus Senator, Virgilius, Petronius, Martialis fuerint ex hac voluptatis officina; ejus profecto decreta reipublicæ videbantur perniciofa, horumque doctores, Alcæus & Philiscus, urbe sunt ejecti, tanquam libidinis & inertię patroni. (e) Demus etiam, magnos, & amoris conspiratione consentientes amicorum greges Romæ tenuisse Epicurum, Jurisconsultos certe a se ipse dimittebat; (f) qui remp. gerere negabat esse sapientis, qui contemnebat Dialecticam,

P 3

dicti-

(e) Athenæus lib. XII. *Deipnos. cap. 12.* Ælianus lib. IX. *cap. 12.*

(f) Vnicus Alphenus Epicureos *ἐπιλωῶς* Philosophos vocare videtur in celebrata illa *l. proponebatur* 76. *D. de judiciis*, his verbis: *propterea quod, ut philosophi dicerent, ex quibus particulis minimis consisteremus, hæ quotidie ex nostro corpore decederent, aliaque extrinsecus in earum locum accederent.* Epicuri enim dogma de atomis hic laudari, existimat Dionys Gothofredus *in notis*, & Joh. Schilterus *manud. Philos. moral. cap. 1. §. 7.* Sed Jacobus Cujacius lib. XXVI. *Obs. c. 40.* de Heraclitiis & Stoicis Alfenum excipiendum docuit, quem eo nomine laudat Menagius *in notis ad Laert. lib. X. segm. 66. pag. 463.* Dabimus huic legi dissertationem singularem.

dictione utebatur vitiosa, & fugere omnem
 disciplinam navigatione quam velocissima,
 jubebat. Nolo mihi sine pignore credatis:
 attendite diligentius, quibus argumentis Tul-
 lius Trebatio Jurisconsulto hanc sectam dis-
 suadet: (g) *Indicavit mihi* (verba sunt Ci-
 ceronis) *Pansa meus, Epicureum te esse fa-*
ctum. O castra preclara! quid tu fecisses,
si te Tarentum, & non Samarobrinam, misis-
sem? Iam tum mihi non placebas, cum idem
intuebare, quod Titius familiaris meus. Sed
quonam modo jus civile defendes, cum omnia
tua caussa facias, non civium? Vbi porro erit,
formula fiducia, ut inter bonos bene agier
oportet? Quis enim est bonus; qui facit. ni-
hil, nisi sua caussa? Quod jus statues com-
muni dividendo, cum commune nihil possit
esse apud eos, qui omnia voluptate sua meten-
untur? Quomodo autem tibi placebit, Jove-
rem lapidem jurare, cum scias, Jovem ira-
tum esse nemini posse. Quid porro fiet pa-
pulo Vlubrano, si tu statueris πολιτικός
non oportere? Haecenus ille. Ex quibus
 cum satis jam paret, sectas alias fuisse extin-
 ctas, alias pulsas, ignotas alias, & sine nomi-
 ne, sine censu ac lare publico, projectas; su-
 perest

(g) *Lib. VII. ad familiares epist. 12.*

perest dicamus, uam unam Stoicorum Philosophiam Romanos didicisse, nec aliam u-
sui Reip. fuisse accomodatiorē.

Sed video vos, Auditores, tacitis a me cogitationibus jam dudum expetere, uti propius ad Jurisconsultos nostros accedam, Vobisque rationes aperiam singulares, cur hi Stoicorum disciplinam fuerint secuti: sine his enim vix id, quod proposui, momentum sit firmum & liquidum habebitis. Mihi vero id vel maximum videtur, & quo nullum huic rei demonstrandæ adhiberi potest majus. Enimvero disciplinarum illa divortia & limites, quos ubivis nunc inculcant liberarum artium doctores, Romæ erant ignoti. Qui sapientiæ gloria excellere vellent, omnia, quæ civitas nosset, complectebantur; una omnium rerum erat doctrina, unus omnium disciplinarum concentus. Qui Jurisconsultus idem Philosophus; qui Philosophus idem Jurisconsultus. Dicam audacius: fuit tempus, cum apud solos Jurisconsultos in Vrbe sapientiæ amor resedit: horum domus oracula erant totius civitatis, unde cives & hospites, futurarum rerum incerti, cauti & consilii compotes dimittebantur. Hinc eadem jurisprudentiæ, quæ Philosophiæ est definitio; (b)

P 4

ut

(b) Vlpian. l. 10. de J. & J. Strabo initio sui

ut Philosophi appellati *sapientes*, sic & Juris-
 consulti; (i) & ipsum juris studium ab Ulpia-
 no *civilis sapientia*, (l) a Justiniano *antiqua*
sapientia vocatur. (m) Juris itaque studiosi
 ut Philosophiam, artis suæ tam necessarium,
 tam carum, tam utile instrumentum discen-
 do caperent, Stoicorum scholas frequenta-
 rint oportet, quia non alias in Vrbe constitu-
 tas inveniebant & apertas. Sed & aliæ licet
 fuissent, ad has vel ultro eos invitabat mirabi-
 lis omnium doctrinarum compositio & or-
 do; respondebant extrema primis, media
 utrisque, omnia omnibus, & quod caput est,
 earum decreta & studia suis rationibus quam
 ma-

operis: *Divinas humanasque res complectitur, qua-
 rum scientia dicitur esse ea, qua Philosophia appel-
 latur.* Cicero II. de Fin. c. 12. *divinarum humanarumque
 rerum scientia, qua potest recte appellari
 sapientia.*

(i) Omnes Philosophi sapientes dicebantur, at-
 que Stoicos per excellentiam *sapientia doctores* vocat.
 Tacitus lib. IV. Hist. c. 5. De Jurisconsultis Gellius
 lib. IV. cap. 1. *Veteris juris magistri, qui Sapientes
 appellati sunt.* Sic Atilius Sapiens dictus, quia
prudens esse in jure civili putabatur, Cicero in La-
 lio cap. 2. & Sempronium *populus Romanus* $\sigma\upsilon\phi\omega\iota$,
id est sapientem, appellavit. Pompon. l. 2. §. 37. de
 Orig. jur. (l) l. 1. §. 4. D. de extr. cognit. (m) l.
 ult. C. per quas pers. nob. acq.

maxime conveniebant. Non omnia, quæ hanc in rem dici possunt, proferre animus est: sic enim patientia vestra facile abuti viderer, & res ipsa testimoniorum inter se collationem amat, unde amoeni tractatus prope diem materia erit. Dicam tantum illustriora, & summa rerum fastigia, qua id potest fieri brevitate, complectar.

Stoicorum natio regnum tenebat in philosophia morali: cum enim reliquæ sectæ in Physicis fere tantum excelleret, & de motu, quiete, inani, de numeris, motibus, aliisque rerum naturalium principiis, multa acute differerent; hi regulas de vita & moribus tradebant, quibus omnes officiorum fontes, ac tota hominum societas, continetur. Divinam hanc & nobilissimam artem Socrates primus e cœlo in terram deduxit; unde non hominum tantum consensu, sed & Apollinis oraculo, sapientissimus judicatus est. Deinde eam pulcherrima hereditate ad Zenonem delatam, ejus discipuli excoluerunt; indeque Socratici, (n) virtutis rigidæ custodes,

P 5

me-

(n) Persius Sat. V. vers. 36.

*Me tibi supposui: teneros tu suscipis annos
Socratico, Cornute, sinu: tunc fallere sollers
Apposita intortos excludit regula mores.*

medici majores dicti; eorumque secta fortissima, sanctissima, gravissima; rigida & virilis sapientia, passim vocatur. Multa & præclara in hoc genere Poëtæ in fabulis, multa Plato & Aristoteles: sed non robore eo & nervis, quibus nostrates. Vnum vobis modo proponite Epictetum, hominem servum, mutilum, pauperem; sed cujus scripta nil nisi liberum, rectum & excelsum spirant, & divina pæne de vitandis vitiis, de virtutibus sectandis, de modestia, temperantia, prudentia, & omni morum honestate præcipiunt. Quid sit homo, in quem finem a Deo creatus, quis ordo sit rerum, in qua mundi statione sit collocatus, quid quisque cuique debeat, hæc & id genus alia inculcat. Hoc autem studium Jurisconsultis apprime erat necessarium, ut in hac caligine, densaque velut nebula fallacium imaginum, latentem veritatem eruere possent. Ut scirent, quomodo constituendæ sint respublicæ & regendæ; quæ partes principis, quæ subjecti; quid maritus debeat uxori, quid patri filius, quid domino servus; de justitia denique, de legibus, de præmiis & pœnis, quid statuendum sit, sine quibus civitates aut esse, aut bene moratæ esse, non possunt.

Fuit

- - - (o) *Fuit hac sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profa-
nis,
Concubitu prohibere vago, dare jura ma-
ritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.*

Hanc sane qui ex juris disciplina tollunt, illi solem mihi de rerum natura tollere videntur; hanc si demas, nudum & deforme cadaver, immo monstrum foedissimum, remanebit. O (p) igitur vitæ Philosophia dux! o virtutis indagatrix expultrixque vitiorum! quid non modo nos, sed omnino vita hominum, sine te esse potuisset? Tu urbes peperisti: tu dissipatos homines in societatem vitæ convocasti: tu eos inter se primo domiciliis, deinde conjugis, tum litterarum & vocum communione junxisti: tu inventrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti: ad te confugiunt principes, magistratus & legifatores: Solon, Pitacus, Minos, Lycurgus, Charondas, Zaleucus æquas tua ope tulerunt leges, sed æquissimas Romani, quia per Stoicorum vestigia inceserunt. Horum libros si cum jure civili conferre placet, id quod verissi-

(o) Horatius *de arte poet.* (p) Cicero *lib. V. Tuscul. Q. cap. 2.*

risimum est, agnoscemus, hanc nostram scientiam ex ea domo profluxisse. In Senecæ scriptis omnis pagina nobis lucem affundit: nec alia causa est, cur Ciceronis libri de Officiis (q) tam multa tamque elegantia de contractibus, de judiciis bonæ fidei, de dolo in venditione coercendo, complectuntur, quam quia ex Panætii, aliorumque Stoicorum libris de officiis sunt excerpti. Non ergo ingratis Jurisconsulti ad Stoicorum scholas itabant, cum in iis suam ipsi doctrinam agnoscerent.

Hoc amplius Zenonis familia Jurisconsultis utilis erat & grata, quod inter ratas suas sententias habebat, Rempublicam administrare esse sapientis. (r) Neque enim umbratici erant doctores, ludus eorum non erat otii diversorium, non cucurbitas in eo pingere, velut stipites, docebant: sed de regno, de republica, de legibus, de officio judicis, in scholis & scriptis suis differentes erudiebant suos, quo essent meliores cives, judices & magistratus. Epicurei discincti ac dissoluti, in balneo, vel etiam in scortilligremio molliter recubantes, societatis civilis par-

(q) Videl. lib. III. de Offic. cap. 4. (r) Seneca epist. XVI. & de otio sap. cap. 30.

partem nec noverant ullam, nec nosse volebant. Alii in umbraticis scholarum porticibus inclusi syllogismos retexebant, ac de e-lenchis philosophabantur: cum vero ad remp. vocati, nil, præter sapientem barbam & togam, afferebant. At nostri cuique hominum suum locum datum esse statuebant; alii ut aret, alii ut naviget, huic ut militet, illi ut rempublicam gerat: ipsi etiam vere viri belli pacisque tractabant artes, ibant in forum, honores fascesque capeſſebant, non purpura aureisque virgis addicti, sed ut amicis, propinquis, civibus ingenio & voce magis prodeſſent. Austeram quidem nimis, morosa ac obscæna plerisque Stoica secta videtur, quam ut publicis moribus conveniret. Inconsum caput, frons rugosa, & barba negligentior a multis, velut proprium hujus familiæ habetur. Credat hoc Judæus Apella: non ego. Germanus Stoicus non abhorrebat a vita communi; (f) non splendebat ei toga,

(f) Viliores animæ cultum ac munditiem corporis neglexere, unde quidam Stoici *pane Cynici* vocantur a Cicerone 1. *de Off. c. 35*, & Juvenalis *Sat. XIII, vers. 121*. Stoica dogmata a *Cynicis tunica distare* ait. Id quod si de omnibus accipias, injuria fiet sectæ verecundæ, quæ sordes hujusmodi, tanquam a natura alienas, averſabatur. Vide La-

toga, nec sordebat quidem: meliorem vitam agebat, quam vulgus, non contrariam; intus omnia dissimilia, frons populo conveniebat. Nullus illi horror in cultu, nulla tristitia; reverearis occursum, non reformides. Vitia insectatur, non homines, nec castigat errantes, sed emendat. Austeri erant, sed illis similes vinis, quæ medicaminis vim habent, ad computationes vero sunt inepta. Gaudebant cum gaudentibus, flebant cum flentibus, & agendæ rei causa faciebant sæpe, quæ non probabant. Vultis exempla? Dabo. Et quem meliorem Scipione Africano? qui ex hac doctrina non austerus, sed lenissimus factus. (1) Quis vero C. Lælio comior, quis jucundior eodem ex studio? Catone quis gravior? Pompejo quis sublimior? Augusto quis sapientior? quis denique clementior Antonino? qui & in theatrum descendit, & spectaculis interfuit; princeps sine exemplo bonus, constans, tranquillus, civibus ita carus, ut mortuum omnes, velut una voce, alii parentem probum, alii bonum imperatorem, quidam etiam fortissimum

ært. lib. VII. n. 4. Senec. epist. 92. Atrian. lib. IV. cap. II.

(1) Cicero pro Murana cap. XXXI.

simum ducem, appellarent. (u) Vestrum nunc erit, pronuntiare, an hanc escam appeturi fuerint veteres Jurisconsulti, homines suapte natura ambitiosi, & vitam actuosam publice profitentes. Nefas illis erat, pecorum ritu segni otio torpescere; in publicis conventibus, in foro, in tribunalibus tractabant leges, instituta, ac mores majorum, ad primas quasque dignitates exacti. Nec de stillicidiis tantum, cloacis, aut glande legenda; sed de omni jure, publico & privato, divino & humano responsa dabant, assidebant magistratibus, hastas patronis subministrabant. Hæc est vera illa, non simulata Philosophia, quam Ulpianus (x) Jurisconsultos affe-

(u) Herodian. *lib. 1. Histor. cap. 4. S. 20.* Philostrat. in vita Herodis *lib. 2. pag. 558.* Ο Μάρκος Φύσει δημοτικώτερος: *Marcus natura magis popularis.*

(x) In *l. 1. S. 1. de J. & J.* ubi vera philosophia est, quæ ad negotia & reipubl. administrationem transfertur; *simulata*, quæ in verbis & argutis contemplationibus consumitur. Cicero *l. XV. epist. 4. ad Catonem: Soli propemodum nos philosophiam illam, veram & antiquam, quæ quibusdam otii esse ac desidie videtur, in forum, atque in temp. atque in ipsam aciem pene deduximus.* Euphrates Stoicus apud Plinium *lib. I. Epist. 10. adfirmat esse hanc philosophia, & quidem pulcherrimam partem, age-*

affectare, & vere, gloriatur: Justitiam namque colunt, & boni ac æqui notitiam profitentur: æquum ab iniquo separantes: licitum ab illicito discernentes: bonos non solum metu pœnarum, verum præmiorum quoque exhortatione, efficere cupientes.

Satis, nisi fallor, ostendi, utilem & acceptam Jurisconsultis fuisse Stoicorum disciplinam. Quid si addam, fuisse necessariam? Immo addo, & totidem quidem rursus argumentis. Primum esto, quod omnis eorum cura in Dialectica consumebatur, adeo, ut eam inter virtutes referendam putarent. Peripateticorum opera in hoc genere erat consummatior; sed quæ ab illis erant inventa, nostri elaborarunt, & quibusdam commutatis in usum suum transtulerunt. Zeno arti huic ita fuit deditus, ut cuidam septem species argumenti, quod metentem appellant, ei indicanti, ducentas drachmas dederit, cum centum mercedis tantum loco postulasset. (γ) Vnus Chrysippus ultra trecentos libros solius

Lo-

ve negotium publicum, cognoscere, judicare, promerere & exercere justitiam; quaque ipsi doceant, in usu habere. Locus elegantissimus, cui adde Senecam de brevitate vite cap. X. ubi Philosophos cathedrarios opponit veteris.

(γ) Laërtius lib. VII. num. 181.

Logicæ reliquit, atque adeo clarus in hac fuit, ut plerique existimarent, si apud Deos usus esset Dialecticæ, eam non futuram aliam, quam Chryssippeam. (z) Vterque etiam definitionum & divisionum fuit amantissimus, immo omnes, quotquot habuerunt discipulos, hanc disciplinam, velut omnium principem, excoluerunt; unde κατ' ἐξοχήν Dialectici dicti, (a) & plerique alii hoc in studio Stoicorum doctrinam sunt sequuti. In primis autem Jurisconsulti artem ratiocinandi e Porticu suæ disciplinæ adhibendam censuerunt; ut genera dispartiri, rem

Q

de-

(z) Laërt. *cod. lib. VII. segm. 181.*

(a) Turnebus *lib. XV. Adv. cap. II.* hoc ex Cornificio lib. 2. ad Herennium ostendit. Cui adde Ciceronem lib. IV. de Finib. *Quid ea, quæ Dialectici nunc tradunt & docent, nonne ab illis (Academicis & Peripateticis) instituta sunt & inventa.* Et lib. 1. Acad. Quæst. *Cum hoc igitur Dialectici pugnent, id est Antiochus & Stoici.* Hinc lux Africano in l. 88. D. ad L. Falcid. *Dixi τῶν διαφωρῶν banc questionem esse, qui tractatus apud Dialecticos τῆ ψευδομένῃ dicitur.* Hæc iis addenda videbantur, quæ disputat Menagius *lib. 1. Amanit. cap. 1.* Non omnes vero Stoicos nugosas illas argumentationes approbasse, sed quosdam tantum, atque ideo eos sæpe a Dialecticis distingui, docet Merillius *lib. 1. Obs. cap. 17.*

definire, vera a falsis dijudicare, ambigua primum videre, dein distinguere, tum quid cuique consentaneum sit, quid repugnans animadvertere possent. Hac duce & magistra cum destitueretur adhuc jus civile, dissipatum & confusum erat chaos: monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum est: quod in una cognitione est positum, id in infinitas dividebatur; nec tam ex generum causis, quam ex responsis prudentum, causæ innumerabiles poterant decidi. Crassus, Pompejus, Cæsar, Cicero, aliique civitatis proceres ideo de jure civili in artem redigendo studiosissime cogitarunt; sed otii inopia ac reip. necessitatibus fuerunt impediti. Q. Ælius Tubero, Panætii auditor & Stoicus, jam ante, & primus quidem, Logicam ad jurisprudentiam attulerat, (b) sed rem tantam solus non perfecit. Felicius fuit

(b) Gellius lib. 1. cap. 22. *M. autem Cicero in libro, qui inscriptus est de jure civili in artem redigendo, verba hæc posuit: Nec vero scientia juris majoribus suis Q. Ælius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit. In quo loco, superfuit, significare videtur supra fuit & præstitit, superavitque majores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundanti: disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat.*

fuit Scævola, qui, auctore Pomponio, (c) jus civile primus constituit, nec tamen omne tulit punctum. Servius autem Sulpitius artem hanc omnium maximam, quasi lucem, ad ea, quæ confuse adhuc respondebantur, a Stoicis est mutuatus, eamque totam in jurisprudentiam. advocavit; quapropter M. Tullius (d) aliis usum juris, huic uni artem concedit; qua laude haud scio, an alia tribui Jurisconsulto major possit. Hujus exemplo Antistius Labeo deim in dialecticam penetravit, quique post eum vixerunt Jurisconsulti omnes hac parte Stoicorum vestigia pressere. Unde genus & speciem eodem modo, quo illi describunt; raro definitiones habent accuratas, quod vitium erat Stoicorum; & sicut captionum amantissima erat Porticus, spinas Logica sua vellebat, & varii generis sophismatibus, ut pseudomeno, sorte, superposito, metente, calvo, crocodilo, cornuto, conficiente, obvelato, ignava ratione, & aliis ejusmodi argumentandi monstris lubens utebatur, sic & juris nostri auctores ea in artem suam retulerunt. (e)

Q 2

Præ-

(c) l. 2. §. 41. de Orig. Jur. (d) in Bruto c. 41
 (e) Africanus l. 88. D. ad L. Falcid. Ulpianus l. 177. de V. S. Julianus l. 65. de Reg. Jur. Scævola apud Ciceronem lib. 1. de Oratore cap. 10. Stoicis

Præterea Dialecticæ nomine Stoica gens Grammaticam simul complexa est: unde de proprietate verborum, de conflictu vocalium, de voce canora, de hellenismo, idiotismo, barbarismo & solœcismo disceptabant; etiam ad syllabarum distinctiones & conjunctionum ac præpositionum proprietates descendebant, Grammaticis velut invidentes. (f) Idem vero labor omnino Jurisconsultis fuit suscipiendus, (g) ut vim vocum haberent perspectam, & in legibus, edictis, Senatusconsultis, in contractibus & testamentis, exacte omnia explicare possent. Quippe ex uno verbulo male obscureve posito, magnæ plerumque lites oriuntur, & apud Prætorem, si quando una syllaba erratum esset in formula, lis tota perdebatur. Vt ne dicam ex alieno sæculo iis explicanda fuisse verba Legum XII. Tabb. a regiis temporibus conservata, quibus interpretandis doctissimi Ro-

vero nostri, inquit, disputationum suarum atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent.

(f) Seneca *epist.* 88. (g) Cicero pro Muræna cap. XI. *Qua dignitas in tam tenui juris scientia esse potest? Res enim sunt parva, prope in singulis litteris & verborum interpunctionibus occupata.* Quintilianus lib. V. *Inst. Orat.* cap. 14. *Cum etiam ipsi Jurisconsulti, quorum summus circa ver-*

Romanorum erant minores. (b) Endo pro in, im pro eum, escit pro erit, duit pro dederit, sirit pro siverit, adorato pro agito, facile omnibus erant nota: at *Nexo soluto forti sanati siremps jus esto*, & alia hujusmodi, hoc opus hic labor erat. Servius Sulpitius ideo consulit Varronem, quid in Censoriis libris sint *favissa Capitnline*: In Prætorum edictis quid *flumina retanda* significet, in bibliotheca templi Trajani quærun eruditi, (i) & in universum propria Jurisconsultorum erant vocabula, *suus heres, erectum citum, ruta casa, ex jure manum confertum*, alia, quorum significatio Grammaticis non satis erat culta & perspecta, sed ab ipsis Jurisconsultis petenda. Vnde Gregorio Thaumaturgo (l) verba legum Rom. præclara quidem, sed difficilia perplexaque videbantur.

Q;

Pau-

borum proprietatem labor est, litus audeant dicere, qua fluctus eludit.

(b) Cicero lib. I. de Oratore. *Plurima est in omni jure civili, & in pontificum libris, & in XII. tabulis antiquitatis effigies, quod & verbarum prisca vetustas cognoscitur, & actionum genera quædam majorum consuetudinem vitamque declarant.* Adde Gellium lib. XX. cap. 1 Symmachum l. III. epist. 44. (i) Gellius lib. II. cap. 10. lib. XI. cap. 17. lib. XX. cap. 10. (l) *In Orat. Panegyric. ad Origen.*

Paulus, velut e grege Grammatistarum aliquis (risum teneatis amici) nomen *penus* omnis generis esse, sibi traditum notat: Vlpianus in *voculas penes & apud* inquit: Pomponius, Julianus & Modestinus sub masculino genere sexum utrumque comprehendunt: quinimo Aelius Gallus de verbis ad jus pertinentibus, & Volusius Mæcianus de assè ejusque partibus libros singulares ediderunt. Quemadmodum vero usum rei abusus facile consequitur, sic etiam Stoici anxiam nimis curam in verbis habuere. In Zenone hunc morbum damnat Seneca; in omnibus ejus sectatoribus Plutarchus, Galenus & alii; & vellem parciores fuissent in veriloquiis, & allusionibus, quibus supra modum sibi placuerunt. (m) Neque tamen adeo erant

(m) Cicero lib. 1. de Off. cap. 7. *Fundamentum justitiæ est fides: id est, dictorum conventorumque constantia & veritas: ex quo, quanquam hoc videtur fortasse durius; tamen audeamus imitari Stoicos, qui studiose exquirunt, unde verba sint ducta; credamusque, quia fiat, quod dictum est, appellatam fidem.* Festus: *Oppidorum originem optime refert Cicero libro primo de Gloria: eamque appellationem usurpatione appellatam esse existimat, quod oppem darent; adjiciens, ut imitetur ineptias Stoicorum.* Chrysippum Laërtius lib. 7. n. 200. ait, libros septem de Etymologicis scripsisse.

rant inepti, uti derivationes suas Dialecticas pro veris etymologiis Grammaticis venderent: sed quia inanis sæpe opera in vera origine investiganda ponitur, cum omnium fere nominum plures natales assignari possint, & usus, tanquam lex quædam, vocis notationi subroget, obroget, vel deroget; externa etiam illa & antiqua plerumque sint incertiora, ideo ex flexione verbi & verisimili ad naturam rei alludere, quam nimio artificio ingenium discruciare maluerunt. Jurisconsulti Romani ea in re præceptores suos eo lubentius sequebantur, quia multas voces ab Hebræis, Græcis, Etruscis, Volscis, Oscanis, Sabinis, aliisque finitimis & remotis populis in Latinum sermonem incidisse sciebant, quarum origo obscura esset & ignota. Stoicorum etiam morem in docendo utilem esse didicerant. Hinc Labeo Latinarum vocum origines rationesque percalluerat, eaque præcipue scientia ad enodandos plerosque juris laqueos utebatur; (n) secutus sine dubio exemplum Servii Sulpitii præceptoris sui, qui testamentum ex eo appellatum dixerat, quod est testatio mentis. Nec quicquam causæ video, cur huic notationi ex veteribus Gellius, (o) ex recentioribus Laurentius Valla,

Q 4

tam

(n) Gellius l. XIII. cap. 10. (o) lib. VI. c. 12.

tam vehementer succenseant: nam Servius non veram originem, (hanc enim quomodo summus orator, & vir ætatis suæ doctissimus, ignorare potuisset?) sed naturam rei tantum indicare voluit: ut hoc ipso dementes, furiosos, impuberes a testamenti factione arceret. Idem de ceteris judicium esto, quando ex allusionibus argumenta ducunt: v. gr. ubi lapis non cæditur, ibi non est lapidicina; ubi lis non perit, ibi nec litis est periculum; ubi mutuum, ibi ex meo fit tuum; ubi possessio, ibi sedem ponere licet; ubi res pugno non traditur, ibi nec est pignus. His enim sua utilitas inerat, Plato quoque & Aristoteles in his frequentes fuerunt, Stoici vero perpetui, & horum imitatione Jurisconsulti: nam prima statim Pandectarum lege Ulpianus ait: *Iuri operam daturum prius nosse oportet, unde nomen juris descendat*, id quod Stoa sic efferebat, definitionem nominis præcedere debet definitio rei.

Ex vultibus vestris me satis jam intelligere puto, parum abesse, quin vobis persuaserim, utilem & necessariam Jurisconsultis fuisse Stoicorum disciplinam: si quis autem adhuc dubitat, num pari eam ardore fuerint amplexi, is mente & auribus jam adesto: rem omnem, utriusque studii dogmatum & doctri-

ctrinarum collatione, tam liquidam faciam; ut non ovum ovo, nec lac lacti videatur similis. Melioris autem ordinis causa Jurisconsultos in quatuor classes divido: prout scilicet vixerunt, vel post latas leges XII. tabularum, usque ad ætatem Ciceronis; aut sub hoc & Cæsare usque ad Augusti imperium; vel ab Augusto ad tempora Antonini Pii; vel denique post hunc ad Gordianum usque: sub hoc enim, cessim & retro collapsa jam jurisprudentia, oracula nostra obmutuerunt. In antiquis illis frustra sectam quærimus, nulla quippe his affulserat Philosophiæ lux, nullum lumen litterarum. Aspera & tenebrosa erant omnia, scriptis quidem, sed sine arte, jus civile committebant; nec institutione, sed natura duce, Sempronius & Atilius evaserunt sapientes. Paulo autem ante Ciceronem natum Philosophia a Græcis Romam fuit delata, & moralis illa pleno jam alveo, cum is nasceretur, in jurisprudentiam manabat. Panætium, Stoicorum principem, supra audivimus, primum Romæ Philosophiam docuisse; hujus autem discipuli mediæ jurisprudentiæ tum erant conditores; quæ non poterat non Philosophiam, & Stoicam tantum, redolere: ipsi enim Stoici erant, & tales in litterarum monumentis vocantur.

Q

P. Ru-

P. Rutilium Rufum Cicero (p) signanter *Pa-*
netii auditorem, prope perfectum in Stoicis
 appellat. Q. Ælium Tuberonem, Gellius
 auctor est, (q) *Stoicas & dialecticas percal-*
luisse disciplinas: Sextum Pompejum inge-
 nium contulisse ad summam juris civilis, &
 ad perfectam Geometriæ, & *rerum Stoica-*
rum scientiam, refert Tullius. (r) Idem Lu-
 cium Balbum in libris de natura Deorum
 Stoicarum partium defensorem inducit,
 eumq; *tantos in Stoicis progressus habuisse* ait,
 ut cum excellentibus in eo genere Græcis
 fuerit comparandus. (s) Quid Quintum
 Mutium Scævola memorem? quem Athe-
 næus (t) *placita Stoicorum secutum* tradit di-
 fert. Quid Servium Sulpitium? qui Athenis
 & Rhodi Stoicis operam dedit, Lucilii quo-
 que Balbi auditor fuit, & Dialecticam didicit,
 & allusionum tam fuit studiosus, ut vel eo no-
 mine solo in hanc classem referri mereatur.
 Jam vero A. Cascellii obfirmatus animus
 nonne Porticum sapit? neque enim mores
 cum rep. mutavit; sed de temporibus Cæsaris
 liberius est locutus, nulliusve gratia vel au-
 ctoritate compelli potuit, ut de his rebus,
 quas Triumviri statuerant, formulam com-

po-

(p) *In Bruto c. XXX.* (q) *Lib. I: Noct. Att. cap. 22.* (r) *In Bruto cap. 47.* (s) *Lib. I. cap. 6. de nat. deor.* (t) *Lib. VI. Deipnos. cap. 24.*

ponere: unde Valerius Maximus (u) eum *periculose contumacem*, id est Stoicum, appellare non veretur. Tui autem, Trebati Testa, fere heic oblitus eram, & delendus ex hoc albo videbaris, quia a viris ad feminas, a virtute ad voluptatem, ut infamis ille transfuga Dionysius Heracleotes, transire voluisti; sed tamen agmen hoc claudas licet; fortassis enim more suo tecum jocatur Tullius, aut e fuga te retraxit. Certe in Stoica schola te ante vixisse nullus dubito: formasti Antistium Labeonem perfectum Stoicum, & peccata tibi paria sunt; nam qui aurem alicujus tangit, is totum tibi hominem tetigisse videtur. (x) **Constat**

(u) *Lib. VI. cap. 2. n. 12.* Contumacia est studium libertatis, & libido contradicendi Principibus. Vox in Stoicos & Cynicos usurpata. Vide *Facitum in vita Agricola cap. 42.* Sueton. *August. cap. 55.* & *Vespas. cap. 13.* Martial. *lib. II. epigr. 68.*

*Quod te nomine jam tuo salutem,
Quem regem & dominum prius vocabam,
Ne me dixeris esse contumacem.*

(x) Gothofredus *ad l. 2. D. de legibus & Gasfendus de vita & mor. Epicuri Oper. Tom. V. pag. 188.* eum Epicureis accensent, propter Ciceronis verba *lib. VII. ad fam. ep. 12. Indicavit mihi Pausanias, Epicuream te esse factum.* Sed Tullius ludere, ut in aliis epistolis ejusdem libri observavit Schilterus *manud. Philof. mor. cap. I. §. 6.* Contra Christ. Otto a Boeckelen *de familiis 7 Ctorum pag.*

stat itaque Jurisconsultos, qui sub libera republica Ciceronis ætate vixerunt, aut Panætii fuisse discipulos, aut saltem ex Stoicorum fontibus arva sua rigasse.

Verò in principatum reip. statu, primis Augusti temporibus una Stoicorum disciplina, qua ipse princeps imbutus erat, jurisprudentiam ornabat; mox autem luxuriantibus Jurisconsultorum ingeniis divortia facta sunt, inque duas itum est sectas. Clarebant tunc simul *duo pacis decora*, (y) & amplissimæ dignitatis viri, Antistius Labeo & Atejus Capito, doctrina pares, ingenio vero multum dissimiles. Ille quidem vitæ severæ, & ad Stoicam gravitatem compositæ, Græcæ eruditionis fiducia, multum innovare instituebat: hic, ut erat ingenii subservientis, iis, quæ ab antiquis tradita erant, mordicus inhærebat, & in vitæ actionibus tempori serviens, principis auræ plus quam vernili adulatione velificabatur. Hinc cum uterque ad

do-

17. Testam Stoicum fuisse ex *epist.* 16. *dicti lib.* constare putat. Ego libentius utar argumento *l. 21. D. de furt.* quam *l. recte* &, ut solet, erudite ad mentem Stoicorum explicuit Vir Clarissimus mihiq; amicissimus, Nicolaus Hieronymus Gundlingius in *Trebatio injuriis liberato* §. 35.

(y) Tacit. *lib. III. Annal. sub fin.*

docendum se dedisset, duæ familiæ exortæ sunt; (z) Labeoni successit Nerva, Nervæ Proculus, Proculo Pegasus; unde *Proculejani & Pegasiani*. Capitonis doctrinam complexus est Massurius Sabinus, & C. Cassius Longinus; unde *Sabintani & Cassiani*. Inter hos perpetuæ contentiones & dissidia, adeo ut veritatem in multis, quam sectam deferere maluerint. Proculejani constanter a partibus Stoicorum; Sabiniani vero in nonnullis a Zenonis schola discedebant. (a) Hinc in

(z) Pompon, l. 2. §. 47. de Orig. jur.

(a) Hinc ut secta alteri sectæ addictos Jurisconsultos deridebat, l. 10. §. 1. de neg. gest. l. pen. in quib. caus. l. 109. de cond. & dem. sic & Stoici Sabinianis infensi, quo poterant modo, eos fugillabant. Arrianus ad Epictet. lib. IV. cap. 3. *Hæ sunt illinc missæ leges: hæc edicta & horum interpretationem esse de cet, his parere; non Masurii, & Cassii præceptis.* Menagius cap. 43. *Amænit.* & Bertrandus in vita Sabini hos Jctos, tanquam præstantiores, nominari autumant; ceteros ut minorum gentium Deos prætermitti. At qui novit acutum & mordax illud Stoicorum ingenium, is facile nobiscum faciet. Eodem sensu Persius Stoicus Sat. V. de Sabino:

Excepto si quid Masuri rubrica vetavit.
modo ante dixerat:

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

in variis juris articulis utriusque scholæ defensio. In ea quæstione, an dominus materiæ, an vero is, qui novum opus fecerat, speciei dominus sit, Proculejani, pro artifice stabant: quia a Stoicis acceperant, formam operi facto substantiam tribuere, non materiam. (b) Sabinianis contra videbatur, naturali & civili rationi convenire, ut dominus materiæ fieret dominus speciei. Rursus in legatis, hereditatibus aliisque speciebus Sabiniani proportionem Geometricam, secundum Academicos; Proculejani secundum Stoicos Arithmeticam sequebantur; nam & paria esse peccata dicebant, æquales virtutes, nec alium alio magis esse sapientem. (c) Pubertatem Cassiani ab habitu corporis, Proculejani autem, perinde atque Stoici, ab anno decimo quarto auspicabantur: putabant enim animam simul cum corpore crescere, & post bis septem demum annorum decursum perfecte compleri. (d) Ecce in his & aliis

Tantum in explicandis Auctoribus refert scire nationem!

(b) Seneca *epist.* 88. (c) *l.* 21. *D. furtis l.* 23. *C. de legat.* Horatius *lib. I. epist.* 16. Arnobius *lib. VII.* ubi idem Trebatius existimat, si quid sacri faciendi causa de dolio demeretur, totum dolium sacrum fieri. (d) *Vlpian. tit. XI. §. 28.* Plu-

aliis (e) Proculejani magis Stoicis sese obstrinxerunt: quemadmodum aurem qui in Sole ambulant, licet inviti, colorem inducere solent; sic Cassiani mediæ Jurisprudentiæ inhærentes, multa a Panætio profecta retinuerunt, ut adeo ex Stoicorum classe penitus non sint ejiciendi.

Hæ partium contentiones sub Tiberio, Caligula, Claudio, Nerone, maxime vero sub Vespasianis, inter Jurisprudentes vehementissime agitatae sunt; post Hadrianum autem & Antoninum Pium refrixit iste disputandi æstus, & qui posthac vixerunt Jurisconsulti, miscellam profesli sunt doctrinam, nullis unius disciplinæ legibus adstricti. Alii quidem Proculejanis erant propiores, ut Pomponius & Ulpianus: Sabinianis alii, ut Papinianus & Paulus: omnes vero ea in re Stoicis similes, (f) quod, velut *erciscundi* & honorarii arbitri, ex pluribus contrariis
opini-

tarch. lib. V. de plac. Philos. cap. 24. Tertullianus de anima cap. 38.

(e) Quæ diligenter annotavit Merillius lib. I. Obs. cap. 20. & seq.

(f) His enim familiare erat *μίσθην ὀδὸν τέμνειν*; unde *erciscundi* dicuntur Servio ad III. *Æneid.* vers. 68. & Chrysisippus *arbiter honorarius* vocatur apud Cicer. de fato cap. 17.

opinionibus unam conficerent & sequerentur. Aristotelis libri jam tum in aliquo pretio, multa ab eo mutuati sunt. Jurisconsulti posteriores, ejus etiam auctoritate utuntur: sed ut Homeri, Xenophontis, Ciceronis, Virgilii, Hippocratis & aliorum; nulli unquam exinde Peripateticos fuisse persuadebis. Plane Antonini Pii præceptor, Flavius Arrianus, juratus fuit Stoicus, idem qui scripsit dissertationes ad Epictetum. (g) Sub Marco omnes ad Principis exemplum sese composuisse, vidimus supra: Et ecce Vobis Ælium Marcianum, qui tempore Severi, Stoicam sapientiam *summam* appellavit, (b) nonne & hunc sectam, quam extollit, & ex cujus libris definitionem legis depromit, secutum existimatis? Titum porro Gajum qui Stoicum negat, hunc insanum non sanus juret Orestes: naturam enim pro Deo accipit, & partum ancillæ in fructu esse, absurdum putat, quia a Stoicis acceperat, Deum hominum gratia omnes fructus comparasse. In Sexto Pomponio, quis unquam inficiabitur, curam, quam

(g) Vnde Φιλόσοφος Ἐπικτήτειος appellatur a Suida. V. Cl. Jo. Albertus Fabricius biblioth. Græcæ lib. IV. cap. 8. alium facit a Philosopho Jurisconsultum, cujus in Pandectis fit mentio: sed vide l. 2. §. 1. D. de jure fisci. (b) l. 2. D. de legib.

quam habuit, verborum, commendationem patriæ, consulatus contemptum, & genus illud corporum, quod *uno spiritu* contineri scripsit, mentem Stoicam indicare? (i) Sapientissimus Papinianus, nisi sanguine suo præclaram Stoicorum constantiam obsignasset, vel hoc sectam proderet, quod beneficio affici hominem, hominis interesse ait, quodque partum nondum editum, latens viscerum maternorum onus, spem tantum animantis, non hominem esse, agnoscit. De Ulpiano, Jctorum coryphæo, præstat tacere, quam pauca loqui, tot tamque illustria hujus disciplinæ vestigia in fragmentis ejus supersunt. Mentiar, nisi plus decem in unico titulo de justitia & jure reperiuntur. Florentinus ibidem cognationem a natura inter omnes constitutam commendat, quod purum purum Stoicum est. Et singula quid referam? Idem principium, idem finis, eadem omnium doctrinarum radix apud Stoicos, quæ apud Jurisconsultos. Capitalis hæc illorum erat sententiâ: Solum bonum esse quod honestum; & primum juris præceptum est: *Honeste vivere.* Illi virtutem

R con-

(i) Vide B. H. Reinoldi, Antecessoris Viadrini, civis & amici mei Clarissimi, Orationem eruditissimam de Sexto Pomponio pag. 22.

constantia metiuntur, & nostris Justitia constans definitur & perpetua voluntas. Illis fides summum est humani pectoris bonum; nostri etiam nil tam congruum fidei humanæ habent, quam ea, quæ inter homines placuerunt servare; nil esse gravius, quam fidem fallere, inculcant. Vtrorumque sancta illa, & tantum non Christiana vox ubivis resonat: Quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & contra bonos mores sunt, ea nec facere nos posse credendum est. Dies me deficeret, si omnia dicendi genera, regulas & principia, e Porticu deducta, adferre & explicare vellem; Summus in libris nostris libertatis favor, odium servitutis, infantia ac pubertis terminus, dolus bonus, *αυτοχρησία*, usuræ naturam non provenientes, spiritus cuncta permeans, naturalis motus arboris, pœna abacti partus, expositio infantum, vir bonus, fatum, vis divina, & sexcenta id genus alia, a Stoicis promanarunt; quorum explicationem qui illotis manibus aggrediuntur, næ! illi non aliter agunt, quam si dent operam, ut cum ratione insaniant. Ne primæ quidem, quas dupondius ediscit, definitiones justitiæ, jurisprudentiæ; juris naturæ, libertatis & servitutis, sine hujus Philosophiæ luce intelligi aut recte explicari possunt.

I nunc

I nunc, Paganine Gaudenti, & veteres Jurisconsultos a Stoicis non esse imbutos, porro contende. Ite nunc Aristotelis amici, & ex Ethicis vestris Romanum jus, si Diis placet, illustre. Ite cauti, & discite, qua via ad secretiora ejus adyta sit eundum. Huc etiam adeste priscae Philosophiae hostes, leguleji & formularum cantores, qui legum & paragraforum cognitione juris studium absolvi, putatis: adeste & cernite, qua domo profluxerit sanctissimus juris nostri thesaurus, & quibus subsidiis opus sit, ad veterum fragmenta recte explicanda. Vos denique hic notandi estis vitio creati jurisprudentiae Censores, qui omnem Romanorum disciplinam, tanquam reip. nostrae non modo inutilem, & perniciosam, immo ut litium formitem, e foris nostris eliminandam, ad ravim usque clamatis. At vero illa non est inventum hominum otiosorum, non vana arque inania praecipua ejus auctores secuti; sed sancta, recta, fortia, a Christianorum regulis haud longe aliena. Erravit in multis Stoicorum schola; fatuum est eorum fatum; providentia anus fatidica; ambitio & μεγαληνορία, quae tam sollicitos eos habuit, inanis mentium fuit sagina; hominum animas falso docebant ex ipsa Numinis substantia ortas; naturae & fortunae muna

nera bonis annumeranda sine ratione negabant; in doctrina circa voluntatem peccarunt in excessu & defectu; perperam æqualia dixerunt peccata; pessime deinceps *αυτοχειρίαν*, *παιδεργσίαν*, & quosvis incēstus, tanquam res medias, permiserunt. (l) At cogitemus, homines eos fuisse, non deos, errasse & alias sectas; nec mirum, ethnici de Deo & mentis immortalitate non satis erant certi, unde omnia eorum dogmata, præclara licet & splendida, lubrico fundamento innitebantur. Neque omnibus in Porticu eadem de illis sententia sedit. Aliter Diodoto, aliter Chrysippo, Philoni aliter placebat: Herillus & Aristo multum ab Zenone, præceptore suo, discesserunt; Posidonius sectam deserere maluit, quam veritatem; & Athenodorus in bibliotheca Pergamena e libris erasit, quæ male a Stoicis dicta essent. Absit igitur, ut ob Zenonis & Chrysippi impias quasdam & ridiculas doctrinas, totam sectam insectemur; ipso Zenone nemo vixit continentior, aliaque is & ejus discipuli principia vivendi, alia differendi, habuerunt. Paradoxa eorum prima specie miranda & incredibilia videntur:

(l) Vide omnino Plutarchi duos libellos, quibus contra Stoicos pugnat, & J. Franc. Buddei V. Cl. *Exercitationes IV. de erroribus Stoicorum.*

tur: at si curatius ea inspexeris, non nisi verborum insolentia oculos mentemque offendunt. Cicero in oratione pro Muræna ceu duriora & asperiora ea perstringit, quam quidem natura aut veritas patiatur: sed tempori & instituto tum serviebat callidus orator, ut Catoni Stoico invidiam moveret, qui in petitione Consulatus Murænæ vehementer adversabatur; & bene est, quod ipse alibi (m) fatetur, aliquid coronæ datum esse. Sed hæc, & quæ alia pro Paganino adferri possunt, Deo volente, fusius in dissertationibus nostris ex hoc loco disputabimus. Nunc sufficit constare; id quod demonstrandum suscepimus, Stoicam Philosophiam plurimum Romæ valuisse, eam Jurisconsultorum studiis fuisse accomodatam, & plerorumque horum fragmenta Stoæ doctrinas redolere.

Quod igitur superest, ad Vos me converto, omnium facultatum Professores Clarissimi, Collegæ atque Amici honorandi. Stipes sim, nisi later, & maximo mihi honori ducam, in Amplissimum Ordinem vestrum adscitum iri; cujus singularia in Ecclesiam, in Rempublicam, inque bonas litteras merita

R 3

Orbi

(m) Lib. IV. de Finib. cap. 27. *Cum L. Murænam te accusante defenderem, apud imperitos tum illa dicta sunt: aliquid etiam coronæ datum.*

Orbi erudito patent, mihi que jam dudum sunt perspecta. Valedixit Vobis pridie hujus diei Reinoldus vester, Vir ingenii & eruditionis gloria clarissimus, Vir omnibus carus, mihi vero propter communem patriam, & communia studiorum sacra ab antiquo conjunctissimus. Quod si eundem, quo ille gavissus est, amorem a Vobis impetrare poterō, nil erit, quod amplius optem. Eadem certe modestia, facilitate & continentia, si non passibus æquis, quacunque tamen ratione, Vos demereri conabor; nec sciens committam, ut benevolentia vestra Vos unquam poenitere queat. Tecum præcipue Jurisconsultissime Summermanne, quem mihi arctiore necessitudinis vinculo jungit ejusdem muneris ac laboris societas, Tecum ita vivam, ita valeam, pacem & concordiam religiose colere, fixum immotumque animo sedet. Sint procul a nobis arma infesta, & letaminantia telis. Mihi prius hæc excindatur lingua, quam ut rixis aut inani velitatione otia Tua, Vestra, aut cujuscunq; alterius non lacesitus turbem; quæ sanctissimis Musis Themidique sunt dedicata. Juliani Imperatoris aureum illud præceptum: *(n) Magistros studiorum Doctoresque excellere oportet moribus*

(n) In l. 7. C. de Profess. & Med.

bus primum, deinde facundia, semper apud me valebit. Vos idem si observare pergeris, novis auctibus quotidie florescet hæc bonarum artium officina: templum hoc concordiae, pietatis & sapientiae sedes erit, in quo virtutis vestrae monumentum stabit ære perennius, quod nec imber edax, nec Aquilo impotens, nec fuga temporum, destruere possit.

Nunc tandem & Vos compello, Nobilissimi atque Ornatissimi Domini Studiosi, o cara mihi pectora! praesertim, qui sacris nostris estis initiati. Vestrum causa Clementissimus Rex hunc publici Doctoris locum me occupare jusfit: Vobis etiam ab hoc tempore meae curae, mei labores, vigiliae meae sunt consecratae. Audivistis, quam arcto conubio Philosophia moralis & jurisprudentia sint conjuncta: cavete igitur, ne, quod stolidissimi olim Trimalcionis tumulo inscriptum refert Petronius, idem & titulis vestris inscribi possit: *Nec unquam Philosophum audivit.* Paulo rectius Triptolemus apud Ennium suadebat: *Philosophandum esse paucis.* Vos autem veterem illam & regiam in studiis vestris insistite viam, quam Tubero, Rutilii, Scævola, Sulpitii, ceterique Heroës, nati melioribus annis, tenuerunt.

Hi quippe ad civilem sapientiam non accedebant, nisi largo philosophiæ flumine essent inundati. Hæc illis Amaltheæ cornu erat, ex quo, quicquid libebat, in usum suum depromere licebat. Hæc etiam est germana Jurisprudentiæ soror, lex vitæ, quæ nunc adolescentiam vestram alit, olim senectutem oblectat, secundas res ornat, adversis perflugium ac solatium præbet. Sine hac quid, quæso, omnis hæc vita vestra? Nonne mors & spurcum cadaver? Finis instar fabulæ, quam agitis; & aliquando scenæ hujus vela erunt complicanda. Stoicos igitur Vobis imitandos proponite, viros graves, viros sanctos, boni & æqui custodes; cum his studiorum vestrorum certum finem concipite, miserisque viatica canis.

Ab his (o)

Discite mortales, & causas cognoscite rerum,

Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo

Quis datus, aut meta quam mollis flexus & unde,

Quis modus argento; quid fas optare, quid asper

Vti-

(o) Persius sat. III.

*Vtile nummus habet: Patria carisque
propinquis*

*Quantum elargiri deceat: quem te Deus
esse*

*Jussit, & humana qua parte locatus es
in re.*

Hæc si bene imbiberitis, ad sacra nostra accedite. Leve Vobis erit, quod a plerisque, tanquam ingens saxum, volvitur, Juris corpus, & cum Scævola affirmabitis, nullius artis, quam Jurisprudentiæ, scientiam videri faciliorem. Cottam accepimus eodem die, quo togam virilem sumsit, Carbonem postulasse: Plinius ipse refert, se adolescentulum caussam Julii Pastoris egisse: Celsus quoque adolescens de Jure scripsit, & Nerva filius anno ætatis septimo decimo publice de Jure responsitavit. Vos etiam, si horum exemplo doctrinam de moribus, Dialecticam, Grammaticam, Historiam & Antiquitates præmittetis, facile & mature cognoscetis ea, quæ alii toto vitæ suæ tempore vix credendis laboribus raro aut nunquam assequuntur. Me non morosum patrum, sed ducem habebitis, comitem & familiarem. Limpidos Vobis propinabo juris Romani, juris profecto sancti & æqui, fontes; in ipsa Themidis penetralia Vos deducam; nec leges tan-

R 5

tum,

tum, sed & earum usum, vim & potestatem
 Vos tenere docebo. Sic itaque, carissimi
 Commilitones, me totum, Vestris commo-
 dis unice intentum, nunc accipite; & vos-
 metipsum tam diligentes ostendite, ut neces-
 sariis aliquando dotibus instructi, Reip. Re-
 ctiores, Regum ac Principum Consiliarii, Ju-
 dices, Doctores, caussarum Patroni evadere,
 & gloriosæ vocis confisi munimine, in publi-
 cis privatisque rebus lapsa erigere, fatigata
 reparare, laborantium spem, vitam & poste-
 ros tueri queatis. Virtus, credite mihi, re-
 pulsa nescia sordidæ, intaminatis fulget
 honoribus!

D I X I

ORA.

ORATIO SECUNDA,
DE
VERA, NON SIMV-
LATA, ICTORVM
PHILOSOPHIA

HABITA TRAIECTI A. D. XVI. SEPTEMBER.
M D CC XXII.

Illuxit nobis iterum, Auditores, omnis ordinis, loci & dignitatis honoratissimi, illuxit nobis, inquam, anni litterarii dies auspiciousissimus, quo Musarum delubra referantur, & docentes, pariter ac discentes, ad munia revertimur feliciter. Vulgus gentilium superstitiosorum omnia principiis inesse rebatur; ideoque ab avibus signa, a deorum simulacris auxilia petebat. Rectius Sapientes ignavum bubonem, & sinistros corvorum volatus riserunt, modo rerum agendarum primordia a Diis immortalibus caperentur. Veteres Romani nihil magnum, in bello vel pace, publice aut privatim inchoabant, nisi solenne illud carmen, Quod bonum, felix, fortunatumque sit, essent præfati. Quotquot magistratum inibant, aut novum opus suscipiebant Quirites, leviter aliquid primo die delibabant; ne totus annus, totumve opus ab auspicio iners censeretur. Consules quum annum suum aperiebant, solennia ludebat omina libertas, lætumque tribunal auspice clamore resonabat. Prætor Kalendis Januariis, sumta prætexta, & sacrificio in Capitolio factò, conscendebat rostra, ac
more

more majorum, quid mereri vellet, quæve in jure dicundo observaturus esset, proponebat. Ipse Cajus noster, (a) legum veterarum interpretationem facturum, non modo cujusque rei partem potissimam principium vocat; sed illotis manibus protinus materiam interpretationis tractari vetat; quia præfationes istæ & lubentius nos ad attentionem materiæ proponendæ producant, & cum ibi venerimus, evidentiores præstant intellectum. Hujus prudentissimi viri præceptum secuti sunt varii in Germania, Gallia & Italia Professores, qui in vestibulo prælectionum suarum rationem instituti cum ejus, quam tradituri erant, disciplinæ laude conjunxerunt. Sed dum quisque merces venales extollebat, omnium auctoritas elevata est, tepuitque tandem mos non spernendus, postquam minus morati, circulatorum instar, ex vicinis theatris, tam doctrinas, quam earum doctores, mutuis convitiis prosciderunt. Absit vero, abusus tollat usum consuetudinis laudatissimæ, quæ & ad augendam artium dignitatem, & ad animos juvenum inflammandos, suscepta est. Magnus ille Antonius Matthæus, inde usque ab ipsis illustribus hujus Academiæ incunabulis, solenne hoc plus semel

(a) *In l. i. de Orig. jur.*

mel servavit, ejusque clarissimi successores haud unius exempli imitationem nobis prædiderunt.

Non equidem a duplici munere tantum mihi otii superest, ut ingenium in Rhetorum scholis exerceam: neque adeo me vexat philautiæ tentigo, quin sentiam, tenuitatem meam vix quicquam doctis auribus dignum proferre posse. Interstrepit tamen anser olores aliquando, & quidni quælibet arriperetur occasio, celebrandi munificentiam Amplissimorum Academiae hujus Curatorum, iisque ex vetere formula apprecandi, ut annare & perennare possint in publicum bonum? Vobis autem, Viri Celeberrimi, Collegæ conjunctissimi, non possum non, erumpente lætitia, gratulari raram temporis felicitatem; qua pars vegeta senecta, pars virili ætate, omnes festi atque valentes, sacras has ædes revisimus, dumque alibi conscientiae libertas prostrata jacet, alibi litteræ mœrentes in exilium pelluntur, nos in pace & amore litterarios conventus celebramus: id quod ut vobis & mihi sæpius contingat, votis conceptis opto.

Quam vellem autem, ceteri omnis ordinis Auditores, tale in præsens elegissem legalis orationis, ut Zafius vocabat, argum-
tum,

tum, quod huic tempori, loco & personis esset accommodatum, quodque, præter animi delectationem, utilitate sese commendaret! Bonum, opinor, factum erit, si hoc ipso die, quo juris Naturæ & Publici explanationem aggressurus sum, *de Vera, non simulata, Jurisconsultorum Philosophia* dicam, & telam, quam alibi exorsus sum, pertexam. Enimvero veteres Jurisconsultos a Stoicis præcipue imbutos esse, olim publico sermone, adversus Paganinum Gaudentium, ostendi; superest, ut quibus in partibus rigidam magistrorum disciplinam viri summi, & juris auctores, deferendam existimarint, edisseram: id quod haud commodius fiet, quam si vera sapientia a simulata discernatur. Nil præterea Institutionum explanationi aptius præmittetur, quam invidendum illud & magnificum ordinis nostri elogium, quod Ulpianus, statim sub initium libri primi Institutionum, sibi suisque sociis suspendit. Quid denique recitationibus publicis, de differentiis Juris Civilis & Canonici, nec non de Originibus præcipuarum juris Ecclesiastici materiarum, magis erit accommodatum, quam Sacerdotium juris? quod Justinianus Imperator, seu Pandectarum archi-

architecti, valvis & portis sanctissimi Jurisprudentiæ templi inscripserunt. Verba Vlpiani sunt, quæ sequuntur: (c) *Iuris merito quis nos Sacerdotes appellet. Iustitiam namque colimus, & boni & æqui notitiam profite-mur: æquum ab iniquo separantes: licitum ab illicito discernentes: bonos non solum metu pœnarum, verum etiam premiorum exhortatione, efficere cupientes; veram, nisi fallor, Philosophiam, non simulatam, affectantes.*

En fundum sermonis pulchrum omnino, & varia observatione fecundum, in quo excolendo decora ingenia, cum in commentariis ad Pandectas, tum in libris singularibus elaborarunt. (d) Magna gleriorumque horum
rum

(c) In l. i. pr D. de Justitia & jure.

(d) Ludovicus Malquytius, *de vera non simulata Jctorum Philosophia*, Paris. A. 1626. Ernstius & Brandes, *de vera & simulata Jctorum Philosophia*. Majore ingenii & eruditionis copia Vbertus Folieta, *de Philosophia & juris civilis inter se comparatione*, Rome A. 1555. Hopperus & Contringius *de vera Jurisprudentia*. Sed his alius, quam nobis, fuit scopus. Petrus Faber multa, ad illustrationem hujus l. i. pertinentia, in medium protulit; ut tamen spicilegium, haud contemnendum ex temporis consideratione, quo Vlpianus hæc scripsit, & ex historia Philosophica nobis superfit.

rum apud me auctoritas est, & ingenui pudoris erit laudasse, per quos profecerim. Nisi tamen me omnia fallunt, non pauca adhuc in publico relicta sunt, quæ quum nemo occuparit, jure communi mea faciam, Vestroque judicio submittam. In eodem prato bos herbam quærit, canis leporem, ciconia ranam: mihi princeps cura erit, atrox censuræ telum submovere ab Vlpiano, viro sapientissimo, & larva Stoicis detracta, simulatam eorum in multis demonstrare contemplativam disciplinam, præ activa & mascula Philosophia, quam Jurisconsulti sunt secuti. Quis enim tam ferreus est, ut se teneat? quam nonnulli, sine suffragio populi Ædilitatem gerentes, indignantur, & clamant: Domitium, desultorii ingenii hominem, pomœria artis suæ extendere ultra fines; sacros eum movere doctrinarum terminos; Sacerdotes ipsum in triumphum ducere, Philosophis sapientem barbam vellere, & suum denique studium reliquis anteferre, quo ambitioni vel avaritiæ suæ velificaretur.

Ne contra turbam instituta disputatio in incerto vegetur, patronum obtestatoribus dabo Adrianum Turnebum, (e) Criticorum

S

pa-

(e) *lib. VIII. Advers. c. 20.*

patrem, qui Vlpianum ambitiose, ait, affectare sapientiæ munus, quo ejus ornamento arti suæ decus quæreret. Sapientiam, pergit, rerum divinarum & humanarum cognitionem esse; hanc ipsum in Jurisprudentiæ definitione Philosophis adimere, suis tribuere. In contumeliam denique Theologorum, & invidiam Philosophorum interpretatur, quod Jurisconsultos sacerdotes, & veræ non simulatæ Philosophiæ cultores appellavit. Nec prorsus spernenda videtur censura, quæ & alio textu, & patria, & genio Domitii mordace, & moribus ejus adjuvatur. Alibi enim idem Vlpianus, Philosophos numero Professorum habendos esse, negavit. (f) Deinde ex colonia Tyrriorum sibi originem esse, ipse professus est; hi vero, perdita audacia, velut omnis Musæ mancipia, sese Romæ nunc efferrebant, licet nullam Philosophiæ partem attigissent; bilin-gues erant, & Punica fide mercabantur. (g) Scipio Gentilis porro, at ipse Jurisconsultus, non tantum ex Vlpiani fragmentis, sed ex

fin-

(f) L. i. §. 4. D. de Extraord. cogn.

(g) L. i. D. de Censibus. Virgilius Tyriosque bilingues, id est fallaces vocat l. i. Æneid. 651. Ju-nalis Phœnicum πολυμαθείας professionem, Ro-manis molestam, perstringit Sat. iii. 75.

singulis quoque Athenæi paginis animum ejus cavillis deditum elucere factus est, eamque putavit causam esse, cur a Cynicis, quos interrogatiunculis vexavit, Σοφιστής & κερτακιστος appelletur. (b) Idem denique sceleratissimus creditur esse homicida, omnibus bonis detestandus, qui non modo Christianos *impostores*, & codices eorum sacros *libros improbate lectionis*, appellare ausus, sed & libro VII. de Officio Proconsulis rescripta Principum nefaria collegit, ut Proconsules & Præsides provinciarum doceret, quibus poenis affici oporteret eos, qui se cultores veri Dei profiterentur. (i)

Verum enimvero non sinat alma Themis, indicta causa, arrogantia & vanitatis damnari castissimum juris interpretem, virum modestissimum, & sæculi sui decus; qui nihil in vita, nisi laudandum aut fecit, aut

S 2

dixit,

. . . Ede, quid illum

Esse putes? quemvis hominem secum attulit ad nos:

Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes,

Augur, Schænobates, medicus, magus, omnia novit.

(b) Athenæ. lib. III. c. 18. 19. Gentil. lib. I. *Pa-
verg.* 6. (i) Lactant. l. v. *Div. Inst.* c. XI.

dixit, aut sensit. Apage tam foedam protervitatem a virorum principe, qui virtuti sacramento dixerat; quem Heliogabalus, impurissima bestia, removit, *ut virum bonum*: qui veram quoque, cui semper litaverat, Philosophiam, morte non sicca confirmavit. (l) Non thraſo, non Pyrgopolinices Vlpianus fuit, sed Jurisconsultorum *νοβυφάρ* *ος*, vir præstantissimus, sapientissimus, & prudentissimus, haud uno publico munere functus. Ad extremum vero Prætorio Præfectus, Pater, Amicus, & Tutor Alexandri Severi, qui ideo summus Imperator fuisse dicitur, quod hujus consiliis præcipue Rempublicam rexit. (m) Nil sane causæ erat, cur is disciplinæ suæ, aliarum obtrectatione, famam aucuparetur, qui vel privato in limine perpetuus populi Prætor fuisset, sed ad
cujus

(l) Lamprid. *Heliog.* c. 16. Dio Cassius *lib.* 80. Jacobus Lectius, magna facundia, vitam & scripta Vlpiani duabus orationibus enarravit: sed jungendus ei est Clariss. Schultingius, in notis ad vitam Vlpiani, a Bertrando & Grotio conscriptam.

(m) *L. 2. §. ult. l. 4. in fin. D. de Excus. int. l. 4. C. de Contr. vel comm. stip. l. 11. C. de Quæst. Nov. 97. c. 6. Spartian. in Nigro. c. vii. Lamprid. in Alexandro c. 26. & 31.*

cujus nutum mox triginta tremebant legiones, quibus gubernacula imperii gessit. Nunquam certe metachronismi notam effugient, qui Vlpianum, loquacem Rhetorem apud Athenæum, cum nostro confundunt. (n) Injuria quoque eum, tanquam professum nominis Christiani hostem, a summa & imis passim perstringi, nuper ostendi, (o) nec ad quæstionem præsentem id valde pertinet. Atque ideo hæc sufficere poterant retundendis illis, qui de Vlpiano, haud secus quam de scurra e trivio, aut Græculø esuriente, aut Munna, jus trium discipulorum captante, loquuntur.

Sed quia Turnebi affectæ in his nondum

S 3

ac-

(n) Eundem errorem erravit Cujac. xxiv. O. 39. sed alius fuit Sophista Vlpianus, alius Jctus; uterque Tyrius, sed dispares ætate. Ille Pancratem Poëtam, qui floruit sub Hadriano, notum sibi fuisse affirmat; hic pleraque imperante Caracalla scripsit, & a Prætorianis Alexandri occisus est. Vide argumentum, ab antiquo epitomatore Athenæo præfixum; & Hieronymum Wolfium, ad Demosthenicos Vlpiani commentarios in princ.

(o) In disputat. *de Statu Judaorum publico*, ad l. 3. S. *fn. Decurion. c. 1. §. 5. 6.* Vide Mirillum *lib. v. Observ. c. 22.* & Marcum Casaubonum *ad lib. 1. Antonini pag. 386.*

acquiescent, res paullo altius repetenda est; atque ut via & ordine nostra proficiatur oratio, primum Philosophi existimationem Vipiano ejusque symmystis breviter comparabo: dein veram eos Philosophiam non modo affectasse; sed & tanti nominis mensuram implevisse, postremo loco ostendam. Quo facto, laus modestiæ, & summus honos Vipiano surget, unde ostentationis infamia ei parabatur. Dicendi genere humili, & juridico, aut si mavultis, philosophico utar. Ita laudabo Jurisconsultos, ut veros, quos veneror, Philosophos, honore & cultu suo non defraudem; simulatores autem quosvis, Tros Rutulasve fuit, vivis coloribus depictos & variegatos, sistere conabor. Vos, quæso Auditores, aures mihi benevolas præbete.

Omnes artes scientiasque cognatione inter se connecti, & sororio quasi vinculo conjungi, omnis ætatis Sapientes tradiderunt, & nemo nostrum cotidie non experitur. Græci amœnum illum variæ disciplinæ concentum *ενκυκλοπαιδείαν*, Romani orbem doctrinarum vocarunt. (p) Quemadmodum vero iter per orbem terrarum facientes, quibus.

(p) Quintilian. lib. I. Instit. c. 10. Vitruv. lib. I. c. 1. & lib. VI. præfat.

busdam in locis prandendi causa tantum commorantur, in aliis pernoctant; alibi plusculos dies consistunt, tandemque in patriam reversi, penates ibi & sedem fortunarum figunt. Sic etiam eos, qui litteris operam navant, in quibusdam brevius, in aliis diutius immorari oportet: & alias quidem delibare, has integras perdiscere, atque ad eas exornandas & poliendas omnia referre. Apud Hebræos legis divinæ studium, præter Theologiam contemplativam & activam, jus tam civile, quam Pontificium, etiam historias veteres comprehendebat. Simili eruditionis varietate inter alios Romanos commendantur Nigidius Figulus, & Terentius Varro: nos Senecam Philosophum, & naturalis historiæ scriptorem Plinium, ex scriptis, quæ supersunt, admiramur. Eandem quoque viam ingressi sunt, quotquot veterum Jurisconsultorum per gloriam vivunt. Servium Sulpitium omnis doctrinæ studiosum fuisse accepimus: Antistius Labeo in omnes disciplinas penetravit. Masurius Sabinus in vario scientiarum genere diligenter fuit versatus: in uno Aristone omnes bonæ artes summum periculum adiiisse videbantur. (9)

S 4

Nemo

(9) Vide Ciceronem lib. III. de Oratore c. 32.

Nemo autem Jurisprudentum tanta Physicarum, Medicarum, Politicarum, œconomicarum, etiam exoticarum rerum scientia clarus fuit, quam noster Ulpianus. (r) Si titulos Pandectarum de Re militari, Ædilitio edicto, de Tritico, de Auro & argento, de Penu, de Instructo vel instrumento legato, aliosque percurras, omnem rem bellicam, forensam, medicam, institoriam, rusticam, urbanam, fabrilem, vestiariam, nauticam & unguentariam eum calluisse deprehendes. Nulla, illius ætate, de termino moto actio erat inter eruditos; nullus Prætor de jurisdictione cognoscebat. Propter inertiam multorum, & exigua naturæ præsidia, tum quidem plures artes erant constitutæ: & satis decantatum erat, eum, qui ubivis est, nullibi esse; fabrilia fabros tractare debere: sed qui in Rep. excellere volebat, omnia, quæ a sapientibus tradita fuerant, summo studio & cura

& IV. ep. 3. Gel. XIII. c. II. Athenæi argumentum, Plin. lib. 1. ep. 22.

(r) Ulpianus præ ceteris erat πολυιδρις η̄γα πολυισορ, omniumque & politicarum, & œconomicarum, etiam minutissimarum, rerum & scientia & usu callentissimus, ut passim in toto jure leges ejus ostendunt, scribit Carolus Molinæus in tractatu commerciorum n. 775.

cura diſcebat; omnium rerum, quæ libero homine ſunt dignæ, una credebatur eſſe doctrina, unus contextus diſciplinæ. Qui Juriconſultus, idem Theologus; idem rerum divinarum & humanarum peritus. Humani autem ingenii imbecillitas, & breve vitæ ſpatium, & longa ſingularum artium cognitio, excellentia quævis ingenia monebat, ut a potiore diſciplina, in qua conſenuerant, tantum nominari voluerint.

Inter ceteras autem artes liberales, quas humana ratio comprehendit, Philoſophia principatum tenere viſa eſt Juriconſultis; ideoque non ab Edicto Prætoris, neque a legibus XII. Tabularum, ſed penitus ex intima Philoſophia, juris artem hauriendam eſſe exiſtimarunt. Hi omnes, quæ Philoſophiæ tribuuntur partes, naturalem, quantum ſatis erat; diligentius rationalem, Politicam & æconomicam; diligentiffime moralem ſunt complexi. Hæc nimirum germana Jurisprudentiæ ſoror eſt, virtutis indagatrix, expulſrix vitiorum, quæ eodem habet fontes, qui legibus & jure civili continentur. Logicus ſi de triangulo diſſerit, Geometriæ munus invadit: Rhetor, res divinas tractans, aliud agit, quam debebat. Verum ſi Theologis Philoſophiæ inſidiari licet; ſi Medici rerum

naturalium scientia se carere non posse
 proutentur; quod malum nostri ordinis
 homines ab illa omnium artium matre
 arceat? Profecto Jurisconsultus, Philoso-
 phiæ deditus, tantum abest, ut in alienas
 possessiones irruat, ut nomen suum tueri
 non possit, nisi largo sapientiæ illius flu-
 mines inundatus, quæ vitæ usum tradit,
 mores ad honestatem componit, & offi-
 cia societatis humanæ dispensat. Ite per
 omnes republicas, legum æquitate cele-
 bratas; & maximos quosque legislatorum
 Philosophos fuisse, legumque interpretes
 philosophatos esse, liquebit. Athenas &
 Spartam, duos illos Græciæ felicitis ocellios,
 intueamur: nonne ibi Solon, hic Lycurgus,
 solius Philosophiæ ope viam ad subigendos
 animos feroces inuenerunt? Quid Zaleucus
 & Charondas? quid ceteri Rheginorum, Lo-
 crensium & Thuriorum legislatores? nonne
 in tacito illo Pythagoræ secessu sese præpara-
 runt, priusquam iura darent, quibus immor-
 talem gloriam suam consecuti? Maneat ergo
 æternum jurisprudentiæ cum Philosophiâ
 connubium; & valeant ignaviæ magistri,
 qui divortio pernicioso separanda conten-
 dunt, quæ individuo nexu semper conjun-
 cta

cta fuerunt, & porro a veris jurisconsultis conjungentur. (s)

Videamus autem, quid impulerit Censores Vlpiani, ut nimis magnifice putarint ab eo dictum esse, Jurisconsultos Philosophiam affectare. Hi scilicet maturos illos & consummatos veteris Romæ Prudentes componunt cum modulo eorum, qui neglectis laborum gradibus, prout amores vel ambitus suadent, biduo se jurisconsultos profiteri non erubescunt. Alii forsam jurisperiti officium arctissimis finibus concludi arbitrati sunt; scribendo, respondendo de stillicidiis, antestationibus, vagulationibus, de rivis, glande legenda, aliisque ejusmodi contemtis rebus, ad quas Philosophus statim nauseet, diviniorem tantum adsuetus. (t) Verum nisi præjudiciis mens horum occupata sit, levi negotio ad proprii erroris confessionem eos adi-

(s) Non repeto, quæ supra dixi, *Orat.* 1. Sed addo Horatium *Arte poet.* de vetustissima Philosophia Poëtica :

- - - *Fuit hac sapientia quondam
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare juramentis,
Oppida motiri; leges incidere ligno.*

(t) Cicero I. de LL. *Quo me vocas? aut quid hortaris? ut libellos conficiam de stillicidiorum &*

adigam. Num enim parva cuiquam eruditio videri potest, de omnibus rebus, quæ in hominum controversiam cadunt, jus tenere, & rationem eas dijudicandi habere perceptam? Ergone vile aliquod artificium est jus civile, rebus tranquillis turbandis, aut crumenis hominum impune emungendis inventum? quod in gyrum rationis deducit mortales, rebus secundis efferatos, societates tuetur, & res cunctas æquis imperiis dispensat. Itane tandem quæstuosum magis, quam salutare est Jurisconsultorum munus? qui consultoribus formulam, hastas patronis, iudicibus rectum & bonum, Prætori æquitatem subministrabant: ad quos sic adibatur, ut non modo de universo jure, verum de omni officio ad eos referretur. Latissime profecto, per omnem societatem humanam, manat juris interpretatio, nullaque vitæ pars, domi foris; pace & bello; in divinis & humanis; publicis & privatis, neque si tecum agas aliquid, neque si cum altero contrahas, ejus munere vacare potest. Hæc suum cuique tribuendum, patriæ & parentibus parendum, fidem

de parietum jure? aut ut stipulationum & iudiciorum formulas componam? Quæ & conscriptæ sunt a multis diligenter, & sunt humiliora, quam illa, quæ a vobis expectari puto.

fidem in conventionibus servandam esse jubet. Hujus cognitionem viri principes semper in possessione sua tenuerunt, quod plurimas gratias, firmissimas amicitias, multaque studia pariebat. Et tu, quisquis es denique, tolle leges, & vincula revelles vitæ communis; aufer jura, & vide, quid sint dominia rerum? quæ vis obligationis? quis exitus ultimæ voluntatis? Nihil erit, quare exploratum cuiquam esse possit, quid suum vel alienum sit, quid pater liberis sit relicturus, quid filius a patre separare possit. Omnia incerta sunt, simul a jure recessum est. (u)

Satis jam ex vultibus vestris colligere videor, Auditores, inter omnes constare, non utiliter modo, sed necessario Philosophiam cum Jurisprudencia copulatam fuisse olim, & ho-

(u) Egregie Cicero *lib. xi. ad Famil. ep. 16.* & *pro Cæcina c. 25.* qui & alibi multus est in juris scientia prædicanda, *lib. ii. de Off. c. 19.* & *lib. i. de Orat.* Quid, inquit, præclarior, quam honoribus & Reip. muneribus perfunctum senem suo jure discernere id, quod apud Ennium dicit ille Pythius Apollo: se esse eum, unde sibi, si non populi & Reges, at omnes sui cives consilium expetant, suarum rerum incerti; quos ego mea ope ex incertis certos, compotesque consilii dimitto, ut ne res temere trahebant turbidas?

hodie ab omnibus conjugii debere. Nunc major rerum ordo surgit, ubi ad veram, non simulatam Jurisconsultorum Philosophiam perventum est, quam sibi suisque adscripsit Ulpianus. (x) Ecquid enim, dicet aliquis egregie cordatus homo, ecquid hoc est, nisi ampullas projicere, & limites modestiæ egredi, per quam pudor honestus sibi stabilem demum auctoritatem comparare valet? Dic aliquem, sodes, dic Quintiliane colore, Hæremus dubii! Foppius Aixema (y) hic exclamandum putat: non ego. Neque enim adeo in angustum redactæ sunt copiæ nostræ, ut animus abjiciendus sit: quicquid fieri potest, turpiter desperatur. Possem provocare ad naturalem illam mortalium inclinationem, qua suum cuilibet plucrum videtur, & nemo non ea in re triumphat, in qua

(x) Livius similiter simulatum pavorem vero opponit *lib. II. c. 50.* Florus veram fugam simulatæ *lib. III. c. 1.* Sidonius Apollinaris *lib. III. ep. 7.* *Nihil affectatum simulatumque; vera potius severitas, quam severitatis imitatio.* Optime Marcus Antonius *lib. I. n. 16.* Τῆτοις δε καὶ το πμητικου των αληθως Φιλοσοφωντων, τοις δε αλλοις εκ εξονειδισικον *Vere Philosophantes in honore habebat, ceteris nihil exprobrabat.*

(y) *lib. II. dissert. jur. civ. c. 9.*

qua maxime se excellere sentit, ut ipse sese evadat excellentior. (z) Possem confugere ad innatam illam Romanis ambitionem, aut si mavultis, ad studium Syrorum alios vincendi ingenii cultu. Sed nihil horum opus est. Qui tot finium regundorum formulas præscripserat Jurisconsultus, libenter vicinis disciplinarum terminis permittebat. Qui legem Philosophiæ veræ, quantum natura sibi relicta capit, reipsa impleverat, nil erat, cur elogium Philosophi cum aliorum injuria aucuparetur; unde quo minus gloriæ petiit, eo majorem est adsecutus. Quid ergo? Non ait Ulpianus, suam juris scientiam veræ Philosophiæ decreta tradere; Philosophorum omnia esse simulata, umbras & purgamenta mera. Non jactat, se suosque solos culmen veræ sapientiæ tenere, sed juxta cum aliis veris Philosophis, juris iacerdotes anxie eniti, & nervis omnibus studere, ut, damnato otio, hypocrisi, avaritia, & missis difficilibus nugis, *rem illam religiosam*, quam alibi vocat, (a) factis, non verbis excolerent, ejusque

(z) Vide Plinium iv. ep. 17. in fronte hujus dissertationis, ad invidiam statim ab Ulpiano removendam, laudatum.

(a) l. i. §. 4. D. de Extraord. cognit. Seneca Phi-

que brabeum, animi tranquillitatem, consequeretur.

Veram igitur Philosophiam primo *Activam* vocat, quæ boni & æqui notitiam non modo intellectu comprehendit, & lingua proficitur; sed quæ in Curia, in Foro, in omni vita civili, licitum ab illicito discernit, malosque cives, duabus rebus multo potentissimis, immedicabiles pœnis coercet, reliquos vero præmiorum exhortatione bonos efficere conatur. Contra simulata *contemplationibus* argutis, & altercationibus cathedrariis, nil profuturis consumitur, otio gaudet, totaque in oratione, non in actione consistit. (b) Deinde vera Philosophia, vel unitis Socratis iudicio, est *moralis*, quæ naturam huma-

losophiæ nomen similiter *sacrum & venerabile* appellat, *epist.* 14.

(b) Aristoteles Philosophiam contemplatricem alibi quidem videtur evehere, sed activæ eam subiecit lib. 1. *Ethic ad Nicomach.* c. 2. *Bonum civitatis & acquirere, & conservare. majus quid & divinius videtur: nam contentus quidem esse etiam unusquisque potest, si uni soli; pulchrius tamen ac divinius, si genti ac civitatibus utilis efficiatur.* Rotunde Cicero lib. xv. *epist.* 4. ad Cattonem: *Soli propemodum nos Philosophiam illam VERAM & antiquam, qua quibusdam otii esse ac desidia videtur, in forum, atque in remp. atque in ipsam aciem*

humanam penitus intuetur, ex ea mores recte constituit, eosque a labe & pravorum injuriis defendit. Hæc animum discutit, appetitus a vitis purgat; bonum, malum; expetendum, fugiendum proponit; nec alios tantum facunde monet, domitas habere libidines; sed propriis cupiditatibus manus injicit, easque frenis & catenis compescit. Simulata autem rebus *physicis* & cœlestibus unice in-

T
me-

pane deduximus. Seneca ludum litterariorum Philosophorum (sic invito Gronovio, pro litterariorum legit Faber; Lipsius ex suo *litteralium*) qui rem magnificentissimam syllabas vocant, & animum minuta docendo dimittunt, relinquendum esse suadet *Epist.* 71. Alibi veros Philosophos opponit *cathedrarius*, qui verbis, non re, philosophabantur, de Brevitate vitæ cap. x. *Solebat dicere Fabianus: non ex his cathedrariis Philosophis, sed ex VERIS & antiquis.* Arrianus Scholasticos & stultos conjunxit *lib.* III. c. 26. Marcus Scholasticum viro maturo, & rebus administrandis idoneo, opponit *lib.* I. §. 16. Julianus Imp. ad Themistium pag. 263. *Cum vitæ genus illud, quod in actione versatur, philosophico te anteferre dixisses; tum ejus sententia te stem Aristotelem citasti, qui felicitatem in eo, quod recte agatur, sita putavit.* &c. Posterior ætas nominales Philosophos appellavit, quod avari verum, prodigi nominum essent, auctore Aventino *lib.* VI. *Annal. Bojor.* Stephano Episcopo Tornac. *Epist.* 97. *verborum venditores* dicuntur.

tenta, de fluxu & refluxu maris, terra, cœlo, meteoris, cometis, aliisque extra nos positis, multa obscure differit, dumque nimium auctoritatis naturæ tribuit, in auctorem naturæ sapius impingit. (c) Tertio veram Philosophiam *gratuitam* vocat, quæ sine præmio benigna, modicis contenta, sine ostentatione, sine superbia, nocet nemini, prodest multis, nec ambitione, aut spe lucri, sed virtutis amore excitatur. Simulata *mercenaria* est, quæ victu & corporis habitu severitatem præ se fert, lingua & supercilio pecuniam contemnit, at fictam adseverationem ubivis nudat, artem sanctissimam numma-

(c) Hinc Aristo dicebat, eos, qui, relicta Philosophia morali, τοῖς συγκυκλιοῖς μαθημασιν vacarent, similes procis Penelopes esse, qui cum domina potiri non possent, ancillis miscebantur, apud Stobæum. *Serm. II.* Alexandriæ Astrologi tributum stultorum pendebant, quod a stultis confulerentur; Suidas *in voc. βλακηνομιον*. Romæ ab omnibus fere Principibus interdictum fuit, ne quis omnino Chaldæorum & mathematicorum ineptiis se immisceret, varieque puniti sunt hi, qui id exercuerunt, auctore Vlpiano *tit. xv. Collat.* In Concilio Lateranensi Clericis vetitum exercitio Physicæ *cap. 3. & ult. X. Ne clerici vel mon.* Augustinus hanc scientiam parum proficere Christiano, scripsit *Enchirid. ad Laurentiam*.

mario pretio dehonestat, suaque utilitate omnia metitur. (d) Denique vera Philosophia est *prudencia civilis*, quam Plato regalem scientiam & Principum vere propriam, Aristoteles artium reginam appellavit. Hæc est politica illa Philosophia, & architectonica, quæ cum pedissequis suis comitata, orbem illum doctrinarum, omnique juris, naturalis & divini, publici & privati complectitur studium, nec leges tantum, sed & earum finem, rationes, applicationem & interpretationem commonstrat. Hujus fundamentum est illud rectæ rationis dictamen, quod non hausimus, non didicimus, sed cujus in-

T 2

ven-

(d) Papinianus, niveus ille veræ Philosophiæ custos, in l. 8. §. 4. D. de Excusat. tut. Etenim, inquit, *VERE philosophantes pecuniam contemnunt; cujus retinenda cupidine fictam adseverationem de-rogant.* Seneca II. de Benef. cap. 17. *Res est intolerabilis, postere nummos & contemnere, Indixisti pecunie odium; hoc professus es: personam induisti, agenda est. Iniquissimum est, te pecuniam sub gloria egestatis acquirere.* Apulejus in apolog. ubi paupertatem Philosophiæ vernaculam, & bonæ mentis sororem explicat, *cur ejus, inquit, pudeat tenuiores, quod ea non simulate, sed vere fungimur.* Multa Grotius in flor. spars. ad l. 1. D. de Extr. cognit. Freherus I. parerg. c. 1. Henelius c. 12. Ot. Vratislav.

ventor & disceptator est Deus; quod aliud non est nunc, aliud olim, aliud hic, aliud in Anglia, Gallia, Hispania; cui derogare non licet, quod solvi nemo potest; fons legum civilium, quæ ad genium cujusque populi, suadente publica utilitate diriguntur. (e) Simulata autem *sophistica* est, quæ in captando & illaqueando occupata, sycophantiis & fallacijs humanarum fictionum innititur, a Platone olim derisa, nunc proceribus contempta, crux melioris juventutis; quæ utiliore fruge neglecta, scholæ, non vitæ, discit, & tot inter nebulas variarum opinionum vix viam

(e) Euphrates Philosophus apud Plinium lib. 1. epist. 10. *Hanc esse Philosophia, & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoscere, judicare, promerere, & exercere justitiam, quæque ipsi doceant, in usu habere.* Cujacius in adhortatione ad filium Jacobum, tractatui vix ad Africanum præmissa: *Sine studiis Juris Civilis, inquit, neque stare res, neque mores hominum constitui, componi aut temperari ullo modo possunt: sine quibus prudentissimus cautiissimusque rerum homo, quisquis sit, quantumvis felici fidere natus, nemo unus evaserit unquam, sine quibus equi & boni quoque speciem comprehenderit vix unquam quidquam bene; nec si se dederit totum Philosophiæ, nec si litteris sacris. Nam Philosophia universa tantum præcepta regenda Respublica nos docet, nec at-*

viam videt, qua ad rationalem & veram sapientiam catur. (f)

Jam vero, per fidem vestram, Auditores, aures animumque in rem præsentem convertite; & verba Vlpiani, convitiis vulgo profcissa, ac tantum non arrogantiae damnata, mecum considerate pressius. Ecce! quam prudenter ille temperat sermonem? quanta cunctatione delibet? nec absolute tandem, sed hæsitans pronunciat, judicii temeritatem, si qua esset, velut deprecaturus: *Veram Philosophiam, nisi fallor, non simulatam affectantes.* Tanta nimirum viri hujus summi erat modestia, ut, licet sententiæ suæ esset certus, nec falli timeret, ta-

T 3

men

tingit singula queque &c. Multis partibus, magnoque dignitatis intervallo, jus civile Philosophiæ præstare, Vbertus Folietta, in libris tribus docuit, *de Philosophiæ & juris civilis comparatione.*

(f) Hanc Plato infamat passim, maxime in Hippiâ minore, & in Sophist. τὸν σοφιστὴν definit: *μυμητὴν τὴν σοφίαν, sapientis simiam.* Sophismata & ancipites disputationes inde *Philosophia* dicuntur apud Cicer. III. *de Orat.* 27. Senec. *epist.* 48. Gell. *lib.* IV. c. I. *Sophistæ appellantur ii, qui ostentationis, aut questus causa philosophantur,* ait Tullius II. Acad. quæst. Seneca ep. 29. *circulatores sophistas vocat, qui Philosophiam honestius neglexissent, quam vendunt.* Idem *epist.* CXI. *VERVS &*

men verbis timidis: *nisi fallor; credo, opinor, videtur, difficile, mirum, novum, verius est, magis puto, ut mea fert opinio*, aliisque id genus moderationis formulis, eam proferret. Sæpe sententia ejus discrepat; nusquam verbis petulantibus aut dictu asperis utitur adversus illos, quos reprehendit. Si maledicta & concertationes iracundas admasset, hic locus erat, fictos Philosophos, qui omnia vitæ instituta præ sua forte despiciabant, castigandi; sed nihil horum. Dum contumelias, turpem animi impotentis & simulati foetum detestatur, verum se Philosophum esse ostendit. *Affectare*, in partem bonam est omnibus votis & viribus appetere, animum pronum ad faciendum habere, (g) Se

rebus, non artificii Philosophus. Marcus Antonius Diis acceptum fert, quod cum philosophandi cupiditas inessisset, non in Sophistam aliquem incidit, nec syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverit *lib. I. in fin.*

(g) Hoc sensu affectare iter, viam, regnum, Cicero, Virgilius & Livius dixerunt. *Qui data opera & sine lucro hoc affectaverit*, inquit idem Vlpianus noster in *l. 5. D. Ex quib. caus. maj.* Mornacius longe convenientius in hoc, quod explicamus, capite legendum putat, *affectantes*, quia in re simili Paulus II. *ad Timoth. c. 3. vs. 10.* sic locutus

Se ergo suosque socios, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, cives non solum metu poenarum, verum præmiorum quoque exhortatione, bonos efficere cupientes, anxie eniti declarat, ut veri Philosophi essent, sed experiundo didicisse, quam id difficile sit, immo perfecte præstari non possit. Prorsus ac bis sanctus Apostolus, si parva licet componere magnis, ad Philippenses scribens: non quod jam metam ap-

T 4

pre-

fuit. Sed magis est, ut Vlpianum, dum pungit simulatos Philosophos, voce Philosophica usum esse credamus. Seneca ep. 89. *Philosophiam sapientia amorem & affectationem* definit. Tertullianus, Vlpiano æqualis, lib. 1. ad nat. c. 4. *Sed veritatem, saculo operosissimam, Philosophi quidam affectant, possident autem Christiani: ideoque qui possident magis displicent, quia, qui affectat, inludit, qui possidet, defendit.* Idem in Apolog. c. 46. *Mimice Philosophi affectant veritatem, & affectando corrumpunt, ut qui gloriam captant. Christiani & necessario appetunt, & integre præstant, ut qui saluti sue curent.* Similiter Jurisconsulti, Reip. consulentes, integre præstare conantur leges veræ Philosophiæ, easque re & factis, non per mimicam $\kappa\alpha\kappa\omicron\zeta\eta\lambda\iota\alpha\upsilon$, affectant. Studiosos sapientiæ se esse gloriantur, non eruditos. Hinc artem suam *studium* vocant, se *studiosos*, quia dant operam, nescum pervenerunt.

prehenderim, aut jam sim consummatus, sed persequor experiens, an quoque comprehendam. (b) Verum quod præ verecundia sibi tribuere non ausus est magnus Juris antistes, id ratio postulat, ei mortuo ut asseramus. Res omnis manifesta erit, si tempus, quo hæc scribebat, tum sectas & æmulationem Philosophos inter & Jctos contemplemur: Sic enim causa cadam, nisi liquido ostendero, propius ad veræ sapientiæ culmen Ulpianum, cum plerisque Jurisconsultis accessisse, quam *Φιλοδικοι* Philosophi ejus temporis, nulla laude vel patrocinio digni.

Natus est Ulpianus, Antonino Philosopho imperante: libros Institutionum, ex quibus hoc caput desumptum est, ut alia pleraque, elucubravit sub Antonino Caracalla; sub Alexandro autem Severo, in summo honoris fastigio, militum scelere trucidatus est. (i) Jam vero aptum philosophandi sæculum natum erat, quo Marcus Antonius, Princeps cognomento Philosophus, imperio præ-

(b) *Ad Philip.* III. 12.

(i) Caracalla imperare cœpit A. C. 211. Alexander A. C. 222. Institutionum libros ab Ulpiano scriptos esse sub Antonino Caracalla, liquet ex *fine tit. 16. Collat. LL. Mes.* & monuit ibidem Eruditissimus Vir, Ant. Schultingius in notis.

præerat, & sapientiæ studium, non scriptis tantum, ac decretorum sententia, sed morum gravitate, atque continentia usurpabat. Vnde princeps *providentissimus*, *Philosophia plenus*, & *Philosophissimus* vocatur. (1) Hinc quoque factum est, ut nulla ætas majorem philosophantium protulerit proventum, quam ista: solent enim homines vitam Principis plerumque æmulari; ad hanc flexibilis quisque in quamcunque partem convertitur, nec tam imperio opus est, quam exemplo. Plerique autem, ut ejus genio se conciliarent, barbæ palliique habitu Philosophos sese mentiebantur, lucra & immunitates tantum captantes, homines ignava opera, Philosophæ sententia. Nulla ætas ejusmodi simiis caruit: sed dies me deficeret, si mathematicorum, astrologorum, genethliacorum, Chaldæorum, magorum, impietatem & disciplinam

T 5

nume-

(1) L. 67. §. fin. D. de Leg. lib. 2. l. ult. C. de Repud. l. pen. C. de His quib. ut ind. Nov. 22. c. 19. Eutropius lib. VIII. Hist. Rom. *Marcus Philosophia deditus Stoica: ipse etiam non solum vita moribus, sed etiam eruditione Philosophus.* At Capitolinus in ejus vita, *datum ei vitio*, refert, *quod & filius fuisset, nec tam simplex, quam videretur.* De numero Philosophantium hoc ævo Herodianus lib. 1. c. 2. §. 8.

numerorum, Romanis potentibus infidam, sperantibus fallacem, enarrare vellem. Senatusconsultis & Principum Edictis impostoribus his occurrendum fuit plus semel, eorumque multa in libris nostris supersunt. Quis nescit toties pseudo-Philosophos Vrbe pulsos? simulatam Philosophiam a Comiciis in scæna traductam? a Poetis denique circumforaneos istos, qui in convitia sua disertis, in suam libidinem & avaritiam perorabant, populo deridendos propinatos esse? (m) Verum sub Marco talium integri obrepebant greges: *Magna multitudo se philosophari simularit, ut ab eo locupletaretur*, inquit Dio Cassius; addit Capitolinus, inde evenisse, *ut fama fuerit, quod sub Philosophorum specie quidam*

(m) Elegans Vlpiani locustis. xv. Collat. LL. Mos. Pauli v. Sent. 21. §. 3. Ennii pag. 226. Pacuvii apud Gellium lib. XIII. c. 8. Plauti in Curcul. II. 3. vs. 9. Valerii Maximi lib. I. c. 3. Taciti II. Ann. 37. & I. Hist. 22. Sueton. Tiber. c. 36. & Domit. c. x. Juvenalis Sat. VI. Martialis lib. IX. ep. 77. Quintilianus Inst. lib. I. præfat. *Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt: non enim virtute ac studiis, ut haberentur Philosophi, laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem a ceteris habitum pessimis moribus præterdebant.*

dam rempublicam vexarent, & privatos. (n) Non minor horum, tempore Septimii Severi, proventus fuisse videtur; quia non ipse tantum Augustus *Philosophia studiis deditus* fuit, etiam infamatae illius, quae ex astris & genesi futurorum notitiam profitebatur; sed ejus quoque uxor, Julia Domna, Caracallae mater, circumfusam undique Sophistarum coronam secum duxit, atque adeo Philosophiae fuit studiosa, ut *Philosophae* meruerit nomen. (o) Evenit sic idem rursus, quod Marci temporibus, ut multi, Philosophiae studio quam maxime se teneri, fingerent, ad gratiam & favorem promerendum, licet nulla docendi peritia, interpretandi subtilitate, aut morum probitate instructi essent. Quapropter Papinianus *Veros Philosophos a falsis* tum distinxit. (p) Sed, quod caput est, jam dudum Antoninus Philosophis, per omnes provincias, salaria, eaque neutiquam exigua, con-

(n) Dio in *Marco lib. 71.* & Capitolinus in *eadem c. 23.* ubi Casaubonus ad hos, qui sub Philosophiae specie Remp. vexabant, Marci rescriptum referri posse censuit, a Modestino memoratum in *l. 30. D. de Pœnis,* & Vlpiano *dist. tit. xv. Collat.*

(o) Aurelius Victor *Cesarib. c. 20.* Dio *lib. 75. fin.* Menag. *Hist. mul. Philos. segm. 16.*

(p) In *l. 8. §. 4. D. Vacat. & excusat. mun.*

contulerat, & vacationes munerum personalium ac patrimonialium, a Vespasiano & Hadriano olim indultas, iis confirmarat; numerum vero, quot quibus in civitatibus exhiberi publice deberent, non finivit, conditiones quasdam lege proposuisse contentus, quibus expletis ad privilegia & lucra admitterentur. (q) His ergo quia multi, amictu tenus Philosophi, Vlpiani ætate, insidiabantur, amplasque mercedes a discipulis suis exigebant, quis ambigat, tales Professorum numero habendos, ab eo recte negari? Quisquam enim nosset, omnes liberalium artium Doctores Professores dici, & Philosophiam religiosam esse, vox tamen professionis magis mercenariam operam indicabat, quam spernere oportebat eos, qui Philosophos se haberi vellent. (r) Modestinus tradit, Philo-

(q) Auctor est Capitolinus *in vita P. c.* xi. & Modestinus *l. 6. §. 8 D. de Excusat.* Arcadius Charisius *in l. ult. in fin. de Mun. & hon.* & Diocletianus *in l. 4. C. de Prof. & Med.* Salarium *μυγίας* *δραχμας* fuisse Lucianus *in Eunucho*, Philostratus *lib. II. de vitis, in Theodoto*, & *in Christo* testantur. Vide Meursii *Fort. Att. c. 8.* & Gronov. *lib. IV. de pec. vet. c. XI.*

(r) Verba Vlpiani *in l. 1. §. 4. D. de Extraord. cogniti. An & Philosophi Professorum numero sunt? & non putem: non, quia non religiosa res est: sed quia*

lofophorum numero constitutione Divi Pii ideo haud constitutum fuisse; *quia rari sunt, qui philosophantur.* (s) Valentinianus postea omnes, qui habitum Philosophiae indebite & insolenter usurpabant, patriae suae reddi jussit; turpe putans esse, ut patriae functiones ferre non possent, qui vim fortunae se ferre profiterentur. (t)

Satis, opinor, ex temporis ratione, quo scripsit Vlpianus, ostendi, perquam utile, immo

boc primum profiteri eos oportet, mercenariam operam spernere. Haec in contumeliam Philosophorum non vergunt, ut multi existimant; magis ad honorem eorum referri possunt. De Jurisconsultis enim in *S. seq.* posterius quoque affirmat; & utrosque separat a Grammaticis, Sophistis, Geometris, calculatoribus, chirurgis & auriculariis, qui extra ordinem de mercede agentes, audiebantur. In l. 3. C. Th. de studiis lib. *Philosophia arcana rimantes.* In l. 11. C. Just. de Prof. *Philosophia praeceptores* vocantur.

(s) In l. 6. § 7. D. de *Excusat.* ubi Burgundionis Pisani, aut quisquis interpret est, errorum insignem, in versione vocis *ακριβολογιωτο*, corrigit Menagius ad *Laërt. lib. iv. segm. 50.*

(t) l. 7. C. Tb. de *Medicis & Prof.* ad quam Jac. Gorhofredus in notis, quid sit *habitus Philosophiae*, explicavit. Sed adde *Matth. X. 10.* *Causaubon;* ad *Capitolini Marcum c. 2.* & *Salmas. de pallio.*

immo necessarium fuisse, ut veri Philosophi a simulatis discernerentur; qui meritoria sua arte, Philosophiam, sanctissimam matronam, meretricis instar, ea ætate prostituebant. Major nunc lux affulgebit, si prescius consideremus, quatuor Philosophorum sectis, Platonice, Peripateticis, Epicureis & Stoicis, ab Antonino salaria constituta fuisse, ut juventutem docerent. (u) Alebat sic æmulatio ingenia; sed dum hunc invidia, illum avaritia, omnes præjudicium auctoritatis accendebat, quisque suam philosophiam veram, ceterorum simulatam esse jactavit, philosophico more. Academici quidem & peripatetici inter steriles cathedras plorabant; illi,

Herodianus habitum illum *Φιλοσοφῆς σχῆμα* vocavit *lib. 1.* sicut sacerdotum, Clericorum & Monachorum *schema* in *lib. 3. C. de Summa trin. Nov. 123. c. 10. Nov. Leon. 7.* Huc etiam pertinet elegans Diocletiani & Maximiani *l. 6. C. de Muner. patrim. Professio & desiderium tuum inter se discrepant: nam cum philosophum te esse proponas, vinceres avaritia & rapacitate; & onera que patrimonio tuo injunguntur, solus recusare conaris. Quod frustra te facere, ceterorum exemplo poteris edoceri.*

(u) Lucianus in *Eunucho*, Philostrat. *lib. 11. de vit. Soph. n. 2.* Tertulian. *Apolog. c. 3.* Vide de sectis elegans judicium Diodori Siculi *l. 1. c. 29.*

illi, quod ignorantiaē magistri erant, & Republicaē ideam, quā nusquam fuit, nec erit, fingebant: hi vero, quia se totos ad naturā investigationem conferebant, sed maxime necessariam philosophiā partem, quā posita est in virtute & moribus, relinquebant. (x) Ad Epicuri vero disciplinam popolare voluptatis nomen multos invitabat, viros magnos, & principes civitatis; qui patris sui memoriam, velut Dei cujusdam, annua solennitate colebant, ejus imaginem in annulis, poculis & cubiculo habebant, ratasque ejus sententias ad verbum ediscebant; sancta, recta & fortia ipsum præcipere credentes. Hi magna amoris conspiratione, sed fastu intolerando, *Philosophi* nomen soli Epicuro, sibi *vere philosophantium* laudem tribuerunt. (y) Non hic sectæ infamataē do-

(x) Commentitiam Platonis remp. reprehendit Athenæus *lib. xi. Deipnas. c. ult.* Ejus leges, ut summum stultitiæ exemplum, proponit Lucianus in *Icaromenipp. p. m. 689.* Græci, cum frivolum quid significare voluerunt, proverbii loco, *ψυχροτερον Πλατωνος νομον*, *Frigidius Platonis legibus*, dixerunt.

(y) Cicero *lib. v. Tusc. Quæst. An Epicuro, qui tantum modo induit personam Philosophi, & sibi ipsi hoc nomen inscripsit, dicere licebit? Discipulos*

dogmata defendam, quæ sanior philosophia merito proscribit. Nolim vero omnia dicta & scommata, in hortorum magistrum ejusque Sectatores vibrata, pro veris haberi; quia livor Stoicorum magnam eorum partem effudit. Nihil autem his litibus opus erat Jurisconsultis, viris politicis & popularibus, quibus Epicuri disciplina nullo modo vera videri poterat. Is namque Rempublicam nosse, aut gerere, negabat esse sapientis; & fugere omnem disciplinam navigatione quam velocissima jubebat. Hoc amplius, Deos nullam humanarum rerum procurationem habere censuit: quam sententiam si veram habuissent Jurisconsulti, ubi pietas? ubi religio? ubi jusjurandum? His vero sublatis, fides etiam, & societas humani generis, & una excellentissima virtus, Justitia tollitur, cujus ille nihil reliquit, nisi nomen inane, quod intra communem utilitatem consistat. Denique omnia sui causa quum faciendâ docuit,

ejus pro certo habuisse, atque professos: *Neminem extitisse Epicuro sapientiorum*, testatur Plutarchus de Fraternali amore. Librosejus de celo delapsos, ab iis creditum, Victorius docuit *lib. xix. var. lect. cap. 16.* An Alphenus Varus Epicureos *απλως* Philosophos dixerit in *l. 76. D. de Judic. tit. 1.*, excussi supra.

cuit, non civitatis : an justitiam administrari, voluit? quæ, Aristotelis effato, *αλλοτριον αγατον*, alienum, non proprium commodum spectat. Tullius *maxime astuti esse*, scripsit, *omnia ad suam utilitatem referre*; alibi *επιικερειον* vocat, ad suum quæstum unice callidum esse; quoniam hæc simulata, non vera erat Epicureorum Philosophia, omnia voluptate metiri. (z)

Ad Stoicorum sectam nunc pergamus, gravissimam & fortissimam, quæ virum summi ingenii Zenonem habuit antesignanum. Is finem bonorum non in voluptate, sed in honestate collocavit; atque ideo Epicuri disciplinæ, tum maxime florenti, omnibus ingenii viribus non modo adversatus est, sed & novam hæresin novo paxillo ut suspenderet, ceteros maledictis laceravit. In epistola ad Antigonum Regem vehementer laudat ejus discendi studium, quatenus *veram* atque utilem, non autem *popularem* & morum corruptricem Epicuri Philosophiam amplectebatur. (a)

V

divi-

(z) Aristoteles *lib. v. Ethic. Nicom. c. 10.* Cicero *lib. III. ad Fam. ep. 10. & 1. de Nat. deor. c. 2.* juncto Laert x. n. 150. Adde pulcherrimam Tullii epistolam supra & Schottum *Nod. Cicer. l. II. c. 19.* (a) Menagius *lib. VII. n. 8. καθοσον της*

divina, tum in doctrina civili, præcipue autem in ethicis excelluerunt, suumque sapientem nihil ignorare, nihil opinari, totam naturæ vim, summum humani generis bonum scientia cum complecti, uno verbo, omnia, immo prope deum esse, sunt gloriati. Quantum ergo res cœlestis terrestri, Deus ipse hominibus præstat, tanto intervallo doctrinam suam ceteras anteire. Et sane inficiari haud possumus, nullum non virtutis genus severa lege ab illis exactum; multos eorum ad omnes virtutes magnos evasisse & excelsos: Catones denique & Brutos, Thrasēs Pœtos, & Helvidios Priscos, quæ de justitia, liberalitate, temperantia, honestate & animi magnitudine edocti erant, re & factis probasse. Plerique eorum hoc amplius se solos *sapientia doctores*, solos *vere Philosophos*, solos *Socraticos*, solos *Medicos majores*, tum propter sanctitatem doctrinarum, tum ob rigidam vitæ disciplinam, appellabant. Epicurum

αληθινῆς καὶ εἰς οὐρανὸν τιμωσῆς, &c. Similiter Marcus Antonius Stoicos suos *vere philosophantes* appellat, *lib. 1. §. 16. τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων*. Etiam Horatius, ubi Stoicus factus, vitam civilem laudat, *lib. 1. epist. 1. vers. 16.*

*Nunc agilis sis, & merfor civilibus undis,
Virtutis VERÆ custos, rigidusque satelles*

rum contra otii magistrum, horum voluptatis officinam fuisse; illius de grege porcos, in umbra, & amplexibus puellarum, plenos traducere hilaritatis dies, in aliis vere, in aliis falso, præ invidia & æmulatione criminabantur. (b) Atque ob has causas magna hominum nubes Stoicorum familiæ nomen dedit, præsertim ex quo M. Antoninus, princeps optimus, in albo eodem. (c)

Ipse Ulpianus, cum plerisque Jurisconsultis, ingenium ex Stoicorum fontibus profluerat; quia Zeno a rebus gerendis minime avocabat, & Chrysippus iusserat, πολιτευεσθαι τον σοφον, nisi prohiberetur. Cum suis igitur magistris pupugisse videtur Epicureos, quasi simulata philosophia tantum corpori deservirent, atque omnia, quæ anquirenda in vita, quæque fugienda, voluptatibus &

V 2

do-

(b) Seneca de vita beata, c. 13. *Plerique Stoicorum dicunt, sectam Epicuri flagitiorum magistram esse.* Epictetus multus adversus Epicurum *lib. II. c. 20. & lib. III. c. 7.*

(c) Sextus Empiricus, hoc Marci ævo, asserbat: *plures fuisse, qui Stoicam sectam sectarentur, quam qui aliam quamcunque.* Hermotimus apud Lucianum professione Stoicum se factum, ait: *quia videbam, plurimos ad eam sectam se conferre, eam meliorem esse conjiciebam.*

doloribus ponderarent; reipublicæ autem partem, quæ manu & minis, præmiis & pœnis bonos cives facit, nec noissent ullam, nec nosse vellent. (d) Nolim vero existimetis, solis Epicureis simulationis infamiam adspergi, unos Porticenses, tanquam veræ sapientiæ cultores, ab eo commendari: nam & inter illos viri optimi, & plurimi Stoicorum, dum præ ceteris sapere volebant, ad fastum & subtiles contemplationes prolabantur. Olim quidem Stoicorum invidia maxime exarserat in Epicureos; at postquam Aristoteles Romanis placuit, in Peripateticos non

(d) Hæc Celeb. Gundlingii sententia est, in *Add. ad 10m. xv. Gundl. p. 486. Feltman ad hanc l. 1. n. 17.* & Stoicam & Epicuream intelligit; at omnium sectarum simulatam Philosophiam Vlpianus infectatur, etiam Pythagoreorum, quos *αληθως προσημαμενους Φιλοσοφιας, vere Philosophia præesse*, Claudius Imp. scribit in *epist. ad Apollonium*, & ipse Apollonius *epist. 50. & 53.* Sed Romanis erant invidi, quia magis infamia laborabant; unde nec inter quatuor sectas, ab Antonino salariis honoratas. Vide Rhodin. *lib. xix. Antiq. leet. c. 7.* Pejus vero Feltman addit, Vlpianum Stoicis tantum operam dedisse, eoque refert, quod dixit, *nisi fallor.* Sed multa Vlpianus ex Aristotele, Platone, aliisque est mutuatus. Vid. Pancirol. *lib. 1. Var. leet. c. 80.*

non minus obliqui fuerunt, quod hi bonis, quæ illi concupiscebant, potiebantur. Deinde Vlpianus, eique æquales, miscellam magis amarunt Philosophiam, quam ut in verba Stoicorum jurassent: unde feliciter placarunt dissidia Sabinianorum & Proculianorum, ex diverso philosophandi genere enata. Quod si postremo ex zizaniis de tota segete judicare liceret, infinitos Pseudo-Stoicorum in scenam producere possem, qui aliter vixerunt, quam vivendum esse præceperant, quibusque Vlpianus vere objicere potuisset, quod Herodes Atticus cuidam dicebat: *barbam & pallium video, philosophum non video.* Multorum os ad modestiam videbat compositum, dejecta lumina, supercilia subducta, & corporis, velut rei supervacaneæ, contemptum. At si pectus intraret, dii deæque, quam omnia dissimilia! dira ambitio, in æquales livor, deorum neglectus, aliaque nefanda, regnum tenebant. Non memora- bo, quæ de Seneca scripsit Dio Coccejanus. Prætereo Egnatium, qui auctoritatem Stoicæ sectæ prætulit, habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti exercitus, ceterum animo perfidiosus, & subdolanus, avaritiam ac libidinem occultans. (e) Hoc tantum dicam,

V 3

quod

(e) Dio *lib. 61.* Tacitus *lib. xvi. Annal. c. 32.*

quod integræ huic sectæ passim arrogantiaë labes impingitur, quodque turbidos & negotiorum adpetentes fecit plus semel. (f) Cicero Catonis doctrinam paullo asperioërem & durioërem appellavit, quam veritas patiatur; ejusque magistros, ait, fines officiorum longius, quam natura vellet, protulisse; ut cum ad ultimum animo contendissent, ibi tamen, ubi oportet, consistere deberent. (g) Vt satis ex his appareat, Stoicorum moëres & disciplinam cum vita civili non satis congruisse, minimum Jureconsultis eam per omnia aptam non fuisse.

Sed quia facilius latent, quæ non comparantur, age, Paradoxa cum responsis Prudentum conferamus, & aliter Philosophos, aliter Jurisconsultos astutias sustulisse, apparebit. Inter illorum sententias & præcepta erat:

Hinc toties hypocisis ab Horetio, Juvenale, Persio, Martiale & Luciano barbatis magistris exprobrata est; & Pharisaï, qua dogmata, qua moëres, Stoicis similimi dicuntur apud Josephum, qui inter istos nomen erat professus, *in vita sua*.

(f) Tacitus *lib. xiv. Ann. 57.* de Rubellio Plauto: *assumta Stoicorum arrogantia, sectaque, qua turbidos & negotiorum appetentes facit.* Mitius judicat Plutarchus supra.

(g) Cicero pro Murena *cap. 29. & 31.*

erat: sapientem sine affectibus esse; injuriam non accipere, nec gratia moveri; illum non exorari, non ignoscere; neminem misericordem esse, nisi stultum. Contra omnem sensum generis humani disputabant, omnia peccata esse paria, nec minus delinquere, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam eum, qui patrem suffocaverit. At Jurisconsulti, homines moderati, & nihil humani a se alienum credentes, opinari; irasci, & exorari nonnumquam virum bonum, statuebant: valuit aliquando gratia apud eos, & relictus misericordiae locus. Valde incivile ipsis videbatur, eandem crimini cum maximo, tum minimo poenam statuere: regulas, quæ singulis maleficiis æquam irrogabant æstimationem, in arte sua æqui & boni sequebantur. (b)

Magnus ille Stoicorum goryphæus, Chryseippus, incestos cum matre vel filia concubitus, argumento a gallis gallinaceis, aliisque mutis animantibus petito, probavit. Zeno uxores communes in republica decrevit: neuter in paderastis, fellatoribus, aliisque

V 4

libi-

(b) Tullius *pro Murena*. c. 30. l. 19. *D. de Off. Præsidis*. *Græc. lib. II. c. 20. §. 21. 22.* *Ampl. Bynkershoek. lib. I. Obs. c. 3.*

libidinum portentis, quicquam obscœni, nihil turpe in dictis agnoscebat: naturam du-
 cem monstrare, crepitus æque liberos in
 conviviis ac ructus esse debere. Verum Ju-
 risconsulti ubivis, præter id quod justum est,
 honesti quoque & decori rationem habent;
 & verecundiam, omnium virtutum custo-
 dem, inculcant, ut nemo magis. Maxime
 vero in matrimonis contrahendis naturale
 jus & pudorem, nec id quod licet, sed quod
 honestum est, inspici jubent. Recte sentie-
 bant illi, per concubitum marium cum ma-
 ribus naturam everti, & communionem uxo-
 rum admissa, totam civitatem unum fore lu-
 panar, cum columbæ etiam, aliaque muta
 animantia, servent conjugii fidem. Hoc pro-
 prium iis quasi symbolum & capitalis senten-
 tia fuit: Quæ facta lædunt pietatem, existi-
 mationem, verecundiam nostram, & contra
 bonos mores fiunt, nec facere nos posse cre-
 dendum est. (i)

Ex constitutione Stoica sapientes soli Re-
 ges, soli divites, sani & formosi; soli cives,
 liberi, & Magistratus; soli pistores, soli su-
 tores,

(i) Cicero ix. ep. 22. Sextus Empiricus Pyrrh.
 Hypotyp. III. c. 24. l. 14. S. 3. D. de Ritu nups. l. 15.
 D. de Condit. instit.

tores, soli lentem accurate & cum iudicio co-
quunt: insipientes omnes peregrini, exules,
servi, fugitivi; nec leges, urbes, civitates,
nisi sapientum. His dolor non malum, fa-
nitas non bonum, exilium & publicatio bo-
norum non fugienda, sed rejicienda est. Ve-
rum quis vestrum non videt, hanc Philoso-
phiam aditum in urbem, forum, curiam, nul-
lum habere potuisse? Ea sane admissa tollitur
omnis status civilis, omne jus personarum,
omne discrimen inter liberos & servos, ci-
ves & peregrinos, homines sui vel alieni ju-
ris. Sed quamvis idem cum aliis sentirent,
& nomina rerum magis immutarent; inde
tamen inimicitia inter parentes & liberos,
qui non essent sapientes: inde contumacia,
sui amor, privatorum denique ac Principum
contemptus. Prudentius Jurisconsulti medi-
um inter abruptam contumaciam & deforme
obsequium iter elegerunt, satis persuasi, posse
etiam sub malis Principibus magnos esse vi-
ros, obsequiumque & modestiam eo laudis
excedere, quo plerique per abrupta, sed in
nullum reipublicae usum, ambitiosa morte
inclaruerunt. (1)

V 5

Zeno-

(1) Tullius *iv. Acad. quest. c. 44.* & *iv. de Fini-
bus c. 9.* Tacitus *Agric. c. 42.*

Zenonis decretum erat, nec templa, nec sepulchra ædificanda esse; quod enim non sit magni pretii, id ne sacrum quidem esse, aut religiosum. Ipse tamen sibi adversus, quod culpabar, adorabat; colebat, quod reprehendebat: loca sacra, auguria, vota, sacrificia, & omnem religionem sacrorum, aperta simulatione, ad superstitionem usque, observabat, non tanquam Diis gratam, sed legibus imperatam. Verum Jurisconsulti summi religionis vindices, & sacrorum custodes, jus publicum in sacris, sacerdotibus & magistratibus consistere sciebant; de divinis pariter ac humanis responsa dabant; neminem, qui sacra Diis, aut iusta mortuis faceret, in jus vocari permittebant, & summam esse rationem, quæ pro religione facit, ubivis testabantur. (m)

Ex præceptis Stoicorum non modo licebat, fati diem occupare, sed & sapiens ex ædificio putrido ac ruente, sponte sua, oblevissimam, immo nullam causam, migrare debebat, quia vita convivio & ludo similis esset, a quibus satur & fessus abire potest. At
Ju-

(m) Laert. lib. vii. n. 33. Plutarchus de Stoicorum repugnans. Ælian. l. viii. c. 14. l. i. s. 2. D. de Just. & jure l. 43. D. de Religiosis.

Jurisperiti non omnibus promiscue, nec aliter, nisi iusta fuerit causa, de vita statuere permittunt. Paulus militem, qui sibi manus intulit, nec factum peregit, capite puniendum esse statuit: Ulpianus pro palam malum servum esse pronunciat, qui aliquid fecerit, quo magis se rebus humanis extrahat; alibi eorum, qui ob criminis conscientiam mori, quam damnari maluerint, testamenta irrita facit, atque Zenonem, Empedoclem, Cleanthem, Catonem, Euphratem, aliosque Philosophiae simulatae reos agit, quod *jaeationis* causa sibi ipsis fata accelerarunt. (n) Illi in virtute nuda summam felicitatem collocabant, ideoque bonis corporis, & quae extra corpus, ad sortem beatam constituendam nihil virium tribuebant. Naturam paucis esse

(n) Augustin *lib. xix. de civ. Dei. c. 4. l. 38. §. ult.*
D. de Pœnis l. 23. §. 3. D. de Aedil. edictol. 6. §. 7.
D. de Injusto rupto, ubi Accursius, Alciatus alii-
que per voces *vel jaeationis*, ut quidam Philosophi,
mortem Empedoclis notari existimant, qui Deus
immortalis haberi dum cupiebat, ardentem frigi-
dus Aetnam insiluit. Sed Menagius ad Laert. *lib.*
viii. n. 69 jaeationem adversae fortunae intelligit:
quia vana ambitio non est *ευλογος εξαγωγή*. Vi-
de Lipsium *lib. iii. Manud. ad Stoic. dissert. 22. 23.*
Fabrot. *Exerc. v. Binkersh. lib. iv. Obs. c. 4.*

esse contentam; plurimum habere, qui minimum desideret; opes a malis possideri; solum paupertatem philosophiæ vernaculam esse; hæc & alia suis instillabant. At Jurisconsulti, vere philosophi, boni viri & civis esse judicarunt, sapientiam reliquis præferre, sed non excludere bona fortunæ, tam necessaria rei bene gerendæ instrumenta: duri hominis, & in se iniqui esse, amoliri a se Deorum munus, & nummos abjicere, quorum solidum esse usum, plus quam mathematicis demonstrationibus quilibet cotidie experitur. Magis ergo suos admonebant, ut re & opera durum paupertatis telum effugerent: non amarent divitias, nec respuerent possessas, non in animum illas, sed in domum reciperent, quo miseris canis viaticum præberent, nec liberi egestate premerentur. (o)

Nullus finis foret, Auditores, & Vestra patientia abuterer, si omnia Stoicorum paradoxa, fastigio humano altiora, immo prudentiæ civili e regione opposita, commemorare vellem. (p) Illi vaniloquentia sua affectus in totum excindi volebant: Jurisconsul-
ti

(o) Gellius *lib. 18. c. 1.* Turnebus *lib. 25. Advers. cap. 23.*

(p) Hujusmodi multa uno fasce collegit Heinsius *de sat. Horatiano pag. 242.*

ti peccata quibus impares erant, ad vindices Deos remiserunt. Illi fatui fati legibus omnia subijciebant, quibus ipse Deus irretitus sit, ut nassa piscis: Juris nostri auctores, ex scientia vel ignorantia humana, quid casus esset, vel non esset, prudenter æstimarunt. (q) Illis placebat, fetum partem ventris, non animal esse; & posse mulierem non minus fetu, ac alia corporis parte, se privare: Ulpianus embryonem pro nato habet, quoties de ejus commodo agitur, & mulierem in exilium exigendam docet, quæ visceribus suis vim intulit, quo partum abigeret. (r) Stoicus in sententia permanendum esse existimat, & veritatem potius deserendam, quam sectam: Jurisconsulti variarunt, meliora edocti, & posteriores sententiam diviserunt, velut eriscundi, si alii censebant, quod sibi ex parte placuisset. (s)

Stoicorum dogma erat: sapientem rempublicam administraturum, ipsi vero in otio versabantur. Pars illorum magna in lineis mensurandis & angulorum proportionibus erat occupata: alii in futili meditatione argu-
tia-

(q) *L. 28. §. ult. D. de Judiciis.*

(r) *L. 8. D. ad L. Cornel. de Sicar.*

(s) *Vide Papinianum nostrum c. xv. §. 5.*

tiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promovente, confenescebant: alii ad syllabarum distinctiones & conjunctionum proprietates descendebant, Grammaticis velut invidentes: alii rursus disputationum & captionum dialecticarum laqueis adversarios irretire studebant: omnes maleferiati & decretis contrarii, animum retinebant in exercitatum, & illa vere magna, atque mores publicos emendatura omittebant. (1) At Jurisconsulti vere viri, vere Philosophi, ipsius operibus ostenderunt, ad tuendos conservandosque homines se natos esse; ideoque civilem sapientiam partim scientia, partim actione censendo; pacis bellique tractarunt artes, iverunt in forum, ut amicis, civibus, propinquis ingenio & voce prodesse. Philosophi denique si duce natura communes quasdam sententias, de bonis expetendis, de malis fugiendis investigarant, his contenti, mentem ad ulteriora non mittebant: verum heroes nostri proveci sunt longius: quicquid ubivis egregium, quicquid per sectas diffusum

(1) Plutarchus in libro *de Stoicorum repugn.* eos reprehendit, quod vita decretis non consentiret; alia etiam carpit Seneca *epist.* 71. & 88. juncto Gellio *lib. x. c. 22.* ubi verba Platonis, ex dialogo, qui Gorgias appellatur, lectu sunt jucunda.

sum erat, collegerunt in suum juris corpus; tandemque per varia temporum intervalla, tum alia ex aliis neſtendo, tum experimenta utilitatis instituendo, pervenerunt ad illam honestarum actionum moderatricem, & omnium vitutum disciplinam, quæ in publicis simul & privatis officiis excellit, atque civitates constanter, & fortiter, & perite adminiftrat. Hæc vera, non simulata est Jurisconsultorum Philosophia.

Si quis adhuc dubitat, num Vlpianus a-
culeato hoc sermone pseudo-Stoicorum la-
tus fodicaverit, illum ad Sacerdotium juris
voco, quod noster sibi suisque sociis adscri-
psit: *cujus (juris) merito quis nos Sacerdotes
appellet.* Olim Philosophorum, etiam an-
tiquissimorum, fuit consuetudo, ut suam
contemplationem Deorum vitæ simillimam,
se omnium viscerum auspices, omnium De-
orum sacerdotes profiterentur; sed Stoici,
majore arrogancia, solum sapientem suum
jactabant & Poetam, & Rhetorem, Diale-
cticum, & Vatem, & Sacerdotem bonum
esse, qui notitiam sacrificiorum, expiatio-
num, dedicationum, & ceterorum, quæ diis
propria sunt, perfectam habeat, & vere pie-
tatem colat; ceteros omnes, ad stultum &
pro-

profanum vulgus pertinere. (u) Jam vero sciebat Vlpianus, omnium artium commune esse, ut sacra sibi haberent propria, earum antistites sacra se facere prædicarent, earumque docti mystæ, & sacerdotes appellarentur. (x) Revocabat in memoriam, Deum esse,

(u) Diogenes Laertius præcæm. n. i. Philosophiæ antistites, ἱερεῖας εἶναι καὶ προφητάς, sacerdotes ac Prophetas appellatos docet. Apulejus in apologia: Si Persarum lingua Magus est, qui nostra sacerdos, quod tandem est crimen, sacerdotem esse? & rite nosse, atque scire, atque callere leges carimoniarum, fas sacrorum, jus religionum? Si quidem Magia id est, quod Plato interpretatur Θεωθεραπειαν. Et postea: An hariolis licet jecinora rimari, Philosopho contemplari non licebit? qui se sciat omnium animalium aruspicem, omnium Deum sacerdotem. De Stoicis Laertius lib. vii. n. 119. μωρὸς ἱερεὺς τῆς σοφίας; Stobæus iom. i. lib. 2. tit. 4. ἱερεὺς μόνον εἶναι τὸν σοφόν, Φαυλὸν δὲ μηδέναι. Antoninus de rebus suis l. iii. §. 4. ἱερεὺς καὶ υπεργὸς Θεῶν. Horatius imprimis huc pertinet lib. iii. Ode 1. ubi Stoicorum sacris initiatus, ceteros ludibrio habet:

Odi profanum vulgus, & arceo:

Favete linguis: carmina non prius

Audita, Musarum Sacerdos,

Virginibus, puerisque canto.

(x) Ovidius iii. Amor. eleg. 8. Ille ego Musarum purus Phœbique sacerdos. Propert. lib. iii. eleg. 1.

efle, qui principia jufti in nobis exiftere voluit; Jovem fummum legiffatorem & vindicem efle, qui fancta fanctis, prava pravis, re- pendat; ipfam juris vocem Jovi originem fuam debere apud Latinos, eosque Juftitiam, Jove prognatam, inter divas retuliffe. Ju- ris ergo, quod artem æqui & boni definive- rat, Sacerdotes vocat Jurifconfultos; quia juris facris operantur, Juftitiam colunt, leges facratiffimas religiofe tractant; munus civile tam fancte, ut facerdotium, gerunt; oracula Themidis indies depromunt, & tanquam Jo- vis miniftri, pæmiis & pœnis civium mores emendare conantur. (γ) Profecto fi alibi univerfæ Philofophiæ descriptio ad Juris- prudentiam recte ab Ulpiano erat relata: fi jurifconfulti in actu & opere vere Philofo- phos, rerumque divinarum & humanarum

X

peri-

Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos. Sic omnes Christiani sacerdotes vocantur. i. Petr. ii. vs. 5. Apoc. i. 6. juncto Efaia 61. 6. Auguftinus lib. xx. de Civ. Dei cap. 13. Adde Caufabon. ad Perſii pro- logum verſ. 7.

(γ) Jupiter *δικασπολος* vocatur apud Callimachum *hymno in Jovem vs. 3.* Hefiodus Juftiti- am, Jove prognatam, laudat. *Op. & dier. 256.* Templum Juftitiæ Deæ confecratum ab Auguſto Ovidius *III. de Ponto* celebravit. Servium Sulpi-

peritos se præstabant: quid vetabat, eis tribuere sacerdotii honorem, ab omnibus pseudo-Philosophis vulgo adoptatum? nam & sacris vacabant, sacerdotio in templis Justitiæ, in curia, in foro, in sacro Principis auditorio fungebantur. Hi erant, ex quorum ordine olim Reges sacrorum & Pontifices Maximi electi, nunc autem Consistoriani Comites, & sacrarii Augusti assessores sumebantur. Hi templa, delubra, & sacrificia eodem spiritu, quo rempublicam, curabant: hi sacerdotes simulatos, quo ritu, quibus diebus, quibusve hostiis dii placandi essent, docere debebant: quia magna pars juris civilis jure Pontificio & libris ritualibus erat comprehensa, quæ omnia a Jurisconsultis velut mancipio possidebantur. In summa viros omnis juris peritos, prolixa laude cumulandos esse censuit Ulpianus, quo juvenes illorum gloria ad similem ingenii cultum, & virtutes sacerdotio dignas, incitaret. (z)

Vix

tium *Justitia magis, quam juris consultum*, laudat Cicero *Philipp.* ix. Idem *juris ancistes* vocatur apud Quintilian. *lib. xi. c. i.* Simmachus *Imp. justitie sacerdotes* orat. *lib. x. ep. 61.* Corripo Anastasius *Quæstor juris legumque sacerdos* dicitur *lib. 1. de laud. Justin.*

(z) *L. 10. §. 2. D. de Just. & jure. l. 32. §. 4. D.*

Vix mihi tempero, quin Epicureis & Stoicis, simulatæ Philosophiæ convictis, ad-
dam Cynicos, quod a Stoicis tunica tantum
distabant, sed initio, progressu & doctrina
iidem. Horum ideam ut mente concipia-
tis, Auditores, proponite vobis senecionem
horrenda barba, fordibus oppleta, & bibenti
molesta, nudipedem, totum quantum sor-
didum, & pellibus animalium villosum; ho-
minem, qui quam semel induit togam, non
exuit, nisi detritam & laceram; qui hariolo-
rum more in triviis obviâs quasvis aras occu-
pat, ibique in summa capita, ad ravim usque
declamat: se vero solum sapientem, & Re-
gem omnium regum, canina facundia profi-
tetur. Talem, inquam, vobis sistite areta-
logum, & mendicum merum, cui dolium
regiæ, baculus sceptri loco erat, qui peram

X 2

dia-

de Recept. qui arb. Porphyrius lib. II. de abstin. §.
49. *Vere qui Philosophus est, Dei altissimi sacerdos
habetur.* Pro Jurisconsultis Salomo Prov. XXI.
v. 3. *Facere justitiam & judicium, magis placere
Domino, quam victimas.* Romæ juris civilis in-
pretatio diu apud collegium Pontificum fuerat,
postea viri primarii eam professi sunt, utriusque
juris periti, ut docuit Briffonius l. IV. *sel. Ant. c. 16.*
Similiter alibi sacerdotes jura reddidisse, Cl. Perizon-
nius observavit ad Æliani XIV. 34.

diadema, pallium vocabat paludamentum: sed qui pessimos mores, & impuras obscenitates torvitate vultus, habituque a ceteris dissentiente, obtegere studebat. Hujusmodi circumforaneum, nonne impostorem, vernaculum scurram, verum Cumanum asinum, & quidvis potius, quam Philosophum dixissetis? Nonne quod inter causidicos rabula, inter mercatores seplasiarius, id tota Cynicorum natio inter philosophos veros fuisse videtur? Jurisconsultis certe, viris aulicis, & in luce hominum versantibus, non poterant non molesti esse miseri hi circulatores, convivia beatorum frequentantes, atque canum more, in eos, qui stipem negabant, injurii, ceteris vernili adulatione blandientes. Quinimo pueri, lenones & meretriculæ stolidam barbam in publico his vellebant; ipsi vero, stulta dissimulatione, vix sputa & verbera a se defendebant, ut argumentum haberent, in quo suam illam admirabilem patientiam ostentarent. (A)

Jam

(A) In Cynicos, hoc tempore scholam non habentes, frequentes tamen, gravissime invectus est Martialis *lib. iv. Epigr. 53.* Lucianus *in Cynico*, & *Vitarum auctione.* Julianus etiam *orat. 7.* graphice eorum mores describit, & monachos cum illis comparat, quorum institutum *Philosophiam* vocat

Jam ad finem properat oratio, Auditores, & diu nimius fui in vitiis Philosophorum conquirendis: sed quia nonnulli vestrum forsan cogitabunt, veteres illos homines fuisse, non Deos, nec paucorum crimen in omnium odium ab Vlpiano trahendum fuisse; idcirco permittite mihi, ut paucis adhuc æmulationem tangam, quæ omni tempore Jurisconsultos inter & Philosophos ma-

X 3 gna

Majorianus in Novell. *de sanctit.* Salvianus *lib. 2. ad Eccl. Cathol.* aliique apud Cujacium in Paratitulis *ad tit. C. de Episcop. & Cler.* Frenium *Gloss. Græc. voce Φιλοσοφία.* Ignavia *señatores* vocantur in *l. 26. C. de Decurion.* Triboniano monachus *simplicitate gaudens & desidia deditus* dicitur in interpolata *l. 25. D. de Probat.* Quod in transcursu Paganino Gaudentio *de Philosophia apud Rom. c. 72.* dictu est. Plautus Cynicos *parasitos*, Seneca *circulatores*, Suetonius *aretalagos* appellavit. Horatius *lib. 1. Sat. 3. v. 133.* apposite:

- - - vellunt tibi barbam

*Lascivi pueri; quos tu nisi fuste coeres,
Vrgueris turba circum te stante, miserque
Rumperis, & latras magnorum maxime Re-*
gum.

Idem *lib. 1. ep. 19. vs. 12.*

*Quod si quis vultus torvo ferus, & pede nudo,
Exiguaque toga SIMVLET textore Catonem,
Virtutemne representet moresque Catonis?*

gna fuit, sed maxima a temporibus Marci Antonini. Quemadmodum enim qui prædia contermina habent, de vicinitate facile colliduntur; sic difficillimum erat, inter Stoicos & Jurisconsultos, ejusdem moralis Philosophiæ cultores, emulationem non oriri, quæ nata primum videtur ex conjunctione studiorum, aucta inæqualitate præmiorum, exarsit invidia, cujus finis odium fuit & similitas. Accedebat animus Stoicorum mordax, & studium argutarum, & peritia sophismatum, quibus irretire studebant Jurisconsultos, rebus magis, quam captionibus intentos. Denique insita mortalibus natura, horum recentem felicitatem ægris oculis intuebantur, modumque fortunæ a nullis magis exigebant, quam quos in subselliis suis nuper discipulos viderant, vel comilitones. Jam inde a Ciceronis ævo concertationis hujus vestigia supersunt; qui licet ipse Philosophiæ mirifice deditus, sub Crassi persona tale iudicium interposuit, ut pro Jurisperitis pronunciarit, & omnibus Philosophiæ sanctuariis prætulerit duodecim Tabularum libellum. Locus illustris, & cum Vlpiani verbis omnino conjungendus: (b) *Sive quem, in-*
fit,

(b) Ciceronis sunt verba in prima de Oratore. At Petrus Petitus lib. IV. Misc. obs. c. 5. egregium

fit, prepotens & gloriosa Philosophia deletat, (dicam audacius) hosce habet fontes omnium disputationum suarum, qui Iure Civili & legibus continentur. Ex his enim dignitatem maxime expetendam videmus, cum verus, justus, atque honestus labor honoribus, premiis, atque splendore decoratur: vitia autem hominum atque fraudes, damnis, ignominis, vinculis, verberibus, exiliis, morte multantur: & docemur non infixitis concertationumque plenis disputationibus, sed auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. Fremant omnes licet, dicam quod sentio, bibliothecas mehercule omnium Philosophorum unus mihi videtur XII. Tabularum libellus, si quis legum fontes & capita viderit, & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate, superare.

Ecce! idem, sed acerbius fuit Tullii iudicium, veram Philosophiam, quæ circa

X 4

præ-

hoc Romanæ arrogantia ac vanitatis argumentum vocat, & æmulationi tribuit cum Græcis, vel ut personæ, quam inducit loquentem, serviret. Verum Horatius XII. Tabulas *leges sanctas*; Livius fontem *omnis publici privati que juris*; Tacitus *fontem æqui juris* appellavit.

præmia & pœnas versatur, non tam in Græcorum philosophicis scriptis, quam in duodecim Tabulis, omnis publici ac privati juris fonte, reperiri. Philosophi contra pleraque Decemvirorum humilia, plebeja, & ridicula habebant, præ his, quæ ipsi in scholis suis de Deo, de providentia, de summo hominis bono, de modestia, temperantia, de morum honestate, de officio, maxime vero de vitandis vitiis, etiam illis, quæ sub specie honesti plurimis imponunt, differebant. Animos eorum exulcerabat, quod Jurisconsultos ad fastigia honorum evehi cernebant; plurimum gratiæ eos consequi apud consultores; latissime eorum manare industriam; atque ea tantum, quæ in ipsis rerum obtinebant argumentis, ab iis tractari. Hinc virus, quod in artem juris nil valiturum erat, in juris auctores summa iniquitate evomebant. Horatius, Stoicorum filius, neque Alphenopepercit, neque Labeoni, nec Trebatio aut Galbæ; quia ipse legum imperitus (c) Persius Masuri rubricam arrodit, Arrianus Cassii præcepta sugillat, etiam ubi id minime putet.

(c) Horat *lib. 1. sat. 2. vers. 46. & III. vs. 82. 130. lib. II. sat. 1. vers. 7. seqq.* juncto Cicerone *lib. VII. ep. 10. & 22.*

tes. (d) Turpius Seneca, ut simulatos magistros suos tueatur, sub discipuli persona *acutas Jurisconsultorum*, quas vocat, *ineptias* perstringit: eorumque *responsa valere* scribit, *et si ratio non reddatur*. Alibi Jurisconsultos *pallidos, graciles, vix animum habentes*, e tenebris producit: alibi *jurisdictionem insanis committi*, criminatur. Majore insolentia alibi: Nos, ait, *nos certe dicimus, & Zenonem & Chrysippum majora egisse, quam si duxissent exercitus, gessissent honores, leges tulissent, quas non uni civitati, sed toti humano generi, tulerunt*. Alibi rursus quærit: *An ille præstat, qui inter peregrinos & cives, aut urbanus Prætor ad euntibus Assessoris verba pronunciat: quam qui docet, quid sit pietas, quid patientia, quid fortitudo, quid mortis contemptus, quid decorum intellectus,*

X 5

qua-

(d) Perſius ſat. v. de Sabino: *Excepto ſi quid Maſuri rubrica notavit*. Arrianus ad Epiſtetum lib. iv. c. 3. *Ha ſunt illinc miſſa leges: hæc ediſta: horum interpretom eſſe decet; his parere; non Maſurii & Caſſii præceptis*. Menagius c. 43. *Amanit. & Bertrandus in vita Sabini*, hos Jctos, tanquam præſtantiores, nominari exiſtimarunt: Lycklama vii, *Membr. ecl.* 37. Perſium ad Maſurii librum de furtis reſpexiſſe, contendit: At, qui novit acutum illud Stoicorum ingenium, & odium adverſus Sa-

quantum bonum sit conscientia bona? (e) Hæc Seneca tempore Neronis: sub Domitiano, togæ Romæ gloria, Quintilianus querebatur, Philosophos inferiora omnia præceptis suis ac litteris habere. (f) Et plerique posteriores, cum irrisione audientium, militem gloriosum imitabantur, unde *glorie animalia* dicti. (g)

Verum quia Vlpiani tempore majus evaserat Jurisprudentiæ lumen, ejusque cultores ad summos quosvis honores adscendebant, illa Philosophorum rumpebantur. Quicquid enim a Græcis sapientibus de republica, de legibus, de finibus bonorum & malorum, ambitiosis disputationibus effusum erat, id nugis excussis in artem suam translulerunt Jurisconsulti; ut quod antea fuerat

OTIL

binianos, is facile nobiscum faciet. Tantum in explicandis auctoribus refert, scire nationem! Vide etiam Galvanum *de Usufuor.* c. 5.

(e) Seneca *lib. VI. de benef. c. 5. Epist. 94. Ludo de morte Claudii, lib. II. de Benef. 35. de Otio sapient. c. 32. de Tranquill. anim. c. 3. Merrill: 1. Obs. c. 1.*

(f) Quintil. *lib. V. Inst. orat. c. XI.*

(g) Sic Tertullian. *de Anima c. 1. Nedum Philosophus glorie animal, cui nec consolanda est injuria, sed potius insultanda.* Hieronymus in epist. ad Theophilum Alex. *Philosophus gloria animal, et popularis aura vile mancipium.*

otii levamen, nunc indies magis magisque converteretur in semen publicæ utilitatis. Nihil fere egregium in scriptis Græcorum reperiri poterat, quod non paucissimis illis juris præceptis: *Honeste vivere: alterum non lædere: suum cuique tribuere, comprehensum esset.* Philosophi præceptorum suorum ratas sententias jactabant: & *Salus populi suprema lex erat nostris: Ignaviam prætentendentes audiri nolebant; Jura vigilantibus scribi: civilem sapientiam, rem sanctissimam esse ajebant, minime pretio nummario dehonestandam.* Tam pulcras autem doctrinas maxime ornabant facta iis consentanea, decorabat magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam, referebat, recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petebat. Possent Auditores, adductis exemplis, & comparatione instituta, ad liquidum perducere, plures Jurisconsultorum veræ Philosophiæ leges tum explevisse, quam Græcæ sapientiæ fictos auctores. Possent ostendere, horum alios Regum adulatores, alios scortorum amõribus, alios impudentiæ addictos fuisse. Possent enumerare sectas eorum innumeras, otium perpetuum, & acerrimas de rebus naucilites; Sed ohe! jam fatis est. Omne nimium in-

inhonestum est, & gratiam perdunt natura rei apta, nisi modo quoque temperentur. Sufficit, non facile quenquam ex istis, qui sapientiæ studium habitu corporis olim prætulerunt, cum his viris comparari posse, qui ingenium, laborem & fidem suam patriæ promptam expositamque præbuerunt: qui ita justī, ita boni viri, ita periti, ac prudentes, ut natura, non disciplina, consulti esse videntur. (b)

Causa AA. perorata est: Vos nunc iudices surgite, & in consilium ite, veram, an simulatam Philosophiam affectarint Jurisconsulti, & uter ordo propius pervenerit ad summum humanæ sapientiæ culmen. Vt veterum

(b) Jurisconsultorum vere philosophantium e-logia & exempla dabit Cicero *pro Cæciliâ*. c. 27. & *Philipp.* ix. Valerius Max. *lib.* vi. c. 4. Tacitus *lib.* xvi. *Annal.* c. 7. Plinius *lib.* i. *ep.* 22. Athenæus *lib.* vi. c. 21. Spartian. *Carac.* c. 8. De philosophis oratorie Quintilianus declamat. 268. *Vt omnes in unum Philosophos contrabam, non tamen inter eos constare potest, quæ potissimum secta discenda nobis: quibus præceptis parendum sit. Pugnant inter se, atque dissentiunt: & perpetuam hanc per sæcula litem trahunt. - Quibus credam? quibus accedam? quicquid probavero, plures negaturi sunt, nec quæcunque præcipiuntur, stare possunt. - Quis usus ipsorum virorum? Militiæ utiles, an civili-*

rum consensu, (i) sic Vestro iudicio stabit Vlpiani honos, nec metuet sibi in posterum a calumniis eorum, qui vero fastu fictam eius arrogantiam calcarunt. Nemo, opinor, Turnebe, tecum amplius vitio vertet viro- rum principi, quod homines, gloriae amore tumidos, ac ceteros praese contemnentes, unico vocabulo notarit; nisi & Prophetas, Apostolos, ipsumque Servatorem nostrum, culpandos censeas, quod fucate piis, & per-
so-

bus officiis? Quid in his deprehendas, praeter fictam frontem, & perpetuum otium, & quandam ex arrogantia auctoritatem?

(i) Diserte Plato activam, moralem & πολιτικην Philosophiam veram appellat, *epist.* 10. Aristoteles *lib.* 1. *Ethic.* c. 2. Cicero *lib.* xv. *epist.* 4. Dionysius Halicarn. *in iudicio de Isocrate*, Themistius in oratione, quam βασιανισην vocant, notas, symbola & γνωρισματα posuit, quorum beneficio verum Philosophum ab adulterino discernere liceat. Quintilianus *lib.* xi. *Inst. orat.* c. 1. *Virum civilem VEREQUE sapientem* vocat, qui se non otiosis disputationibus, sed administrationi reip. dederit, a qua longissime isti, qui Philosophi vocantur, recesserunt. Lactantius *lib.* iii. de *Falsa sap.* c. 16. *Sapientia*, inquit, nisi in aliquo actu fuerit, quo vim suam exercent, inanis & falsa est; recteque Tullius civiles viros, qui remp. gubernent; qui urbes, aut novas constituent, aut constitutas aqui-

sonam agentibus alienam, restiterunt. (l) Paulus diserte monuit Colossenses, viderent, ne quis eos deciperet per inanem fallaciam, quæ ex simulata Essenorum Philosophia, & præceptis Phariseorum, a Porticu petitis, tumoriebatur. (m) Hunc quoque si quid valetis, Adriani asseclæ, confutate; & falcem morosam in messem non vestram misisse poenitebit. Facebant nunc etiam, quotquot sunt artis nostræ osiores, qui cum Eunapio Sophista, cum Zabarella & Picolomineo, in ridiculam sententiam eunt, Jurisprudentiam simplicem peritiam sine arte, sine ratione esse, quæ Philosophiæ nomen haud mereatur. Valeant barbari juris Doctores, & ad Anticyras navigent, qui cum Ferrariensi illo non Philosopho, sed ασοφω, rancidam illam næniam crepant: *Philosophiam ad jus discendum magis obesse, quam prodesse.*

Nos

sate tueantur; qui salutem, libertatemque civium vel bonis legibus, vel salubribus consiliis, vel judiciis gravibus, conservent; Philosophia doctoribus præfert.

(l) Jerem. VII. 4. Eccl. XIX. 24. Matth. XXIII. 5. Marci VII. 2. Luca XVIII. II. 2. Corinth. XI. 31. 2. Tim. III. 5.

(m) Coloss. II. 8. Hasmoneorum decretum erat: *Maledictus sit, qui docet filium suum Philosophiam Græcam.*

Nos vero, Auditores, per omnem vitam philosophemur, senes juvenes; nulla ætas sapientiæ immatura est. Ut corpori medicina, sic illa menti sanandæ inservit. Plato beatam prædicavit rempublicam, cujus rectores philosopharentur. Nunquam adeo barbaries inter nos convalescat, nunquam sic contra virtutes & prudentiam civilem conjuretur, ut non veræ Philosophiæ nomen venerabile & sacrum maneat; quod tunc fiet, quando ejus studium porro tranquille tractabitur, nec de rebus aut difficillimis, aut non necessariis, argutissimæ disputationes habebuntur. Inprimis autem æternam illam & verissimam sapientiam quæramus, præ qua omnia lusus, omnia pulvis, & omnia nihil sunt. Meum est consilium, illa inquit, & æquitas: mea est prudentia, mea fortitudo: per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt!

Nunc tandem ad Vos mea se convertit oratio, carissimi Comilitones, qui Jurisprudentiæ fidem dedistis. Vos, inquam, ad veram, non simulatam, juris naturalis Philosophiam invito; sine qua studium vestrum multorum camelorum onus erit, Sisyphi saxum ingens, quod magno labore advolutum relabatur. Quæ enim per Deum immortalem!

ve.

vestra esse potest juris scientia, nisi ad æquitatem naturalem revocetur? Vnde autem veræ æquitatis regulas petetis, nisi ab arte æterna æqui & boni? Natura optima humani generis magistra est; illa semina justii pectoribus Vestris insevit, quæ si negligantur, urenda filix, stupor & ruditas iis innascetur. Cave te Vobis ab ignaviæ patronis, qui, pernicioso in publicum exemplo, jus illud naturæ, tanquam cerebrinum & nugatorium damnant, atque cum Epicureis omnes meliores litteras, etiam hanc nobilissimam fugere jubent disciplinam, quo ignorantia suæ velificentur. (n) Aliter longe veteris ævi sapientes, qui disciplinis suis hoc maxime argumento, quod naturam sequerentur, fidem adstruxerunt. Prisci Jurisconsulti non semel hoc ipsum professi sunt: Jus suum naturam sequi; simplicitatem legibus amicam esse; inde vim vi repellere licere; neminem cum alterius detrimento locupletari debere, aliæque id genus infinita derivarunt. Profecto ratio naturalis a Juris Civilis corpore si divellatur, putridum sine anima supererit cadaver, monstrum.

(n) De his, aliisque non veris, sed simulatis artis nostræ alumnis, dicam alio tempore, ne quis illud Catulli objiciat: *sed non videmus manica quod in tergo est.*

monstrum ingens, cui lumen ademtum est. Hærebitis ubivis, si æquum ab iniquo separandum, si licitum ab illicito discernendum erit: deerunt Vobis regulæ bonæ interpretationis; summum jus summa injuria fiet; & prætextu juris scientiæ hominum vita & fortunæ insidiis exponentur.

Nolim autem existimetis, me, dum juris naturalis præstantiam laudo, detrahere aliquid velle juri Romano, cujus æstimationem & cultum non nisi cum vita deponam. Ipse indies, juxta cum aliis Clarissimis Collegis meis, ad quatuor Institutionum libros viam Vobis aperiam: nec leges tantum, & earum occasionem, ortum, progressum, durationem, ex historiarum monumentis exponam. Verum quemadmodum illi, qui ædificia extruunt, non necessitatem modo & utilitatem, sed pulchritudinem quoque ante oculos sibi proponunt; sic & sobriæ criticæ atque amœnitatibus erit locus: ut tamen semper memores simus moniti Grotiani, ne cultu verborum nudo ipsam ejus sapientiæ vim infringamus. (o) Omnino animus vester, velut vomere,

Y

mere,

(o) Grotius lib. v. *Histor. ad A. 1596. Civile studium Doctorem habuit Hugonem Donellum, qui, Connani & Duareni vestigiis inbarens, legum disciplinam in ordinem artisque modum composuit, reci-*

mere magis profcindendus erat studiis humanitatis, ac prorogato tempore studiorum, in collegiis Philosophiæ rationalis, & moralis, ad fementem præparandus, antequam ad Jurisprudentiæ sacra accederetis. Illa anfas præbent, quibus reconditos Jurisconsultorum sensus tenemus; illa scalas habent, quibus ad veræ eruditionis, prudentiæ atque honorum culmen ascenditur. Simulatio, & quicquid perstrinximus vitiorum, priscis gentilium Philosophis, non Philosophiæ, imputanda sunt. Cicero hanc mentis sanitatem appellavit, & maximum munus, quod generi humano datum est.

Vt tertia Juris Canonici disciplina cum jure Naturali & Civili jungatur, non modo *juris utriusque*, ad quem tantopere aspiratis, & pars magna festinatis, titulus, sed & studii illius dignitas & utilitas, vos commovere debebant. Insignem quippe usum jus illud habeat oportet, quod ex Sacra Scriptura, ex Canonibus Ecclesiæ nascentis, ex sententiis Patrum doctissimis est collectum; quod æquitatem & pietatem spirat ubivis, conscientis

sis, quæ superioris ævi secura nimium impetitia turbabat: non tamen ut recentiori inertia accederet, qua nudo verborum cultu ipsam ejus sapientia vim infregit.

tiis medetur, tricas spernit, & centum denique annis citius, quam jus Romanum, ubivis terrarum est receptum. Marcus Cato Sergium Galbam olim accusasse fertur, quod jus Pontificium discere nollit: sed hodie multis accusatoribus opus foret. Non vos deterreat superstitio & fastus Pontificis Vaticani, cui dudum valediximus. Veram Juris Canonici scientiam a simulata separabo, scorias ab auro; & sic jucundum erit vidisse, quibus artibus canones destruxerint statum Laicorum, ut ad suum molendinum omnia referrentur. Evolvite domi, sodes, Böckelmanni Differentias juris Civilis & Canonici, quas explicaturus sum: (p) is ubivis jus Canonicum, quoties vere a jure civili differt, moribus receptum esse docebit. *Mores nostri, generaliter inquit, magis Canones sequuntur, quam leges civiles in multis, ut patet ex decisionibus Curiarum Hollandia, Zelandia, Westfrisia &c.* (q) Et hujus tamen juris prorsus imperiti creantur Doctores: O tempora! o mores! Quid ergo superest, Commilitones, cur dubitetis, quin

Y 2

ad

(p) Quid de nimio ejus differentiarum studio habendum sit, quarum ne pars quidem dimidia est vera, ostendam, Deo dante, in *Dissertatione de Spuriis Juris Civ. & Can. differentiis*, voluminis secundo. (q) pag. 20.

ad harum scientiarum, tam utilium, tam pulchrarum, cognitionem adipiscendam, omnis diligentia adhibenda, omnis labor perferendus sit. Proposita habetis tot ac tam illustria ad imitandum exempla; fulti estis adminiculis, ad tantam rem necessariis. Agite ergo, & vosmetipsos sic eruditos ostendite, ut spes Vos pulcherrima foveat, toto legitimo studio absoluto, rempublicam posse, in partibus ejus Vobis credendis, recte gubernari.

Ad te autem, Deus Optime Maxime, qui æterna Sapiaentia es, exordium & finis nostrarum actionum, ad te, antequam finiamus, supplices devolvimur. Tuere hanc Urbem, hospitium Ecclesiæ tuæ: serva ejus Rectores, patriæ suæ Patres: prospera docentium & discipulorum in hac Academia conatus: suffice nobis vires tanto muneri necessarias: da animum officii memorem, & cupidum veritatis. O SOL JUSTITIÆ illustra nos, & unicum vitæ atque laboris scopum, nominis tui gloriam, Ecclesiæ commodum, & Reipublicæ incrementum nobis largire.

D I X I.

COR-

CORNELII VAN ECK,
JCTI ET ANTECESSORIS VLTRAJECTINI,
ORATIO ACADEMICA,
DE
RELIGIONE
ET
PIETATE VETERVM
JCTORVM,

HABITA A. D. XVIII. MART. MDCCXVII.

CVM

*Reſtoris Academici munus tertia vice de-
poneret.*

VTi nihil publice utilius, nihil cultoribus & doctoribus cujusvis Disciplinæ dignius est, quam animis studiosorum Adolescentum inferere atque instillare bonam & honorificam opinionem de præstantia, necessitate, & quam in vita ac societate civili præbent, utilitate, Artium, quibus perdiscendis se addixerunt; ita nulla major studiorum pernicies, nulla capitalior in Re Publica Litteraria pestis est, quam diversas & alienas ab ea, quam ipsi profiteremur, arte, scientias, exemplo nimium periculoso, calumniari, cavillari, & in odium ac contemptum adducere.

Quod fatum, nullo suo merito, experta est ante alias disciplinas Juris Romani Prudentia, quæ, licet eam, tanquam rationem scriptam, & Æqui Bonique Palladium cælo demissum, tantum non omnes politiores & humaniores gentes colant, & venerentur, dudum est, quod non uno nomine male audire cœpit, non modo apud imperitam plebem, iniquissimam optimarum rerum arbitram, sed & apud eruditos aliarum artium, & quod plus est, apud nonnullos, quos minime decet, ipsius Romani Juris Professores, qui

qui tunc demum sibi supra alios sapere videntur, & cerviculam jactant, quando in Justinianum & Tribonianum acerrime & inclementer invehuntur, ac debacchantur, & in conquirendis, quos ipsi sibi fingunt, Legum Romanarum nævis & vitiis, omnes ingenii vires periclitantur. Quam aperte suam produnt ineptiam & temeritatem, quando passim, prompta semper & parata ad vellicandas optimas leges maledicentia, quavis non data sed studiose quæsitâ occasione, non modo in Triboniano, Juris Justiniani architecto, sed, quod est intolerabilius, in ipsis Veteribus Jctis, quibus nihil melius, nihil doctius Sol iste conspexit unquam, audent defiderare ingenium, judicium, eruditionem, & bonam fidem, ac plus quam censorio supercilio culpâre, ridere, explodere inseitiam, socordiam, oscitantiam, nimiam denique & miseram subtilitatem. Quasi ea viveremus tempora, quibus studiosi Legum adolescentes his perversis, & parum honorificis de Juris Romani præstantia opinionibus, tanquam frenis cohibendi sint a nimia & inutili studiorum intemperantia, & nil profutura Legum antiquarum cura & investigatione, ut, hoc pestilenti negligentiaæ sidere afflati, quidvis potius discant, quam Jus Romanum,

cujus tamen ignorantio, & contemptus, si dicendum est, quod res est, unica est causa, quare, cum in Forum venerint, putent se in alium terrarum orbem esse delatos.

Quæ tanto diligentius sunt refellenda, quanto censores illi, sed vitio creati, majore in Re Litteraria eruditionis laude & fama celebrantur, ne si recipiantur, & invalescant, magnis passibus revertamur ad tristem illam & illatibilem barbariæ noctem, superioribus seculis humaniorum litterarum, præsertim autem renascentis Romanæ Jurisprudentiæ, luce feliciter dispulsam.

Sed est, quod nobis gratulemur, nec olim defuisse, nec hodie deesse decora ingenia, ac Doctos Juris Interpretes, qui iniquissimas calumnias summa eruditione & solidis rationibus a Civilis Sapientiæ majestate repulerunt. Quos inter licet fatear, me ultimo, vel nullo forte loco censendum esse, non potui tamen ab animo meo impetrare, cum mihi hodie muneris mei ratio inevitabilem imposuisset necessitatem ex hoc loco verba faciendi, quin & ipse aliquid, pro ingenii mei modulo, afferrem opis & auxilii ad Disciplinæ nostræ dignitatem, aliqua saltem in parte, eaque, nisi vehementer fallor, haudquaquam minima, contra malevolos censores tuendam & asserendam. Vt

Vt enim nunc aliarum obtrektionum, quibus Romanas leges traducunt, iniquitates omittam, illorum errorem refutare conabor, qui affirmare sustinent, &, disseminata in vulgus pestifera opinione, aliis persuadere conantur, rem esse periculosa plenam alear, ac vitæ, morumque Pietati, & Religioni Christianæ damnosum, Adolescentes, Foro, ac Reipublicæ destinatos, Artem Boni & Æqui (ut de Rescriptis & Constitutionibus Principum Romanorum, Ethnicæ Superstitioni addictorum, nunc nihil dicam) docere ex Responsis Veterum Jctorum, quæ Tribonianii industria & diligentia nobis in Pandectarum volumine reliqua fecit; Fuisse enim eos homines, non modo a persuasione veræ, id est, Christianæ Religionis alienos, sed & juratos Christiani nominis hostes; Ex Legibus autem & Responsis Gentilium Jus docere, & discere, ac civium controversias decidere, perinde esse, ac coram Infidelibus & Ethnicis iudicibus, juris experiendi causa, litigare, quod tanta cum severitate improbet Paulus Apostolus; (a) Hos inter Domitium Ulpianum non modo Christianos odioso *Impostorum* (b)

Y 5

no-

(a) *Epist. 1. ad Corinth. cap. 6.* (b) *l. 1. §. 3. ff. de Extraord. cognit.*

nomine designare, sed; & nefaria Principum Romanorum Rescripta & Edicta collegisse, ut doceret, quibus pœnis affici oporteret eos, qui se cultores veri Dei profiterentur; Julium Paulum autem Christianos appellare *homines simplicitate gaudentes, ac desidia deditos.* (c) Et quæ sunt id genus alia vanæ ac fictæ criminationis capita, quibus probare nituntur, factius esse, & magis e Republica, jurisprudentiam addisci, & lites dirimi ex patriis & vernaculis cujusque Gentis legibus atque Institutis, Christianorum Principum & Magistratum auctoritate promulgatis, quam ex scriptis hominum, qui vix, ac ne vix quidem, aliquem veri Dei intellectum sortiti sunt, & a quorum sententiis atque opinionibus nil nisi Religionis & Pietatis labes ac corruptela metuenda, atque expectanda sit; (d) Sic ut parum absit, quin in illos pronuncient sacrum illud, & horrendum carmen, *Odi profanum vulgus, & arceo.*

Nescio quænam in hos censores nova in-
cesserit Religio, sed hoc scio, eos cum sua illa
Religione dignos esse odio. Quorum inju-
stam criminationem ut ab Arte nostra, ejus
que

(c) *L. 25. ff. de Probationib. v. Bertrand. & Guil. Grot. in Vita Vlpiani & Pauli.* (d) *vid. Franc. Hotomanni Anti-Tribonian. cap. 15. & 18.*

que Auctoribus & Conditoribus, propulsem, constitui, quantum per temporis angustiam, & vestram, Auditores Humanissimi, patientiam licebit, hac hora differere *de Religione & Pietate Veterum Jctorum*, quæ merito dicitur *Homini tutissima virtus*, qua nihil melius Divino munere mortalibus dari potuit, qua sublata, fidem etiam bonam, & societatem humani generis, & excellentissimam virtutem, Iustitiam, tolli necesse est, ut vere ait M. Tullius Cicero.

Quod argumentum nec mea juris, præcipue Romani, docendi provincia, nec vestra attentione, indignum esse existimo, nec alienum ab hac occasione, qua insignia Magistratus Academici, a Collega Theologo accepta, tradam Collegæ Theologo, medius inter Decessorem, & Successorem, quorum est, Iuventutem, curæ suæ creditam, sinceræ Pietatis, & veræ Religionis principiis ac præceptis imbuere, &, non modo ad meliorem in his terris frugem perducere, sed & ad beatæ illius, atque æternæ, post depositam fluxam hanc & incertam vitæ spem atque expectationem, incitare & inflammare.

Vt autem has Jctorum virtutes vobis probem, non dicam tantum abesse, ut veræ Religionis ac Pietati ab illorum Responsis aliquid

quid metuendum sit periculi aut detrimenti, ut, in quo ridicule gloriatur Accursius, (e) jus Romanum illis abundet Pietatis & Probitatis Regulis, quibus perceptis atque observatis, illi, qui huic Scientiæ sedulam operam dederint, carere possint studio Theologiæ, ad consequendam rerum Divinarum notitiam, utpote quæ ex Legum Romanarum libris abunde peti & hauriri possit; Non mea faciam verba Viri Eruditissimi, Dionysii Gothofredi, cum nimia exaggeratione conjuncta, quando inquit: (f) *Quod consilium ICTi (Vlpiani) quoties apud me diligentius retracto, audenter jam dicam, inter ICTum & virum bonum nihil interesse, certissimam denique ad coelum viam esse nostram juris Professionem, si ad equum & bonum redocetur.* Non amplectar opinionem Baldi, (g) qui non veretur affirmare, *Spiritum Sanctum, ut alia juris Romani præcepta, ita in ore Pratoris posuisse Edictum, QVOD METVS CAUSA GESTVM ERIT, RATVM NON HABEBO; Eamque*

(e) *V. Accursii Glossam ad l. 10. §. ult. ff. d. Just. & Jure. Conring. de Civili Prudentia cap. 3.*

(f) *V. Notas Gothofredi ad l. 1. §. 3. ff. de Periculo & Commodo Rei Vendita. (g) ad l. 27. Cod. de Appellationib.*

que esse vocem Dei ab homine prolatam; Denique non accedam sententiæ Jacobi Bouricij, celebris Jcti Frisii, qui scribere non veretur, Mosaicarum & Romanarum Legum atque pœnarum tantam esse consonantiam, ut Veteribus illis Jctis Romanis, licet Ethnicis, a Deo inspirata fuisse ea, quæ litteris prodiderunt, firmiter credendum sit; (b) sed hic operam dabo, ut Vobis persuadeam, jurisconsultos nostros fuisse bonos Philosophos Morales, meliores Theologos, Optimos denique patriæ suæ Cives; Quo evicto, sponte evanescent vanæ obrectatorum & ineptæ accusationes, constabitque, salvam, a Jctis quidem Romanis, esse omnem Pietatem & Religionem.

Ad quod demonstrandum magnum præjudicium præbet, quod omnes fuerint additissimi Philosophiæ Morali, præsertim Stoicæ, quæ semper habita fuit vitæ dux, omnis virtutis indagatrix, & fida depositoria atque expultrix vitiorum, a qua nunquam, si qua fides Annæo Senecæ, recedit *Iustitia, Pietas, Religio, & omnium comitatus virtutum*; Quæ non in reconditis ac tenebrosis disputationibus, & vanis atque inanibus verborum

PUM

(b) *V. Bouricij Captivum in Prefat. p. 2. & 3.*

rum concertationibus, sed in moribus formandis occupata, eosdem habet fontes, qui jure Civili ac legibus continentur. (i) Secundum hujus utilissimæ Scientiæ præcepta, justitiam colere, id est, pura, integra, & incorrupta mente venerari, se profitentur, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, sed & præmiorum spe, efficere cupientes, veram Philosophiam, non simulatam, affectantes, ut de se, aliisque sui ordinis egregie cordatis viris, testatur Vlpianus noster. (k)

Hos inter Q. Ælium Tuberonem, Panætii, quem Cicero principem Stoicorum vocat, auditorem fuisse, testis est Pomponius. (l) Marcianus autem, dum utitur auctoritate Chryssippi, eum laudat, ut summæ Stoicæ Sapientiæ Philosophum. (m) Callistratus citat summæ apud Græcos prudentiæ & auctoritatis Platonem, Sectæ Academicæ conditorem, (n) Salvius Julianus Aristotelem, (o) Alphenus Varus omnes in universum sine nomine Philosophos, incertum Epicureos, an, quod est similis vero, Stoicos, (p) verbis

(i) v. *Ciceron. de Oratore lib. 1. cap. 43.* (k) *V. l. 1. §. 1. ff. de Just. & Jure.* (l) *l. 2. §. 40. De Or. Jur.* (m) *l. 2. ff. de Legib.* (n) *l. ult. ff. de Nundin.* (o) *l. 36. ff. de Solutionib.* (p) *l. 76. ff. de Jud.*

biseorum non aliter utentes, quam testimoniis omni exceptione majoribus.

Vt taceam, multos ex juris nostri Conditoribus vixisse non modo sub Imperio, sed & in Comitatu atque Aula Antonini Pii & Marci Aurelii Antonini, quem Papinianus Principem providentissimum, & juris religiosissimum, (q) Justinianus autem prudentissimum, Philosophiæ plenum & Philosophissimum vocat. (r) Ab horum latere ut nunquam discedebant, nisi illorum consuetudine & sapientia doctiores ac meliores facti, ita iisdem virtutis præceptis imbuebant optimos quosque Principes, Antoninorum successores, interque eos Alexandrum Severum, quem memoriæ proditum est, non modo Ciceronis de Republica & de Officiis libros perpetuo lectitasse, sed & Fabii Sabini, qui Cato sui temporis dictus est, nec non Ulpiani, Pauli, aliorumque ejus ætatis Jctorum, consilio atque auxilio, ex bono Principe factum esse meliorem.

Quæ si vera sint, ut certe sunt, admodum est credibile, licet maxime aliunde non constaret, Jctos nostros fuisse viros bonos, & integros vitæ, scelerisque puros.

Sed

(q) l. 67. §. ult. ff. de Legat. 2. (r) l. ult. C. de Repud. l. 11. C. de His, quib. ut indign. Nov. 22. c. 19.

Sed rogabitis fortasse, A. H. si nostri, quorum causam agimus, Civilis Sapientiae magistri fuerint tam rigidi & severi cultores Philosophiae Moralis, ab eaque hauriendam putaverint juris disciplinam, quid tantem in causa fuerit, quod passim Philosophos, nunc palam & aperte, nunc clam, & oblique carpant, rideant, & ludibrio exponant; Vnde colligi posse videtur, eos vel ab omni Philosophia fuisse alienos, vel ingratos discipulos, qui praecipuos suos, quos Majores sancti voluere parentis esse loco, parum reverenter habeant. Verum est, quis enim potest negare? Papinianum, Ulpianum, Modestinum, aliosque Juristas, Philosophis nunc exprobrare simulatam sapientiam, (s) nunc affectationem exactae gravitatis & constantiae, (t) nunc jactationem in acceleranda sibi, & consciscenda morte voluntaria, (u) nunc avaritiam, quando ajunt, eos, qui avare de re familiari contendunt, inde fieri manifeste non philosophantes, nam vere philosophantes pecuniam contemnere, cujus retinendae cupidinae eos fictam adseverationem detegere affirmant, utpote quos primum profiteri oporteat,

(s) *l. 1. §. 1. ff. de Just. & Jure.* (t) *l. 18. ff. de Aedil. Ed.* (u) *l. 6. §. 7. ff. de Injusto rupt. test.*

teat, mercenariam operam spernere, (x) & si quæ forte sunt id genus alia in Philosophos jacta convicia.

Quis autem non videt, hæc dicta esse non in veros sapientiæ, & ingenuos magistros, quos Philosophos Morales vocamus, verum in eos, qui, omnibus animi vitiis contaminati, Philosophiæ studium habitu corporis præ se ferebant, eamque promissa barba, supercilio, pallio attrito, pera, baculo, & verborum argutiis metiebantur, atque ostentabant, ut concessa veris Philosophis, qui tanti mensuram nominis implebant, a muneribus personalibus & patrimonialibus immunitate & vacatione uterentur fruerentur. Hos fictos, simulatos, & degeneris animi Philosophos insectantur & contemnunt Jctri nostri, hos, tanquam

Ignavum, fucos, pecus a præsepibus arcent
Legislatores & Principes Romani, quando rescribunt, magistros studiorum, doctoresque excellere oportere moribus primum, deinde facundia & eruditione. (y) Reddendos esse Patriæ suæ, qui habitum Philosophiæ indèbite & insolenter usurpare cognoscuntur, &

Z

re-

(x) v. l. 6. §. 7. ff. de Excus. tutor l. 8. §. 4. ff. de Vacat. & Excus. muner. l. 1. §. 4. ff. de Extraord. cognit. (y) L. 7. C. de Professorib. & Medic.

repente ac temere ad hanc professionem prosiliunt; a probatissimis autem approbatos, & optimorum conspirante consensu in ordinem admissos, ab hac colluvione secernendos; (z) Turpe esse Patriæ, functiones ferre non posse eos, qui etiam fortunæ vim se ferre jactant; professionem & desiderium eorum inter se discrepare, qui, cum Philosophos se esse proponerent, vincebantur avaritia & rapacitate, & onera, quæ patrimonio suo injungebantur, soli recusare conabantur. (a)

Quantum attinet ad Religionem Stoicorum nostrorum, non est silentio prætereundum, eos etiam hac in parte Stoicorum suorum exemplum secutos, quoties de Divina Majestate loquuntur, quod faciunt sæpissime, semper meminisse unius Dei, nunquam autem Deorum. Qua in re nemo negaverit, eos majore laude dignos esse, quam non modo Poëtas, quibus, pariter ut Pictoribus,

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas,

sed & quam Oratores quosdam Christianos, alios-

(z) d. l. 7. § l. 8. C. de Professorib. & Medic.

(a) d. l. 7. § l. 6. C. de Numerib. Patrimon.

aliosque, etiam in Ordinem Clericorum, & Cardinalium, quos vocant, relatos Scriptores, qui Theologi vocari volunt; Quos, ne videantur parum prisco ritu loqui, non pudet passim memorare Deos Deasque immortales, quorum Jovis, Neptuni, Phœbi, Martis, Nympharum, Nereidum, Hamadryadum plena sunt omnia; quibus Virgo Mater dicitur

Spes fida hominum, spes fida Deorum;
Qui ipsi Pontifici Romano publice audent commendare, *ut fidat Diis immortalibus, quorum vicem in terris gerit;* Denique qui pro, *peccata homini morituro remittere,* tanquam locutione minus latina & Ciceroniana, malunt dicere & scribere, *Deos Superos, Manesque illi placare.* (b) Qua affectata, frigida, intempestiva, ne dicam impia Veterum imitatione, nihil est ineptius, nihil illis, qui Christiani audire volunt, indignius.

Non ignoro, esse Viros eruditos, qui existimant, Dei nomen, cujus crebra in Veterum Jctorum Responsis fit mentio, ex mente & intentione eorum ad Jovem, aliosque complures Deos semper esse referen-

Z 2

dum;

(b) *V. Erasmi Ciceronianum, pag. 89. & seq. Lipsi Epistol. Miscellan. Centur. 2. Epist. 57.*

dum; Sed Tribonianum, pro concessa sibi illorum monumenta interpolandi, & ad consuetudinem ac Religionem suæ ætatis accommodandi licentia, sublato Gentili, & Christianæ fidei contrario Jovis, Deorumque vocabulo, ubique reposuisse nomen Dei. (c)

Sed hanc conjecturam quo minus probem, facit tum, quod eadem de Deo, nunquam autem de Diis, loquendi ratio etiam observata sit in Fragmentis antiquæ jurisprudentiæ, quæ hodieque supersunt extra Corpus Juris Justiniani, in quæ Tribonianus nihil tale tentare potuit; tum quod, si JCorum Responso hac in parte a Triboniano essent interpolata, credibile sit, eum vel in uno aut altero Responso, memoriæ vitio, relicturum fuisse nomen Deorum, ut factum est in aliis locis, quorum nonnulla inflexit ad jus novum, expunctis verbis ipsorum Auctorum, ad jus vetus pertinentibus, & insertis aliis, ex jure posteriorum temporum petitis, alia autem ejusdem prorsus sententiæ iisdem verbis concepta loca reliquit intacta, quo nomine sæpe ipsi exprobratum est vulgatum illud, *mendacem oportere esse memorem.* (d)

Quod

(c) *V. Wissembachii Emblemata Triboniani ad l. 2. ff. de Justit. & Jure.* (d) Exemplum v. in

Quod vero Vlpianus in Fragmentis (e) mentionem faciat de pluribus Diis, interque eos de Jove Tarpeio, Apolline Didymæo, Minerva Militensi, Diana Ephesra, Matre Deorum, aliisque fictis & vanis Numinibus, inde minime consequitur, hanc Ethnicæ Superstitionis, & vanæ credulitatis plenam locutionem huic sanctissimo Juris Antistiti fuisse propriam ac familiarem, vel eum plures, quantum unum, prout sua sibi privata suggererat Religio, coluisse Deos; Sed animavertendum est, eum, cum pro ratione argumenti sibi propositi doceret, non licere Deos heredes instituere, nisi quos Scto, vel Constitutionibus Principum instituere concessum erat, non potuisse non meminisse Deorum, quos ipsa sibi finxerat, & publica auctoritate receperat Romanorum Superstitio, qui, licet nimium essent faciles in tolerandis, etiam ineptissimis & ridiculis Religionibus, non tamen temere permittebant, ut liceret promiscue sine delectu quoslibet Deos, eorumve Sacerdotes, & Sacrorum Ministros, heredes instituere.

Quid autem de Deo nostro unico, in
Z 3 spis-

l. 15. §. 5. ff. ad Sctum Turpilian. junct. l. 7. ff. de Muner. & Honorib. Cujac. lib. 1. Observ. 8. Wissenbach. ad l. 13. C. de Judic. (e) Tit. 22. §. 6.

spissis & Cimmeriis illis ignorantia & Superstitionis Ethnicæ tenebris senserint Vlpianus, alique Romani Jcti, difficile est affirmare, difficilius probare. Illud certum est, & extra omnem dubitationis aleam positum, multa in illorum Responsis occurrere & obvia esse sancta, recta, honesta, & a Regulis ac Præceptis Christianæ Pietatis non modo non multum recedentia, sed potius cum illis ad amussim consentientia vitæ morumque præcepta; Sicut nihil illis ad explendos omnes perfectæ Pietatis & Probitatis numeros defuisse videatur, quam quod ipsis non licuerit esse tam beati, ut verum de Deo intellectum, & Christianæ Religionis persuasionem animo perciperent.

Qualia sunt aurea illa & homine Christiano dignissima dicta, *Iuris naturæ esse Religionem erga Deum, ut pareamus parentibus, quorum persona liberis semper sancta & honesta videri debeat; (e) Omnibus parentibus, etsi inæqualis sit eorum potestas, æquam & eandem deberi Pietatem & Reverentiam; (f) Cum inter nos cognationem quandam Natura*

(e) L. 1. in f. & l. 2. ff. de Justit. & Jure; l. 9. ff. de obsequiis Parentibus & Patronis præstandis.

(f) L. 4. ff. de Curatorib. Furioso, & aliis, extra minores, dandis.

ra constituerit, & ad Ius Naturæ quod attinet, omnes homines æquales sint, hominem homini insidiari nefas esse; (g) Interesse hominis, beneficio adfici hominem, adeoque jus fasque esse, appellare pro damnato, qui ad supplicium ducitur, non modo si ille mandaverit, verum quisquis alius provocare voluerit, neque distinguendum esse, utrum necessarius ejus sit, nec ne: Humanitatis enim ratione omnem provocantem audiri debere, licet ipse damnatus resistat adversus provocationem, & sententiæ adquiescat, perire festinans, (b) Et sic vel invito dandum beneficium, nec audiendam esse illud Poëtæ,

Invitum qui servat, idem facit acci-
denti. (i)

Arbitrum, Sacerdotio obveniente, non cogi sententiam dicere; Id enim non tantum honori personarum, sed Majestati Dei indulgendum esse, cujus Sacris Sacerdotes vacare oportet. (l)

Hora me deficeret, Auditores, & Vestra attentio, si omnia vellem in medium proferre Jurisconsultorum nostrorum Æqui

Z 4

Bo-

(g) l. 3. ff. de Just. & Jure. l. 32. de Reg. Jur.

(b) l. 7. ff. de servis exportand. l. 6. ff. de Appel-
lat. (i) Horat. lib. 1. Epist. 20. v. 16. & de Arte
Poët. v. 467. (l) l. 32. §. 4. ff. de Recept. arbitror.

Bonique, Honesti & Decori præcepta, expressam Christianæ Pietatis imaginem præ se ferentia.

De Jurejurando autem, religiosa illa, & seria adseveratione, facta Deo teste, cum execratione nostri, & imprecatione vindictæ Divinæ, si scientes fallamus, quid fenserint, vel unus, instar omnium, Ulpianus fidem fecerit; *Iurare, inquit, oportet, ut delatum est Iusjurandum; caterum si ego detuli, ut per Deum jurares, tu per caput tuum jurasti, vel filiorum tuorum, non erit ratum Iusjurandum; Nam qui per salutem suam jurat, licet per Deum jurare videatur, respectu enim Divini Numinis ita jurat, attamen jurasse non videtur, & ideo ex integro solenniter jurandum est. (m)*

Quantopere vero improbaverint temerariam & impiam jurandi licentiam, non potest evidentius apparere, quam ex duobus ejusdem J Cti Responsis, quorum alterum in hæc verba est conceptum: *Si quis juraverit in re pecuniaria per genium Principis, dare se non oportere, & pejeraverit, Imperator noster rescripsit, fustibus eum castigatum dimitendum esse, & ita ei superdicendum: TEMERE*

NE

(m) L. 3. S. ult. l. 4. & 5. ff. de Jurejur.

NE IVRATO. (n) Alterum non modo Romana gravitate sed & Christiana Pietate dignum Ulpiani Responsum, quo jurisjurandi conditionem de præstatione alicujus facti, ultimis voluntatibus adjectam, refert inter turpes ac probrosas condiciones, adeoque pro non adjecta habendam, nec implendam censet, constat verbis omnem fidem superantibus: *Quæ sub conditione Iurisjurandi relinquuntur, a Præatore reprobantur: Providit enim, ne is, qui sub Iurisjurandi conditione quid accepit, aut, omittendo conditionem, perderet hereditatem, legatumve, aut cogeretur, accipiendo conditionem turpiter jurare. Valuit ergo, cum, cui sub Iurisjurandi conditione quid relictum est, ita capere, ut capiunt hi, quibus nulla talis Iurisjurandi conditio adjicitur; Et recte: Cum enim faciles sint nonnulli homines ad jurandum, contemptu Religionis, alii perquam timidi, metu Divini Numinis, usque ad superstitionem, ne vel hi, vel illi, aut consequerentur, aut perderent, quod relictum est, Præator consultissime intervenit. (o)*

Z 5

Ve-

(n) l. 13. §. ult. ff. de Jurejur, (o) L. 8. ff. de Conditionib. Institution.

Vestram fidem, Auditores, potestne quidquam gravius, verius, sanctius, &, si hoc quoque addere licet, christianius, ab ullo, non dicam homine Christiano, sed vel a Theologo, prædicari?

Sed, uno complectar ut omnia verbo, & plurima ejusdem Pietatis alia in pauca conferam, audite generalem recte faciendi, & pie vivendi regulam, ab Æmilio Papiniano nobis relictam, dignam profecto, quæ omnium mortalium memoriæ, & cordibus infigatur: *Filius, inquit, qui fuit in potestate, sub conditione scriptus heres, quam Senatus, aut Princeps improbant, testamentum infirmit Patris, ac si conditio non esset in ejus potestate: Nam quæ facta ledunt Pietatem, estimationem, verecundiam nostram, &, ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt, ea nec facere nos posse credendum est. (p)*

Scilicet impossibilia Nostris dicuntur, quæ non nisi cum dedecore possumus, quæque salva conscientia, fama, & estimatione, non possumus; Paria illis sunt, & eodem iure censentur turpe & impossibile in nostra potestate non esse, & injustum, adeoque eum, qui daturum se, facturumve aliquid promisit, non teneri

(p) L. 15. ff. de Conditionib. Infigit.

teneri putant, nisi cum id sine turpitudine dare facere potest. (q)

Eadem Pietatis ratione semper sollicitè & diligenter distinguunt inter id, quod summo Jure, utpote quod summa aliquando injuria est, licet, & id, quod decet, atque honestum est, non solum, quid extra pœnam legis positum considerantes, sed & quid decorum sit; (r) In contrahendis nuptiis naturale Jus & pudorem inspiciendum esse monent, & certius ac modestius esse, in re dubia abstinere a conjunctionibus, quibus si non Legis auctoritas, at publicæ honestatis, & pudoris, ac verecundiæ naturalis ratio refragari videtur; (s) Sic ut latius apud illos pateat officiorum quam Juris Regula, qui vita, moribus, & scriptis suis expresserunt & confirmarunt id, quod ait Seneca: *Quis iste est, qui se profertur omnibus legibus innocentem? Ut hoc ita sit, quam angusta est innocentia, ad legem bonum esse? Quam multa Pietas, Humanitas, Liberalitas, Iustitia, Fides exigant, qua omnia extra publicas tabulas sunt?* (t)

Sed nequis existimet, Papinianum, aliosque Romanos Jctos fuisse homines Philosophia

(q) l. 79. ff. de Jure Dot. (r) l. 144. ff. de Reg. Jur. (s) L. 14. S. 2. & 3. ff. de Ritu Nuptiar. l. 197. de Reg. Jur. (t) Senec. lib. 2. de Ira c. 27.

phia sententia, at ignava opera, magnificos verbis, vacuos rerum, ut solent, quibus *probitas laudatur & alget*, ille ipse, quem dixi, Papinianus, ut hujus unius exemplum vobis ob oculos ponam, ille *Pietatis idoneus auctor*, &

Virtutis verae custos, rigidusque satelles, suam illam vitæ morumque regulam sanguine suo confirmavit, atque obsignavit; Sic ut de illo verissime affirmari possit, quod de Scipione Æmiliano ait Vellejus Paterculus, *(u) Nihil eum in vita nisi laudandum aut sensisse, aut dixisse, aut fecisse.*

Nemini vestrum, Auditores Ornatissimi, ignotum esse credo, Imperatorem Caracallam, cum magna laboraret invidia, quod fratrem suum & Regni Socium Getam, nil tale merentem, horrendo & immani parricidio de medio sustulisset, a Papiniano, tunc Præfecto Prætorio, nec jussu & imperio, nec precibus, nec pretio, nec additis regaliter minis, impetrare potuisse, ut hoc flagitium apud Senatum, Populum & Militem doctis & quæsitis coloribus defendendum atque excusandum susciperet, & Getam a Caracalla jure cæsum videri, probaret, ac vel latum unguem a regia Justitiæ & Pietatis via recederet:

(u) lib. 1. Histor. Rom. c. 12.

deret: Maluit enim Vir immortalitate dignissimus cervicem securi & indignæ morti, quam linguam & dextram patrocínio sceleris præbere, sine ulla cunctatione & deliberatione respondens, non tam facile velari & excusari posse parricidium, quam fieri, & accusare innocentem occisum, alterum sibi videri parricidium. (x) Sic decebat *Justum, & tenacem propositi virum, quem nec civium ardor prava jubentium, nec vultus instantis tyranni mente quatit solida.* (y) Hoc demum est, rebus ipsis & factis probare & exprimere illud:

- - - *Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dicet perjuriam tauro,
Summum crede nefas, animam præferre
pudori,
Et, propter vitam, viuendi perdere causas,* (z)

Probitatem videlicet, & vitæ morumque integritatem. Macte ista, o Papiniane, Pietate ac Religione tua, & plus quam Stoica ac Romana constantia!

Judicate nunc, Auditores Ornatissimi, an
a Jctis

(x) *Æl. Spartian. in Alex. Severo c. 21. in Anton. Carac. c. 4. & 8. in Get. c. 6. Aurel. Victor Histor. Rom. Breviar. parte 2. c. 20.* (y) *Horat. lib. 3: Carm. Ode 3.* (z) *Juvenal. Sat. 8. v. 81. & seqq.*

a JCtis Romanis, licet Ethnicis, qui ita locuti sunt, ita scripserunt, ita fato suo functi sunt, aliquid periculi metuendum sit Pietati & Religioni hominum Christianorum, qui illorum responsis vel in docenda, vel in discenda, vel in administranda atque exercenda Justitia & Jurisprudencia utuntur. Ego quidem de illis in universum omnibus affirmare non vereor, quod de Tito Aristone, sui temporis JCto, scripsit Plinius, (a) *Nihil esse illis gravius, sanctius, doctius. - - - Quam periti illi & privati Juris, & publici? Quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenent? Nihil est, quod discere velis, quod illi docere non possint. - - - Ornat hac magnitudo animi, que nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert, recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petunt. In summa, non facile quis quenquam ex istis, qui sapientie studium habitu corporis preferunt, his Viris comparaverit. Non quidem gymnasia sectabantur aut porticus, nec disputationibus longis aliorum otium suumque delectabant, sed in toga negotiisque versabantur, multos ad vocatione, plures consilio judabant.*

ta-

(a) v. Plin. lib. i. Epist. 22.

tamen Philosophorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine cedebant.

Taceo, non deesse Viros eruditos, & quævis præclara de Jurisprudencia nostra meritos, qui serio & bona fide existimant, quosdam Jctorum nostrorum, ejurata vana Gentilium superstitione, Christo nomen dedisse, ut Hermogenianum, Arcadium Charisium, Licinium Rufinum, qui creditur esse auctor *Collationis Legum Mosaicarum & Romanarum*, & Tertullianum, quem eundem esse volunt cum Quinto Septimio Florente Tertulliano, Patre Ecclesiastico, quemque, desertis castris togatæ militiæ, se totum dedisse sacro veræ fidei, & salutiferæ Religionis studio, contendunt. (b)

Quod ut, tanquam non satis liquido probatum, & ab aliis in dubium vocatum, nunc in medio relinquam, illud certum est, & extra omnem controversiæ aleam positum, conjunctam olim semper fuisse in Jctis nostris Divini & Humani Juris scientiam, eosque alteram Juris Ciuilis speciem non modo
in

(b) *V. Bertrand. & Guil. Grot. de Vitiis Jctorum. Cujac. lib. 7. Observ. c. 2. Franc. Hotomanni Anti-Tribon. c. 12. Menagii Amanitatis. Jur. Civ. c. 7. II. & 12.*

in Magistratibus, sed & in Sacris ac Sacerdotibus collocasse. (c)

Sic Scævola narratur bene ac diu Jura civium & cæremonias ordinasse? Attejus Capito, quem Juris Sacri inter primos peritum fuisse, tradit Macrobius, ut & æqualis ejus atque æmulus Antistius Labeo, complures de Jure Pontificio libros reliquerunt; Trebatius scripsit de Religionibus, alii de aliis ad res Sacras & Divinas pertinentibus, utpote non modo justi atque æqui scientiam, sed & divinarum rerum notitiam professi.

Hinc Cicero, longe diversus ab illorum opinione, qui putant, rerum divinarum cognitionem nihil commune habere cum Jurisprudencia, ut in JCtis requirit scientiam Juris Sacri & Pontificii, sic Juris Civilis notitiam Pontificibus necessariam fuisse, & bonum Pontificem esse potuisse neminem, nisi qui Jus Civile cognovisset, testatur. (d)

Hinc utriusque, Divini & Humani, Juris custodia diu penes Collegium Pontificum fuit, quos uniuersi Juris interpretes, arbitros, ac dispensatores fuisse, Pomponius noster aliique

(c) *V. l. 1. §. 2. l. 10. §. 2. ff. de Justit. & Jure & ibi Gothofr.* (d) *Cic. lib. 3. de Orat. c. 33. in Bruto c. 42. lib. 2. de Legib. c. 19.*

aliique non leves auctores tradiderunt, (e) adeoque, quia ut Jus Publicum erat pars Juris Civilis, ita Jus Sacrum erat pars Juris Publici, & Pontifices Juris Civilis, & Jctos rerum ad Jus Sacrum ac Pontificium pertinentium scientia non modo leviter tinctos, sed penitus imbutos esse oportebat.

Ex quibus omnibus apparet, Jctos nostros cultus Divini, & Religionis erga Deum, falsæ illius quidem, & cum densis ignorantia tenebris conjunctæ, sed tamen Religionis, semper fuisse studiosissimos; Ne dicam eos aliquando rectius & verius, quod pudendum est, in illa obscure Paganicæ superstitionis nocte, de rebus Divinis & sacris, ad Religionem pertinentibus, cogitasse & scripsisse, quam quosdam Imperatores, qui mysteriis Religionis Christianæ initiati fuerunt.

Exemplo sit magnus ille Constantinus, qui, licet veneranda Christianorum fide Romanum dicatur munivisse Imperium, (f) non erubuit, lata lege sancire, *Eorum quidem scientiam esse puniendam, & severissimis merito legibus vindicandam, qui, magicis*

Aa accincti

(e) V. l. 2. §. 6. ff. de Orig. Jur. (f) l. 5. C. de Naturalib. liber.

accincti artibus, aut contra salutem hominum aliquid moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse detegentur. Nullis vero criminationibus implicanda esse remedia humanis quasita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis, grandinisque lapidatione quaterentur, quibus non cujusquam salus aut estimatio laederetur, sed quorum proficerent actus, ne divina munera, & labores hominum sternerentur. (g)

In quo, plus vice simplici, peccavit, hac saltem in parte parum Christianus Princeps, tum quod, cum imperito vulgo, his incantationibus & susurris magicis se credulum præbuerit, quasi illis & fruges excantari, & noxiæ frugibus tempestates averruncari, & febres aliique morbi averti ab humanis corporibus & propulsari possint, tum, quod mala & magica carmina, bonum in finem adhibita, permiserit. Quid est, Auditores, ipsum coelum petere stultitia, quid est

*Flectere si nequens Superos, Acheronta
movere,*

si hoc non est?

Quan-

(g) L. 4. C. de Malefic. & Mathemat. Ant. Matib. de Criminibus lib. 48. Digestor. Tit. 5. c. 5. num. 7.

Quanto rectius & verius Ulpianus noster nefarias Astrologorum, Maleficorum, Mathematicorum artes & divinationes damnat, quanto saniore ratione negat, Medicorum nomine honorandos esse eos, qui alicujus partis corporis, vel certi doloris sanitatem pollicentur, si incantaverint, si imprecati sint; Non esse ista Medicinæ genera existimans, tametsi suo tempore non defuisse narrat, qui hos sibi profuisse, cum prædicatione adfirmaverint. (b)

Noverat scilicet maximus Jctus, nec minor Philosophus, Legibus antiquis Duodecim Tabularum caveri, ne quis sub pœna capitis fructus alienos, alienamve segetem incantamentis in alias terras transferat & pelliciat; noverat rudem adhuc antiquitatem credidisse, & attrahi imbres cantibus, & repelli posse, sed duce & magistra ratione didicerat; *borum nihil fieri posse, tam palam esse, ut, quod Seneca ait, bujus rei causa nullius Philosophi Schola intranda sit.* (i)

Quod si ex illis, quæ hætenus disputavimus, & quæ, nisi angustia temporis circum-

A a 2

scri-

(b) L. 15. §. 13. ff. de Injur. l. 1. §. 3. ff. de Extraord. cognit. (i) Senec. lib. 4. Natural. Question. c. 7.

scriberemur, addi possent, pluribus aliis, abunde constat, Jctos nostros bonos fuisse Philosophos morales, meliores autem, ut suæ Religionis, & illorum temporum ratio ferebat, Theologos, facile, vel me tacente, intelligitis, Auditores, eos non potuisse non fuisse optimos patriæ suæ cives; Ut vel inde apparet, quod non modo, tanquam prima Juris Naturæ principia commendent religionem erga Deum, & pietatem ac reverentiam erga parentes, sed & *ut patriæ pareamus, in ejusque utilitatem, libera & prompta ac parata voluntate, tribuamus facultates & fortunas nostras; Turpe esse, tributa, vectigalia, functiones ferre nolle, in illis enim Rei-publica nervos esse positos; Neque quietem Gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi posse; Nec privatis tantum, sed & patriæ & Principi suum essetribuendum, nec cuiquam mortalium Jus suum detrahendum. (1) Quod, quæso quid aliud est, quam quod ipse nos docet Deus, Optimus auctor*

(1) L. 1. §. ult. l. 2. l. 3. ff. de Justit. & Jure. l. 6. §. 7. ff. de Excusat. Tutor. l. 8. §. 4. ff. de Vacat. & Excus. muner. l. 1. §. 20. ff. de Quæstionib. Tacit. lib. 4. Historiar. c. 74.

auctor Naturæ Verique, Deo tribuendum esse, quod est Dei, Cæsari, quod est Cæsaris, proximo, quod est proximi, sibi quod est suum? *Vt eos, qui pro Re-publica ceciderunt, pro qua nemo bonus dubitet mortem optetere, si ei sit profuturus, in perpetuum per gloriam vivere existimabant, (m)* ita minime lugendum putaverunt eum, qui ad patriam delendam, & parentes ac liberos interficiendos venerit; *Quem si filius patrem, aut pater filium occidisset sine scelere, etiam præmio adficiendum putabant, (n)* persuasum habentes cum M. Tullio Cicero-
ne, charos esse debere parentes, charos liberos, propinquos, familiares, sed omnes omnium charitates patriam unam complexam esse, cui debemus nos, nostraque omnia;

Filium familias transfugam non posse postliminio reverti, ne quidem vivo patre: quia pater sic illum amisit, quemadmodum patria, & quia disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quam charitas liberorum; (o)

A a 3

Fi.

(m) *Princ. Inst. de Excus. tut.* (n) *L. 35. ff. de Religios. Cic. de Offic. lib. 1. c. 17. & lib. 3. c. 23.*
(o) *L. 19. §. 7. ff. de Captiv. & Postlim. Revers.*

Filium non tantum patri, verum etiam Reipublicæ nasci; (p) Adeoque patrem, non consentientem honoribus sive muneribus filii, ne patrimonium suum oneri subiciatur, non posse civem patriæ utilitatibus auferre, nec Jure patriæ potestatis resistere, quo minus patriæ obsequatur; (q)

Non esse differendum supplicium damnatorum, qui dicunt se habere, quod Principi referant, salutis ipsius causa, sed magis esse puniendos, qui tam diu conticuerunt, quod pro salute Principis habere se dicere, jactant, nec enim debuisse tam magnam rem tam diu reticere; (r)

Non posse dolo carere eum, qui imperio Magistratum non paruit, (s) adeoque contumaciam adversus jussa eorum, & delictum deserti ac contempti imperii nullo colore vel prætextu velari aut excusari posse: illis enim vim potestatemque jubendi, civibus autem & subditis obsequii gloriam relictam esse.

Hæc

(p) l. 1. §. 15. ff. de Ventre in possess. mittendo.
 (q) l. 3. §. 5. l. 14. §. 4. ff. de Munerib. & Honorib.
 (r) l. 6. ff. de Pœnis. (s) l. 167. §. 1. l. 199. de Reg. Jur.

Hæc aliaque innumera pietatis, religionis iustitiæ, & publicæ privatæque vitæ, integre, modeste, prudenter degendæ, hæc morum ad omnium virtutum normam formandorum præcepta, & de patria, patriæque patribus colendis monita, in libris suis tradita, tam religiose secuti sunt nostri æqui bonique Consulti, ut, quod vel in primis observari meretur, nulli eorum ab Historiæ Augustæ, quos vocant, aliisque Scriptoribus, ullum vel in nium animi vitium exprobetur, qui tamen ne ipsis quidem Cæsaribus Romanis, triumphati Orbis Dominis, parcere solent, ubi quid in eorum vita & moribus occurrit reprehensione dignum, multo minus veniam daturi, aut gratiam facturi. Ceteris, illorum in Imperii gubernatione ministris & consiliariis, si quid audivissent, vel comperitum habuissent, quod aliquam mereretur non dico censoriam notam infamiæ & ignominia, sed vel levissimæ notæ maculam; Quod tantopere abest à vero, ut eos passim summis laudibus in cælum ferant, tanquam viros bonos, quibus *pudor, & iustitia soror, incorrupta fides, nudaque veritas* nullos inveniebant pares (1) qui-

(1) *Horat. lib. 1. Carm. Ode 24.*

que, cum vitæ & morum sanctitate didicissent:

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa, (u)

non alia de causa à nefariis, & ab omni pietate ac religione alienis hominibus aliquando male fuerunt habiti, quam quod iniquis eorum conatibus obviam irent: Quos inter Ulpianus, summo suo merito ad dignitatem Præfecti Prætorio evectus, cum, præceptoris sui & decessoris, Papiniani vestigia premens, dirissimis temporibus omnia inermi justitia tractanda putaret, à militibus Prætorianis indignissima morte oppressus est, posteaquam eum Alagabalus, teste Lampridio, *removisset, ut virum bonum*, deinde autem Alexander Severus, objectu purpuræ, aliquoties ab eorum ira, furore & impetu defendisset, quem Principem ideo summum Imperatorem fuisse, quod Ulpiani potissimum consiliis Rem-publicam rexerit, item tradit Lampridius. (x)

Super-

(u) *Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 61.* (x) *Lamprid. in Alagab. c. 16. in Alex. Severo c. 51.*

Supereſt, ut illis respondeamus iniquis cenſoribus, qui negant, vel Jurisprudenciam docendam aut diſcendam, vel lites deducendas eſſe ex Principum & Jctorum ethnicorum Reſcriptis ac, Reſponſis, quaſi vero Paulus Apoſtolus, dum prohibet, ne Corinthii ſui coram judicibus infidelibus litigent, etiam interdicit, ne controverſiæ decidantur, & ambigui Juris nodi atque ænigmata ſolvantur ex legibus paganorum. Quis autem non videt, Apoſtolum non prohibere, ne Chriſtiani lites ſuas diſceptandas & decidendas committant legitimis & competentibus Judicibus ac Magiſtratibus, licet a perſuaſione fidei Chriſtiane alienis, ſed commendare pacem & concordiam, ac ſuadere, ut lites potius amica transactione componantur, quam ut partes adverſæ ac diſſidentes dubiam & incertam Judiciorum aleam experiantur? Quod non minus ſerio, quam ipſe ille Gentilium Doctor, monent Juris noſtri conditores. Sic ut vere dixerit Juſtinianus, magnam ſemper curam egiſſe eos, qui Jura ſuſtinebant, ne homines temere ad litigandum procederent (9) nec factum ac moderationem

A a 5 eorum

(9) *Princ. Inſtit. de Pœna temere litigant.*

eorum improbaverunt, qui tanti habebant rebus suis carere, & aliquid de Jure suo remittere, ne propter eas sapius litigarent: Hanc enim verecundam cogitationem eorum qui lites execrantur, non modo non vituperandam, sed potius laudandam esse, existimabant. (z)

Cum autem Romani in suo illo virtutis & humanitatis domicilio nos rem militarem, politicam, eloquentiam, aliasque artes docuerint, cum illorum leges ex Jure Naturæ, ex fonte rectæ rationis, atque ipsis, quod plus est, Juribus Divinis, magnam partem originem trahant, cum de expectandis bonis, fugiendisque malis rebus rectas & honestas animis civium inserant opiniones, quid tandem causæ prætexi potest, quo minus utamur, quod hætenus feliciter, bono publico, facimus, Legibus Romanis, & Romanorum Jctorum, licet ethnicorum, Responsis ad dirimendas ac terminandas civium inter se lites & controversias? Maxime cum Responsa, Rescripta, Ediçta Jctorum & Imperatorum non modo Christianorum, sed & ethnicorum

(z) *L. 4. §. 1. ff. de Alienat. judic. mut. causa.*

rum, sua fecerit Justinianus, Corpus autem Juris Justiniani pro suo adoptaverint omnes fere Principes, & Rerum publicarum Rectores ac Moderatores. Sic ut Jus Romanum non magis ab illis, quam ab his profectum & sancitum, atque in usum deductum videri debeat, adeoque non minus nostrum, quatenus nulla hodiernarum Legum illi est contraria, quam Romanum vocari mereatur.

Quod autem de odio veterum Jctorum in Christianos, eorumque, illis auctoribus & suavoribus, instituta ab Imperatoribus Romanis persecutione, disseminari solet, si maxime verum esset, nihil detraheret præstantiæ & utilitati Jurisprudentiæ Romanæ, nec impedire posset aut deberet, quo minus vim potestatemque, & imperium atque auctoritatem suam, tum in Academiis, tum in tribunalibus factam tectam servare deberet: Quænam enim & quanta esset iniquitas, cultum veræ religionis, & amorem nominis Christiani desiderere in illis hominibus, quibus in illa superstitionis caligine nihil præter lumen Religionis Christianæ, & veride vero Deo sensus defuit?

Sed

Sed parum abest, quin hæc fabula ex ipsis Juris nostri & Historiarum monumentis refelli ac subverti possit, & proxime ad calumniandi libidinem accedat, vagis & incertis de tantorum virorum in Christianos odio conjecturis & suspicionibus indulgere: Nam, ut taceam, nullam in toto Juris Romani Corpore, qua late patet, exstare Constitutionem Imperatorum, nullum vel unius Jcti de pœnis & persecutione Christianorum Responsum, & dudum explosam esse a viris eruditis ac confutatam illorum opinionem, qui vana crudelitate persuasum habent, Ulpianum nostrum totis septem libris de Officio Proconsulis collegisse nefaria de Christianorum persecutione Principum Rescripta; (a) Nonne idem Ulpianus auctor est, (b) Verum & Antoninum Imperatores permisisse, ut illi, qui Judaicam superstitionem sequebantur, honores adipisci possent, eisque mune-

(a) *V. Bertrand. & Gulielm. Grot. in Vita Ulpiani. Wisssemb. Emblemata Tribon. ad l. 1. de Justit. & Jure. Clariss. Schultingii Notas ad Jurisprud. Veter. Anti-Justin. pag. 557. & 784. (b) l. 3. §. ult. ff. de Decurionibus.*

munera imposuisse, sed talia, *qua superstitionem eorum non laderent?* Nonne Herennius Modestinus (c) testatur, Judæos etiam non Judæorum tutores esse posse, sicut & reliqua munera administrare: *Constitutiones enim Principum in iis solis sine molestia eos esse jubere, per qua cultus eorum inquinari videtur.*

Quæ verba Ulpiani & Modestini aut tam de Christianis quam de Judæis, aut de solis Christianis intelligenda esse, vel ex eo constat, quod ut Jcti Romani, ita alii Scriptores gentiles, ut Tacitus, Suetonius, Plinius, sæpe Judæos dixerint pro Christianis, ob cognationem atque, affinitatem utriusque religionis, & quia nomen Christianæ Religionis originem trahit ex Judæa.

Nec credibile est aut verisimile, Ulpianum tam infesto in Christianos animo fuisse, quibus Imperatorem Alexandrum Severum, qui eum *parentem Et amicum suum* vocat, (d) favere, non poterat ignorare:

(c) l. 15. §. 6. ff. de Excusat Tutor. (d) L. 4. Cod. de Locato Conducto, l. 4. C. de Contrab. Et Committenda Stipulat.

re: Is enim non modo non fuit Christiani nominis insectator & persecutor, sed si credendum est Lampridio, aliisque fide dignis Historicis, Christo templum dedicare voluit; eumque inter Deos recipere; Imo Christum & Abrahamum in larario suo inter Deos habuit, ac coluit, & Christianos esse passus est, neque Urbe Roma expulit. Sed & cum Christiani locum quendam, qui publicus fuerat, occupassent, & popinari eum sibi deberi contendissent, rescripsisse fertur: *Melius esse, ut quomocunque illic Deus colatur, quam ut popinariis dedatur, (e) & saepius clamasse, quod a quibusdam, sive Judais sive Christianis, audierat & tenebat, ac per praconem, quum aliquem emendaret, dici jussisse, QVOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS; eamque sententiam usque adeo dilexisse, ut & in Palatio & in publicis Operibus praescribi juberet. (f)* Denique, Tertulliano teste, Clarissimas Feminas & Clarissimos Viros, sciens eos hujus sectae esse, non modo non

taelit,

(e) Lamprid. in Alex. Severo c. 29. 43. 49.

(f) Lamprid. in Alex. Severo c. 51.

læsit, sed & testimonio exornavit, & populo, contra eos furenti, palam restitit. (g)

Quæ cum vera sint, & ab idoneis actoribus memoriæ prodita, quis nobis persuadet, vel Ulpianum (b) Christianos odiofo & contumelioso *Impostorum* vocabulo traduxisse, quando negat Medicorum nomine & honore censendos esse eos, *qui incantaverunt, qui, ut vulgari, inquit, Impostorum verbo utar, exorcizarunt*; Quasi ipsi quoque Gentiles non habuerint suos exorcistas, quorum imposturas, fraudes, & fallacias notare & reprehendere potuerit Ulpianus; Vel Paulum ac Modestinum, eodem plusquam vatiniano odio motos, per homines rerum forensium expertes, simplicitate gaudentes, & desidiæ deditos intellexisse vel monachos, vel quoslibet Christianos, eorumque persecutionem & supplicia laudare atque approbare, quando eos, *qui novas, Et usu vel ratione incognitas religiones inducunt, quibus leves hominum animi moveantur, Et superstitione Numi-*

(g) v. Guilielm. Groc. de vitis Jctorum lib. 2. c. 10. pag. 179. Et seq. (b) l. 1. S. 3. ff. de Extraord. Cognit. ubi v. Gothofr.

*Numinis terreantur, vel in insulam deportandos, vel capite puniendos responde-
runt. (i) Quæ verba de Christianis po-
tius eorumque pœnis intelligenda esse,
quam de aliis, nescio quibus hominibus,
inveteratam gentilium superstitionem mi-
nus probantibus, vel aliquid in ea, ad tur-
bandam publicam quietem & tranquillita-
tem, seditiose novare tentantibus, non de-
buerat a Viris eruditis temere & sine ullo
probabili argumento affirmari, nec mitis-
simi ingenii JCtis tam insignis infamiæ &
turpitudinis nota inuri, quasi immortalis
odio persecuti fuerint innoxios Christia-
nos, homines sine fraude doloque.*

*Vos autem, Præstantissimi ac Generosis-
simi Juvenes, præsertim qui ætatis florem
Reginæ artium, Jurisprudentiæ consecra-
stis, JCtos nostros, quos a pietate & reli-
gione laudavimus, & contra iniquas obtre-
ctatorum calumnias defendimus, tanquam
consummata, & tantum non omnibus per-
fectionis numeris absoluta recte sentiendi
& honeste vivendi exemplaria, atque aurei
secu-*

*(i) L. 25. ff. de Probationib. l. 30. ff. de Panis.
Paul. lib. 5. Receptar. Sentent. Tit. 21.*

seculi reliquias, natas melioribus annis, Vobis ad imitandum proponite.

*Discite virtutem, ex illis rerumque laborem,
Fortunam ex aliis.*

In horum vitas moresque, tanquam in speculum, inspicite, atque ex illis exemplum Vobis sumite; Horum præclara ingenii monumenta nocturna vobis, si quid mihi creditis, diurnaque manu sunt versanda; Ex nullo fonte, si a Sacrosanctis Litteris recesserimus, sincerius, purius, & dulcius hauriri possunt æqui bonique, honesti ac decori præcepta; Nusquam rectius & verius docetur, *quid sit pulchrum, quid turpe; quid utile, quid non.* In his, cuicumque tandem vitæ rationi Divina vos destinaverit Providentia, omnium virtutum documenta, in illustri posita, intrueri licebit; Inde Vobis, sive in Foro inter ambigua causarum & litium fata ac discrimina versandum erit, sive ad Reipublicæ gubernacula vestra Vos virtus & eruditio admovebit, petere licebit, quod sequi, inde sædum incepto, sædum exitu, quod vitare possitis.

Sed, ne prolixiore sermone in publica

Bb

com-

commoda peccem, ad Vos, Nobilissimi atque Amplissimi Consules & Senatores, Urbis & Academiae Curatores, mea se convertit Oratio. Gratias Vobis, quantas animus concipere potest, maximas ago, quod dignitate hujus Muneris Academici, ejus insuccessorem transferendi causa hanc Cathedram conscendi, tertia jam vice me honorare & ornare volueritis. Ne Vos unquam poenitere possit, quod hoc, aliaque beneficia, (ex quo ad docendam Jurisprudentiam, conditionibus minime contemnendis, me invitare, easque iterum iterumque augere, & amplificare placuit) sumulate in me contuleritis, omnes in id animi & corporis nervos intendere pergam, ut generosos Juvenes, fidei & curae meae commissos, labore, studio, diligentia mea, & exemplo atque institutione excitem ad bonam mentem, capiendumque uberio-rem ingenii cultum, ut ex bonis Academiae, quantum quidem in me erit, efficiam optimos Patriae cives, ut Juris & aequi, ita obsequii & reverentiae, Magistratibus suis debitae observantissimos.

Ut, quod nunc restat, agamus, ad Te accedo, Clarissime ac Reverende Vir, Hieronymus,

nyme Alphene, Collega & Amice conjunctissime, ut ex Senatus Urbani Consulto, quod equidem lubens meritoque facio, Tibi tradam Fasces & Sceptra Academica; Sed sine Jurisdictione, & Imperio, cujus vis & potestas est penes hos Nobilissimos Viros, nobis, & auditoribus nostris, solo parendi atque obediendi officio relicto; Sic ut provinciam capias minime duram & difficilem, sed, ut cum aliquo honore & utilitate, ita nulla fere cum molestia conjunctam. Qua in re tantum abest, ut aliquid detractum sit ordinis nostri, & praefecturae jam Tuae dignitati, ut potius sit, quod & nobis gratulemur, & Amplissimis Viris gratias habeamus, quod nos hac auctoritate animadvertendi in petulantiae Juvenilis commissa liberaverint, & immunes esse voluerint, eamque, tota quanta est, sibi recipiant ac reservarint, qua tanta cum prudentia, justitia, & aequitate utuntur, ut Academiae nostrae cives, vel virtutis amore, vel formidine poenae, compositis & politis exacta frugalitatis lege moribus, nec mentis calorem obruant vino, nec stringant infesta arma & tela minantia telis, nec rixis, pugnis, tumultibus, & insanis ac incondi-

tis clamoribus & vociferationibus turbent tranquilla silentia noctis, nec cuiquam mortalium damnum injuria inferant, quo in aliis Academiis, in quibus Jurisdictio mandata est Collegio Professorum, nihil est frequentius & magis quotidianum.

Denique qua dextra Te mitto in possessionem hujus Muneris, eadem tanquam fidei & amicitiae pignore Tibi gratulor de inermi hac, & facili, atque expedita Regiminis Academici administratione, quam ut Deus Optimus Maximus, veræ eruditionis, religionis, & pietatis auctor, Tibi & nobis omnibus felicem, faustam, & fortunatam esse velit, utque hoc Humaniorum Litterarum & Bonæ Mentis sacrarium ad Rei-publicæ & Ecclesiæ decus atque incrementum magis magisque augere & prosperare non desinat, ea, qua decet, pietate & religione, precor atque obtestor.

D I X I.

Q.D.B.V.

Q. D. B. V.

DE

**STOICA VETE-
RVM ROMANO-
RVM JURISPRV-
DENTIA.**

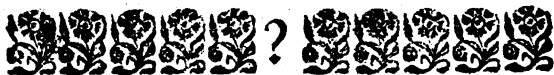
AD

AVDITORES SVOS

DISSERIT

JOH. SAMVEL HERING,

**J. U. D. ET PROF. ORDINAR. REG. GTMNAS.
SEDINENSIS.**

Generosi pariter & Politissimi Ju-
venes, Auditores dilectissimi.

Percepistis ex ore meo haud ita pridem, cum Historiam Juris tertia nunc vice publice tradenti mihi frequentes adessetis, multum ad textuum Juris interpretationem facere; nosse discrimen sectarum veterum Juris, eorumque diversa in Philosophia studia. Quamobrem ut argumentum hoc notitia dignum, utile, imo necessarium, eo firmiter menti vestrae hæreat, offero vobis brevem quandam delineationem Stoicæ veterum Romanorum Jurisprudentiæ. Discetis ex hac, dominari Philosophiam Stoicam præ ceteris in Pandectis, & qua de causa? Diversarum Legum sensum obscurum nunc habebitis perceptu faciliorem. Intellegitis, quam bene multis in causis Jure consulti veteres recte & sapienter cum Stoicis sentiant; simul etiam deprehenditis, in nonnullis articulis gravioris momenti, e. g. juris jurandi, & juris saviendi in corpus & vitam propriam, Stoicos Philosophos cum Jure Consultis

sultis antiquis, & hos cum illis insignem errorem errasse. Hunc vitabitis anguepejus, salutaria & innoxia præcepta retinebitis. Volvite has pagellas assidua lectione, nec vos impensæ industriæ poenitebit. Dabo operam, ut cum Deus O. M. vitam & sanitatem concesserit, vobis progressu temporis exhibere liceat paucis foliis *Grabnam enucleatum*, ita quidem ut *Jurisprudenciam Romanam ortam, lapsam, & restauratam* cum præcipuis Jureconsultis cujusvis periodi, inde a temporibus LL. XII. Tabularum, usque ferè ad seculum XVII. ab orbe redempto, exiguo horarum intervallo memoriæ vestræ facili negotio mandare queatis. Valete. Dabam Sedinii, in Museo die 13. Kalend. Decemb. A. O. R. MDCCXIX.

I. N. J.

Cum integrum Pandectarum volumen ex veterum ICtorum fragmentis jussu & autoritate Imperatoris Justiniani compilatum sit: Multum sane confert ad solidam Jurisprudenciæ notitiam imbibendam, non tantum vitas istorum ICtorum legisse

B b 4

a Bern.

a *Bernhardino Rutilio, Johanne Bertrando, & Guilielmo Grotto* descriptas, novissimeque a *Dn. D. Frankio* in unum codicem congestas: Sed & nosse, cuinam sectæ Philosophorum fuerint addicti, id quod in enodandis textibus, & componendis sententiarum repugnantibus haud leve præberet adminiculum. Quantumvis enim *Justinianus* miram locorum concordiam pollicetur, magis tamen arridet *Cujacii* monitum: quod nimirum ejusmodi promissis misere torqueat illorum ingenia, qui fide illius difficultates ex repugnantia sententiarum injectas propriæ malunt ignorantia, quam alienæ negligentia assignare. Docente autem *Gravina de ortu & Progressu Juris Civ. p. m. 79.* *Servius Sulpitius* primus dialecticis regulis disposuit Jurisprudentiam, adhibuitque artem, qua & genera componi ceperunt, & distingui partes, & definitiones concipi, colligique regulæ: ut per hanc artem universa Philosophia, quæ ad mores pertinebat, in Jus civile manarit, & simul cum ea Philosophorum rixandi cupido in tranquillam antea scientiam penetraverit, cum aliter sentirent *Juris consulti* qui a *Stoicis* essent; aliter qui a *Peripateticis*; aliter qui ab *Epicureis*

reis sive Philosophis ex horto; quodque sua quisque à Familia imbiberat, in Jurisprudentiam refunderet. Ex interpretationibus igitur Jurisconsultorum in morem transeuntibus, & Legum asperitatem verecunde ac furtim lenientibus, ortæ sunt regulæ Juris æquitatis ratione temperatæ: quæ deinceps influxerunt in edicta magistratum, atque decreta Principum: itaque duritiem perdomuerunt vetusti ac directi juris. Hujusmodi sunt usus codicillorum, actio doli, actiones utiles, quia non ex directo & scripto jure, sed ex utili & æqua Jurisperitorum interpretatione processerunt: exhereditatio posthumi, Aquilianæ stipulationes, variæ successio- num differentia, regula Catoniana, substitutio pupillaris, prohibitio donationis inter virum & uxorem, & ut soli magistratus mandent jurisdictionem, utpote sibi suo jure competentem non alieno beneficio, ne pupilli sine tutore autore obligentur, bonæ fidei judicia sub eâ formula, *ut inter bonos bene agier oportet*, actio rei uxoriæ, querela inofficiosi, formulæ solennes, cautiones, & actiones Legis &c.

§. 2.

Licet autem negari nequeat, ex veteribus Prudentibus & Ictis multos fuisse *Electi-*

cos, qui in nullius Philosophorum Sectam juraverant, sed veritatem sparsam per singulas istarum in unum colligebant, qualem & Ciceronem arbitratur fuisse *Hornejus* c. 1. §. 10. Nam etsi Tullius *Panatium* Stoicum in Libris de officiis potissimum secutum se fateatur, tamen id factum asserit correctione adhibita *L. 3. de offic.* unde est, quod eodem libro etiam Peripateticos appellat *Nostros*. Id tamen exploratum satis habemus, plurimos veterum Ictorum Stoicæ præprijm Sectæ fuisse addictos, vid. *Sebilterus in manu duct. Philosoph. moralis ad Jurisprud. veram non simulatam cap. 1. §. 5.* ubi in testimonium hujus rei nominat *Publium Rutilium Ruffum* J. C. in *L. 2. §. 40. de O. J.* quem prope perfectum in Stoicis prædicat *Cicero in Bruto*. quem ut Philosophiæ deditum laudat *idem de orator.* quem *Panati* Stoici auditorem fuisse, eumque magni æstimasse perhibet *Idem L. 3. de offic.* Nec minus *Quintum Tuberonem* Stoicum fuisse apparet ex modo allegato Cicerone in *Bruto*. Porro *Quintus Mutius Scævola* augur, Sectas Philosophorum recensens, & ad Stoicorum deveniens, *Nostri*, ait, *Stoici.* vid. *Cicero Lib. 1. de orator. Trebatium* J. C. tum eidem, cui *Cicero*, Sectæ favisse constat ex hujus *Lib. 7. famil.*

famil. epistol. XII. De Epicureismo enim jocatur tantum Tullius, ceteroquin hortatur, ne à se deficiat; ergo oportet eum fecisse cum ipso. *Trebatii* auditor fuit *Quintus Antistius Labeo*, Proculi & Proculianæ Sectæ magister. Unde Merillius Proculianos ad Stoicos magis accedere observavit, Sabinianos ab iisdem disidere. Ratio autem, cur doctrina Stoicorum maxime in Jure civili dominetur, hæc perhibetur à *Graviâ*, quia *Zeno* à rebus gerendis minimè, ut aliæ Sectæ Philosophorum, avocabat. Jubebat enim Chrysippus, nisi prohiberetur, *πολιτεύεσθαι τὸν σοφόν*, & *Tacitus L. 14. cap. 58. assumpta etiam Stoicorum arrogantia Sectæque, que turbidos, & negotiorum appetentes facit.* Unde *Marcianus JCIus*, & ipse Stoicus, eorum sapientiam extollit. Promiserat equidem *M. Aurelius Galbanus Ferrariensis JCIus* commentationem de universa Stoica Jurisprudentia Veterum Romanorum, de qua tamen an lucem adspexerit, dubito.

§. 3.

Posteaquam igitur Philosophia hac ratione Jurisprudentiæ erat intertextæ, ex disputationibus & jurgiis opinionum, etiam Scholarum, nata varietas. Scissa namque Jurisprudentia in duas familias, quarum altera

tera *Cassianorum* erat, altera *Proculianorum*.
 Origo dissidii ab *Attejo Capitone*, & *Antistio Labeone*, quod dissidium ortum sub Augusto, mansit usque ad Antonini tempora. Habuit utraque secta præcipuos autores, quorum seriem desumptam à Gothofredo Junio hoc ordine sistit *Gravina d. loc. p. m. 83.*

Sabiniani	Proculiani
Cassiani	Pegasiani.

Sub Augusto.

Attejus Capito Antistius Labeo
 Ofilii discipulus. Trebatii Discipulus.

Sub Tiberio.

Massurius Sabinus. Nerva Pater.

Sub Cajo Claudio Nerone.

Cajus Cassius Longinus. Proculus
 à quo Cassiani. unde Proculiani.

Sub Vespasianis.

Coelius Sabinus, Nerva filius, &
 à quo Sabiniani. Pegasus, à quo Pegasiani.

Sub Trajano, Adriano,
 Antonio Pio.

Priscus Javolenus	Celsus Pater
Alburnius Valens,	Celsus Filius
Tuscianus	Priscus Neratius.
Salv. Julianus.	

Diversorum autorum diversa quoque
 erant

erant ingenia. Attejus Capito, quæ à majoribus tradita fuerant, constantius tenebat, & verbis atque institutis hærebat firmitus. Labeo verò mentis quòdam ardore sublatus indulgebat ingenio, innixusque propriæ sapientiæ sibi que amplius permittens, provehatur in altum, & novitate ducebatur. Itaque plura intulit, vel ignota, vel intentata veteribus. Ingenium Præceptorum sui cuiusque discipuli expresserunt.

§. 4.

Hæc ratione plurima doctrinæ Philosophorum & imprimis Stoicæ vestigia observare licet in Veterum Juris Consultorum fragmentis, quæ compilatores Justiniani in Digestis nobis reliquerunt. Operæ igitur pretium duxi in gratiam & utilitatem auditorum meorum, nonnulla excutere, & uberius paulò illustrare, quæ *Grævina* per indicem quasi tetigit, vel planè etiam omisit, præsertim cum iste liber quamvis pulcherrimus in paucissimorum, ut opinor, Juris Studiosorum manibus versetur. Sit itaque.

OBSERV. I.

De Jure & Justitia.

Ulpianus in *L. 1. §. 7.* Jus deducit à Justitia, more Stoicorum. Idem in *L. 6. §. 1.*

6. §. 1. eòd. fundamentum divisionis Juris in scriptum & non scriptum à Græcis arcescit. Ea verò divisio est Platonis *Lib. 8. de Republica*. Idem *L. 10. eòd.* Justitiæ definitionem mutuatus est à Simonide Philosopho apud Platonem. Vid. *Schilterus in manu-duct. Philosoph. moralis ad Jurisprudenciam veram non simulatam cap. 1. §. 7.* Porro quemadmodum Stoici virtutis, ita & Juris-consulti sese justitiæ Sacerdotes appellabant. *Diogenes Laertius* in proem. & in *Zenon*. *Ulpianus* in *L. I. D. de J. & J.* ibi: *Justitiæ sacerdotes merito quis nos appellet. Justiti- am namque colimus, & boni & equi noti- tiam profitemur, æquum ab iniqno separan- tes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, verum etiam premio- rum quoque exhortatione efficere cupientes, veram Philosophiam, non simulatam affe- ctantes.* Similiter ut Stoici sapientiam, ita & hi Jurisprudenciam rerum divinarum & humanarum scientiam definierunt. *conf. omnino Seneca* in *Ep. 89.* & *Hieronimus* in *Esaie cap. 5.* dicens: *Inter Sapientiam & prudentiam hoc dicunt interesse Stoici, quod illa sit rerum divinarum & humanarum no- vitia, ista autem tantum mortalium.* *Plato- nici*

nici aliter distinguunt, & illam in contemplatione, hanc in actione ponunt.

De Legibus.

OBSERV. II.

Definitionem Legis nobis tradit Marcianus Justinianus in L. 2. D. de Legibus ex Philosopho summæ Stoicæ Sapientiæ Chrysippo, in libro quem fecit *περί νόμων*. Scil. Lex est omnium divinarum & humanarum rerum regina. Oportet autem eam esse Præsidentem & bonis & malis, & principem & ducem esse: Et secundum hoc regulam esse justorum & injustorum, & eorum, quæ natura civilia sunt animantium, præceptricem quidem faciendorum, prohibitoricem autem non faciendorum.

De Jure Natura.

OBSERV. III.

Ulpianus in L. 1. §. 3. D. de Just. & Jure statuit, Jus natura esse id, quod natura omnia animalia docuit. Galvanus in Lib. de usufructu cap. V. eleganter ostendit, Iustum hoc in negotio secutum fuisse Stoicorum principia, statuentium, bruta ratione esse, prædita, adeoque & jura illis sancita. conf. Schilterus cit. tract. cap. VI. p. 227. Isti enim

Jus

Jus naturale ex tribus potissimum æstima-
 bant. (1.) ex *dirigente*, qui Deus est seu natu-
 ra. (2.) ex *actibus dirigendis*, quos homi-
 nibus & brutis communes esse affirmabant.
 (3.) ex *sine seu bono*, quò fit directio, quod est
 bonum corporis. Ex quibus patet, non in-
 tellexisse eos Naturam hominum propriam,
 quæ verum jus naturæ ac gentium produ-
 cit, sed omnem animantium communem.
 Certe quatenus non est norma, ad quam
 actiones conformandæ, tantum abest ut id
 brutis applicari possit, ut etiam distincta
 actionum cognitio ipsis denegetur. Sunt
 quidem actiones hominum & brutorum
 eadem *materialiter*, minime autem *forma-*
liter. Homo occidens hominem com-
 mittit homicidium: brutum damnum in-
 ferre potest, non vero delinquere. Quod si
 apud Ulpianum jus significare tantum de-
 bet *instinctum naturalem*, lusus est in termi-
 no, & sensus æquivocus, qui tollendus: qua
 ratione jus naturale diceretur commune
 brutis, non quòd jus reperiatur in brutis, sed
 quia in iis deprehenditur, quod quando est
 in homine, jus vocatur, haud secus atque
 analogia quædam, & quasi umbra virtutum
 in nonnullis brutis observatur. Atque hæc
 explicatio *Galvani cit. loc. & Dn. Georgii*
Paschii,

Pascbii in introduct. ad rem Literariam moralem veterum c.3. §.4. præ ceteris tenenda. Conf. Grotius de Jure Belli & pacis l.1. cap.1. Salmafus de usuris cap.9.

De Statu Hominum.

OBSERV. IV.

Jureconsulti cognationem quandam inter homines natura constitutam esse tradebant, ideoque nefas ducebant, hominem homini insidiari *L.3. D. de justitia & Jure.* Et *Papinianus in L.7. D. de servis export. ait:* beneficio affici hominem, hominis interesse. Pari ratione *Stoici* referente *Tullio in Lib.3. de finib. bon.* dicebant, communem esse hominum inter homines, & naturalem commendationem. Et *Seneca Epist. 95.* cognatos nos natura esse docet, unde à *Stoicorum* doctrina promanavit commendatio illa summa humanitatis, & mutuae benevolentiae studium ad mutuam opem.

OBSERVAT. V.

Ulpiani regula *L.32. de R. J.* Jure naturali omnes homines æquales, à *Stoicis* mutuata. *Merill. 1. Obs. 18.*

OBSERVAT. VI.

Seneca *Stoicorum* Sectæ addictus *Lib. VII. de beneficiis cap. 1.* nescis, inquit, quare

septimus quisque annus ætati signum imprimat. Ad quæ *Lipsius*. Quo sensu? ut revera corpori aliquod signum sit & veluti transitus nota? Sicut anno 7. dentes cadunt & nascuntur: bis septimo pubertas erumpit: ter septimo genæ vestiuntur: quater septimo genuini emergunt. In Philone quidem tale aliquid distincte est legere de opificio mundi. An hoc placet septimo quoque anno mutari hominem & signum ætatis imprimi, nova nomenclatura? Ut ad primum septenarium *infans*, inde ad alterum *puer*, ad tertium *adolescens*, ad quartum *juvenis*, quintum *vir*, sextum *maturus vel gravis*; septimum *senex*; atque inde decrepitus. An denique ad gradus vel *κλιμακτηρας* ætatum adspexit? in quibus antiquitus pronitum, septimo quoque anno, mutationem aut discrimen evenire, quod Varro apud *Agellium l. 3. cap. 10.* notat. Itaque signum imprimit morbi, vel periculi, vel mutationis.

Similiter Jureconsulti intervalla naturæ septenis annis distinguunt. Unde septimo anno pueritia- *Ulp. L. 1. §. 2. D. de admin. Et peric. tut.* quarto decimo vero pubertas definitur, exemplo Stoicorum, à compluribus juris autoribus, quorum opinio prævaluit.

luit. Atque hæc præsertim fuit Proculi sententia, rejecta Casianorum & Prisci Jcti opinione, *Vinnius ad pr. J. quibus modis tutela finitur.*

OBSERV. VII.

Jureconsulti negant, foetum in utero esse hominem. *L. 9. D. ad L. Falcidiam L. 1. §. 1. D. de ventre inspiciendo.* sed materno- rum viscerum partem. Ejusdem sectæ Stoicæ assertum est, embriõnem animal non esse, sed partem matris, neque dissentit Peripateticorum secta. Animal enim gravidum est unum & totum per accidens, physica unione gaudens, adeoque majorem convenientiam habens cum uno per se, quam quæ tantum per aggregationem. *D. Stabl. Metaphysic. C. 31.* quo facit distinctio partium apud Aristotelem, quod alia sit omne id, *ἐξ ἧ σὺγκριται τὸ ὅλον.* Qua ratione & lac, & semen, pili, & ita etiam semen formatum, partes totius dicuntur; alia, certum corpusculum & organon ad officium certum destinatum, quod Hippocrati *ἕκρον* dicitur. *Schilterus dict. loc. cap. I § 8.*

De Usufructu.

OBSERV. VIII.

SToicorum imprimis fuit dogma: Principio ipsum mundum Deorum hominum-

que causa factum esse, quæque in eo sunt, ea parata ad fructum hominum & inventa esse. *Cicero lib. 2. de natura Deorum.* Hac ratione usus *Junius Brutus* *Jctus* negavit, *partum ancilla in fructu esse*, neque enim in fructu hominis hominem esse posse *L. 68. D. de usufruct. Merill. I. obs. 12.* Et in *§. 37. J. de R. D.* nec non *L. 28. D. de usuris*, dicitur: absurdum videtur, hominem in fructu esse, cum omnes fructus rerum natura gratia hominis comparaverit. Ad quæ verba ita *Vinnius*: eadem quoque Stoicorum sententia fuit, à quibus auctores nostri fere imbuti. *add. Cicero. L. 3. de senibus.*

De Jurejurando.

OBSERV. IX.

Jusjurandum promissorium secundum Leges Romanas non magis obligat quam nudum pactum, adeoque nullam producit actionem. Et pactum à jure communi recedens licet juramento corroboratum non valet. Sequitur enim juramentum naturam actus, cui est adjectum. Ita *Ulpianus in L. 7. §. 16. de pactis. add. L. 95. §. 4. D. de solut. verbis*: quod vinculum æquitatis, quo solo sustinebatur conventionis æquitate dissolvitur,

Videtur sane Ulpianus hoc in negotio principia nonnullorum Stoicorum, præcipue Ciceronis, sectæ Stoicorum impense faventis, secutus, utpote qui negabat, vim juris jurandi in metu vindictæ divinæ consistere, quin potius in fide atque justitia vim juramenti collocabat, id quod satis apertè innuunt verba ejusdem in *Lik. 3. de officiis*, cum ait de Jurejurando Reguli: *Non fuit Juripiten metuendus, ne iratus noceret; quia neque irasci solet, neque nocere. Sed in jurejurando non qui metus, sed qua vis sit, debet intelligi. Est enim jusjurandum affirmatio religiosa, quod autem affirmativè, quasi Deo teste, promiseris, id tenendum est. Jam enim non ad iram Deorum, qua nulla est: Sed ad justitiam & ad fidem pertinet.* Sed Cicero- nem solidè refutavit *Schilterus. cit. loc. cap. 2. §. 16*, ostendens, vim Jurisjurandi quam maximè in metu vindictæ divinæ consistere, adeoque ab hoc fidem & justitiam planè non esse separandas. Generatim autem Stoicis satis fecit *Lactantius. Lib. de Ira Dei. Cap. XVII.* Et quid moribus nostris in foro juris obtineat circa juramenta promissoria & confirmatoria, satis juste & rectè tradunt Doctores ad *Tit. D. de Jurejurando. vobis-*

que A. Dil. expositum est ad §. XI. *J. de actio-
nibus.*

De usuris.

OBSERVAT. X.

DE usuris eandem atque Stoicorum Secta
Jure consulti sententiam tulerunt: Illi
enim usuras vocarunt humanæ cupiditatis
extra naturam quæsitæ nomina. Et Juris
consulti dixerunt usuras *natura* non prove-
nire, sed percipi jure: *L. 62. D. de R. V. L. 121.
de V. S.* Pertinet huc locus apud *Senecam*
de beneficiis Lib. 7. c. 10. *Quid fœnus, & Ka-
lendarium, & usura, nisi humana cupiditatis*
extra naturam quæsitæ nomina? *Quid sunt*
istæ tabulæ, quid computationes, & venale
tempus, & sanguinolenta centesima? volun-
taria mala ex constitutione nostrâ pendentia,
in quibus nihil est quod subjici oculis, quod
teneri manu possit, inanis avaritiæ somnia. O
miserum! Si quem delectat sui patrimonii
liber magnus & vastâ spatia terrarum colen-
da per vinctos, immensi greges pecorum per
provincias pascendi, & familia bellicosis na-
tionibus major, & ædificia privata, laxitatem
urbium magnarum vincencia! Cum benè ista,
per quæ divitias suas disposuit ac fudit, cir-
cumspexerit, superbiumque se facerit, si quic-
quid

quid habet, ei quod cupit comparet, pauper est. Dimitte me, & illis divitiis meis redde. Ego regnum sapientie novi, magnum, securum. Ego sic omnia habeo, ut sint omnium.

De usu & autoritate Codicillorum.

OBSERVAT. XI.

Aristius Labeo Jctus Stoica Philosophia imbutus, tantæ fuit autoritatis in urbe Româ, ut cum acerrime utrinque certaretur de recipiendo codicillorum usu; illius exemplum omnes alios ad se traxerit. Nemo enim de Codicillorum autoritate dubitavit, postquam iis usum Labeonem apparuit. *Gravina c. loc. p. m. 107. conf. Id. p. m. 79. ibi: bujusmodi sunt usus codicillorum & c.*

De luctu conjugum & cognatorum.

OBSERVAT. XII.

Paulus Jctus in *L. 9. D. de his qui notantur infamia* ait: *Uxores viri lugere non compelluntur.* Idem ferè sentiunt Stoici. Vide *Senecam in Epist. 64. ibi: Annum foeminis ad lugendum constituere majores, non ut tam diu lugerent, sed ne diutius. Viris nullum legitimum tempus est; quia nullum beneficium. Quam tamen mihi ex illis*

mulierculis dabis, vix retractis a rogo, vix a cadavere revulsis, cui lacryma in totum mensenz duraverint? Nulla res citius in odium venit, quam dolor: qui recens consolatorem invenit, & aliquos ad se adducit: inveteratus vero deridetur, nec immerito: aut enim simulatus, aut stultus est. De Jure moderno circa luctum vid. Carpz. Ipr. Eccl. L. 2. D. 160. & 161. & specialia Locorum statuta.

OBSERVAT. XIII.

Ulpianus in L. 33. d. 1. parentes & liberi utriusque sexus nec non & ceteri agnati, vel cognati, secundum pietatis rationem, & animi sui Sapientiam, prout quisque voluerit, lugendi sunt: qui autem eos non eluxit, non notatur infamia. Quænam fuerit Stoicis in communi hoc quidem at tristi casu animi sapientia, colligere licet ex Epicteto in Enchiridio cap. 33. ibi: *Natura propositum ex iis rebus, de quibus nulla inter nos controversia est, cognosci potest: exempli gratia: Si vicini puer poculum aut quid aliud confregerit, in promtu illud statim est: ita fieri solere. Scito igitur, si & tuum confractum fuerit: eundem Te esse oportere, qui fueris, cum fran-*

gretur

geretur alienum. Sic transfer ista ad ma-
jora. Filius alterius obiit aut uxor? nemo
est, quin dicat, humanum id esse. Sin. ipsi
alicui id acciderit: statim, bei mihi inquit,
O me miserum! meminisse autem oportet
bat, ut affecti simus, cum tale quippiam de
aliis audimus. Add. Seneca de tranquilli-
tate animi c. 15. ibi: humanos effugisti, car-
sus, livorem, morbum: existi ex custodia:
Non tu dignus mala fortuna Diis visus es,
sed indignus, in quem jam aliquid fortuna
posset. Neminem flebo latum, neminem
flentem. Ille lacrymas meas ipse abstersit:
hic suis lacrymis effecit, ne ullis dignus sit.
Omnes isti, quos luges, levi temporis impensa
invenerunt, quomodo aeterni fierent; ad im-
mortalitatem moriendo venerunt. conf. Se-
neca de Consolat. ad Marciam, Helviam,
Polybium. Obiter de Epicteto, antequam
ad alia deflectamus, notandum. Justus Lipsius
judicium ita sonans: Ego senecionem illum
nunquam lego, nisi cum interno animi mo-
tu, & quod Homeri proprium, pluris facio
cum relogo, semper ut novum, & cum repe-
tidi repetendum. Tiranem aliquem & rus-
dem vera Philosophia nix afficiat aut tan-
gat, proficientem aut profectum incredibili-

le est quam excitet, & cum pungat, ubique tamen etiam delectet. Genus styli concisum, fractum est, & quod indolem subitanei sermonis habet; sed docta interveniunt sepe, semper salutaria, & non est, qui bonam mentem magis aut trahat, aut formet. Hactenus Lipsius; cui adjungendus *Cardinalis Borromeus*, qui lectione Epicteti ad contemptum rerum humanarum & amorem divinarum, imo ad verum Christianismum se tandem pervenisse dixit, scripsitque, referente *Georg. Paschio in introduct. ad rem literar. Veterum moralem cap. 4. §. 18.* Summam totius Philosophiæ Stoicorum Princeps Epictetus his duobus contineri dixit: ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. Sustine & abstine. Ceterum de laudatoribus & reprehensoribus Philosophiæ Stoicæ consule *Dn. Georg. Paschium cit. tract. c. 3. §. 8. Scheurli bibliographiam moralem p. 71. seq. Dn. Buddei Tract. de precipuis Stoicorum in Philosophia morali erroribus. it. Mons. & Madame Dacier dans la Preface sur les reflexions morales de l'Empereur Marc Antonin. Cicero sane Lib. IV. Tuscul. quest.* Stoicos hoc elogio ornat: Licet, inquit, infectemur Stoicos, metuo, ne soli philosophi sint. Et

Senec-

Seneca c. 1. de constantia Sapientis tantum interesse inter Stoicos, & ceteros Sapientiam professos scribit, quantum inter viros & fœminas, indeque Stoicorum Sectam fortissimam & sanctissimam vocat.

De acquirendo rerum Dominio.

OBSERV. XIV.

IN ea quæstione: Sit ne artifex speciei Dominus, an qui materiæ dominium habet? Proculiani pro artifice stabant, quia ex doctrina *Stoicorum* acceperant, res non tam materiæ quam formæ, atque adeo ipsius conditori esse adjudicandas; cum id, quod sunt res, a forma ducant, sine qua materia prorsus est iners. *conf. Seneca in Epist. 88. ibi: Ligna nihil navi conferunt, quamvis non fiat navis sine lignis.* Sabini-ani e contrario pro domino *materia* pugnant, putantes, naturali rationi convenientius esse, ut qui materiæ dominus fuisset, idem quoque dominus esset speciei ex ea confectæ, cum sine materia nulla species effici possit. §. 25. *f. de R. D.*

OBSERVAT. XV.

EO ipso dum compilatores Institutionum has ambiguitates Proculianorum &

& Sabinianorum, *media quasi sententia arrepta*, dirimere satagunt, iterum vel ipsi quoque *Stoicos* imitantur, quod clavis verbis innuit *Vinnius in notis ad b. §. verbis: sic & alias autores nostri medium sequuntur. L. 3. si pars hered. L. 25. D. de pignorat. act. IMITATIONE STOICORVM* qui ob id *Servio* eriscundi *μίσθην ὀδὴν τέμνοντες.*

De Jure hominis in se ipsum, seu de facultate serviendi in proprium corpus & vitam.

OBSERVAT. XVI.

Licebat per *Stoicos*, angorem animi esse fugere voluntaria morte, quod & *Seneca* saepe numero praedicat; & *Zeno* ipse proprio sanxit exemplo, nec non *Cato*. Ita horride *Senec de ira Lib. 3. c. 15. Quid gemis demens, quid expectas, ut te hostis aliquis per exitium gentis tua vindicet, aut rex a longinqua potens advolet? Quocumque respexeris, ibi malorum finis est. Vides illum praecipitem locum? illac ad libertatem descenditur. Vides illud mare, illud flumen, illum puteum? libertas illic inimo sedet. Vides illam arborem brevem, resorridam, infelicem? pendet ille libertas. Vides*

des jugulam tuam, guttur tuum, cor tuum?
 effugia servitutis sunt. Nimis tibi operosos
 exitus monstramus, & multum animi ac ro-
 boris exigentes. *Luzris*, quod sit ad li-
 bertatem iter? Qualibet in corpore tuo
 vena.

Idem de Providentia c. 6. in fin. Non
 in alto latet spiritus, nec utique ferro eru-
 endus est: non sunt vulnere impresso peni-
 tus scrutanda praeordia: in proximo mors
 est. Non certum ad hos ictus destinavi lo-
 cum: quacunque pervium est. Ipsum illud,
 quod vocatur mori, quo anima discedit a
 corpore, brevius est, quam ut sentiri tanta
 velocitas possit, sive fauces nodus elisit, sive
 spiramentum aqua praeclusit; sive in caput
 lapsos subjacentis foli duritia comminuit,
 sive haustus ignis cursum anima remeantis
 interscidit: quicquid est, properat. Ec-
 quid erubescitis? quod tam cito fit, timetis
 diu? Similia in Thebaide leguntur, sed non
 sine horrore:

Hic alta rupes arduo surgit jugo,
 Spectatque longe spatia subjecti maris:
 Vis hanc petamus? Nudus hic pendet
 filex,

• Hic scissa tellus faucibus ruptis hiat,
 Vis

Vis hanc petamus? Hic rapax torrens
cadit,

Partesque lapsi montis exesas rotat:

In hunc ruamus!

Licuit *ἀνοχησία* etiam per *Proculianos*: si-
quidem Neratius, qui ex ea familia erat, lu-
geri vetat eum, qui sceleris conscientia
mortem sibi conscivit, non qui tædio vitæ.
L. 11. §. 3. D. de his qui not. infam. idque
Imperatores Hadrianus & Antoninus Pius
approbarunt. vid. *L. 3. §. 4. & 5. D. de bonis
eorum qui ante sententiam.* De Coccejo
Nerva J. C. *Tacitus L. 6. annal.* sequentia
refert: Haud multo post Coccejus Ner-
va continuus Principis, omnis divini hu-
manique Juris Sciens integro statu, cor-
pore illæso, moriendi consilium cepit, &
tandem abstinentiam cibi conjunxit, at-
que ita e medio sublatus est. Ferebant
gnari cogitationum ejus, quanto propius
mala Reipublicæ visceret, ira & metu, dum
integer, dum intentatus honestum finem
voluisse. Et Ulpianus in *L. 9. §. 7. D. pecu-
sio* statuit: *Licere etiam servis, naturaliter
in corpus suum sedire*: Sed hic vox natu-
raliter intelligenda non de jure ac honeste
naturali primæva, sed de licentia & impu-
nitate

nitate Juris naturæ secundarii & gentium, quo vi imperii rationis & mentis in membra, sævire in corpus suum cuique licitum, inprimis secundum Stoicorum placita & Romanorum mores, quod tamen rectius reprobatur, ex quo eodem principio etiam *Jus vite & necis in liberos patri datum fuerat.* Ita sentit celeberrimus *Schilterus in manu duct. Philosoph. c. 6. §. 19. et, c. 4. §. 9. & 10.* sic tandem concludens: quamobrem cum nec a Jure Consultis Romanis negetur, imperium illud animi in corpus *naturaliter* cuique homini competere, igitur videtur exinde consequi, *αὐτοχσίαν* esse licitam, cum jus sæviendi in corpus suum etiam usque ad occisionem & solvendam hanc animæ & corporis unionem sese extendat. Et innixi hoc fundamento multi & philosophi & viri fortes, non sententia modo, sed & facto ipso id approbaverunt, præsertim qui a *Stoa* pervenerant. Sed enim & alii Philosophorum, & nos, qui *veritatem Christianam agnoscimus*, rem rectius perpicientes deprehendimus, quod licet ex parte corporis & membrorum nullum jus nullaque injuria appareat, quo imperium illud absolutum restringatur, tamen

ex

ex parte causæ externæ & superioris, a qua omnis isthæc unio animi & corporis dependet, satis restringatur hoc imperium & hæc sciendi licentiâ. Injuriam enim gravissimam adversum Deum conditorem committit, qui isthanc, quam instituit ille conjunctionem dissolvit ipso invito. Quæ ratio naturalis etiam prohibiti in universum homicidii est. Et pertinet etiam huc Lex divina, *qua Deus conjunxit, homo ne separet. v. Grotius de Jure B. & P. 2. 19. 5.* Sed cum hæc lex & restrictio divina a multis negligi videatur, oportuit in rebus publicis bene constitutis eandem Jurè Civili statuminare, & variis pœnis corroborare. Hactenus *Schilterus*. Jungi meretur huic materiæ elegans *Dissertatio de Jure hominis in se ipsum Generosiss. Dn. de Osten habita sub Presidio B. Sam. Strykii.* Demique & hoc probe notandum, ipsum *Ulpianum in L. 23. §. 3. D. de edictio Edicto* longe melius statuere: ibi: *Malus servus creditus est, qui aliquid facit, quo magis se rebus humanis extrahat, ut puta saqueum torset, sive medicamentum pro veneno bibit, præcipitemve se ex alto miserit, aliudve quid fecerit, quo facto speravit mortem* per-

jus.) Eandem proportionem amplexos esse *Proculianos*, ostendit *L. 24. C. de Legatis*. Nec mirum, quia *Trebatius Labeonis* doctor, a quo *Proculiani*, omnia crimina exa-
quabat. *L. 21. pr. D. de furtis*. Nam teste *Ulpiano* *Trebatius* putabat, eum, qui aurem alicujus tangeret, totum attigisse corpus, & qui dolium aperiret, indeque parum vini auferret, non tantum ejus, quod abstulit, furem esse, verum etiam totius, quod iterum *Stoicam doctrinam* sapit. *Gravina c. loc. p. m. 86.*

De atomorum effluviis.

OBSERVAT. XIX.

Epicuri dogma de atomorum effluviis approbat *Jctus Alfenus* in *L. 76. D. de Judiciis*: verbis: *Quod si quis putaret, partibus commutatis aliam rem fieri: fore, ut ex ejus ratione nos ipsi non essemus iidem, qui abhinc anno fuisset; propterea quod ut Philosophi dicerent, ex quibus particulis minimis consisteremus, he quotidie ex nostro corpore decederent, aliaque extrinsecus in earum locum accederent, &c.*

De

De studio dialecticæ Stoicis cum Ju-
reconsultis communi,

OBSERVAT. XX.

Consuetudine Stoicorum Proculiani tra-
xime occupabantur in dialecticis, qua-
rum *Labeo* peritissimus habebatur. *Gellius*
L. 13. c. 10. Plurimumque laborabat in re-
gulis conjunctionum & distinctionum per-
texendis, ordinandisque verborum nexi-
bus. L. 29. L. 53. §. 1. L. 124. D. de verb. Sign.
De Logices studio ita Cicero: Stoicorum
ait, in dialecticis cura omnis consumitur.
Ipse Zeno gestu multa confecit. Nam cum
extensis digitis adversam manum ostendis-
set, *disum* tradebat ejusmodi esse; deinde
cum digitos paululum constrinxisset, *assen-
sum* innuebat, quos cum extremo plane
compressisset, fecissetque pugnum, *com-
prehensionem* indicabat. Cum autem le-
vam manum admovisset, & illum pugnum
arcte vehementerque constrinxisset, *Scien-
tiam* significabat, cujus comporem, nisi
sapientem, esse neminem: ex quibus col-
ligere licet, illi differendi rationi, quæ pro-
babilibus contenta est, Stoicos præsertim
indulisse.

D d 2

Strinam

Strinam de syllogismo probabili, de contortis & aculeatis sophismatibus, erantque breves & concisi in ratiocinando, comparantes eo nomine dialecticam cum pugno, cum palma autem Rhetoricam.

De stylo conciso Stoicorum & horum Secta addictorum & Actorum.

OBSERVAT. XXI.

SToici brevibus atque concisis numeris concludebant sententias suas, quemadmodum eodem genere dicendi plerique & Consultis veteribus usi sunt, prout passim ex inspectione Pandectarum apparet. *Buchnerus in egregio Libro de commutata dicendi ratione p. 634. de Seneca hunc in modum judicat. Multus in rationibus Seneca, quo nullum ingenium in Romanis post Ciceronem disertius fuit. Ad Censoris Galli frigida argumenta quod attinet, sit Seneca in Stylo brevis, sententiisque affluens; at flagitarunt ejusmodi scribendi rationem ea, quibus Noster vixit, tempora, ubi longis periodis aures jam defatigatae erant, & ambages verborum varietatis amantes excutere inceperant. Quin ipsa secta Stoica, cui addictus Seneca, videbatur postu-*

postulare brevem & ornatam sententiarum concinnitatem, cujusmodi stylum quasi jus hereditarium noster Philosophus sibi arrogavit.

De affectibus.

OBSERV. XXII.

Definiebant Stoici affectus per opiniones pravas: Hinc orta illa in Stoa adhortatio: βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν. *Ejice opinionem & salvus es.* Docebant nimirum Stoici, affectus malos esse, adeoque eradicandos & evellendos, ex quo plurimi interpretes collegerunt, hos e porticu Philosophos omnes affectus a Sapiente vel viro bono auferte voluisse, quo illud *Seneca* trahunt, *in Epistola 116.* scribentis: *Utrum satius sit modicos habere affectus, an nullos, saepe quaesitum est? Nostri illos expellunt, Peripatitici temperant.* Alii e contrario defendere annisi sunt, Stoicos sola novitate verborum ab Academicis & Peripateticis discrepare, nec culpasse & a Sapiente exulare jussisse omnes affectus, sed eos tantum, quibus pravus voluntatis consensus accedit, quippe hominem ad flagitia & peccata transversum abripiunt. conf.

Dd 3

Dur-

Durrius in Problematum Moralium selectiorum Centuria, Problem. 49. it. Wolfgang. Heiderus in Philosoph. moralis Systemate Part. 2. p. 391. seq. quorum uterque adductis in majorem fidem veterum testimoniis clare ostendit, moderatores e Stoa Philosophos non voluisse sublato omni affectu, sed illos, qui recte rationi adversantur.

Jure Consulti quoque veteres *Ulpianus & Vivianus* tantam excedentium affectuum habuere considerationem, ut propter venditos servos *preter modum timidos, cupidos, avaros, aut iracundos* actionem ex emto concesserint in *L. 1. §. 11. D. de edilio Edicto.*

De delictis sive criminibus.

OBSERV. XXIII.

Trebatius Jctus, Labeonis, a quo Proculiani, præceptor, omnia crimina exæquabat. *L. 21. pr. D. de furtis.* Et hoc quoque ex Stoicorum schola fluxit, qui peccatis inesse æqualitatem statuerunt. *Falsi,* inquit *Cicero, Lib. 1. de Offit. errare, la-*
hi,

bi, decipi tam dedecet, quam delirare & mento captum esse. Verum quis non videt, majus esse malum, & dedecus infamiam, quam qualemcunque errorem. Porro nititur probare paritatem peccatorum, quando in eodem libro asserit: Qui non defendit nec obsistit, si potest, injuria, tam est in vitio, quam si parentes aut amicos, aut patriam deserat &c. Cum vero non sumus obligati ad præstanda eadem omnibus officia, non erunt etiam æquales injuriæ. Sane civi magis obligati sumus, quam peregrino, facimusque majorem injuriam, si parentes, quam si amicum deseramus, & dum patriam omnes caritates, omnesque necessitudines complectitur, in maximo erit vitio, qui contra illius salutem operatur. Pari ratione, si quispiam circa res & bona ecclesiastica fidei sære commissa dolum, simulationem vel fraudem admiserit, atque eo ipso pudorem & famam apud bonos & honestos viros decoxerit, sine dubio is gravius deliquisse censendus, quam qui res secularis fraudulenter administravit.

*Coronidis loco Jureconsultus doctrina
& vita Stoicus sistendus.*

IS fuit *Publius Rutilius Rufus*, græcis literis cum primis eruditus, P. Mutii Scævolaë & Panætii Stoici auditor, cujus disciplinæ alumnum non mentis & orationis tantum, sed operum quoque severitate tota vita se præstitit. Siquidem neque injuriâ unquam, nec gratia victus, utramque adversam pariter ac secundam contempsit fortunam: Et civitatem, quam exul & ambitus injuste damnatus reliquerat, etiam oblatam a Sylla repudiavit: quasi opus non esset, reddere sibi civitatem, quam salva innocentia, retentaque animo romana virtute, nunquam amiserat. Hinc in eo judicio, dum pro se diceret, neque summos Oratores L. Crassum, & M. Antonium sibi adesse voluit; neque supplices manus ad cujusquam genua circumtulit: Sed majori sibi gloriæ duxit, innocentem damnari, quam superborum opem implorantem absolvi. Huic viro eo tempore, cum accusaretur

retur, festivi quippiam accidit, quod Cic. L. 2. de orat. ita enarrat: "cum Æmilius Scaurus accusaret Rutilium ambitus, cum ipse Consul esset factus, ille repulsam tulisset, & in ejus tabulis ostenderet literas A. F. P. R. idque diceret esse: Actum Fide Publii Rutilii. Rutilius autem: Ante Factum Post Relatum. C. Cannius eques Romanus, cum Rufo adesset, exclamat, neutrum illis literis declarari. quid ergo? inquit Scaurus. Æmilius Fecit, Plectitur Rutilius." Ac sicuti hunc nullæ inimiciæ, ita nec amicitia deflexit à virtute. Cum enim cujusdam amici parum justæ rogationi resisteret, & amicus diceret: *quid mihi amicitia tua, si nihil abs te impetro, opus est?* Rutilius retulit: *Imo quid mihi tua, si propter Te sum aliquid in bono facturus?* Itaque rectissime hunc togatum & consularem Socratem appellaveris. Hinc Ovidius de Ponto L. 1. eleg. 4.

Et grave magnanimi robur mirare
 Rutili
 Non usi redivis conditione dati,
 Smyrna virum tenuit, &c.

Dd 5

Hinc

Hinc Seneca de providentia c. 3. Infelix est Rutilius, quod qui illum damnaverunt, causam dicent omnibus seculis? quod æquiori animo passus est, se patriæ eripi, quam sibi exilium? Et Rutilius cuidam reditum precanti ita respondisse fertur: *Quid tibi mali feci, ut mihi pejorem reditum, quam exitum optares? malo, ut patria ex filio meo erubescat, quam reditu moereat.* vid. Grotius in vita ejusdem L. 1. c. 7. p. m. 55.

Tantum!

Sit Soli DEO gloria in æternum.

DE
DISPUTATIONE
FORI
PROGRAMMA
GOTTL. SLEVOGTII.

Roma regum suorum impatiens, una cum regibus *L. Tribunitia A.V. C. 244.* exegit eorum sancita, & jus Regium, quod a collectore Papyrio sub Tarquinio superbo civile Papirianum fuit dictum, & quod singulari commentario illustravit *Granius Flaccus. L. 144. de V. S.* fragmenta vero servavit *Ant. Augustinus in tr. de LL. & Sc̄tis*, abrogavit, coepitque incerto magis jure, quam per latam Legem, vivere. Non tamen amplius hoc, quam per viginti exactis Regibus annos, teste *Pomponio L. 2. §. 3. de O. J.* (licet forte hallucinante, *Eberlin. ad Tit. ff. de O. J. C. 4. n. 19.*) duravit, cum populus autoritate Consulium & tribunorum, qui exactis regibus erant suffecti, *tres viros* in Græciam ablegaverit, & a Græcis civitatibus anno 299 A. V. C. statuta petierit, quæ tertio postea anno Romam perlata, & a *decemviris*, interpretate *Hermoduro*, Ephesio in Italia exule, (cui postea statua in Comitio posita. *Plin. Hist. Nat. L. 34. c. 5.*) latinitate dona-

donata, immixtis *Legum Regiarum* particulis, in DECEM TABVLAS Comitii centuriatis contraxerunt eboreas, juxta *Pomponium* cit. L. 2. §. 4. Et juxta *Lib. lib. 3. Dionys. Halicarnass. L. 10. Sueton. in Jul. Cas. c. 28.* pro rostris (suggestus erat e rostris navium Antiatium prope comitium compositus *Lib. L. 8. Eberlin. c. l. c. 5. n. 9.*) posuerunt, alteroque anno duabus novis auxerunt Romani tabulis. Contenta harum LL. 12. tabb. (testantibus fragmentis ap. *Dion. Gotbofred. in Epit. fragment. Genev. 1686. Jac. Gotbofr. in IV. fontibus Jur. Civ. Gradin. Origg. jur. & in Opusc.*) huc redibant, quod Tab. I. egerit de in jus vocando; Tab. II. de Judic. & Furtis; Tab. III. de reb. credit. Tab. IV. de jure patrio & connubii; Tab. V. de hereditatibus & tutelis; Tab. VI. de dominio & possessione; Tab. VII. de delictis; Tab. IIX. de jure prædior; Tab. IX. de jure publico; Tab. X. de jure sacro, sepulchrorum, ceremon. & jurejur. Tab. XI. de connubiis patriciorum cum plebe; Tab. XII. denique supplebat tabb. priores. HIS LL. Latis COEPIT, VT NATVRALITER EVENIRE SOLET, VT INTERPRETATIO DESIDERARET PRVDENTIVM AVTORI-

TORITATE NECESSARIAM ESSE DISPUTATIONEM FORI. Pompon, L. 2. §. 4. de O. J. Locus hic quidem scribarum incuria est depravatus, & hinc vel cum Goveano L. 1. Var. Lect. c. 24. ita: *His LL. latis cœpit, sicut naturaliter evenire solet, ut interpretatio desideraret prudentium autoritatem*) necessaria esse disputatio fori; vel cum Corn. van Bynckersboeck in prætermiſſis ad L. 2. de orig. jur. (opuscul. Lugd. B. 1719. p. 26.) ita: *His LL. latis cœpit, ut naturaliter evenire solet, ut interpretatio desideraret prudentium autoritatem, necessariamque disputationem fori*; restituendus; refert tamen originem singularis juris Rom. speciei, nimirum DISPUTATIONIS FORI, quæ per excellentiam Jus Civile adpellatur, & ab ipsis LL. XII. TABB. distinguitur a Pomponio c. l. Idemque est jus, quod L. 20. ff. de Pænis vocatur commentitium, h. e. ex commentatione s. interpretatione prudentum ortum. Erat igitur DISPUTATIO FORI nihil aliud, quam interpretatio LL. XII. TABB. doctrinalis, & versabatur circa verba dictarum LL. obscura. Non poterat enim non obscuritas in dictis LL. remanere partim, quod ipsi fontes, scil. LL. Athen.

& Lacedæmonum, breves & obscuri; partim, quod versio e lingua Græca in Latinam ab homine Græco, lingvæ latinæ imperito, Hermodoro; & a Romanis, Græcarum Literarum indolis expertibus, imperite facta; partim, quod ipsæ LL. Græcæ ad statum Romanum impertinentes fuerint. Et de hac obscuritate quæritur *Phavorinus* apud *Gell. Noct. Attic. L. 20. c. 1. & L. 16. c. 10.* ridetur quidam, quod jurisperitus vocari vellet, verba XII. TABB. prisca nec teneret, nec interpretari posset. Imo teste *Cic. c. 2. de LL. quid Lessum XII. tabulæ appellarent, veteres earum interpretes, Sext. Aelius & L. Acilius, non satis intellexerunt.* Hæc igitur obscuritas occasionem dedit prudentibus, h. e. PONTIFICIBVS, super verbis XII. TABB. disputandi, & ea interpretandi, quæ disputationes non erant inanes, sed ad locupletandos pontifices aptæ, imprimis, postquam LL. *actiones & legitime actiones*, h. e. actionum civilium formulæ, *Appio Claudio pontif. autore, a collegio PONTIFICVM* inventæ, quas cives, in foro acturi, pro certo pretio redimere cogebantur. Ejusmodi actiones erant: *Cessio. Caj. 2. Instit. emancipatio, adoptio. L. 4. de Adopt. L. 3. de off. procons.*

MAR

mancipatio, acceptilatio, aditio aut cretio hereditatis, servi, vel alius rei, optio, Atiliani tutoris datio L. 77. de R. J. Faber semestr. L. 2. c. 22. Eberlinus ad T. ff. de orig. Jur. c. 7. n. 1. & hæc LL. actiones expediendæ erant apud certos magistratus. L. 2. de off. Procons. L. 1. de off. Jurid. L. 1. & 4. C. de adopt. certisque & statis diebus, a collegio PONTIFICVM in Fastis signatis, quibus *fari*, h. e. jus dicere, licebat, reliquis diebus *nefastis*, h. e. a jure dicendo exclusis, Varro L. 5. de ling. Lat. Macrob. Saturnal. L. 1. c. 16. Hæc LL. actiones redactæ erant in certas formulas, quarum fragmenta passim in jure nostro extant, e. g. agri vindicationem institurus effodiebat, præsentem agri possessorem, glebam, eamque ad prætorem deferrebat, & in hac, seu symbolo, vindicabat agrum certa verborum formula, ap. Gell. L. 20. c. 9. Sigon. de Judic. c. 9. Duplici igitur hæc hauriebant PONTIFICES pecuniam civium: DISPUTATIONE & interpretatione XII. TAB. & venditione *actionum legitimarum*, coram certis magistratibus, certisque diebus, instituendarum; & licet actionum formulas Cnejus Flavius, Appii Claudii pontif. scriba, A. V. C. 449. P. Sulp. Saverrio & P. Sem-

Sempronio Sapho Coss. surripuerit, populoque prodiderit, ita, ut, *quando lege agi posset*, palam *sciretur*, nec populus necesse haberet, a collegio pontificum eas petere, hocque facto Tribuni plebis munus meruerit, proditique actionum fasti jus Flavianum, honoris proditori habendi causa, dicti. *Liv. L. 9.* cui postea Jus civile Aelianum accessit. *L. 2. §. 7. de O. J. Pontifices tamen irati, quod sunt veriti, ne, dierum ratione pervulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerunt, ut omnibus in rebus ipsi interessent. Cic. pro Murana.* Tales notae adhibebantur non quidem in actionibus, populo jam proditis, sed in actis praesidium provinciarum & iudicum, & Sctis excipiendis. *L. 33. §. 1. ex quib. causis. maj.* item in tabulis testament. *L. 40. princ. de testament. milit. L. 6. §. fin. de bon. poss.* quas tamen notas, una cum ipsis actionum formulis, (quae jam Pauli Jcti tempore in actionibus extraordinariis non amplius observabantur, *L. 47. de negot. gest.*) Constantinus Imp sustulit *L. 1. C. de Formul. & impetrat. act. sublatiis.* Convenit igitur huic maxime tempori definitio Jcti ap. *Cicer. L. 1. pro orat.*

Ec

Ita

Ita & tibi ICTus ipse per se nihil est, nisi legulejus quidam cautus & acutus, praeo actionum, cautor formularum, auceps syllabarum. Eberlinus cit. c. 7. DISPVTATIO igitur FORI, de qua mihi jam sermo est, a pontificibus inchoata, continuata est postea per ICTOS. Ita Vlpiani *publicarum* DISPVTATIONVM mentio fit in *L. 11. C. de quest. & L. 17. §. 26. de muneribus & honor.* refert de Herennio Modestino: & notando & DISPVTANDO bene ac optima ratione decrevit. Id vero imprimis agebant ICTi, quod in LL. interpretandis earum rationes investigauerint. Exemplum est in *L. 19. de liber. & postb. Scavola respondit: non videtur: & in DISPVTANDO adiciebat; ideo non valere, quoniam &c.* Corn. van Eck *pref. ad theses Jur. controu.* Aliquando solebant ICTi in explicanda Lege sibi rationes dubitandi excitare, & ad eas respondere. Ita Africanus in *L. 34. ff. mandati*, cum quaestionem: an procurator, qui a mandantis debitoribus eius pecuniam exigisset, & epistolam ad mandantem emisisset, qua significaret; certam summam ex administratione apud se esse, eamque creditam sibi se debiturum cum usuris semis-

sibus,

sibus, actione mandati, an mutui, teneatur? proponeret, & illud affirmaret, hoc negaret, movet sibi dubitationem, a depositario, qui per conventionem cum deponente pecuniam apud se depositam creditam efficere potest; it. a mandatario, qui a mandantis debitoribus pecuniam illius speciali jussu in hunc finem, ut eam tanquam creditam retineret, exegit, sumtam, & quod his argumentis procurator in quaestione propositus creditor fieri videatur, sibi objicit; non obstante tamen hac dubitatione decidit, procuratorem potius mandati actione teneri, hancque decidendi rationem: quod nudo pacto pecunia credita fieri non possit, affert. Hæc Africanus, licet ex hoc exemplo constet, dubitandi rationes potiores, quam decidendi, quandoque fuisse. Cum autem PONTIFICES in DISPUTATIONE FORI circa verba XII. TABB. hæserint, & in nuda verborum explicatione laborarint, ultra progressi sunt ICTI, imprimis sub Impp. & præter verborum explicationem in rationes LL. inquisiverunt, eisque investigatis Legem ad casum pro diversitate principiorum philosophicorum, cum alter fuerit

Stoicus, alter Epicureus, alter Pythagoricus, alter Aristotelicus, alter Platonicus, diverse adplicarunt. Et, quod ad nudam verborum explicationem, occurrit memorabile exemplum in *L. 27. §. 14. ff. ad L. Aquil. ibi. inquit lex: (cap. tertium L. Aquil.) ruperit. Rupisse verbum fere omnes veteres intellexerunt, corruperit.* Refert hoc ad disputationem fori Gerard. Noodt ad *L. Aquil. c. 15, & addit: in qua (fori disputatione) solebant veteres, si de jure ambigeretur, cum rerum causas, tum verborum originem, usum ac proprietatem inquirere & definire: eaque definitio, esse non haberet vim juris, praterquam usurecepta; tamen magne autoritatis habetur.* Quod vero ad DISPUTATIONES FORI, e diversitate principiorum ortas, habemus tot sectas & Scholas Jctorum, Proculejanam, Sabinianam, &c. quæ in varia abierunt principia, & de variis juris materiis ore & scriptis DISPVTARVNT. Inter hæc referendi sunt imprimis QVÆSTIONVM, (quæ etiam ALTERCATIONVM nomine veniunt in *L. 4. C. de necess. serv.*) tractatus, in quibus suo arbitratu de jure controver-

so

so in thesi disputabant, cum responsa in eo distincta a questionibus fuerint, quod hac deciderint singulares facti quaestiones ex jure constituto succinctim, & fuerint velut nuda quaedam oracula, consultatoribus data. Ab utrisque differebant JCTORUM DEFINITIONES, quæ erant regulæ & theses juris certæ, a JCTIS statutæ, cum QUÆSTIONIBUS fuerint theses juris non certæ, sed dubiæ, ideoque nec regulæ, sed tantum juris problemata; RESPONSA vero regularum & thesium certarum, sive definitionum ad antithesin s. factum applicatio. Egregie has differentias exemplo PAPINIANI illustrat Everb. Otto in Papiniano C.12. §.1. p. 234. seqq. Nam cum Princeps hic JCTORUM scripsisset 37 libros QUÆSTIONVM, in his non posuit certas juris regulas, nec ad easus propositos certe respondit, sed QUÆSTIONEM aliquam problematice ventilavit. Hinc formulæ: *Plenius rogo, qua ad hac spectans, attingas L. 25. ff. de liberat. Legat. posse dici L. 14. de Legat. I. L. 4. ff. de usur. cujus rei forsitan illa ratio est, L. 47. ff. de acquir. vel amitt. poss. deliberandum est L. 38. ad L. Jul. de adult. Pra-*

Ee 3

fectis

fectis pratorio svasi L. 3. §. 3. ff. de usur. Egregium quoque exemplum QVAESTIONIS, in auditorio Papiniani, Prætorio Præfecti, agitata, occurrit in L. 40. ff. de rebus cred. & QVAESTIONIS inter Vipianum & Julianum itemque Papinianum, qui huic adsentit, ventilata, in L. 43. ff. de act. emt. Confer QVAESTIONEM super legato a Papiniano motam in L. 72. pr. ff. de condit. Ita quoque Papiniano tractare idem est, ac QVAESTIONEM ventilare, L. 6. §. 4. ff. si servit. vindic. L. 13. §. 1. ff. de jure codicill. L. 11. §. 6. ff. ad L. Falcid. L. 43. ad SCt. Trebell. L. 11. ff. de Captiv. Hinc quoque Cicero pro Muræna Jctos jus controversum tractare dicit, licet Philosophis tractare magis fuerit, quam quærere, ap. Senec. lib. 1. contr. 1. Alium vero se gessit Papinianus in RESPONSORVM libris 19, ubi ad casus juris aut facti, vel a magistratibus vel a litigantibus ei oblatos, ex jure certo & definito respondit, sive jus-certum & definitum ad casum oblatum, decidendo eum, vel ore vel epistola applicavit; illud erat respondere, hoc rescribere. Ot-10 c. 1. §. 2. Aliter quoque egit idem Jctorum Princeps in DEFINITIONVM libris 2, ubi certas juris regulas, vel ab

antecessoribus suis jam datas, repetit & confirmat, ut in *L. 97. ff. de solut.* vel ex principiis generalibus specialem regulam deducit, absque applicatione ad certum casum; in quo DEFINITIO a RESPONSIS differt, & absque formidine oppositi, in quo DEFINITIO à QVAESTIONE recedit. Et DEFINITIONIS vocem pro regula sumtam esse a Jctis, patet ex *L. 1. ff. de regula Caton. Otto c. l. §. 3.* Ad recentiora progredimur tempora, ubi varias DISPUTATIONVM FORI species invenimus. *Alciatus* in *Parergis*; *Cujacius* in *observationibus*; *Hotomannus* in *questionibus*, *responsis amicabilibus*, & *observationibus*; *Contius* in *Disputationibus*; *Augustinus* in *Emendationibus LL.* *Budeus* ad *ff. Godofredi*, innumerique alii, & nostro tempore *Corn. van Bynckersbæck* in *opusculis* & *observationibus*; *Gerardus Nodt* in *operibus*; *Josephus Auerrius* in *interpretationibus juris*; *Johannes van de VVater* in *observationibus*; *Gvil. Best* in *Ratione emendandi LL.* *Menagius* in *Amœnit. jur. Civ.* aliique Gallos inter & Batavos subtilissimi ingenii Jcti, proxime accedunt ad antiquissimos LL. XII. TABB. interpretes, cum

omnem laborem in interpretatione LL. Roman. Critica ponant, legem obscuram ex lege clariori illustrent, contradictorias leges ex analogia aut historia juris, sæpius etiam per expunctiones, mutationes aut interpolationes, concilient, uno verbo: artem criticam, logicam, historiam, eloquentiam civilem, aliaque studia humaniora, in emendandis & illustrandis LL. adhibeant, licet negandum non sit, hosce summos criticos iudicii sui acumine sæpius abuti, & licentiori quam par est, conatu expungere, interpolare, & sensum legis negativum in affirmativum & v. v. mutare. Hoc si semper fieret fide Exemplaris ff. Florentini, aliorumque codicum antiquitate probatorum, aut ductu historiæ ac antiquitatum juris, esset institutum hoc emendandi certum & absolutum; ubi vero expunctio aut interpolatio fit ex regulis tantum logicis, aut ex analogia juris, emendantur quidem leges, sed simul mutantur, licentia, quæ legislatori potius quam interpreti competit. Ad mutationem enim legis doctrinalem non sufficit intentio tollendi obscuritatem aut contradictionem, nisi illa autoritate aliorum codicum probato.

batorum, aut historiæ fide, sit suffulta, cum disimulari non possit, nonnullas leges obscuras & contradictorias remanere, quacunquē etiam ratione, & quocunquē modo, earum emendatio tendatur. Interim labor hic summorum Jctorum criticus laude sua non est defraudandus, cum per eum Jurisprudentiam nacti simus politam & elegantem, legesque claras, perspicuas, & inter se, sublata contradictionis suspicione, amice convenientes. Pertinet laudatissimum hoc institutum ad DISPUTATIONEM FORI THEORETICAM, a qua multum differt Jctorum recentium Germanorum DISPUTATIO FORI PRACTICA, ad tempora Papi-niani, Vlpiani, aliorumque Jctorum, qui sub Impp. floruerunt, proxime accedens. Nostri enim Jcti non negligunt quidem emendationem ac interpretationem LL. Romanorum, majorem tamen laborem in disquisitione: *quatenus LL. Rom. in foris Germania recepta? quatenus nondum recepta, aut per LL. provinciales, contrariamque consuetudinem, abrogata?* absol-vunt, ubi in duas imprimis diversas senten-tias abeunt, cum alii: *omnes LL. Romanas pro receptis, presumptione a generali Juris Rom.*

Rom. introductione sumta, in foris Germania esse habendas, itemque ei, qui hanc vel illam legem pro non recepta, aut abrogata, impugnet, probationem non facta istius Legis receptionis incumbere; affirmant; alii vero, generalem Juris Rom. in Germaniam introductionem negantes, nullam Legem pro recepta agnoscant, nisi ejus receptio probeatur. Illam sententiam fovent Schilterus ad ff. Ex. I. §. 12. Conring. O. I. G. c. 33. Herzius de Consultat. LL. & judiciis §: 15. hanc, ceu singularem, Conradus Sincerus diff. de German. LL. vet. ac Romani juris in republ. nostra origine auctoritateque prasenti; Kastnerus de defectibus jur. Communis, & qui primo loco nominandus erat, Ill. Thomasius, qui sing. progr. 1691. defendere voluit: vix vigesimam partem ff. ad praxin fori germ. accommodari posse, quod postea in corollario, diff. de Constantia adjecto, ad decimam partem restrinxit, & hanc suam sententiam in vindiciis adversus Viteberg. tract. de Navis Jurispr. Antejus. subjectis, & in Delin. Hist. jur. §. 188. it. in diff. de rite formando statu questionis: an LL. jur. Justin. sit frequens, an exiguus usus practicus in foris Germanie? ulterius deduxit vid.

vid. *Ill. Struv. Hist. jur. C. 6. §. 39. seqq.* Orta inde de usu & non usu juris Roman. ap. Germanos **FORI DISPUTATIO**, in qua ii videntur recte sentire, qui generalem Jur. Rom. receptionem, & specialem inde hujus ac illius Legis valorem, defendunt, donec legis abrogatio vel expressa vel tacita, (quæ ex contrariis juribus provincialibus, aut contraria observantia præsumitur, licet in ejusmodi juribus patriis abrogatio legis Rom. non sit expressa) appareat. Similes **FORI DISPUTATIONES** occurrunt inter eos, qui ipsa jura patria committunt. Non enim negari potest, inter Jurisprudentiæ Germanicæ navos referendam esse tot statutorum & juriur provincialium differentiam, quæ Jurisprudentiam nostram dubiam reddit & incertam, accedentibus imprimis præjudiciis & sententiis collegiorum Juridicorum dissonantibus. Ejusmodi **FORI DISPUTATIONES** utinam! juriur provincialium consonantia, & sententiarum **JCTORUM** concordantia, componantur; utinam cessaret omnis circa LL. receptionem & valorem disputatio! utinam Judices haberent non quæstiones, sed regulas & canones juris

CCR.

certas, juxta quas casus decidere possent? utinam collegia juridica iisdem imbuta essent principiis, & in iisdem casibus eodem uterentur jure? utinam vero imprimis omnes, quantum salva cujusque provinciæ politia fieri posset, jurium provincialium differentia tollerentur, & in veram compellerentur consonantiam? supersunt vero duæ DISPUTATIONIS FORI species. Vna propria est advocatis, altera vero Doctoribus, in cathedra quæstiones juris tractantibus. Hujus instituti, de quo mihi sermo est, usus in eo imprimis consistit, quod per id juris dubii veritas investigetur, & tam adjudicis, quam Jcti, Doctoris, ac Advocati munus, in republica aliquando gerendum, ingenium præparetur & instruatur. Hoc tam certum est, quod neminem de eo dubitare confidam. Imprimis vero Instituti ejusmodi utilitatem optime agnoverunt VIRI Juvenes Nobilissimi & ad solidam Juriscentiam nati:

AVGVSTINVS BALTHASAR, Gryph.

Pomeranus.

JOH.

JOH. PETRVS GVILIELMVS Jäger,
Arnstad. Thuringus.

GEORGIVS HENRICVS AYRER,
Meinungensis.

JEREMIAS VVILHELM VVALDT-
SCHMIDT, Gothanus.

PAVLVS VVILHELMVS RICHTER,
Longa - Saliffa - Thur.

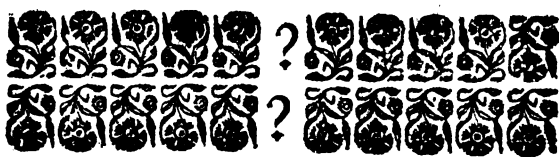
IOACH. JACOBVS POMERESCHE,
Gazkovia Pomeran.

Et hinc factum est, quod impetrata gratiosa ILLUSTRIS ICTORVM ORDINIS indulgentia, sub ductu & moderamine meo, EXERCITIUM DISPVATORIVM PVBLICVM in Jctorum acroaterio singulis Sabbathi, quandoque Mercurii, diebus, super B. GEORGII BEIERI, Jcti Vireberg. quatenus vitæ brevitatis permittit, consummatissimi & absolutissimi, POSITIONIBVS IVRIS CIVILIS, FEVDALIS, CRIMINALIS, & GERMANICI, instituere, ac hujus instituti initium futuro die XXVI. Jan.

Jan. facere, animum induxerint. Summa itaque ope & alacri studio institutum hoc subite, Nobilissimi Domini Disputaturi, & vosmetipsos sic eruditos ostendite, ut spes vos pulcherrimam foveat, toto legitimo opere perfecto posse etiam nostram rem publicam in partibus ejus vobis credendis gubernari! Habebitis Auditores, modeste adstantes vel adsedentes, & frequentissima corona, benevolentissimamque auscultatione diligentiam vestram excitantes.

P. P. Jenæ d. XVI. Jan. M DCC XXIV.

I N D E X.

A.

A <i>Ctiones Legum.</i>	pag. 431.
Male secundum <i>Accursum.</i>	21.
Sext. Cæl. <i>Africanus.</i>	55.
<i>Alexand. Imp. fautor. Christian.</i>	381.
M. <i>Antoninus Imp. stoicus.</i>	209.
- - - <i>Epistola.</i>	134.
- - - <i>Philosophorum</i>	
Protektor	296 - 299. 302. 351.
- - - <i>Oratio.</i>	115.
<i>Antinimia ex Sectarum dissensu orta.</i>	89.
<i>Aristotel. sectæ fata Romæ.</i>	224. 226. 302.
<i>Aristotel. sectæ controversiæ cum Stoicis.</i>	308.
<i>Attilicinus J Ct. e secta Proculej.</i>	48.
<i>Aristo J Ct. e secta Proculej.</i>	49.
<i>Augusti Imp. merita in Jurisprudentiam.</i>	100.
	101.
<i>Aurelii Imp. ep. ad senat.</i>	135.

B.

<i>L. Balbus J Ct. Stoicus.</i>	250.
<i>Baldus notatus.</i>	348.
	L. Brn-

INDEX.

la. 54. 105. (9) Sext. Cæcil. Africanus. 55. (10)	
Terentius Clemens 55. (11) Minicius Natalis 55.	
(12) Vindius. 55. (13) Papinianus 67. 68. (14)	
Paulus.	70
<i>Caracalla</i> fratricida.	171
A. Cascellius. JC. stoic.	250
CASSIANA Secta v. <i>Capito</i> .	
<i>Celsi</i> JCti vid. <i>Labeo</i> .	
Claudii Imp. oratio.	133
Clemens (Terent.) vid. <i>Capito</i> .	
Cœlibatus odium ap. Rom.	218
<i>Comitior</i> ap. Germ. origo.	148
<i>Comitium</i> Rom.	429
<i>Commodi</i> Imp. orat.	151
<i>Consulatus</i> suffectus.	26
Crassus JCt.	12
<i>Cyniciphilos</i> .	323. 324

D.

<i>Definitiones</i> JCt.	437
<i>Dialectica</i> usus ap. JCt. Vett.	242
<i>Disputatio</i> fori cum LL. 12. tabb. orta. 10. 429. seqq.	
erat in collegio Pontificum. 431. consistebat in	
respondendo & docendo. 10. 17. 431. seqq. dif-	
ferebat a quæstionibus, definitionibus & re-	
sponsis JCtorum. 436. seqq. dicebatur jus civile.	
13. interpretatio prudentum 13. 429. seqq. me-	
dia jurisprudentia.	13.

E.

<i>Eloquentia</i> ap. hom.	163
<i>Epistetus</i> .	234
FF	Epi-

I N D E X.

Epicuræ sectæ fata Romæ.	224. -- 230. 303. 304
<i>Epicurei</i> Stoicorum æmuli	305 -- 307. eorum de corpore humano opinio.
De <i>Embrione</i> opinio stoic.	418 403

F.

* <i>Florentinus</i> Jct. Stoicus.	257
<i>Ferox</i> (Vrsejus) vid. <i>Labeo</i> .	

G.

<i>Galli</i> & <i>Mutii</i> controversia cuam <i>Servio</i> & <i>Offilio</i> .	16
<i>Gothofredus</i> notatus	348
<i>Grammatices</i> usus ap. Jct. Vett.	244 -- 248

I.

<i>Iavolenus</i> Jct. v. <i>Capito</i> .	
<i>Imperator</i> arbiter litium Jctor.	17. 96.
<i>Impp.</i> orationes in augurales. 115. excusatoriz ib. persvasoriz 116. 119. laudatoriz. 116. in senatu recitata. 129. SCTo confirmata. 132. 133. 146. in æs & argentum incisa.	136. 137
<i>Impp.</i> literæ ad senatum. 134. modi perveniendi ad potentatum. 112. 113. 138. consulatus. 118. tribunicia potestas.	117
<i>Interpretatio</i> prudentum.	429. 430
<i>Julianus</i> (Salvius) Jct. v. <i>Capito</i> .	
Ej. cum <i>Celfo</i> controversia.	90
Jctorum sectæ. v. <i>secta</i> .	
Jctorum varii tituli. <i>Præf.</i> & 107. 108. Jcti ecclesiastici. 57. 61. 83. 86. 393. in redubia plurium opinio-	165

Labeo
 dissi
 doct
 & do
 22. -
 ma v
 tus e
 102ia.
 30. lis
 hemer
 Stoicu
 siv. PEG
 252. seq
 22. 42. (

I N D E X.

nes sequebantur. 61. in refutationibus modesti.
 77. 82. *JCti* utebantur certis formulis in refu-
 tation. 80. *JCtis* potestas publice respondendi
 ab Augusto Imp. data. 100. per Constant. M.
 adempta. 107. *JCti* & Stoici philosophi æmuli. 310.-
 319. 325.-330. 352. 353. *JCti* Stoici. vid. *Stoic.* *JCtor.*
 successio 249. Sacerdotium. 319. - 322. theologia
 & moralis philos. 354. - 363. 371. seqq. *JCtor.* di-
 sputationes, quæstiones, responsa & definitio-
 nes. 433 seqq.
Jurisjurandi religio. 360. 361. 405
Juris Nat. definitio Vlpiani Stoica. 184. 185. 399.
Jurisprudencia periodi 13. fata sub Imp. 100. defi-
 nitio Stoica. 189. cum Philosophia affinitas 231.
 . 281. - 285

L.

Labeo (Antistius) ab Atejo Capitone maxime
 dissentiens, &, cum ille severæ & vett. *JCtor.*
 doctrinæ strenue inhæreret, ingenii qualitate
 & doctrinæ fiducia plurima innovare instituit.
 22. - 31. 74. honorum averfator. 25. 6. mens. Ro-
 mæ vacabat consulentibus, 6. mens. occupa-
 tus erat studiis in secessu. 27. *Labeonis* κοινω-
 νοξια. 30. cum Trebatio consensus & dissensus.
 30. lis cum Sabione. 58. cum Octavenu. 58. ve-
 hementia erga Principes. 24. 27. 28. 101. 217.
Stoicus. 23. 24. 41. autor sectæ PROCULEIANÆ
 siv. PEGASIANÆ 19. 21. 22. ejus sectatores. 41.- 56.
 252. seqq. (1) Nerva pater 21. 41. (2) Nerva fil.
 22. 42. (3) PROCULVS, a quo tota secta dicta PRO-

I N D E X.

CVLEIANA. ejus controv. cum Sabino. 19. 20.
 cum Cassio & Sabino. 59. Proculejani stoici.
 74. ethymologici. 75. proportionis arithmetice
 defensores. 74. 75. eorum cum Sabinianis con-
 troversia. 91. - 96. (4) PEGASVS. 22. 43. (5) Cel-
 sus pater & (6) Celsus fil. 22. 44. 45. in Labeo-
 nem & Proculus immodesti 81. cum Julian.
 controv. 90. (7) Neratius Priscus. 17. 22. 46.
 (8) Attilicinus. 48. (9) Aristo. 15. 17. 49. (10)
 Vlpus Marcellus. 51. (11) Titus Cajus, stoicus.
 52. 256. (12) Pomponius. 63. (13) Vrssejus Ferox.

53. 103

Leges ff. explicatae : L. 1. §. 3. L. 10. de J. & J. L.
 1. §. 1. de insp. ventr. L. 9. ad L. Falcid. L.
 10. §. 1. de vulg. & pupill. subst. L. 7. pr. de
 ventr. in possess. L. 9. §. 7. de pecul. pag. 184-
 191. L. 1. §. 1. de J. & J. p. 172. seqq. L. 63. §.
 9. pro soc. 65. L. 2. §. 5. de Or. Jur. 429 seqq.
Leges XII. tabb. . 428. seqq.

M.

Macianus JCr. 105
M. Manilius. 15
Marcellus (Vlpus) v. *Labeo.*
Marcianus (Aelius) 250. 256
Massurius. 25
Mutii (Quinti) *lis cum Servio & Ofilio* 16. cum
Sulpicio. 16

N.

Natalis (Minicius) v. *Capito.*

Nero

I N D E X.

Neronis Imp. oratio. 136
Nerva Pater, vid. *Labeo*.
Nerva fil. vid. *Labeo*.

O.

Octaveni lis cum *Labeone*. 58
Ofilii lis cum *Gallo* & *Mucio*. 16

P.

Panætius stoicus, ejusque discipuli. 206. 394
Papiniani tituli. *Præf.* æmulatio cum *Paulo* 58. 66.
 cum *Vlpiano* 66. *Papinianus* sectator *Capitonis*.
 vid. *Capito*. stoicus. 166. 257. eclecticus 67. ne-
 cem *Getæ* imp. excusare detrectans trucidatur.
 172. 364. Epitaphium, 106, ej. quæstiones, re-
 sponfa & definitiones.
Patriæ amor. 372. 373
Pauli Jctilis cum *Papiniano*. 58. 66. cum *Vlpia-*
no 69. *Sabini* sectator. vid. *Capito*.
Pagafiana secta. vid. *Labeo*.
Philosophia juxta *Vlpian.* vera & simulata: 288. -
 293
Philosophia cum *Jurisprudentia* affinitas. 251. 281. -
 285
Philosoph. stoic. & Jctorum æmulatio. 310. - 319.
 325. - 330. 350. 353
Platonica secta Romæ fata. 224
Pomponius Jct. eclecticus 57. sectator *Labeonis*. 63
Pomponius (Sext.) stoicus. 250. 256
Pontificum collegium. 431. seqq.
 Ff 3 Pro-

I N D E X.

Proculejana. secta. v. Labeo.
 Pythagoreæ philof. in Italia fata. 203. 225

Q.

Quæstiones, orat. Imp. in senatu recitantes. 129
Quæstiones JCtor. 436 seqq.

R.

Responsa JCtor. vett. 437. seqq.
 P. Rutilius Rufus, JCt. stoic. 250. 424.

S.

SABINIANA secta. v. *Capito.*
Scævola (Q. Mütii) JCt. Stoicus. 250
Scævola (Q. Cervidii) lis cum Bruto de postli-
 mio. 16
Salvius JCt. 15
Secta Sabinianea, Cassiana Proculej. Pegafiana. v.
Capito & Labeo.
Secta unde dicta. 18
Secta JCtor. ap. Rom. prima. 19
Secta JCt. quo tempore ortæ & finitæ. 10. 56. 57
Secta mater antinomiæ. 89
Sectarum æmulationes. 97
Secta differunt a senatus autoritate. 120. 121. æri
 incisa. 136
Severi Imp. orat. 115
 Sulpitii JCtj lis cum Mucio de societate. 16
 Sulpitius (Servius) JCt. stoic. 250
 Stoi-

Tib

I N D E X.

Stoici curiosi verborum. 23. immodici erga Principes. 24. sub natura intelligebant Deum. 184. 185. mundo tribuebant rationem 186. statuebant in-
 sitionem animæ in corpus. 186. connexitatem
 virtutum. 188. *αὐτοχρησίαν*. 190. 412. - 417. ima-
 gines Deorum & sacrificia detestabantur. 211.
 credebant unum Deum. 211. 222. permittebant
 sui defensionem. 212. mentem habebant pro
 parte essentiae Divinae, 212. cognationem inter
 omnes homines naturalem statuebant. 213. 401.
 inculcabant sui cognitionem. 213. amabant de-
 mocratiam. 215. 216. coelibatū. 219. injunge-
 bant amorem erga patriam 220. requirebant ad
 regimen sapientem. 236. non splendebant nec
 sordebant. 238. referebant dialecticam intervir-
 tutes. 240. 243. 419. amabant Grammaticam. 244.
 disputabant adversus Epicureos. 305. 307. peti-
 pateticos. 308. Stoicorum principia. 258. - 261.
 paradoxa 310. - 319. horum cum Jctorum prin-
 cipiis comparatio & differentia. *ibid.* hypocri-
 sis. 309. *Stoicæ* philosophiæ usus in explicandis
 LL. 183. præstantia præceteris sectis Romæ. 223.
 ea maxime moralis. 233. eam fovebant Jcti re-
 publ. libera. 249. 252. sub imp. 252. - 258. Stoi-
 ci damnabant usuras. 406. luctum 407. - 409.
 profitebantur proportionem arithmeticam &
 virtutum ac vitionem æqualitatem. 417. 418.
 422. stilo utebantur conciso. 420

T.

Tiberii ep. ad senat.

134
Tre-

I N D E X.

<i>Trebatius Testa</i>]Ct. Stoicus, deinde epicureus.	23, 30. 101. 251. 394
<i>Tribonianus</i> (1) non satis intellexit vet.]Ct. (2) plura de suo addidit, (3) vet.]Ctor scripta suppressit.	87. 88
<i> Tubero</i> (Q. Ael.)]Ct stoic.	250. 350
<i>Tuscianus</i> v. Mæcianus.	22. 37

V.

<i>Valens</i> (Alburnius) v. <i>Capito</i> .	
<i>Varus</i> (Alphenus)	350
<i>Vindius</i> . vid. <i>Capito</i> .	
<i>Vlpianus</i>]Ct. eclecticus. 58. 308. Stoicus. 257. 307. Papiniani æmulus. 66. Pauli æmulus. 69. e secta Proculej. 71. verus philosophus. 274. - 280. 293. seqq. theologus. 357. 371. non-persecutor christianorum. 380. 381. 383. ejus fata sub Helio-gabalo & Alexandr. Sev. impp.	366

ANT 1318745

